

BIBLIOTECA
COMUNALE
DI TRENTO

UNIVERSITÀ DEGLI STUDI
DI TRENTO
Dipartimento di Lettere e Filosofia

FONDAZIONE
CARITRO
CASSA DI RISPARMIO DI TRENTO E ROVERETO

ROVERETI OTTAVIANO, *De peticulari febre, Tridenti anno 1591. Publice vagante. Deq. vesicatoriorum in ea potissimum usu, tractatus non minus utiles quam iucundi. In quibus de putredine, de contagio, de sanguinis missione, aliisque pulcherrimis difficultatibus multa nec vulgaria quidem satis luculenter pertractantur. Cum duplice indice, Trento, Giovanni Battista Gelmini, 1592.*

Esemplare digitalizzato:

Trento, Biblioteca comunale, T o g 21

LINK: <https://bdt.bibcom.trento.it/69>

[BDT – BIBLIOTECA DIGITALE TARENTINA](#)

progetto STABAT – *Stampe antiche Biblioteca comunale di Trento*

COMUNE DI TRENTO

STABAT – *Stampe antiche della Biblioteca comunale di Trento* è un progetto concluso, cofinanziato dalla Fondazione Caritro (“Bando Archivi 2014”), dalla Biblioteca comunale di Trento e dal Dipartimento di Lettere e Filosofia dell’Università di Trento; gli altri partner del progetto sono la Soprintendenza per i beni storico-artistici, librari e archivistici della Provincia Autonoma di Trento e l’University of St Andrews, School of History, USTC – Universal Short Title Catalogue. All’interno di Stabat sono state digitalizzate e descritte tutte le edizioni stampate in Trentino nei secoli XV-XVII che si conservano presso la Biblioteca e l’Archivio storico del Comune di Trento. Ogni digitalizzazione è accompagnata da una descrizione della stampa; tutto il materiale è liberamente consultabile sulla *Biblioteca Digitale Trentina* (<http://bdt.bibcom.trento.it/>).

In questo file le immagini hanno avuto in trattamento OCR e pertanto si possono fare ricerche testuali; le immagini presenti sul sito, dove si può trovare una descrizione completa dell’edizione, hanno invece una qualità maggiore.

Le immagini presenti nella *Biblioteca Digitale Trentina* sono rilasciate con licenza di Pubblico dominio, il presente PDF è distribuito con licenza Creative Commons Attribuzione – Non commerciale – Non opere derivate 3.0.

STABAT – *Stampe antiche della Biblioteca comunale di Trento* is a project that was successfully concluded thanks to the support of a group of partners, namely the Caritro Foundation (“Bando Archivi 2014”), Trent Civic Library, the Department of Humanities of the University of Trento, as well as the Superintendence for Architectural, Landscape, Historical, Artistic and Ethno-anthropological Heritage for the Province of Trento and the University of St Andrews, School of History, USTC – Universal Short Title Catalogue. All the editions belonging to the Library and the Civic Historical Archive that were printed in Trentino during the XV-XVII centuries have been digitised and described. As a result, each digital copy is accompanied by a record with specific data regarding the printed book, and is freely available to be consulted on *Biblioteca Digitale Trentina* (<http://bdt.bibcom.trento.it/>).

The images belonging to this file are OCR-converted, hence the text of this edition can be electronically searched. The images available on the website, on the contrary, have a higher resolution and are accompanied by a complete description of the edition.

The images available on the *Biblioteca Digitale Trentina* are public domain files; this PDF is available under the Creative Commons Attribution – Non-commercial – No Derivative Works 3.0 License.

1002
T. 1. f. 67.

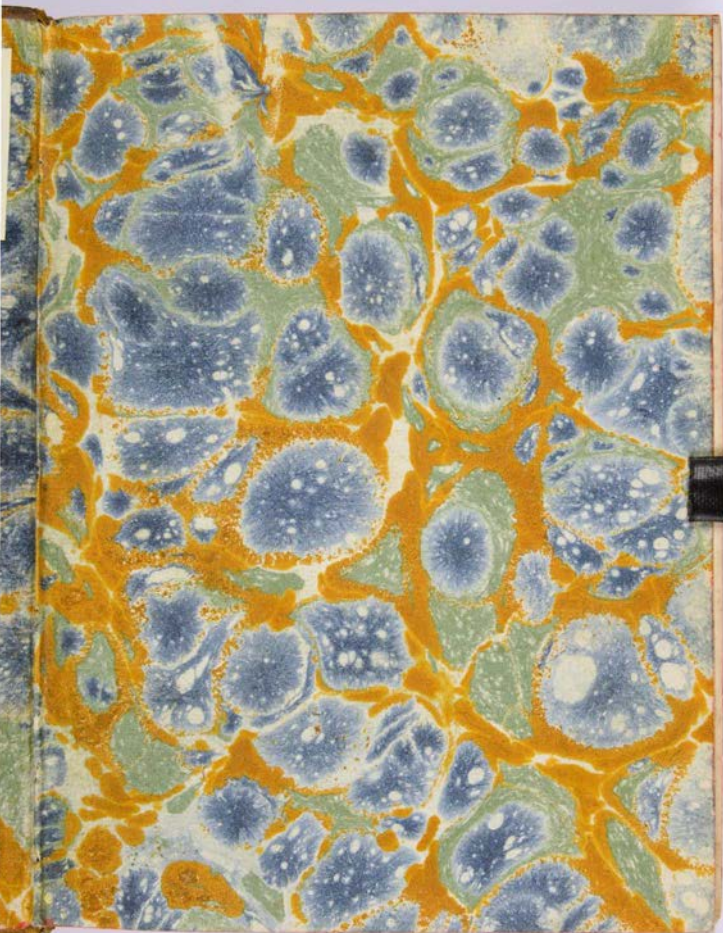
BIBLIOTECA
COMUNALE
TRENTO

G

2

B

461

564

BIBLIOTECA COMUNALE
TRENTO

ex libris

K 2431355

D 1118553

5tcl
T O g 21

DE PETICVLARI
FEBRE, TRIDENTI

Anno 1591. Publicè Vagante.

DEQ. VESICATORIORVM
IN EA POTISSIMVM VSV,
TRACTATVS NON MINVS VTILES
quàm iucundi.

In quibus de Putredine, de Contagio, de Sanguinis
mifsione, alijsq; pulcherrimis difficultatibus multa
nec vulgaria quidem satis luculenter pertractantur.

Cum duplici Indice.

*Ab Oſtavianio Robreto, Tridentino, Phyloſophia, ac Medicina Doctore,
Sanctiſſimq; Sepulchri Equite Hieroſolymitano,
Ad publicam Patria vtilitatem editi.*

PER-

F
E
L
I
X

PETVO

V
I
V
A
T.

TRIDENTI,

Apud Ioan. Baptistam Gelminum, Sabiensem. Anno 1592.

Cum Licentia, & Priuilegio Superioritatis.

DIPLOMATARI

LIBRE, TRIDENTI

Anno 1721. Publice Vigore.

DEO, VESICATORIORVM

IN EA POLISSIMUM VSV,

TRACTATVS NON MINVS VTILES

quam inuendi.

In quibus de Purificatione de Contagio de Regimine

in illis, alijsque quibus horum inueniuntur, et

non vulgari quidem sed inueniuntur peritiam.

Con. de publico.

Ed. Officinae Regiae, Typographiae, et Libreriae, in

Tridentino, Typographiae, et Libreriae, in

Tridentino, Typographiae, et Libreriae, in

PRIMO

PER

VIVAVAT

XI
I
E
E

TRIDENTINO
Anno 1721. Publice Vigore.

ILL.^{mo} ET REVER.^{mo}

D. D. LVDOVICO MADRVTIO,

S. R. E. CARDINALI, EPISCOPO,

Principiq; Tridentino, amplifs.

ac Domino suo clementifs.

Octavianus Roboretus Doct. & Equ. subditus, ac
Vasallus deuotifsimus P. P. F.

ÆVIIIT præterito iam anno, vt in
multis alijs Italię locis, ita in tua hac
Tridentina Ciuitate, Illustrifs. Car-
dinalis, Princepsq; amplifsimè,
ranquam immanis admodum fera,
varijs, multiplicibusq; concomitata accidentibus
ea laves, quę iam passim Peticularis febris, com-
muni nomine solet appellari. Circa cuius naturã,
vtpotè quasi nouam, nec priscis illis Medicis, sub
hoc saltem nomine, tractatam; & circa eius etiam
curationem, quòd Medici ab ignari vulgi opinione
plurimum disiderent, cum varię essent sententię;
intereaq; morbus sua prauitate maximam ciuibus,
primatibus potifsimum, stragem inferret, Excell.
& Mag. Ciuitatis Consules, publicę Patrię saluti
maximè inuigilantes, nobis Medicis etiam non an-
nuentibus modò, sed etiam, vt peritissimorum in
arte Medica hominum iudicio, ac testimonio actio-

nes nostræ synceræ magis iustificarentur, nec non loquacis populi garrulitas supprimeretur, quàm maximè exoptantibus, eò inducî sunt, vt aliquot Excell. Medicos exteros aduocarent: vt nobiscum vnà, præmatura habita consideratione, atq; , vt in rebus arduis fieri solet, cōsultatione, de tanti morbi ancipiti natura, & causis, nec non de curatione, in qua quot vulgi capita, tot ferè sententiæ reperiebantur, quid certi, ac firmi stabiliretur. Cum quibus non in senatu solum multa, sed inter domesticos etiam parietes plura, ac varia à nobis hinc indè, maiori qua potuimus diligentia pertractata sunt, & examinata. Quorum omnium cum præcipua quædam capita memoriæ gratia, vt aliquando in huiusmodi casibus mihi inferuire possent, in ordinem quendam collegissem, epilogumq; rudi admodum minerua, ac sine vlllo verborum fucço, rem magis, quàm verba obseruans, conscripsissem, non nullaq; præterea haud inutilia proprio studio addidissem; is cum in quorundam ex ipsis etiam Collegis Medicis manus incidisset, illisq; non pauca que frugi aliquando esse possent, inesse viderentur, at in lucem tractatulum hunc, quasi de tanto morbo, qui me quoq; vehementer afflixerat iustâ vindictâ sumpturus, prodire sinerem, me sæpè, ac sæpius sollicitarunt. Attamen cum me minimè lateret, id præstantissimorum tantummodo, præclarissi-

mo-

morumq; hominum munus esse; & hiscè potissimum temporibus, quibus plurimi ornatu magis verborum, quàm rerum, quæ tractantur, utilitate delectantur, quidquid impositum exit, à plerisq; reprehendi consueuisse, mihiq; isthæc præ alijs occupationibus, eliminandi tempus non suppeteret, sæpius reluctando recusaui. Verum cum importunius instarent, nec possem me ulterius amicè, ac decenter excusare, illis malui tandem obtemperare, obtemperandoq; animi mei candorem, ac obsequendi desiderium demonstrare, quàm diutius denegando nimium pertinax, atq; inhumanus existimari: Cum potissimum quoq; sperem fore, ut aliqui etiam paulò benigniores reperiantur, qui tē magis, quàm innanem tantummodo verborum ornatum; atq; meū publicæ, patriæq; potissimum consulendi utilitati desiderium spectâtes, laborem hunc, atq; consilium non modò non sint omninò contempturi, verum etiam maximè commendaturi; si non ob aliud, propter id saltem, quod hinc sublimiori, atq; in hac medendi prouincia præ maturiori ætate magis exercitato ingenio ansa præbebitur, ad aliquid ijsdem de rebus exquisitius, atq; elaboratius promendum, ac explicandum. Cum præsertim Vesicatoriorum materiam admodum utilem, ac necessariam, quam rerum ipsarum filo, ac connexionē ductus ad calcem subiunxi, à nemi-

ne hactenus ex instituto tractatam viderim . Ne
tamen libellus hic sine patrono omninò , ac prote-
ctore aliquo exiret , illum patrocínio , ac nominis
tui auctoritate Illustriss. Princeps , tua fretus cle-
mentia , ac benignitate munire volui , tuæq; am-
plitudini consecrare : Non quidem , quod munuf-
culum hoc ad modum exiguum tanto tutore [quã-
uis pro singulari tua humanitate , nec minima qui-
dem sacro animo oblata , despiciere soleas] di-
gnum iudicarem ; sed potius tùm vt meam erga am-
plitudinem tuam singularem deuotionem , gratûq;
animum leui hoc argumêto pro nunc declararem ;
tùm vt nominis tui obseruantia , rerum , quæ tractan-
tur vtilitati coniuncta , plures ad eius lectionem fa-
cilis excitentur ; atq; à malignantium morsu de-
fendatur . Cum nulla penè terrarum ambitu na-
tio contineatur , quæ Amplitudinem tuam propter
singulares animi tui dotes , Clementiam scilicet ,
Sapientiam , Liberalitatem , Humanitatem , ac in
gerendis rebus arduis summam prudentiam , & dex-
teritatem non amet , non colat , non obseruet , ac
vt cœleste quoddam numen in terris nõ veneretur .
Quibus nominibus potissimum non modo pluri-
bus S. R. E. Summis Pontificibus , atq; Sacratissi-
mis Rom. Imperatoribus , sed etiam potentissi-
mo Hispaniarum Regi Philippo veræ , ac firmissi-
mæ Reipubl. Christianæ columnæ , ac firmamen-
to ,

to, eaq; de causa immortalis memorie dignissimo; te adeo gratum extitisse, vt in eorum amore nemini iure vnquam fueris secundus, nullus est qui ambigat. Quod verò familiam nostram Roboretam Amplitudini tuæ nunquam non dediditissimam, singulari quodam fauore semper foueris; quod Eccell. Legum Doctorem Iosephum Roboretum fratrem meum amantissimum, varijs Magistratibus in diuersis Italiæ vrbibus satis honorificè iam perfunctum, non modò in aulam tuam humanissimè, munificentissimeq; susceperis, sed etiam de rebus arduis ad potentissimum Hispaniarum Regem tuo nomine tractaturum delegaueris; quod demum eundem ab Illust. & multum Reuer. Dom. Decano, ac Venerabili Illustrium, ac multum Reuerendorum huius sub tuis auspicijs almæ nostræ Ciuitatis Canonicorum cætu, in eorundemmet numerum elligi tuis commendationibus procuraueris, vnanimiq; omnium cõsensu electum, auctoritate tandem tua confirmaueris, tanti certè hæc omnia, & singularia apud nos sunt, vt non eundem fratrem meum modò, sed totam etiam familiam, singulosq; nostrum, summi, ac immortalis beneficij vinculo in perpetuum tibi deuinciant. Pro quibus summis promeritis, cum re alia nunc condignas gratias referre non valeamus, vt Deus Opt. Max. Amplitudinem tuam pro communi omnium, gregisq; tui
po-

potissimum salute, quàm diutissimè incolumem,
ac fœlicissimum seruando eas pro nobis cum mu-
latissimè rependat, ex corde præcamur. Interim
munusculum hoc exiguum quidem, sed omni reue-
rentia, vt animi grati, ac singularis obseruantie
testimonium à fidelissimo subdito, ac vasallo obla-
tum, vt hilari vultu suscipias, meq; & meos om-
nes, patriamq; ipsam tibi semper fidelissimam, be-
nignissima tua gratia foueas, habeasq; commen-
datam maiori, qua possum, animi demissione etiã,
atq; etiam rogo, oroq;. Vale.

Datum Tridenti die xv. Iunij 1592.

Tuæ Illustris. & Reuerendis. Amplitudinis.

Subditus, ac Vasallus deuotiss.

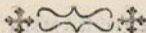
Idem Octavianus Roboretus

Physicus, & Equ. min.

TYPOGRAPHVS

Ad benignos Lectores.

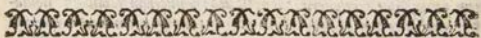
NE fortè conſam ignoretis, ſtudioſi Lectores, tarditatem præli in elucidando, ac abſoluendo opus hoc multo ſanè ſpei, quod quidem dum vigeſcit adhuc morbis in hac regione typis noſtris reſignatum, inceptumq; fuerat circa finē Auguſti; nè de Auctoris hauſu, & ætas, cuius multa ſunt, æqui, & querela, fidem minoris penderemus, viſum eſt rationem pauca dare, febrem inquam illam pernicioſam, atq; eſſe, am, que ut eſſigiem ſuam, ac monſtruoſum, & perhorridum ſimulacrum æternitati fortè commendaret, huius Urbis, contempta cuius vis gratia, & ſpelles, ſtatuarios, litteratos pariter aſſiſxit, nec typographis pepercit, ut qua (quod non ſine lachrymis refero) Iacobum fratrem meum dulciſſimum, coadunorẽ rapaciſſimè ſurripuerit, meq; ſic atq; vniuerſam familiam ſigillatim menſibus pluribus grauiſſimè torſerit, cum graui multarum rerum iactura. Ut verò aliqua ex parte tarditatem hanc imprimendi, additamento quopiam, quantum ex nobis ſtudioſius fieri potuit, rependeremus, pagellam addidimus, in qua verſus quorundam Candidatorum huius Patriæ nobis oblata, atq; in vnum collecti rem ipſam pertractatam concernentes, quaſi furtim dantur. Morosa quidem tarditas non ſine ſumma Auctoris diſplicitia fuit; Additio verò amicis ſuis non iniuncta, aut inniſa, ut ſperamus, erit. Hæc ſi æqui, boniq; ut optamies, conſuleritis, labores noſtros in poſterum diligentiores, politiores, ac expeditiores abſq; dubio experiemini.

PLVRIMVM REVERENDI
Domini Ioan. Baptistæ Melchioris
Canonici Tridentini.

EPIGRAMMA.

Desserunt Italæ nuper sua funera matres,
Perfensit luctus vrbs quoq; nostra suos.
Te quoq; Pzonias trahentem fortiter artes,
Acre malum lætho penè dedisse ferunt.
Vicisti Roborete tamen. Vis affecta inorbi
Cessit, & en stylo vindice persequeris.
Sic fortè in scopulos si quem malus impulit error,
Mox portu arrepto quæ fugienda doces.
Nescit amans patriæ pietas ignaua latere,
Sed quam condiderat peccatore, promit opem.

Illust. D. Innocentij à Prato.

Optimi nostri hac ope Roboreti,
Glandis eiectione ad Iacularis instar,
Synocha expulsa en febris atra cessit,
Amphimerina.
Quis non ingenti comitetur ergò,
Laude, diuersis numerisq; pulchrè,
Personet, Spargit violasq; Sacrae,
Plaudite Musæ.

Eccell. D. Thomæ Crosinæ, de Libello
ad candid. Lectorem.

ARee patet febris claro violenta Tridento,
Delia, nosce velis? perlege, certa docet.
Commoda pulchra ferēs, subsunt exotica mira,
Quod petimus, foueas, Candide, nec laceres.

Admodum Reuerendi D. Bartholomæi
Tachelij Arcensis.

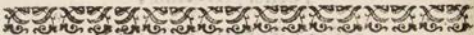
PHALEVICIUM CARMEN.

VT cernit pater integrè additum esse,
N. to conspicuum decus, beatos
Dat plausus, placidaq; fronte sumit:
Octavi accipè non se cūs tuum istum
Partum, non alieno honore comptum;
Is nam pulchra tenet, docet, quæ Appollo,
Vllus non tulit antè, quisq; fiet,
Doctus doctior, vber artis experts,
Splendoremq; tibi dabit per Vrbes,
Nomen postea vtriq; erit perenne:
Ergò eluceat omnibus, nil vnquam,
Ad verum metuens. Et ipse vale.

Eccell. D. Ioan. Baptiste Franci Arcensis,
Ad Auctorem.

VRgebat miseram febris violenta Tridentum,
Morsq; omnem curam despiciebat atrox.
Tu clara Clarij præfulgens subuenis arte,
Atq; adfers diris febribus antidotum.
Et dum torqueris, tetro surripere morbo,
Affectos alios, Octauiane paras.
Quis soluet tibi diuino pro munere grates?
Ipse dabit Cælo præmia digna Deus.

D. Ambrosij Franci Arcigenæ de Authore,
ad Tridentinos.

Corpora languabant in vicis strata per urbem,
Errabatq; horrens plurima imago necis.
Huic morbo incumbens doctus re Octavius ipsa,
Quas docuit Phæbus, porrigit ecce manus.
Desine iam febris fatum exhorrere, Tridentum.
Magna quod ingluuius, non medicina tulit.
Vritur ipse modo: febris si cesserit ardens.
Præsentem medicæ suscipis artis opem.

D. Andreæ Alberti Iudicariensis.

Corpore si ægroto nihil infelicus: ergo,
Nil medica melius præstitit arte Deus.
Dignius ergo nihil libro, aut præciosius illo,
Qui curandi artem, pharmaca, iterq; docet.
Ergo Roboreto tanto pro munere grates,
Debentur, cuius dogmate tuta salus.

Eiusdem.

Artis Apollineæ octavi doctissimè, prima,
Hæc patriæ donas mitia poma tuæ?
Talia si in viridi potuisti cortice ferre:
Quantus eris senio? quam grauiora dabis?
Ergo agè, qui, ante annos, tam suaues,
promere fructus.
Ausus es, auspicio per fice multa bono.
Sic tua post fatum durabit fama perennis;
Inq; sinu longæ posteritatis erit.

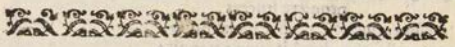

D. Andreae Triangij Tridentini
Ad Auctorem.

EXASTICON.

SI Quæ iure suo debebat ferta patrono,
Ciuitica, qui eroptus Ciuis ab hoste foret.
Plurima docte tibi debebunt ciuitica ciues,
Oetani, Italico quo patet orbe locus.
Lathiferae studio quod tandem febris ab vno,
Sic data sub certo dogmate cura tuo.

Eiusdem ad Lectorem.

EN tibi quo discas febris memorabilis anni,
Ignotas causas, vtile lector opus.
Qui medeare docet, quiq; ante pericula veritas,
Cælorum influxus, effugiasq; necem.
Phæbus amat Medicos, hæc sunt oracula phæbi,
Quæ tibi Apollinea promittit ab arte liber.
Non hunc liuor edax ignauo carpere dente,
Audebit, proprio **ROBORE** tu **TVS** erit.

D. Barnabæ Mantij Tridentini.

TETRASTICHON.

Respexere Truci mors hoc, & liuida vultu,
Inuidia, in lucem mox vbi prodijt opus.
Ast steterunt pro illo magnarum gloria rerum,
Famaq; difuso iam procul orbe vagans.

PRÆMONITIO AVCTORIS

Ad Lectorem.

M ordine, quo materiam hanc proposi-
tam sumus tractaturi, instructus facilius
deindè quæcunq; dicentur, animo con-
cipias, benigne Lector, es antè omnia
admonendus, quòd cum triplex sit scientiæ alicuius
explicandæ ordo, Compositius nimirum, re-
solutiuus, & definitiuus, vt Gal. in principio artis
medicinalis nobis testatum reliquit, nos potissi-
mum definitiuum, vt qui [cum in vnica data defi-
nitione quæcunq; postmodum in tractatu fusius
explicantur, implicite, ac per capita contineantur,]
& breuitati, & etiam tradendæ, ac retinendæ do-
ctrinæ accommodatus magis videatur, quàm vllū
aliū elegimus. Proposita igitur primum nomi-
nis significatione, febrem hanc ita definiemus, vt
ex eius definitionis explicatione, quæcunq; ferè ad
eius completam cognitionem pertinere videbun-
tur, causa nempè formalis, materialis, & efficiens
facile erui possint. Ex qua essentia ita explicata,
nonnullæ occurrentes circa eam dubitationes sol-
uentur; tùm omnium accidentium quoque ratio

alsi-

assignabitur, ac de Prognostico tandem agemus.
Parteque Theorica sic absoluta, ad praxim ipsam,
primò quidem præseruatiuam, tum demum etiam
curatiuam accedemus. In quibus pertractandis
aliquot summæ utilitatis difficultates explicabun-
tur. In subsequenti verò De Vesicatorijs sermo-
nè, ea in his febribus malignis maximè conuenire,
& ijs rectè, ac ex arte vtendi modum ostendemus.
Quòd verò à te enixè præcamur, Lector humanis-
simè est, vt reiecta quacunq; malignè contradicen-
di cupiditate, omnia pacato, tranquilloq; animo
perlegas, nec prius, vel in redarguendo, vel iudi-
cio ferendo præceps sis, quàm totum opus
absolueris. Sic enim quin maiorem,
& iucunditatis, & utilitatis fructum
sis percepturus, polliceri
haud dubita-
mus.

DE PETICVLARI
FEBRE TRIDENTINA
TRACTATVS INCIPIT.

Febris, ac symptomatum vagantium, nec non
scribendi occasionis enarrationem
continens. Cap. I.

VM elapso anno siccissimam, atq; *Constitutio
anni 1590*
admodum calidam æstatē, Autum-
nus magna ex parte consimilis; hunc
verò hyems admodum frigida, &
niuosa excepiisset; factum est, maxi-
ma præcipuè accedente annone caritate, vt Tri-
denti pleriq; non ex plebe solum, sed ex primati-
bus multò magis etiam, in morbos quosdā prauos
inciderent: Qui quidem febres erant ab initio ferè
insensibiliter inuadētes, cum leui horrore, vel hor- *Morbi pu-
blice vagan-
tes an. 1591*
ripilatione, paulatimq; calor, primis quidem die-
bus haud multum molestus, capitis tamen dolore
vt plurimum concomitatus, subsequēbatur. Cum
verò quibusdam ad quartam, quibusdam ad sextā,
vel septimam ventum erat, alijs vigiliæ, & deliria *Symptoma-
ta varia.*
valde intensa, atq; phrenitides, alijs kethargici so-
pores penè inexcitabiles superueniebant; Omni-
bus tamen circa sextam, vel septimam. paucis au-

*Peticularis
cond. c. o.*

tem in quarta, pillicum moribus, haud multum
dissimiles peticulæ, vt plurimum rubeæ, aliquan-
do tamen etiam liuidæ, circa dorsum præcipuè,
atq; pectus oriebantur, efflorescebantq;. His ma-
gna ex parte faucium dolores, & inflammationes,
tusses humidæ, quibusdam etiam vocis interceptio,
ac omnimoda loquellæ amissio, cum ablata ferè
deglutiendi actione fiebant; lingua arida, sitis, ali-
quibus alui fluxus biliosi, non tamen colliquatiui;
plurimis etiam vermes tum, sursum, tum deorsum;
hæmorrhagiæ ex naribus copiosæ; & vt plurimum
salubres; nonnullis etiam post, soporem maximè,
parotides, quibus pariter à morbo ægri vindica-
bantur, contingebant. Quibusdam etiam licet
interiora adeò vrentur, vt lingua aridissima, scis-
surisq; nonnunquam dissecta cõspiceret exteriora
tamen insignem quandam, ac penè marmoream
frigiditatem, cadauerum instar abtinebât. Aliqui
toto morbi tempore lotium sanis perfimile, alij vs-
que ad sextam, vel septimam [in his enim duobus
diebus magnè potissimum mutationes eueniebât]
clarum, deinde per duos, vel tres dies admodum
turbatum, & subiugale, cicerum rubeorum iuri,
haud multum dissimile, emittebant: sicq; varia va-
rijs pro naturarum diuersitate, nec non partium
imbecillitate, humorumq; dominatium qualitate
fie-

Lotium quale.

fiebant accidentia. Potissimumq; corpora fam- *Que corpora*
 guinea, ac benè quadrata periclitabatur, inficiebā *lis feb. ma-*
 turq; q̄ facillime: serpereq; in proximos cōtagione *gis obnoxia.*
 huiusmodi mala clarissimè conspiciebant. Et quā-
 quam etiam multi in eadem domo successiuè de-
 cumberent; maxima tamen eorum pars, potissi-
 mum qui Medicorum præceptis erant obtemperan-
 tes, à principioq; curationi sese addicabant, con-
 ualescebant; ita vt etiam cum morbus maximè vi-
 geret, ex decem, vel duodecim ægis vnus vix interi-
 ret; magisq; discrimen hoc opulentiores nobiles, *Nobiles po-*
 atque primates ipsi, quàm inops, atq; egena plebs *tissimam pe-*
 experiebatur; Cū eorū ēt numerosæ multitudinis *riclitabatur.*
 respectu maior multo numerus decesserit. Cū ijsq;
 potissimū agi male videbāt, qui aliqua: lia labe, &
 maximè gallica, essēt infecti. Oēsq; ferè quot quot
 obiēre, cōuulsi, suppressaq; vrina, vel suffocati inte-
 ribāt. Qui verò à morbo conualescebant, magna
 ex parte surdastri, ac semistupidi per aliquod tēporis
 spacium remanebant; capilliq; quàm plurimis
 defluēbant. Cum igitur hæc res ex primatibus ci-
 uitatis aliquot attigisset, è medioq; non pauca fa-
 miliarum capita sustulisset; timorem etiam, potis-
 simum in circumuicinis locis, alicuius grauioris
 mali, quā reuera Dei Opt. Max. benignitate esset,
 incussit. Vnde prudētissimus Consulū Senatus, *Senatuscōj.*

- cum Illustrium etiam, ac Dominorum Consiliariorum cōsensu, ea, qua debebat pietate, motus, tū vt suorum ciuium saluti prospiceret; tum vt vanum de peste hic grassante passim iam sparsum rumore ex hominū animis euelleret; non tantum suos, sed aliunde etiam accersitos Medicos peritissimos, consulendos existimauit. Excellentissimū igitur, eximieq; ac solidæ doctrinæ Doctorem, Dominū *Mō:reclarus* Pompeum Maceranum de Monteclaro, Desentiani publico stipendio Medicinam facientem; Excell. *Moscardinus* D. Hieronymū Moscardinum virum præclariss. nec minori eruditione, quā humanitate præditū; & *Brixianus*. Excell. D. Hieronymum Brixianum Bulziani summa sua cum laude tunc commemorantem; omnes singulari eruditione, doctrina, atque experientia præditos accersuerunt; à quibus vnā cum nostratibus *Tremenus*. Medicis, Excell. nimirum Ludouico Tremeno Serenissimi olim Caroli, fœlicissimæ recordationis, Archiducis Austriae, nunc verò eiusdem etiam coniugis Serenissimæ, ac filiorum, Protophyfico dignissimo, qui tum nostro quodam fato ex aula patriam visitarat, atq; Excell. D. Thoma Crofino, *Bonportus*. Bonporto vocato, mihi summa necessitudine, ac singulari amore coniuncto, & de hac ciuitate his luctuosis temporibus optimè meritò, mecumq; *Roboretus*. Octauiano Roboreto omnium minimo, visis non paucis

DE PETICVLARI FEBRE. 5

paucis huiusmodi ægrotis iam supra nominatis symptomatibus laborantibus, habitaq; singulorum diligenti, maturaq; examinatione, communi omnium consensu conclusum, ac determinatum fuit, vt qua maiori poterit breuitate, & perspicuitate deinceps dicetur.

¶ De nomine, ac definitione huius vagantis febris. Cap. II.

INSTITVTVM igitur propositum ^{florum omnium accidit} agredientes; Supposito in primis ^{nam sors est} tanquam certissimo fundamento, ^{feb.} tot, tanquam varia cuiusq; ferè generis symptomata, ex vnica huiusmodi febris essentia, tanquam ex pernicioso fonte scaturire; hanc febrem quòad nomen in primis attinet [quandoquidem, vt *σ.* de decretis Hip. & Plat. nos monuit Gal. eius notio primū habenda venit] cum eodem Gal. com. 1. in *σ.* de vulg. morbis tex. 29. siue ob similitudinem cum maculis à procella inductis, siue à guttis sanguinis corpori inspersis, siue à tuberculis in cute efflorescentibus, Pemphingodem, latinè verò peticularem, vel etiam lenticularem cū doctissimo Hieronymo Fracastorio lib. 2. de contagiosis morbis ca. 6. & Clarissimo Iulio Ale-

Pemphingo des feb.

*Cui proprie
illud nomen
conueniat.* Alexandrino in suarum annotationum ad Gal. li-
bros, volumine, appellare possumus: quamquam
verè non omnibus, sed prauis tantum, ac malignis

Febr. rubra. peticulis, quæ febris verè pestilentis propriæ sunt,
hæc denominatio conueniat. Cum eodem præte-
rea Gal. loco paulo ante citato febrem rubrâ, tum
à causa quæ magna ex parte sanguis est, vt clarius
deinde patebit; tum à rubris vt plurimum peticulis
illi superuenientibus, non inconcinnè nominare
possumus. Verum quoniam de nominibus, vt ple-

*De nomi-
bus non est
multum cu-
randum.* risq; in locis potissimum autem lib. 2. de diff. feb.
& 2. de decretis Hip. & Plat. nec non 7. meth. & 3.
meth. atq; alibi nobis testatum reliquit Gal. dum-
modo res ipsa significata innotescat, non admodû
magna nobis gerenda est cura; propterea hac dili-
gentiori omiſsa speculatione ad rem ipsam defini-

*Definitiuus
ordo cur hic
seruandus.* tione, [quod hic definitiuus ordo ex triplici à Gal.
in principio artis medicinalis allato, & breuitati,
& clariori doctrinæ magis sit accommodatus.]
inuestigandam, sermonem iam conuertamus.

*Definitio hu-
ius febr.* Quantam igitur ad prænominatæ febris essen-
tiam pertinet, vt ex symptomatibus iam relatis
eam concomitantibus, & alijs annexis indagare po-
tuimus, hac eam oratione sic circumscribi, defini-
ri, ac explicari posse satis commodè existimamus,
vt Febris pemphingodes sit febris putrida, acuta,

DE PETICVLARI FEBRE. 7

vt plurimum synocha, licet interdum & biliosa, *Forma.*
 maligna quidem, seu, vt Medici vocant, mali moris,
 & contagiosa, non tamen pestis, siue verè pestilens.
 Pendens ex putredine venenosa, primo *Causa efficiens.*
 quidem ichoris ipsius sanguinis, interdum etiam,
 temporis potissimum progressu, ipsius met sanguinis,
 et sub propria forma; modo quidè in venis circa
 mesenterium, & concauâ iecoris partem, vt plurimum
 tamen in venis maioribus; & sæpissime etiã *Focus putredinis.*
 materiæ catharalis in pectore, aeris præcipuè ip-
 sius adstringentis, & alicuius cœlestis influentiæ
 concursu, putrescentis.

Hanc verò esse huius febris perfectam, omnibusq;
 numeris in suo genere absolutam definitionem, vt quæ
 omnia ferè causarum genera ni sese contineat, ex eius
 explicatione facilius, ac plenius innotescet.

¶ Definitionis huius febris traditæ explicatio vniuersalis.

Cap. III.

T verò id clarius, ac manifestius ostendatur circa bonæ, perfectæque definitionis naturam paululum est digrediendum. Namque non omnium rerum eadem est

§ TRACTATUS

Non eodem modo res emnes definiuntur. est definiendi ratio, sed planè diuersa, prout rerū quoque essentiæ plurimū inter se differunt. Cum enim definitio nil sit aliud, quam quidditatem rei per essentialia, quibus constat, prædicata, notificans oratio, faciatq; nos ipsius definiti essentiam scire, explanatamq; habere; prout erit rei essentia, talis quoq; erit eius definitio. Cumq; scire sit rem per causas cognoscere, vt primo posteriorū in principio docet philosophus, propterea definitio, vt id præstare possit, has condiciones iure optimo habere debet. Prima vt definitam essentiam, seu vt philosophi loquuntur, quidditatem explicet per essentialia prædicata, seu partes, genus nimirum, & differentiam tanquam causas respectuque definiti, notiora, dari debet. Cum verò quæ definiuntur res, quoad nostrum iam propositum attinet, sub duplici genere contineantur, substantiæ nimirum, vel accidentis, atq; hæc summopere inter se differant, earum quoque definitiones differre necesse erit.

Definit. substantiæ, & accidentis quō differant. Cum enim substantia sit per se ens perfectū, à nulloq; alio, vt sic, independens, sit, vt quæcunque ad eius pertinent perfectionem sub eodem genere substantiæ contineantur. Non sic autem se habet ipsum accidens, quod ens quoddam est imperfectum, ac minimè per se subsistens, sed alteri, substantiæ nimirum, tanquam subiecto inhaerens. Hinc
fit

DE PETICVLARI FEBRE. 9

fit etiam, vt substantia sola simpliciter, hoc est, *Sola substan-
tia simpliciter definitur*
per propria attributa, genus nimirum, & differen-
tiam, sub eodem summo cum definito genere, seu
prædicamento contenta, definiri possit. Acciden-
tia verò non item; cum enim in esse suo à subiecto,
sine quo subsistere non possunt, essentialiter depen-
deant, fit, vt, non nisi in ordine, & respectu ad illud,
[quod per additamentum alterius rei extra propriū
definiti genus definiri vocat Auer.] eius essentia
definitione explicari possit. *Secunda.*
Secunda bonæ defi-
nitionis conditio est, vt per illam omnium sensibi-
lium accidentium, quæ in definito apparent causæ
facile assignari possint. Tertia cōditio est, vt quæ-
cunque circa definiti essentiam oriri possunt dubi-
tationes, ex data definitione cōmode dissoluantur. *Tertia cōd.*

Cum igitur quod definiti nomen quodāmodo *Munus bo-
næ defn.*
confusè in se continet, id definitio bona distinctè,
ac clarè nobis declarare debeat, vt primo Phys. ca-
pit. 5. dicit phylosophus; atq; consequenter defi-
nitio ipsa definiti sit in suas causas, vel partes essen-
tiales distributi, quædam veluti explicatio; vt to-
tum, essentialè maximè, multiplex est, ita quoque
multiplex erit & diuisio, & definitio: Cum non in
alia, nec per alia, quàm per ea, ex quibus constat,
rectè quidq; diuidi, & consequenter definiri possit.
Totum verò essentialè [vt magnitudinis totū, siue *Totū essen-
tiale*

compositum ex integratibus partibus, siue homogeneæ, siue illæ hæterogeneæ sint, omittamus, quod partiri potius, quam diuidi rectius dicatur, & ex quo non vera essentialis definitio, sed tantum circumscriptio haberi potest] duplex est, physicum nempe, & metaphysicum. Duplex igitur omnino etiam erit verè, ac propriè essentialis diuisionis genus. Altera enim huiusmodi diuisio erit, qua totum physicum ex materia nimirum, & forma constans, in eisdem distribuitur, diuisioq; physica appellatur.

Duplex diuisionis genus.

Physica.

Metaphysica.

Altera verò erit metaphysica, qua nimirum compositum metaphysicum ex superioribus & inferioribus sui prædicamenti gradibus constitutum, in eisdem, genus scilicet, & differentiam, partes sola imaginatione essentiali rei componentes, diuiditur. Quæ diuisio ideo forsitan metaphysica & secundum imaginationem à philosophis nominatur, quia licet genus, & differentia, sint entitates, seu essentiali quædam realiter inter se distinctæ, [quis enim hoc negare audebit?] non propterea tamen re ipsa, vt materia, & forma, ab inuicem separari possunt; sed id tantum imaginatione sola, vnum absq; alio, tanquam diuersum quid concipiente, fieri contingit. Modò substantia ea sola est, quæ diuisione physica, atq; etiam metaphysica diuidi potest; Accidens verò metaphysicam solummodo

Substantia sol. vtraque diuisione diuiditur.

do patitur diuisionem. Namq; substantia sola est, quæ, cum ens sit perfectum, & ex substantijs pariter, materia nimirum & forma, physica compositione constet, in easdem quoque tanquam partes essentielles partiri potest. Accidens verò cum in sui essentia nihil aliud, quàm gradus illos metaphysicos superiores, & inferiores, seu generis, & differentie includat, propterea etiam in illos tantum diuidi valet. Substantiam verò, cui tanquam proprio subiecto inhæret, veluti quid suo generi quidè extrinsecum, sed ad quod naturalem habet inclinationem, ac dependentiam, includit, seu potius connotat. Ex his itaque colligitur, quòd cum definitio pari quodam passu cum essentiali diuisione progrediatur, iure quoq; optimo fit, vt qualis cuique rei competit diuisio, talis etiam conueniat definitio; ac consequenter substantia, sicut diuidi, ita etiam, tam scilicet physicè ex materia, & forma; quàm metaphysicè ex genere, & differentia; Accidens verò metaphysicè tantum, ex genere nimirum, & differentia, definiri possit. Illud solummodo inter substantie, & accidentis definitiuorum metaphysicas videtur esse discriminis, quòd differentia in definitione substantie sit eiusdem, [substantie nimirum] cum suo genere, prædicamenti; Differentia verò in definitione accidentis, alterius sit, ge-

*Accidens
metaphysicè
tantum com-
posse habet.*

*Substantia
vtriusq; modo
definiri potest.*

*Accidens
metaphysicè
tantum definit.*

*Differentia
inter definit.
sub. & acci-
dentis.*

neris, substantiæ videlicet atque a proprio accidentis predicamento, diuersi; hinc sequitur, vt tanquid extrinsecum, in definitione accidentis, subiectum proprium, licet non exiguam habeat differentie rationem, in obliquo ponatur: secus ac in definitione substantie, in qua cum eius omnes partes eiusdem cum definito sint prædicamēti, propterea de illo in recto etiam prædicantur. Et ideò, sicuti in definitione substantiæ metaphyfica, genus proximum, locum materiæ obtinet, differentia verò locum formæ. vt 7. metaph. tex. 42. dicitur; sic è contra in definitione accidentis subiectum, cui inhæret, ac in obliquo ponitur, est quasi differentia, vt diximus; forma verò, quæ in recto dicitur est quasi genus, quòd perinde est, ac si formam habere rationem generis; subiectum verò, sicut & efficiens, habere rationem differentie in accidentis definitione, dicamus. Vt propterea compositio omnis, quam ipsa definitio explicat, aut ex materia, & forma; aut ex rebus genere nimirum, & differentia, materiæ, ac formæ similibus, constat; vt testatur quoque Auer. Cum igitur optima metaphyfica definitio, ad hoc, vt definiti essentiam, & causas explicet, ex immediato genere, vltimaq; ac propria differentia constare debeat, quanam via, ac ratione duæ hæ particule sint inuestigandæ; erit deinde

*Subiectum
accidentis tri
bus diff.*

*Subiecta de
accid. in obli.
prædicat.*

*Forma d'f.
accidentis est
loco generis*

*Quæ com-
positiones ex-
plicet defn.*

deinde paucis explicandum.

Duas huiusmodi vias, ex diuini Platonis sententia. 2. post. tex. 14. & primo topic. 14. nobis tradidit Aristotiles: Vnam quidem per communium, ac superiorum generum, per proprias eiusdem generis, essentiellesq; differentias, diuisionem, donec ad vltimam, quæ reciprocam cum definito faciat orationem, deueniatur. Quod si vnica assumpta differentia id præstare non possit [rarò siquidem exquisitæ, ac propriæ, essentiellesq; rerum differentia haberi possunt.] plures tamen, quæ alioquin separatim multis essent communes, cõiuncte simul, propriæ efficiuntur, vt 7. metaph. docet philosophus, quod Auer. quoq; cum prædicatorum collectionem propriæ differentię vim habere testatur, apertè videtur confirmare.

*Duplici via
inuestigari
potest def.*

*Prior è per
diuisionem.*

*Prædicato-
rum collectio
vim obtinet
differentia.*

Altera definitionis particulas indagandi via est, per collectionem, siue similium considerationem; quo pacto logici quoque, vniuersalia prædicabilia, per rei illius, quæ est communis multis, ope intellectus factam abstractionem, secundum quam deinde, vel plura indiuidua sub eadem specie, vel plures species sub eodem genere collocantur, fieri docent.

*Posterior
via per colle-
ctionem.*

Huiusmodi verò duę vię, si inuicem conferantur, posterior, quamuis sit inuentionis ordini accommodatior,

*Collatio illa
vim vi-
inter se.*

modatior, siquidem. 2. post. 15. facilius esse minus vniuersalia, quàm magis vniuersalia definire, docet phylosophus, ideoq; à minus vniuersalibus, tanquam à notioribus nobis, ad magis vniuersalia, notiora naturæ, esse progrediendum; Prior tamen methodus, & exactior, & naturæ ordini, qui à simplicioribus ad magis composita progreditur, perfectèq; disciplinæ multo magis est accommodata. Quomodo igitur ex causis internis definiti cõstruenda, indagandaq; sit ipsa definitio, satis iam, pro instituti nostri ratione, superq; est explicatum.

*Causæ exter-
næ etiam ab
solutè def-
ingi eduntur.*

Quoniam verò ad perfectam rerum essentiam constituendam, præter internas iam explicatas causas, materiam, scilicet, & formam, vel earum loco aliquid aliud; causæ etiam externæ, efficiens nimirum, ac finis, ex phylosopho. 3. physic. necessario concurrunt; ideo de perfecta definitionis essentia, vt has quoq; causas in se contineat, esse iure videtur. Ac de efficiente quidem causa, cum, quod ab ea non fiat, nihil sit, nulla etiam apud Medicos est dubitatio; sed de causa finali non nihil difficultatis esse videtur. Non desunt enim viri alioqui clarissimi, qui rebus præter naturam nullam verè finalè causam assignari posse contendunt; ad quod stabiliendum, hac præcipuè ducuntur ratione;

*An res præ-
ter naturam
causam ha-
bent finalè.*

Finis inquit, ex Aristotile. 2. physic. tex. 23. sem

per

DE PETICVLARI FEBRE. 15

per habet rationem boni, apparentem saltē; nihil enim ad agendum quidquā impelli posse videtur, nisi boni alicuius, vel certē sub ratione boni consequendi spe ducatur. Deum enim, & naturam, hoc est, vt philosophi interpretantur, agentia naturalia, nihil frustra agere, asserere, quid aliud est, quàm ea, non nisi alicuius consequendi finis intentione, ad agendum incitari? vt propterea etiam finis efficiēti causæ, tanquàm potentiæ obiectum, vt primo met. confirmat quoque Auer. opponatur.

Modo si res præter naturam hoc ex propria ratione habent, à naturalibusq; ac non naturalibus, in Medicorum scholis, vocatis, distinguantur, vt semper lædant, corporiq; nostro nunquam aliquam noxam non inferant, quis eas boni aliquid continere posse affirmabit? Ex opposita tamen parte, quis nunquam rectē philosophatus animo cōprehendere poterit, agens vllum, naturale potissimū, quod ab intelligentia non errante dirrigi dicitur, absq; aliqua boni aliquid consequendi spe ad agendum posse impelli? Difficultatem hanc sic in modum determinandam esse censemus; quod quemadmodum generatio, & corruptio à parte rei, vna, & eadem est transmutatio, ratione sola terminorū à quo, & ad que, inter se differens, cum generatio vnius sit corruptio alterius; ita vt eadem mutatio,

Deus & natura nihil agunt frustra.

Res præter naturam quomodo ab alijs disting.

Solutio difficultatis.

Generatio & corruptio quo differunt.

inod

tio,

tio, respectu passivi, seu totius [ut actiones enim, ita & passiones suppositorum esse, philosophi affirmant] cuius forma corrumpitur, dicatur corruptio; formæ verò nouæ, quæ ab agente in passum, illud sibi assimilare conante, introducitur, respectu; eadem mutatio, generatio appellatur. Ideo fit, quòd si hæc mutatio respectu formæ corruptæ, vel saltem corruppendæ, consideretur, sic nullam rationem boni habere poterit; si ad nouam formam tamen, & ipsius agentis intentionem referatur, quòd boni, & consequenter finis habere possit rationem, non est quòd quidquam dubitemus.

*Quo corrup.
possit habere
rationem boni.*

*Rerum vicif-
situs est de
ratione vni-
uersi.*

*Rerum præter
naturam se-
cunda cõsid.*

*Morb' aliqis
per accidens
potest habere
rationem
boni.*

Expedi enim totius vniuersi pulchritudini, ut asimilata sit omnium rerum inter sese vicissitudo, ob quam etiam cuique rei à natura inditum esse videtur, ut non solum se tueri, sed etiam multiplicare conetur. Eodem modo res præter naturam dum in corpora nostra, ea variè alterando, & corrupendo agunt, dupliciter possunt considerari. Vno quidem modo ipsius hominis patientis respectu, quo patitur tantum abest, ut vnquam per se [nisi forsitan per accidens aliquando, & alterius morbi respectu, aliter eueniat, ut de febre conuulsioni ex repletione superueniente, in aph. docet Hip. & de quartana febre nonnunquam, ab ea scilicet varios morbos fuisse curatos, obseruatum est] ratione boni

DE PETICVLARI FEBRE. 17

boni habere possit, vt potius semper, lædendo, habeant rationem mali: Altero verò modo proprie, & sui ipsius respectu, possunt res præter naturam considerari; quo quidem pacto, cum sibi assimilare passum intendent, seseq; propagare, [qua ratione etiam totius vniuersi ordinationi correspondet] sic & boni alicuius, & consequente finis subire poterunt rationem. Cumq; ad agens potissimum, non autem ad passum, referri debeat ipsa transmutatio, ab eodem quoq; debet finis denominationem sortiri. Habebunt igitur & res præter naturam, etiam finalem causam, nec omnino frustra agere dicendæ erunt. Quàm ergo rationem fuisse existimabimus, quæ præstantissimos illos viros, eò deducere potuerit, vt hisce præter naturam rebus finalem causam denegarent? Nulla profectò, meo iudicio, esse potuit, nisi hæc; quòd cum hic finis nullam nobis præbeat in medendo utilitatem, nullamq; nisi admodum genericam, [quatenus nimirum est præter naturam, indicat tantum sui remotionem, quo verò id perficiendum sit modo, non demonstrat] suppeditet indicationem; propterea Medici, qui vtilia tantummodo ad curationem considerant, huiusmodi finalem causam, ac si nullam prorsus haberent, contemnunt.

Cur Med. finalem causam contemnunt.

His igitur ita in vniuersum, de ipsa definitione

C præ-

præmissis, ad rem nostram redeunt, vniuersalēq; hunc sermonem instituto nostro magis particulari applicantes, facile iam definitionem allatam, conuenientem, ac in suo genere perfectam esse, erit demonstrare.

¶ Quod huius febris definitio benè sit assignata, & de eius subiecto, vt febris est.

Cap. IIII.

CVM enim eius definitum, Febris nimirum, accidens quoddam sit, definitione quoq; accidentis, ex genere scilicet, & differētia [vt ex Arist. li. 4. physic. tit. 3. dictum fuit] constante, debuit definiri.

Ad Medic. spectacia entia sunt triplicia.

Reum præter naturam tria genera.

Morborum tria genera.

Quoniam verò quæcunq; ad Medicum pertinet considerare, triplici in vniuersum rerum genere, naturalium, s. non naturalium, ac præter naturam demum, comprehenduntur: Febris, vt cuiq; patet, ex ijs est, quæ præter naturam appellantur. Horumq; cum alia sint morbi, alia causæ, alia symptomata, febris pariter cum immediatè lædat sensibilibiter operationes, sub genere morbi erit constituenda. Cum præterea morborum varia sint genera; alij enim sint in partium simularium intemperie, eaq; simplici, vel calida, vel frigida, vel humida, vel sicca; vel ex pluribus constan-

DE PETICVLARI FEBRE. 19

ta; & ea quidem, aut cum materia copulata, aut ab ea seiuncta; Alij verò sint in partium dissimilariū, atq; organicarū, eaq; multipliciter vitata comensuratione; alij demum morbi sint in soluta vnitae, partibus vtrisq; communes; febris igitur cum sit non modo morbus in intemperie, calida quidem semper, aliquando etiam sicca; nec vnus tantum partis, sed totius, atq; vniuersi corporis, à corde tam dependens, ad aliarum partium similariū intemperie differentiam; atq; ista omnia sub hoc nomine, Febris, comprehendantur; quod quidem, vt infimum, ac proximum genus, reliqua omnia superiora, sibi inuicem sub ordinata, in se continet; nè immensa fieret, si singula annecterentur. definitionis oratio, ceteris superioribus omisis, hoc tanquam immediatum genus, de quo superiora quoq; omnia essentialiter prædicantur, ex Aristotelis præcepto, accepimus; particulamq; illam, Febris, tanquam proximum genus collocauimus. Per quam quidem definitum hoc nostrum, tot malorum causa, atq; origo, ab alijs omnibus supranominatis, atq; à febre diuersis rebus, distinguitur; sub proprioq; morbi in intemperie iam prænominate genere constituitur. Atque hæc quædam veluti forma, saltem generica, huius definiti erit. Reliqua verò in definitione posita, causas alias concernen-

*Genus prox
in hoc def.*

*Quorin defi.
feb subiectū
contineatur.*

*Febr. defm.
ab Auicē.
tra dita.*

*Quaecunq;
de superiori-
bus dicuntur,
de inferiori-
bus quoque
prædicatur.*

*Cal febr. in
toto à corde
dependet.*

*Subiectū feb.
in obliquo
ponitur.*

tia, differentiæ locum obtinebunt. Cum autem non infima accidentis differentia à proprio subiecto, cui inhæret, desumatur; hoc quoque potentia, atque virtute saltem, ab eadem, Febris, particula nobis insinuatur. Si enim verum est, ut omnes absque; vlla contouersia admittunt, quod Febris, ut ab Auicē. proprio loco definitur, sit calor præter naturam accensus in corde, & inde per venas, atque arterias vnà cum sanguine, & spiritibus in vniuersum corpus diffusus, eius sensibiliter lædens operationes; & pariter vera sit, ut verissima profectò est, illa Aristotel. in prædicamentis vocatis, regula, quod quæcunq; de superioribus, generibus nempe, prædicantur, de inferioribus quoque; & ei subiectis speciebus dici possint; Verum quoque; erit asserere, morbum hunc, quatenus febris est, vniuersum corpus, potissimum verò ipsum cor, secundum similes partes, tanquam proprium subiectum habere: ita tamen, ut calor hic in toto, tanquam ad præcipuo subiecto accensus, à corde velut à præcipuo fonte, emanet. Cum præterea febris, ut calor est, sit qualitas; corpus verò, vel cor, eius subiectum, sit substantia, propterea, ut ex antedictis facile apparet, iure factum est, ut in supracitata febris definitione, subiectum hoc, corde, siue in corpus in obliquo; non autem in recto, ut corpus, vel cor, fuerit positum;

fitum; Cum ea tantummodo in reſto, in definitione poni debere, ex Arist. dixerimus quæ nõ modò essentialia sunt definito, sed etiam, eiusdem cù illo generis, siue prædicamenti. Sed antequam ulterius progrediamur, pro maiori iam dictorum intelligentia, hic illud ad notandum occurrit, quòd quamuis & cor, & vniuersum corpus, huius caloris febrilis subiectum statuerimus, id tamen diuersa admodum ratione fieri, erit accipiendum. In toto enim corpore calor hic febrilis, ex corde accensus, semper morbus est, naturales facultates essentialiter lædens; In corde verò, quamuis semper, tanquàm in fonte, ac causa calor totius adaucti, præcedat, non tamen verè semper est morbus. Declaro.

Totius corporis naturales facultates in febre propter intemperiem calidiorem, illi à corde communicatam, vitari, non est quòd dubitemus, ob quã scilicet proprium partium temperamentum, seu singulis particulas implantatus calor, proprium, ac immediatum naturalium facultatum instrumentum, in igneam quodammodo naturam accenditur.

Hoc verò intemperiei calidæ incrementum, ex calore cum spiritu vitali assiduò à corde, in omnes particulas, pro innati calidi conseruatione, influente, implantatus idem calor consequitur, Hic verò influens calor, tanquam in fodina quadam, in ipso

*Totū & cor
quò diuersa
rõe sint feb.
subiectum.*

*In toto cal.
febr. semper
est morbus.*

*Non in omni
feb. calor
cor. est mor.*

*Cã lesionia
operationis
totius in feb.*

*Unde calor
feb. in toto
accendatur.*

Cal. influens in corde generatur. ipso corde, vna cum spiritu vitali generatur: Probus quidem, atq; secundum naturam conueniēter se habens, quando cor pariter est naturaliter constitutum;

Vitiosus cal. influens in corde quō generetur. Vitiatus verò, propter læsam eam cordis coctionem, qua cum spiritu vitali, talem quoque influentem calorem, producit, Qui quidem calor, ita præter naturam auctior, & consequēter mordacior effectus, quid mirum, si [quemadmodum de epilepsia ab aura maligna, cerebri expultricem adeo vehemēter excitante, memoriæ prodidit Gal. vt in toto corpore illos cōuulsuos motus efficiat;]

Motus cōuulsui in epilepsia nude. Eodem modo cordis facultas expultrix, irritamento illo excitata ad valide noxam expellendam, concitatori etiam, atq; frequentiori motus nixu, insurgat, pulsusq; ipsum, & crebriorem, atq; etiam velociorem efficiat? Dupliciter porro hæc cordis coctio, & consequenter caloris huius influentis generatio vitari potest, vt ex Gal. de sympt. causis c. 1. colligitur. s. & ob læsam propriam cordis coctricē facultatem; & ob errorem externum, seu obiecti ipsius facultatis, aliquod vitium. Hinc fit, vt non in omnibus febribus eodem semper modo hæc actio, sed diuersimodè in diuersis oblædatur.

Pulsus quō in feb. alleg. Namq; etsi generatim, in omni febre cor, secundum aliquam sui partem, vel spiritus nempe, vel humores, vel solida, afficiatur; In diuersis tamen febrium

Cordis coctio 2. vitatur. generatur: Probus quidem, atq; secundum naturam conueniēter se habens, quando cor pariter est naturaliter constitutum; Vitiatus verò, propter læsam eam cordis coctionem, qua cum spiritu vitali, talem quoque influentem calorem, producit, Qui quidem calor, ita præter naturam auctior, & consequēter mordacior effectus, quid mirum, si [quemadmodum de epilepsia ab aura maligna, cerebri expultricem adeo vehemēter excitante, memoriæ prodidit Gal. vt in toto corpore illos cōuulsuos motus efficiat;] Eodem modo cordis facultas expultrix, irritamento illo excitata ad valide noxam expellendam, concitatori etiam, atq; frequentiori motus nixu, insurgat, pulsusq; ipsum, & crebriorem, atq; etiam velociorem efficiat? Dupliciter porro hæc cordis coctio, & consequenter caloris huius influentis generatio vitari potest, vt ex Gal. de sympt. causis c. 1. colligitur. s. & ob læsam propriam cordis coctricē facultatem; & ob errorem externum, seu obiecti ipsius facultatis, aliquod vitium. Hinc fit, vt non in omnibus febribus eodem semper modo hæc actio, sed diuersimodè in diuersis oblædatur.

In oī feb. cor sine aliquam partem affir. Namq; etsi generatim, in omni febre cor, secundum aliquam sui partem, vel spiritus nempe, vel humores, vel solida, afficiatur; In diuersis tamen febrium

gene-

DE PETICVLARI FEBRE. 23

generibus, diuersimodè, secundum has diuersas partes, calore hoc eodè inficitur. Namq; in ephemera ita calor in corde accenditur vt primò cordis spiritus sint affecti, & in calefacto esse; reliquæ verò eius partes, secundariò. & in calefieri tantum, tales existant. In putridis verò febr. primo sint humores in calefacto esse, reliqua deinde spiritus. f. & solida, in calefieri tantum. In hectica demum solide tantum partes sint in calefacto esse, atq; primario, reliqua verò solummodo in calefieri. Vnde cum de rōne morbi esse videat, vt docet Gal. 2. meth. 3. non modo, vt dispositio præter naturam sit, sed etiam, vt permanens, ac quodammodo in factò esse, ad differentiam pathos, & caloris ab ira accensu, existat. Et vt præterea etiam hoc peculiare habeat, vt eo modo, in subiecto viuente solum, propriam sedem obtineat, cuiusmodi in nostro corpore sunt tantummodo partes ipsæ solide, verum animæ organum, & instrumentum, reliquis vsu tantummodo conferentibus; iure sit, vt in hectica solum, in qua nuiusmodi solide partes in calefacto esse constituuntur, calor hic febrilis, in corde verè, tanquam morbus reperiatur; & consequenter in hectica tantum calor ille influens vitiosus. propter essentialem, ex morbo, facultatis læsionem generetur. In alijs verò feb. generibus, Ephemera nimirum,

In diuersis feb. generib. sed in diuersis sui p. ca cor aff.

De ratione morbi est vt sit permanens dispositio.

In hectica feb. solū cor morbo detinetur.

In Ephe. & putrida feb. cor morbo non laborat.

mirum, ac putrida, cor haud quaquam morbo laborat; cum secundum spiritus tantum, vel humores in calefacto esse, hoc, præter naturam, calore detineatur; ab eo tamen in reliquo corpore verè calor hic, vt morbus est, & in calefacto esse imprimitur; quoniam cor tunc etiam quamuis morbo nō laboret, propter errorem tamen externū [cuius rationem calor ille, siue in spiritibus, siue humoribus cordis primo accēsus habere videtur.] calidiorem spiritum influentem generat, atq; illum in vniuersum postmodū corpus, ex quo in eo deinde morbus consimiliter calidus inducitur, influit. Sed

Ratio superiorum dicitur.

quænam est huius diuersitatis ratio, quòd calor hic adauctus in spiritu influente possit in toto verè morbum producere; in corde verò, à quo tamen, vt à fonte emanat, morbum haud quaquam efficiat, nec in omni febre, sed hectica tantum, cordis partibus solidis infigatur? Cur ab vna, vel ab alia causa, feb. vel ephemera, vel putrida, aut hectica producat, id multis quidem, vt causæ, agentisvè, & efficacig, nec nō cuidam ad hoc magis, quàm illud, propriæ analogiæ, potissimum verò ipsius passis dispositioni, ad alterationem facilius, vel difficilius suscipiendam, acceptum referri debet. Cur verò

Cardis solida q̄ totius difficil. affi.

solida cordis, non ita facilè à qualibet causa, sicut in reliquo corpore, afficiantur; id meo iudicio nil aliud,

DE PETICVLARI FEBRE. 25

aliud, quàm ipsius cordis nobilitas, atq; præstantia, in causa esse potest: propter quam, cum sit vitæ fons, atq; eius vel leuis noxa maximum toti corpori afferre possit detrimentum, illud validioribus facultatibus dotatauit sapientissima natura; vt ideò fieri possit, quòd putridus vapor calefaciens, licet ad cor primum sit delatus, & inde in totum à robusta facultate expulsus, maiorem tamen in toto valeat imprimere caliditatem, quàm in corde; Cum cor facilius contrarijs resistat. Si tamen calidè cause affluxus ad cor diu perseueraret, ipsius etiam solidis, in calidiori potissimum, & sicciori cordis temperamento, morbosa caliditas tandem infigetur, atq; sic denceps hectica febris subsequetur.

Ex his etiam colligitur quod, cum cor in febre principaliter, ac primò cal. febrili affici dicimus, non est ita hoc intelligendum, quòd in omni febre semper prius calor in ipso corde, quàm in alijs partibus accendat. Namq; hoc, vt plurimum, potissimum in putridis febribus, in quibus non modo in venis remotis à corde sæpè, sed sæpissimè etiam extra ipsas venas putrescunt in varijs partibus humores, falsum esset; sed id tantum distributionis in vniuersum corpus respectu, est intelligendum, cum nullus calor, quocunque modo in corpore accensus, nec in totum æquabiliter distribui, nec verè

*In quibus
alia feb. in
hecticam sa-
cile muten-
tur.*

*Quo calor fe-
brilis i cor-
de primum
accendi dica-
tur.*

D febris

febris antè dici possit, quàm cordi prius, indè verò vniuerso corpori fuerit communicatus, atque diffusus.

Sed hoc loco alia non leuis insurgit dubitatio, eaq; non contemnenda; quam quidem, cum à nullo propositam viderim, eamq; recipiat solutionè, ex qua superius quoque, de subiecto febris, explicata, reddentur multò clariora, idcirco his subiungere nequaquam à re nostra mihi visum est alienum.

*Alia utilis
dubitat. cir-
ca subiectū
feb.*

*Cur cor, &
nō iecur feb.
subiectū sta-
tuatur.*

Ea autem est, cur cor ipsū, non autem iecur, huius caloris febrilis, etsi non semper vt morbus est, saltem semper vt causa est in toto morbi, principale subiectum, cum Auic. loc. cit. statuerimus.

Id enim non leuem dubitandi occasionem præbet, quòd cum, vt deinde dicitur suo loco, humorum ebullitio, præcipua putridarum febrium causa, in ipsis venis, saltem in continuis febribus, fieri statuatur, atque à venis remotioribus, versus prin-

*Hepati vide-
tur facilis
calor in feb.
coïca. posse.*

cipium suum, hepar nimirum, ampliando procedatur, vt propterea etiam facillimè, ex putrescente fomite [quando potissimum is circa mesenterij venas, vel concauam iecoris partem, continetur] ad ipsum hepar adusti vapores peruenire possint; atq; inde postmodum, cum sanguine, & naturali spiritu in vniuersum corpus, pariter, ac à corde dicitur, diffundi; quænam, inquam, est ratio cur magis.

magis cor, quàm hepar, huiusmodi caloris febrilis, quomodocunque accipiatur, subiectum statuitur? Præcipuè verò, cùm, non cum Aristotile, sed cum Galeno, alijsq; Medicis tenere debeamus, sicuti neruorum principium est cerebrum; & articularum cor; ita venarum quoq; ipsum hepar; què admodù clarissimè in arte medicinali nobis testatum reliquit idem Galenus: Accedit etiam, quòd hoc peculiare habere videtur febrilis calor, vt in definitione febris data, idem insinuat Auic. vt naturales in toto corpore facultates, & consequèter earum actiones lædat; quis enim febri citantium corpora non benè nutrirì, & consequèter nò modo non augeri, sed planè emaciari, virium robur languescere, atq; decolorata reddi; lotium præterea ipsum à naturali statu immutari, non clarissimè videt? quorum quidem omnium causa affecto potius iecòri, tanquam naturalis facultatis principio, quàm cordi, ascribi poterit, vt iure in feb. totius facultates naturales lædi, dixit Auic. de vitalibus verò. nè verbum quidè fecerit. Aut igitur si primò cor afficitur, concedere debemus. putredinè prius in ipsis arterijs concipi, atque indè cordi primùm, deinceps verò ab illo toti corpori facilius communicari; quòd tamen rationi haud quaquam videtur ita consentaneum; cum arterialis sanguis, & spiri-

*Hepar non
cor est vena
in principii*

*Febr. quas
actiones pro
pria lædat.*

Nales facultates lædi.

In febre facultates naturales porifsimè lædi.

tus fiat inter humores, veluti aer, & ignis inter elementa, quæ difficillimè putrescere docet Aristor. meteor. 4. & præterea etiam cor, vt antea quoque à nobis assertum fuit, quibusq; contrarijs facillimè resistat; vel, si putrescunt humores in venis, prius affici hepar statuendum erit; quo veluti naturalis facultatis principio affecto, affici deinde vniuersum corpus necesse erit. Quamquam enim concedamus, fieri aliquando posse, vt iecur prius quam cor, à vapore adusto incallescere possit; ex illo tamè nõ propterea statim vniuerso corpori caliditas comunicatur, nisi postquam cor ipsum, huiusmodi calore, præter naturam, secundum aliquas sui partes saltè, vt antea dictum fuit, affici contigerit; vt verò huius ratio, saltè probabilis aliqua habeatur, illud tanquam apud omnes Medicos in cõfesso positum, est admittendum, cor esse arteriarum principium, sicut hepar ipsum venarũ. vt, præter multa à Gal. lib. de placitis, Hip. & Platonis tradita, vel anathomes ipsa oculatam nobis fidem facit. Quoniam verò vtrarumq; hoc est, & venarum & arteriarum toti corpori, & singulis ferè partibus, æquè propemodum ad vitæ conseruationem, atq; tutelam, in animalibus est opus, cum non simplicem illam, ac cum plantis communem, sed multo perfectiorem vitam viuant animalia, naturalesq; ideo

Secore affecto præter naturam calore, nõ ideo sequitur feb.

Cor est arteriarum principium.

In toto corpore ferè arterie & venæ simul incedunt.

DE PETICVLARI FEBRE. 29

ideo operationes perfectiori quodam modo obeant, vt propterea non alimenti modo, sed vitalis quoque caloris, ac spiritus copia affluere debeant: idcirco etiam in omnibus natura sagax istiusmodi vasa mutua quadam societate ita coniunxit, vt pari quodam gradu in omnes penè corporis partes, paucis admodum exceptis, incedant. Per venas siquidem sanguis crassior, partium solidarum optimū nutrimentum; per arterias verò, spirituosus, ac calidior, pro calore vitali cuiq; parti innato, naturalium deinde operationum opifice conseruando, desertur.

Venarum in corpore usus.

In viuente præterea animalis corpore, cum satis insignis calor vigeat, ab eo interni meatus, ac viæ ita aperti conseruantur, vt ab vno vase in aliud, facile pateat accessus, & mutua communicatio; vt non immerito omnium vnum esse consensum, & conspirationem vnã, Hip. penè diuinus affirmauerit. Nisi enim hoc ita esset, quomodo ex disrupta arteria, sanguine arterioso effluente posset per sectam venam, fieri reuulsio, illiusq; in contrariã partem retractio? quomodo in pleuritide, per densissimas tum pectoris, tum pulmonum membranas, materia illa satis interdum crassa, in pulmones ipsos penetraret? aliaq; propemodum huiusmodi infinita euenire possent? Cum etiam Auic.

Vasa in corpore viuente sibi inuicem comunicant.

Meatus corporis viuents patentes sunt.

in

in febre calorem illum præter naturam cum sanguine vnà, & spiritibus in vniuersum corpus, per arterias, atque venas deferri asserat, quia id ratione fieri posset, nisi ab arterijs, à corde exortis in venas ipsas, viæ satis amplæ paterent. Modò dubium non est, quòd venarum sanguis, cum arteriali multo sit humidior, crassior, atq; impurior, facilius, ac citius, à putrefactiuis causis, putredinem possit contrahere, à quocunque tandem fonte, emanantibus vaporibus inficiatur: Non propterea tamen, [nisi propinquus admodum illi sit putredinis focus] iecur, quàm cor, prius afficiet. Cum etiam in remotioribus partibus sanguine putrefacto, fuliginosus, ac putridus vapor, ex venis ad arterias, ex iam suppositis, facillimè pertrāseat, vbi deinde sanguini spirituofo, ac facile mobili permixtus, dilatationis etiam arteriarū auxilio, citius ad cor, quàm ad hepar, cum sanguine crasso per venas, nullo pulsatili motu præditas, perueniet; Idcirco licet primò sanguis, vel humores in venis comptrescant, caliditas tamen, ad cor prius, quàm ad iecur, & inde ad alias partes omnes tandem perueniet. Quòd verò perseverante in ipsis venis putredine, qui in arterijs quoq; continet sanguis, possit corrumpi, nullum inde sequi inconueniens existimamus, cum quòd à putrido tangit, putridum quoq;

*Venarum
sanguis, quam
arteriarū fa-
cilius putre-
scit.*

*Cur facile pu-
tridus vapor
per arterias
ad cor perue-
niat.*

*Sanguis etiam
arterialis po-
test putresce-
re, licet diffi-
cilius.*

DE PETICVLARI FEBRE. 31

quoq; non difficulter fiat; Neq; etiam aerem ipsum omnis prorsus putredinis incapacem esse affirmat Aristot. 4. meth. sed solummodo illum, quàm terram, vel aquam, difficilius putrescere asserit. Idem de arteriali sanguine dicendum erit, quamuis enim, facilè incalescat, difficulter tamen putrefieri potest. Sed nondum ex his difficultatis solutio clara apparet. cur. s. nisi à corde in totum diffundatur febrilis calor, verè febris appellari non possit. Quare ad hoc iam ita responderi posse iudicamus, quòd illud fiat, quia calor ille, singulis partibus implantatus, sua temperatura, ac moderatione naturalium operationum auctor, cum assiduo, vt antea quoque dictum fuit, ab influente à corde vitali spiritu foueatur, ac conseruetur; non potest in toto corpore simul, atq; equabiliter vnà implantatus vniuersus vitari, [quod tamen præstare, febris, vt vniuersalis morbus est, proprium esse videtur] nisi eius focus, atq; origo, cor nimirum vitietur. Cum enim febris totius sit passio calida præter naturam, à nullo potest toti facilius, atque æquabilius eodè tempore impartiri, quàm ab eodè, à quo naturalis quoq; calor, assiduò subministratur; cuiusmodi alia in nostro corpore particula, perætr cor ipsum, non reperitur. Quod doctissimus Fernelius innuere quoque videtur, cum

*Solutio diffi-
cultatis cur
nisi a corde
fiat febris.*

*Calor innatus
ab influente
conseruetur.*

Fernel.

lib.

lib. 4. de feb. c. 1. in hunc modum scripsit, Neque porro calorem præter naturam, qui vel caput, vel brachium, vel crus solum occupat, quia non in omne corpus euadit, neq; si ex parte aliqua latè dimanet, sed neq; si ex calidiore iecore pariter cum sanguine, & halitu prodiens palmas, atq; plantas quasi exurat. aut èt quoquo versum effusus, omne corpus præhendere videatur; non enim è corde prodijt: Vnus calor præter naturam, qui è corde per arterias, vnà cum spiritu profluit, vniuersalis esse potest, vnusq; promptè, ac celeriter in corpus omne distribuitur. Solus igitur debet febris appellatione contineri. Et paulo post, Itaq; inquit cum febris maximè vniuersalis morbus oës vbiq; functiones offendat, debet eius partis affectio censerì, quæ est omnium conseruationi, vsuiq; necessaria. Solusq; calor præter naturam, è corde in omne corpus effusus, vera febris habetur, & quæ sequuntur. Hæc Fernelius. Illud quoq; his addi potest, eam partem corporis esse subiectum principale, ac, vt ita dicam, originarium, [nam adæquatum, vt diximus, est vniuersum corpus] statuendam, quæ in omni febris genere primum locum habere potest. Huiusmodi autem nulla alia, præter cor, esse videtur. In ephemera enim, & hectica, cum nequaquam in venis putrescant humores;

neq;

Solus ex corde prodens calor præter naturam febris est.

Subiectum febris duplex.

DE PETICVLARI FEBRE. 33

neq; poterit etiã consequenter primò affici iecur, & eo mediaate, reliquum corpus; sed benè hoc fiet, si statuamus cor: illud igitur, & non aliud, erit ponendum.

Idem quoq; ex actione, in ipsa febre principaliter læsa, comprobare licet. Communis eni, a omnibus partibus corporis actio quæ læditur, est vitalis, seu vita ipsa, animali propria, ac multò, quàm in alijs viuentibus, plantis potissimum, perfectior. Ut propterea etiam, pro sui conseruatione, vt antea quoq; tactum fuit, & actionibus concinnè ob-eundis, perfectiorem, maioremq; gradum caloris requirat. Hic verò, quoniam consumpto radicali, vt vocant, humido, quod eius veluti pabulum est, atq; subiectum, assiduò quòq; dissipatur, atq; consumitur in ipsis partibus in situ, ac quodammodo implantatus; propterea, nè præproperè deficeret, in eius restaurationem, atq; conseruationem, cor ipsum affabrè, tanquàm huius vitalis caloris, perennem quandam mineram, fabricata est natura, cui id muneris, inter alia, est demandatum, vt ex sanguinis parte tenuiore, aereq; à pulmonibus exhausto, propria, ac peculiari facultate, vitales spiritus, aptum huiusmodi caloris vehiculum, assiduò generaret, atq; continuò, constrictionis motu, per vniuersum corpus, miro naturæ artificio dispensaret.

Ex actione læsa idè probatur.

Vita in animalibus maiorè caloris gradum, quàm in plantis requirit.

Cordis necessitas.

E Cum

Gum igitur calorem hunc, siue spiritū, vt superius quoq; explicatum fuit, vitari contingit, quamprimum vitalem quoq; facultatem, ab illo in vniuerso corpore dependentē, oblædi, necesse erit, & cōsequenter, naturales quoq; facultates vitari; vt propterea Aetius, Febrem morbum, robur vitale, dissoluentem, iure appellarit. Si verò præter naturales, & vitales facultates, & actiones animales quoque, vt imaginatiuam, vel intellectiuam, sicut in phrenitide euenit, lædi, ac vitari contingat, hoc non propria ratione, & per se facit febris; nam sic id omnibus febribus esset commune, sed id præstat alterius morbi, vt inflammationis superuenientis, interuentu, & per accidens. Optimè igitur constitutum fuit, cor, tanquam ea pars, quæ fons est, & principium totius vitæ animalis [ad cerebri differentiam, quod vitæ sensitivæ principium constituitur;] & quo læso toti corpori affectio impartitur, non tamen è contra, febris subiectum esse, vt propterea de his, atque de huius definitionis genere, iam dictum sit satis. Ad alias modò, eiusdem definitionis particulas explicandas, accedamus.

Aetius quò febrē appel.

Cerebrū vitæ sensitivæ principium.

Conclusio de subiecto feb.

Variæ huius feb. differentis, & attributa.

Quæ igitur, à nobis in proposita definitione addita, subsequuntur; nempe, putrida, acuta, synocha, interdum biliosa, maligna quidem, non tamè verè pestilens, & quæ sequuntur; variæ huius febris sunt

DE PETICVLARI FEBRE. 35

sunt passiones, atq; attributa, quæ quidem specificæ differentiæ locum obtinent, vt antea quoq; dictum fuit. Cum enim triplex sit summum febris *Triplex sub. genus.* genus, vt diximus, ephemera, s. hectica, atq; putrida, horumq; generum variæ multiplicēsq; species reperiantur; per has particulas gradatim, hæc nobis definita febris, ad propriam, ac determinatam speciem deducitur. Cum enim vltima illa, ac propria, de accidente potissimum, differentia haberi non possit, quam vix in substantijs quoq; est reperire; propterea plures eius proprietates vnâ cōiunximus, quæ simul assumptæ, illius specificæ differentiæ vicem optimè gerunt, totiq; definito conueniunt, cum eoq; reciprocare facilè poterunt, quamuis singulæ separatim, multis alijs possint esse communes.

Causa verò efficiens huius definitæ febris, verbis illis, pēdens ex putredine venenosa, &c. insinuatã fuit. Finale autem causam, tanquam, vt antea diximus, inutilem omisimus.

Ratio igitur omnis allatę huiusmodi febris definitionis, generatim, satis iam est manifesta, singulas modo eiusdem particulas explicare reliquum erit.

Singularum traditæ huius febris definitionis, partium, declaratio.

Cap. V.

Ad singulas igitur definitionis propositæ differentias explicandas, iam accedamus.

Cum verò malum hoc principale, quod alia deinde multa, ordine quodam subsequuntur, febrè esse, atq; sub ea, tanquam sub proximo genere, contineri statuerimus; nè id gratis accepisse uideamur, primùm comprobandum sese nobis offert.

Quod morbus hic sit febris.

Notiora q̄

Id autem ita esse, communi imprimis omnium opinione, [quaratione Gal. quoq; lib. de diff. morborum cap. 2. morbi definitionem inuestigauit,] confirmatur. Ea namq; à natura nobis innata est uia, cum Arist. 1. phys. ut à notioribus nobis ad ignotiora progrediantur; Notiora autem, quæ omnibus, aut pluribus talia apparent, esse uidentur. Ad rem igitur. Nullus ferè morbosus hinc temporibus reperiebatur, qui cum primùm aliquam, licet in principio etiam leuissimam, ex supra nominatis, molestiam perferire inciperet, statim se febricitare, ac febre correptum esse, non affirmaret.

Signa communia febris in genere.

Quod quidem alia, quæ deinde subsequerentur, indicia, febris propria, ac peculiaria, calor nempe,

DE PETICVLARI FEBRE. 37

pè, modo magis, modo minus mordax, in corpore perceptus; subsequens virium languor, frequentior pulsus, atq; crebrior, respiratio alterata, sitis, & alia huiusmodi complura, quæ febrem ipsam, vt plurimum, concomitabantur, ita esse certius confirmabant.

Cum verò hoc genus Febris vt diuisuæ metho
do insistamus, in Ephemeram, hecticam, & putridam, vt dictum est, tamquam in species, subalternas saltem, proximè diuidatur, quòd nostra hæc sit febris putrida, subq; putridarum genere contineatur, præter argumentum ab enumeratione partium desumptum, quo neq; ephemeram esse, cum ad permultos dies perduret, neq; hecticam, cum & manifestas habeat exarcebationes, atq; euidentissima humorum putrescentium signa; ostendunt etiã varia, ac grauiora humorum vitij propria, ac maxime familiaria symptomata, oris. Lamaitudo, vomitus, diarrhæa varia, sudores, alui excretiones grauolentes, viinæ crudæ, turbatæ, inæquales pulsus, calor vel intus, vel extra acris, & intensus. Quibus illad quoq; addi potest, quòd quiseruabantur, id non nisi excrementorum per varias partes, multitudine, esse quabantur; quod manifestissimum est argumentum, morbum ex humorum multitudine originem habuisse, vt ex Gal. 2. aph.

Tria summa febris genera.

Non est hæc nostra febris ephenera.

Non est hectica.

Putridæ feb. signa.

Curatio ostendit morbi naturam.

17. in illius particulæ, Ostendit autem curatio, cōmento, clarissimè colligi potest: nec non etiam ex 22. eiusdem libri aph. Morbos, qui fiunt ex repletione, curat euacuatio, & quæ sequuntur.

Acuta.

Acutam etiam huiusmodi fuisse febrem, præter id, quòd grauius admodum, periculoq; plena accidentia inferret; declarat quòq; quòd, vt plurimum, decima quarta die terminabatur; ad xx. raro perueniebat; multis etiam in. xi. paucissimis verò antè illam finiretur.

Putridarū febriū species.

Cùm præterea diuersæ quoq; sint, pro multiplici, nimirum, putrescentium humorum natura, febrium putridarum species, biliosæ videlicet, pituitosæ, melancolicæ, ac demum sanguinæ, quòd hæc nostra maiori ex parte statuenda esset sanguinea, sine Synocha, vt sic ab alijs putridis distinguañt, eaq; putrida, ad differentiam non putridæ, in qua feruorem tantūmodo, non aut putredinem, concipit ipse sanguis, id vel maximè indicabat, quòd paulatim modò increcendo; modò ad statum èt vsq; quòd ad accidentia saltem, eandem ferè tenorem seruando, incedebat. Accedit, quòd vt plurimum corpora sanguinea infestabat; vt eam propterea cum Gal. 1. illo in 6. de vulg. mor. tex. 29. vt aliàs à nobis quoq; dictum fuit, febrem rubram appellare non dubitauerimus; tum, & mul-

Febre sang. rubra ad. ci p. test.

DE PETICVLARI FEBRE. 39

tò magis etiam, quòd in pluribus copiosa è nari-
bus hæmorrhagia fuerit sublata: est autem diuinif
fimi propemodum Hip. in aph. aurea penè senten-
tia, Si talia, hoc est, morbum facientia, euacuent
conferre plurimum, & ab ægrotantibus, euacuatio-
nem talem facillimè ferri. Vt igitur bile flaua, sub-
bilis forma putrescente, fit feb. tertiana, seu bilio-
sa; ex pituita, pituitosa quottidiana, & tandem,
ex melancholia, melancholica quartana; Ita ex
sanguine, etiam sub propria forma, [vt fieri posse
clarius deinde patebit] putrescente, fiet febris san-
guinea synocha, & propriè magis adhuc, putrida
nominata.

Nonnullis etiam huiusmodi febres magis bilio-
sas fuisse, & accidentia supranominata, oris nimi-
rum amaritudo, sitis valida, phrænitides, vigilie
diurnæ, ex crementa tum alui, tum vomitu eie-
cta biliosa, & huiusmodi alia, quæ multis acciderunt,
manifestissimè nobis demonstrare possunt. quæ-
madmodum etiam febris ipsius, de tertio in tertium,
exacerbationes; Nec profectò id mirum videri
debet. Nanq; vt nonnunquam ex subiecti, quod
patitur, dispositione, ephemeram in putridam, &
hanc in hecticam sepius commigrare conspici-
mus; sic hæc febris, quamuis, dum putredo in ip-
sius sanguinis ichore primum concepta, est in fic-
ri,

*Biliosa inter-
dum.*

*Una febris
species i aliã
sepe migrat.*

*Rarò vnus
solus humor
peccat.*

ri, [quod quidem non in instanti, sed in tempore fit,] à principio Synocha esse potuerit; In biliosis tamen corporibus, putredo hæc, & facile ipsi bili communicari; & in bilem, secundum tenuiorem saltem partem, ex Gal. sententia, iam putrefactus sanguis, transmutari potest. Cùm rarò autem vnusquispiam solus, ac impermixtus, in nostris corporibus, humor putrescat, quin, propter viciniã saltem, aliquis alius, qui nimirum ad corruptionem suscipiendam magis fuerit paratus, non inficiatur quoq; iure propterea etiam fit, vt rarissimè admodum, exquisitæ, ac puræ sub vilo genere, febrium species reperiantur; sed ferè omnes spurix, seu nothæ, eæq; diuersæ, pro diuersa humorum inter se commixtione, existant. Vt mirandum quòq; nobis non sit, si exquisita illa cuiusquè febris à scriptoribus, potissimum verò à Gal. in arte curatiua ad Glauc. nobis tradita harum febrium omnino simplicium indicia, in praxi ipsa exercenda, non ita frequenter conspiciamus.

*Gal. in lib ad
Glauc. de ex
quisitis feb.
agit.*

Maligna.

*M. maligna
qui.*

Malignam verò & venenosã licet non in sũmò, siue mali moris, & cachoetem esse, id vel maximè, manifestat, q̄p accidentia superius explicata sæuissima habeat, quæ licet mortem quidem, atq; exitium minentur, non adimunt tamen salutis spem, quam quidem primo in primum prorreth. 14. morbi
maligni

DE PETICVLARI FEBRE. 41

maligni essentiã nobis Gal. clarissimè proposuit. Quod etiam huiusmodi febres nostri corporis vires ita, & multò etiam magis profectò, quàm pro febrilis caloris ratione deberent, frangant, atque prosternant; vt in conualescentibus etiã, non nisi longo temporis interuallo, recurrente etiam nonnunquam recundua, possint resarciri; quid aliud quæso, quàm occulta quædam, atq; maligna facultas nostri corporis, præcipuè verò cordis proprietati maximè aduersa, in causa esse potest? Maligna enim feb. esse videtur quæ qualitate magis venenata, quàm calore manifesto cor lædit. Urinæ etiã fæetentes in multis, ac quodammodo oleosæ, & non nihil colliquationis referentes, aliquando etiam, nec quidem rarò, turbatæ, quid aliud, quàm humorum putredinem insignem, & consequenter malignam nobis ostendunt? Quòd præterea contagione, secus ac aliæ febres putridæ simplices, vt quotidiana, meæ etiam summo vitæ discrimine, docuit experientia, in proximos, & sanguine potissimum coniunctos [quod inter symbola facilior sit transitus] propagetur, maius quid profectò supra simplicem putredinem, coarguere videtur. Quod quid aliud esse potest, quàm qualitas, vt ita dicam, venefica ex insigni putredinis gradu aborta? Cuius, vt deinde clarius apparebit, tanta est agendi vis, &

Urinæ fæetentes & oleosæ

Contagiosa.

Contagij vis

F effi-

efficacia, vt in quacunq; etiam vel minima materie quantitate reperitur, si in aliud corpus, de proximo tamen, nec ad multum distans [ad verè pestilentium febrium differentiam,] aliquo contagionis modo, siue per aerem, siue per fomitem, siue per mutuum contractum transferatur, ab ea propagata, vel breui tēporis interuallo, in humoribus putredine; spiritibusq; , atque solidioribus corporis partibus simili deinde labe infectis, vniuersi corporis, humorum potissimū, naturalis status perturbatur. Idem quoq; ex curandi huiusmodi febres ratione, nobis demonstratur. Cū enim maiori ex parte bezaarticis, & alexipharmacis, arcanaq; , & occulta magis, quàm manifesta facultate operantibus, curentur, eam quoque ex deleteria, perniciosaq; magis, qualitate, quàm sola putredine euidenti exoriri, vel leuiter in curandi ratione exercitatus, facilè iudicare poterit. Ijs. n. nisi venenosa, nobisq; inimica facultas superetur, vel obtūdatur saltem, tanta est eius perniciosa vis, vt calorem, ac spiritum vitalem, animæ præcipuū instrumentum, omnino vincat, atq; ita interimat. Peticulas etiam aliquando violaceas, aliquando etiam nigras, quæ licet rarius, nonnunquam tamē visæ sunt, quis insignem humorum malignitatem præferre, negare audebit? cum illis apparentibus,

*Ex modo cit.
rationis.*

*Bezaarticorum
vis.*

*Ex peticul.
condicionib.*

bus, vel mulierculis ipsis, non multò post certò futura maiori ex parte, mors præuideretur? Nequè profectò mirum cuiquam videri debet, quod putrefactus sanguis tantam sepe numero malignitatè, vt hæc grauia symptomata efficiat, contrahere possit. Namq; cum calidus, & humidus sit, magnam, largamq; faciliè acquirit putrefactionem. Cum etiã sanguis in venis, quæ ipsum alioqui magnam vim conseruandi habent putrescit, signum est à potèti admodum causa putredinem illam fieri; atq; præterea quò nobilius est id, vt est alimentũ, quod putrescit, tantò peiorem, deterioremq; putrescendo concipere conditionem, quæ ex corrupto semine, quàm, quæ ex menstruo sanguine, symptomata deteriora proficiscuntur, manifesto indicio esse possunt. Ratio huius est, quod cum natura de conseruatione rei præstantioris sit magis sollicita, si quando eam relinquere alicuius ui cogatur, id potèntis causæ vti fiat.

Quamuis autem huiusmodi maligna febris, propter symptomatum cum verà peste, siue pestilenti febre similitudinem, aliquam cum ea habeat affinitatem, & pestilens quodammodo soleat nominari; impropria tamen, & metaphorica solum ea est denominatio: Cum verè, ac propriè loquendo, nullo modo vera pestis, neq; verè pestilens possit

*Cur sang.
putrescat
ita maligna
causet synp.*

*Non esse ve
re pestil.*

appellari; Non modò quia, secus ac pesti conueniat, salubris est, vt plurimum, & maxima ægrotantium pars Dei optimi maximi, ac remediorum opportunè adhibitorum auxilio, sanitati restituebatur: sed etiam quia proprijs, ac peculiaribus pestis

*Vere pestis
charotes.*

characteribus carebat. Pestis enim vera, vt com. 3. in 3. de vulg. morb. docet Gal. sicut quicumque alius, morbus q̄ vno in loco multos simul inuadit, habet, vt sit vulgaris; sed simul cum hoc habet præterea, vt multos, ac penè maiorem partem interimat; idq̄; quàm citissimè, antè quartam, vt plurimum diem perficiat; indifferenterq̄; quidem, cuiusq̄; status, ac conditionis homines tollat; maximè verò omnium, miseram, ac infelicem plebem

*Aer multi-
pliciater corr.*

folet affligere. Prouenitq̄; magna ex parte ex aere, siue in propria essentia, siue ob pestilentes aliquos commixtos vapores, corrupto. Inter familiaria præterea alia symptomata habet quoq̄; colliquatiuos fluxus, antraces, siue carbunculos, aliosq̄; tumores malignos; Neq̄; solummodo ex proximò, sed ex longinquo vera pestis est contagiosa; & quæ in illa contingunt crises, ferè omnes terminantur ad mortem. Quæ omnia, & alia multa pesti valdè familiaria, si cum illis, quæ à nobis in huius tractatus principio relata sunt, conferantur, planè luce clarius apparebit, hanc nostram febrem, à verè pesti-

*Nostra hæc
feb. non sicut
pestis.*

lenti

DE PETICVLARI FEBRE. 45

Ienti valdè fuisse diuersam; summaq; illos fuisse dignos reprehensione; qui falsum illum rumorem in alienis, ac circumuicinis locis de hac ciuitate iniquè sentientes, passim spargebant. Quod vt ita esse facilius ostendamus, singula iam ennumerata, æqua lance ponderemus. Ac primò quidè, quamuis plurimos cuiuscunq; sexus, ætatis, atq; fortunæ eodem tempore inuaderet, vt propterea vulgaris, seu epidemicæ, ac popularis febris nomen mereratur: non habuit tamen propterea, vt quàm plurimos, ac maiorem ægròtantium partem è medio tolleret; quinimò, vt antea quoq; diximus, maxima omninò pars, vulgarium potissimum conualescebat. Et ex quotquot interierunt, vix vnus, aut alter antè septimam, plurimi verò post. xi. & xiiij. decesserunt. Præterea in vera peste, vt diximus, & aliàs tùm alibi, tùm hic Tridenti, anno 1575. obseruatum fuit, plebs magis, quàm nobiles periclitari solet; oppositum omnino in hac febre contingit, quæ in nobiles magis, ac melioris fortunæ homines, sæuire visa est. Quænam verò huiuscè euentus ratio fuerit, in progressu magis aperietur. Quàmuis verò & nos aerem quoq; ad harum febrium generationem cõcurrisse, vt postmodum suo loco suffius probabitur, fateamur; diuerso tamen modo, ac in peste, facere solet, concurrisse quoq; affirmamus,

*Probat hanc
feb. non suffi-
se vere pestil.*

*Vera pestis
plebem magis
affligit.*

*Huiusmodi
feb magis ex
interna pu
tredine q̄ ex
aere originē
habuerunt.*

mus, vt ibidem etiam clarius ostendetur. Existi-
mamus tamen, ex interna humorum putredine ex-
celleati, maiorem suæ generationis partem, quàm
ex solo aere, habuisse. Nulli præterea visi vnq̄ in
his febribus sunt fluxus colliquatiui, nulli curba-
culi, alij uè tumores maligni.

Et quàmq̄ in quibusdam, post delirià, atq; pro-
fundos sopores parotides apparuerint; illæ tamen
omnes ad salutem semper terminare visæ sunt; que-
madmodum & quæcunq; aliæ contigerunt crises,
magna ex parte salubres extiterunt; lecus ac in ve-
ra peste, vt ex 2. aph. 13. ex vltimis illis verbis, Nisi
fuerit pestilēs cōstitutio, colligitur, euenire solear.

*Feb. hæc de
proximo tan-
tum fuerūt
contagiose.*

Et quàmq̄ contagiosam huiusmodi febrem fuisse,
experientia quotidiana id cōmonstrante, affirma-
uerimus; eius tamen tanta, tamq; insignis nō erat
contagionis vis, ac in vera peste, vt ad longinquū,
sed ad propinquum tantum diffundi, ac perueni-
re posset.

*Ex solo con-
tagio pestis
inferri non
potest.*

Ex sola verò huiusmodi contagiosa vi, ac facul-
tate, nullo modo veram pestilentiam inferri pos-
se, præter alia; quæ Deo fauente, cū de conta-
gione non nulla in medium asseremus, clarius ex-
plicabimus; illud quoq; pro nunc, clarissimo no-
bis potest esse argumento, q̄ non nulli morbi con-
tagiosi, nè dum læthales, ac periculosi, vt phlisis,
lepra,

DE PETICVLARI FEBRE. 47

lepra, & huiusmodi; sed benigniores planè, & omnino salubres, vt scabies omnium mitissima, reperiuntur.

Iam igitur ex dictis, vel nullo negotio, facillimum est colligere, febres has nostras, malignas quidem, sed mitiores multò, quàm verè pestilentes, vel pestis ipsa esse; deteriores verò pnciosioresq; quàm simpliciter putridæ, & propterea inter illas mediam quandam naturam, atq; essentiam obtinere; neutrasq; cū multos quidem perdant, sed multò tamen plures ab ea liberentur per extremorum participationem appellari posse. Hæ igitur sunt huiusce febris præcipuæ proprietates, quæ simul collectæ specificam quodàmodo illius essentiam constituere, & formalis causæ habere rationem, possunt.

Media sunt huiusmodi febre. in pestil. & simpliciter put.

De Putredinis foco in hisce febribus.

Caput. VI.

Succedit modo causam materialem, seu subiectum in quo indagare; non quidem ipsius febris, quando quidem de hoc superius, dū illud tum vniuersum corpus, tum præcipuè cor cōstituiimus egimus; sed id in quo, veluti in foco, ipsius febris causa, putredo nimirum, accenditur, unde postmodum adusti vapores.

Subiectum duplex.

res ad cor delati, indeq; in vniuersum corpus diffusæ huius generis febrem inducunt.

Cœlis opinio. De huiusmodi igitur loco, seu foco, non nihil diuersitatis in opinionibus esse videtur. Namq; etsi omnes in eo conueniant, quòd, cum huiusmodi febres sint continuæ, & consequenter, ad intermittentium distinctionem, earum causæ; humorum nimirum putredines, debeant in ipsis venis contineri; aliqui tamen ex eo, quòd frequenter ad sine coniuncti vomitus, ventriculi subuersio, nausea, lumbricorum generatio, & huiusmodi propè intestina partium affectiones, existimant in ipsis mesenterij venis, ac iecoris concava parte, circa intestina quoque ipsa materias computrescere primò, inde postmodum toti corpori communicari, medio tamen semper, vt dictum est, corde. Quam quidè opinionem videtur quoque confirmare, quòd in multis per maiorem morbi progressum, vrinæ sanis persimiles conspiciantur; quòd putredinè nondum ultra iecur, in ipsas venas, [quarum potissima affectionum signa ex lotio desumi nemo dubitat] propagatam esse, clarum videtur argumentum. Neq; propterea tamen, ex huiusmodi vrinis, ad hecticam hæc febres sunt reducendæ, cum alia complura putridarum signa, tum in pulsu, tum in excrementis varijs, & alijs multis appareant.

Alij

DE PETICVLARI FEBRE. 49

Alij verò huiusmodi putredinis focum in ipsis ^{7a venis pro} _{pe cor.} venis, etiã maioribus, iuxta cor cõstituunt; in pulmonibus præterea circa ipsummet cor, ob destillationis materiam, cui maxima hominum pars in hac nostra regione est obnoxia, putrescentem fomitem collocandum putant.

Quæ quidem, non parum inter se variæ, sententiæ, etsi in diuersis quibusdam indiuiduis omnes verificari possint; [non enim in omnibus vna, & eadem est morbi origo] De frequentiori tamen, *Conclusio.* & ea, quæ vt plurimum contingit, loquendo, posterior opinio videtur rationi, & huiusce febris essentiæ magis consentanea; cum harum febrium plurimæ ita eundem tenorem seruare videantur, [quod continentium febrium, & materiæ propè cor putrescentis, proprium esse solet,] vt vix etiam ab ægris ipsis primis diebus potissimum, percipiãtur; Et præterea nullus ferè sit, cui tussis admodum molesta, cum pituitoso sputo, non coniungatur.

De quibusdam, ac immediatis efficientibus huius feb. causis, & de putredine.

Cap. VII.

Is, quæ ad internas huius febris causas, materiam, scilicet, & formam, siue genus, & differentiam, pertinere videbantur, superius ordine

G par-

particularum definitionis allatæ, explicatis; succedit modò, quò perfectior, absolutiorq; istiusmodi febris cognitio habeatur, vt de alijs quoq; causis, efficiente nimirum, vt à qua non leuis quoq; accidentis differentia sumatur, agamus. De finali namq; vt antea quoq; dictum fuit, cum nullum ad medendum nobis vsum præstet; propterea non est, vt multum solliciti simus.

A causa efficiente etiã accidētis de finitio sumitur.

Cũ immediata febr. putrida.

Efficiens verò causa, in definitione allata, illis verbis, Pendens ex putredine venenosa, & quæ sequuntur, tacta fuit. Immediata siquidem putridæ febris causa, est ipsa humorum putrescentium corruptio, ex qua, vt sæpius insinuatum fuit, elati putridi vapores, corq; petentes, illud primum, secundum humores potissimum, quòd inter ipsos humores maior, vt plurimum sit analogia, calefaciūt; deinde verò, vt diligentissimus quoq; Auic. in ea, quam febris tradidit definitione, luculenter expressit; vniuerso corpori ea caliditas communicatur, atque impartitur. Vt verò febris hæc immediatè ipsam putredinem; ita putredo humorum ebullicionem, à calore præter naturali, ex obstructionibus potissimum adaucto, subsequitur.

Putredo humorum ebullicionem sequitur.

Non est in his febribus par. simpl.

Cum præterea statutum sit febrem hanc nõ modò putridam esse, sed etiam malignam; consequenter quoq; dicendum videtur, putredinem hanc, ex qua

qua oritur, nequaquam simplicem esse, sed quid maius in sese continere. Quod, sit nè qualitas venefica, ab insigni putredine destineta; vel idem cū ea necnè, apud Excel. Medicinæ professores in quæstione, eaq; admodum ardua versari videtur.

Vt verò quid hac de re sentiendum nobis videatur, clarè, ac dilucidè appareat, primum quid sit ipsa putredo, & nùm eadem sit apud Philosophos, & Medicos, & alia huiusmodi non nulla, disquirenda erunt. Quæ tractatio, cum non modo ferè propriam, ac indiuidualem quodâmodo huius febris differentiam nobis ob oculos ponere debeat, & aliarum etiam putridarum naturam explicare, sine qua neque vera curandi ratio haberi potest, vt facilius reddatur, dabit hanc veniam benignus lector, vt rem paulò altius ordiamur. Erit autem tractatio admodum utilis, nec iniucunda.

De putredine tractatio.

Quamquam autem putredo naturalis, de qua 4. meteo. exactissimè tractat Philosophus, sit à nostra hac febrili non parum diuersa, vt in progressu melius patebit, quoniam tamen vnus notitia, ad alterius quoque cognitionem haud mediocriter conducit; propterea de vtraque nobis agendum erit, à naturali putredine inchoantibus.

Agz dorem ordo.

De putredine igitur naturali mixtorum acturi, cum ea quoq; sub corruptionis genere cõtineatur,

quæ eorundem mixtorum generationi naturali, & multipliciter quidem opponitur, vt contrariorum eadem sit scientia, propterea sum mum philosophū Aristot. hac in re, loco antè citato, imitantes, quid prius sit naturalis mixtorum generatio indagabimus.

*De naturali
mixtorū ge
neratione.*

Circa quam quidem, nè vlla contingat æquiuocatio, illud primò animaduertèdum occurrit, multiplicem, ac variam esse rerum generationē, quarum cuihbet ex opposito propria corruptio correspondet: de quibus Aristot. quoque naturæ ordinem ab vniuersalioribus, ad minus vniuersalia, sequutus, varijs in locis exactè, ac suo philosophico more pertractauit.

*Variæ corrup
tionis spe
cies.*

*Generatio in
communi.*

Prima igitur generationis in communi definitio, vt non modò substantiæ, sed accidenti etiam conuenit, est quam primo phys. tradit, cum dicit, eam esse transitum ab non esse, ad esse, siue illud esse sit essentialè, seu substantiale, siue accidentale. Huic opponitur corruptio etiam in communi, quæ mutatio pariter, siue transitus ab esse vel accidentale, vel essentialè, ad non esse erit.

*Corruptio in
communi.*

*Generatio
subiæ.*

Secunda est generatio tantum substantiæ, siue ea simplex sit, siue composita, quæ primò de generatione, tex. 23. totius in totum transmutatio, nullo sensibili, tanquam subiecto remanènte, definitur.

Huic

DE PETICVLARI FEBRE. 53

Huic ex aduerso correspondet, compositi essentialis physici, in materiam, & formam, corruptio.

Corruptio physici compositi.

Tertia verò generatio est ipsorum solum mixtorum, vt mixta sunt; quam meteor. 4. definit Arist. quòd sit permixtio, seu terminatio hummidi, cum sicco; ab actiuis, calore. f. & frigiditate, supra passiuas, prædominantibus, Cui ex aduerso opponitur, corruptio naturalis, quam putredinem naturalem, & mixti in elementa dissolutionem, eodem 4. meteor. uocat philosophus.

Mixtorum generatio.

Putredo.

Quarta, & vltima tandem generatio est mixtorum perfectorum, atq; animatorum, quatenus anima sunt, quam lib. de morte, & vita esse cõmunio nem; siue participationem animæ cum corpore, idem philosophus definit. Cui pariter recessus, siue separatio animæ à corpore opponitur: sic enim, quandò anima à corpore separatur, vt animata sunt, corrumpuntur; Propriè tamen in plantis ariditas, in animalibus verò mors, huiusmodi separatio appellatur.

Animatorum generatio.

Mors, & ariditas.

Ex quibus colligitur idem animal, secundum diuersos essentialis suæ gradus, has omnes corruptiones [siquidem etiam tot habet suæ generationis, siue essentialis modos,] subire posse. Primò enim, vt animal cum moritur, separata anima à corpore,

Idem animal p̄r has omnes corrupta subire.

re,

re; hoc degenerat in cadauer; quod deinde, vt mixtum, vel in alia mixta successiuè comigrat, vt cum ex putrescente cadauere, animalia quædam varia sub nascuntur; & hæc tandem in ipsa elementa, atq; hæc vltimò in materiam, & formam corrum-
pi, atq; resolui possunt.

*Non in qua
libet corrup-
tione fit re-
solutio ad ma-
teriam primam.*

Secundò ex dictis etiam colligitur, non in qua-
libet cuiuscunq; rei corruptione, fieri resolutionè
vsq; ad materiam primam. vt de putrescente ca-
dauere diximus; Verum quando aliquid corrup-
pitur, forma tantum, determinatumq; illius for-
mæ quæ corrumpi dicitur, temperamentum, seu
proprius caloris gradus, cum suis accidentibus pe-
rit. aliæ verò formæ in prædicamento superiores,
ac vniuersaliores, essentialèsq; cū proprijs quoq;
suis accidentibus, integræ possunt remanere; Vt
in arte factis etiam rebus manifestè apparet, vt cū
integram domum in tectum, parietes, ac funda-
menta partimur; non statim ad lapides, calcem, li-
gna, ferrum, & huiusmodi alia domus elementa
deuenimus; sed ad partes; quæ in hæc tandem de-
inceps resoluuntur. Eodem modo proxima cada-
ueris alicuius integripartitio, non fit statim in carnè,
ossa, neruos, venas, & huius generis alia, & tandè
humores, qui sunt quædam nostrorum corpo-
rum veluti elementa, atq; prima principia, sed pro-
ximè

*Explicatio
in artificiali-
bus.*

*Cadaueris di-
uisio.*

ximè
quo
terru
v. g.
form
le est
calor
prop
uaba
manf
loris
neq;
pote
C
neat
rupti
quæ
[hun
febr
pore
zatio
vitæ
corru
fis, d
sunt,
Pr

ximè in membra, vt caput ventrem, & extrema, quorum singula deinde in illa alia subdiuidi poterunt, distribuuntur. Sic cum moritur animal. v. g. remanet cadauer, cum propria cadaueris forma, nec non proprijs, quæ ab illa, vt corpus tale est, proueniunt, accidentibus. Quamuis enim caloris ille gradus, formæ animalis iam corruptæ proprius, propriumq; à quo anima in corpore seruabatur temperamentum, fuerit corruptum: Remansit tamen in cadauere illo talis, ac tantus caloris gradus, qui pro cadaueris forma, mixtioneq; illa eleuentorum conseruanda, sufficere potest.

Corruptio animalis.

Cùm verò ad institutum nostrum non pertineat, de huiusmodi omnibus generationis, & corruptionis modis, siue generibus, sed de ea tantùm, quæ mixtis, vt mixta sunt, conuenit, pertractare; [humores.n.nostri corporis, harum putridarum febrium putrescendo causa, licet in animato corpore reperiantur; ipsi tamen, vtpote, qui organizatione, vt philosophorum voce hac vtar, carent, vitæ sunt expertes; & solùmmodo, vt mixta quædã, corrumpi possunt.] propterea alijs omnibus omis- sis, de ea tantum agemus, quæ mixtis, vt talia sunt, per se competit.

Que corrup- humoribus conueniat.

Pro cuius maiori intelligentia, illud est in memoriam

*De 4 elemē
tis mixtorū
materia.*

*Elementa. q̄
habeant vt
possunt esse
mixtorū ma
teria.*

*Ex vnicō ele
mēto mixta
constare nō
possunt.*

myriam reuocandum, quod multis in locis, præcipuè verò in libris de cælo, de generat. & corrupt. & alibi nobis tradidit Aristo. quattuor nimirum elementa, [seu corpora illa simplicia, ignem, s. aerem, aquam, & terram; quæ qualitarum propriarum, calidi videlicet, frigidi, humidi, & siccini nominibus, ab Hip. & Galeno denotantur;] vt apta veluti materia esse possent, ex qua diuersæ rerum species, totius vniuersi pulchritudinem, & ornamentum constituentes. generarentur; ea substantialibus quibusdam formis dotauit natura, quæ secus, ac alijs perfectioribus mixtis conuenit, & intendi, & remitti possent; contrarijsq; ac inuicem inter se agentibus, & patientibus qualitatibus insigniuit, vt ex eorum diuersa refractione, & proportionem, perfecta que ad inuicem mixture, diuersæ quoq; ac verè essentialia mixtorum forme variæq; eorundem temperamenta resultarent. Ex vnicō siquidem elemento tantum, mixta perfecta, animata potissimum, constare non possunt. Mixrum namq; terminationem, ac consistentium suæ propriæ formæ, atq; operationibus conuenientem, habere debet; quam quidem neq; ex solo humido, quia nimis fluxibile, ac indeterminatū est in sese; ac alieno termino facilimè terminatur; neq; ex solo sicco, vt in puluere patet, habere potest, sed cum

ex

DE PETICVLARI FEBRE. 37

ex his tantum probè inter se mixtis, debita huiusmodi terminatio oriri possit, sit etiam, vt ex his solum mixta quoq; ipsa generentur.

Cùm verò huiusmodi conueniens mixtorum generatio, decentis, ac probæ mixtionis, quæ miscibilem alteratorum vnio definitur, interuentû, fiat, hæc præcipuè in ipsa necessario requiruntur, vt ex diuino Hip. lib. de natura humana tex. 19. colligitur; Quòd enim ipse de humoribus tanq̃ solidarum nostri corporis partium, elementis, illarum essentiam constituentibus affirmat; nos quoq; ad vera corporum mixtorum elementa, conuenienter satis transfere possumus. Primùm igitur cùm mixtio sit vnio, & alteratorum; hinc, quod paulò antè tetigimus, ex vnico, nempe elemento, non posse generari mixtâ, sed, ex pluribus imperfecta etiam; ex omnibus quattuor verò, perfecta constare deberè colligit; vt ex eodè Hip. lib. t. 13. clarissimè docemur. Ex verbis verò illis Hip. t. 19. cū dicit, Sanum igitur imprimis est. s. animal. cū hæc [intellige elementa corporum animalium, quæ quidem sunt quattuor humores,] mediociter tum viribus, tum multitudine mutuò inter se habuerint; & præsertim, si optimè commixta fuerint; Ex his, inquam, inferre possumus, in elementis quoque; quæ ad mixtorum generationem concurrunt,

Mixtio quid.

Quæ ad mixtionem requirantur.

Plura elementa.

Humores sunt elementa corporum animalium.

H vt

*Temperamē-
tum quali-
tatum.*

*Proba substā-
tiantiarum
vnio.*

*Proportio si-
nē equalitas
elem. in mist.
est quoad in-
ficiam.*

*Proportio
geometrica
& arithmeti-
ca.*

vt ea probè constituuere possint, hæc tria pariter, requiri necessario: vt elementa, nimirum, secundum qualitates proprias, & secundum quantitates conuenienter se habeant, tum tertio, vt proba substantiarum mixtione sint vnita, hoc est non qualitatum tantum mutua refractione, ad determinatum talis mixti temperamentum sint reducta, sed et secundum substantias, sese ita inuicem penetrent, vt ex multis vnum quoddam, proba, atque perfecta vnio fiat.

Cum enim ita quoque in nostris corporibus sese habuerint humores, bene omnino valebimus: Dolebimus verò, & egrotabimus, cum secundum aliquod istorum virium quodpiam extiterit, vt eodem lib. 10. tex. 20. docet Hip.

Cum verò elementa ad mixti generationem requirunt secundum qualitatum æqualitatem, & quantitatem proportionata dicimus, id de proportione & æqualitate non ad pondus, [nam sic, cum calor in mixtione, vt probe miscere possit dominari dicitur si, dominum hoc secundum caloris gradum, esset omnia mixta, contra communem experientiam, ac Medicorum omnium sententiam, calida essent, nulla autem frigida, & sic opium papauer, lactuca, calida dici deberent,] sed id de proportione: quoad iustitiam, & geometrica, non autem arithmetica intelligimus, secundum quam de temperamentis

DE PETICVLARI FEBRE. 79

tis agens quòq; Auic. unicuiq; mixto caloris, frigi-
 ditatis & aliarum qualitatum, [& substantiarũ
 consequenter elementorum intellige] tantũ à
 Deo optimo Maximo tributum esse dicit, quantũ
 essentia cuiusq; rei, pro suis obeundis operationi-
 bus conuenit; quæ iustitia quòq; distributiua no-
 minari solet. Secundum quam quidem, vt. f. respe-
 ctu terminationis passiuarum tantum illis domi-
 nentur actiue qualitates, nõ autẽ secundum gradus
 intensiõnem; intelligere Aristotilem debemus,
 qñ qualitates, seu elementa actiua, calida. f. & frigi-
 da, ipsis passiuis humido, & sicco, in ipsa mixti ge-
 neratione, dominari debere dicit. Non enim sem-
 per maior agendi vis, atq; potentia, maiorem tan-
 tum gradus intensiõnem, sed interdum materiae
 qualitates, densitatem. f. vel raritatem, maio-
 rem, vel minorem distantiam; & propriae formæ
 peculiarem quandam conditionem, seu actiuita-
 tem sequitur, secundum quam, præstantissimi Me-
 dici affirmare sæpius non dubitarunt, Theriacã,
 licet in secundo tantum sit caliditatis gradu, siue
 excessu; piper verò propè quartũ constituatur; ma-
 gis tñ illam, ob propriam quandã formæ actiui-
 tatem quàm ipsum piper calefacere. Quam etiã
 ob causã Theriarię vsum pueris interdixit varjis in
 locis Galenus, Sed hæc obiter, & per transcenam

*Iusticia di-
tributiua.*

*In mixtione
quò actiua
dominatur
passiuis.*

*Agendi po-
tentia non se-
quitur gra-
dus intensio-
nem.*

*Theriacã
magis quàm
piper calefa-
cit.*

Forma substancialis mixtione generetur.

Temperamentum.

Calidior non à quocunq; calore sed naturalis sit.

dicta sint. Ad rem igitur propositam redeamus; si euti itaq; ex proba, intimaq; formarum substantialium elementorum, ad ipsam mixtionem conuenienti modo, ac proportione, ad iustitiam nimirum, ut diximus, concurrentium, forma mixti essentialis, ac substantialis resultat; ita ex eorundem agentium inter se qualitatum mutua refractione, commune quoddam temperamentum, quod est ipsius forme proprium, ac precipuum ad agendum instrumentum resultat, in quo quidem temperamento fieri deinde potest, ut eius qualitatis actio magis appareat; ac prædominetur, quæ alias quoq; secundum gradum, & ad pondus in ipsa mixtione superat. Sic enim cuiq; forme ad operandum, licet totum ipsum temperamentum inferuiat, in eo tamen aliqua magis exuberans qualitas, operationem illam comodius perficit. Namq; etsi chylificatio, ventriculi propria actio, ipsius toti temperamento principaliter accepta sit referenda, ea tamen caloris magis, quam frigoris auxilio perficitur, ut hæc de causa etiam ventriculi fundum, ubi ea potissimum fieri debebat, carnosior, ac consequenter ceteris superioribus eius partibus, calidior, constituerit æquissima, atq; iustissima natura. Non tamen à quocunq; exuberante calore, [cur enim alioqui in febricitantibus non perfectissima quoq; fieret,]

DE PETICVLARI FEBRE. 61

feret?] sed à moderato tantum, perficitur. Namq; in harmonia etiam, [cui non indecenter nostri corporis sanitas comparari potest,] auditū delectari maximè percipimus, quamuis vna vox, alia sit intensior, alia remissior, quamdiu, quandam inter se seruant proportionem: à qua, si per alicuius vocis nimiam, vltra conuenientem proportionem, excellentiam, vel immodicā etiam depressionem vitietur, auditum quoq; offendi statim animaduertimus.

Harmonia cum sentite similitudo.

Ex dictis modo id colligitur, vt etiam clarissimus Mercurialis præceptor meus amantissimis, in tractatu de morb. venenosis capit. 2. nos docuit, mixta maximè perfecta, duplices actiones edere, siue dupliciter agere posse, vno quidem modo, per excedentem, atq; in mixtione prædominantē secundum gradum qualitatem; quo pacto alia calescere, alia refrigerare, alia ficcare, vel humectare; aut aliàs ab his primis emanantes secundas, vel tertias operationes, agere dicentur.

Mixta duplices habent operationes.

Alio verò modo, edere possunt ipsa mixta, proprias quasdam, ac peculiare operationes, à iam explicatis omninò diuersas, atq; distinctas, communi illo, ac proprio toto suo temperamento; quæ non quæ enus in eo aliqua vna, vel duæ qualitates prædominantur; sed quatenus oēs simul limitato quodam

A prædominante qualitate.

A toto temperamento.

quodam modo, ad certum illum omnium determinatumq; gradum refractę sunt, attribui illi tantum possunt. Hęc igitur, quę à proprio hoc temperamento mixti fiunt actiones, Cum non ita manifestam causam, atq; intellectu nostro comprehensibilem habeant, sicuti quę ab evidentibus qualitatibus fiunt; propterea Medici quiq; præclarissimi, vt illas inter se distinguerent, quę à toto temperamento, fiunt, à proprietate temperamentum; atquę à tota forma, seu mixti substantia fieri dicunt: siuè quòd à Medicis, tamquam seorsatis artificibus, temperamentum, quòd eo ad seorsum mutato, actiones quoq; immutari conspiciantur, à forma mixti non distinguatur. [vt ideo forsã ea sit ratio, cur Galenus in animalibus etiam, & effectis, actiones omnes, non ipsi animę, quam idem, vt purus Medicus à temperamento non visus est se iunxisse; sed ipsimet temperamento proprio, per quod pars quęlibet in animali constituitur, acceptas referat.] siuè etiam, vt cum philosophis, & veritate ipsa quoq; sentiamus, qui quidem ultra sensum per sensata ad eisdem sensui incognita; optima ratione ducuntur, quòd temperamentum ipsum tale; proprietates quoq; à Gal. nominatum, sit formę substantialis, [quę quidem; vt substantia quęuis creata immediate ex se nichil operatur]

Actiones à toto temperamento, vel proprietate quę.

Temperamentum videtur forma mixti

Galenus animam à temperamento non seiuaxit.

Proprietates Gal. quid.

Temper. est formę subst. instrumenti

DE PETICVLARI FEBRE. 63

tur] proprium, atq; peculiare, quo actiones sibi tantum proprias edit, instrumentum.

Ex hac pariter temperamenti proprietate, determinataq; proportione; ex qua, tamquam proxima dispositione, formæ mixtæ generantur, pro varia, multipliciq; rerum inter se, secundum eam, similitudine, vel dissimilitudine [ut in exteriori quoq; figura talis varietas manifestè conspicitur] diuersi modi esseendi exsurgunt; ex quibus inter diuersas mixtorum species, magna sæpè numero cõuenientia, atq; amicitia; vel disconuenientia, inimicitiaq; & odium emanat. Undè quoq; fit, vt alia alijs, similibus nimirum, plurimum gaudeât, & delectentur; simulq; esse maximè exoptent: alijs verò, dissimilibus videlicet, naturali quodam ductu tristentur, ideoq; sese mutuò fugent, atq; corrumpant. Quæ omnia, siuè à forma substantiali, siue proprio temperamento, tamquam eius instrumento, atq; ea illius proportione, aut disproportionè fieri dicamus, cum hæc æquè nobis incognita sint, propterea à qualitate occulta, non autem à calore, vel frigiditate, aut alijs consimilibus manifestis qualitatibus fieri, non immeritò, cum tota Medicorum schola, affirmamus. quam quoq; veram, atq; propriam naturalis illius simpliciæ, & antipathiæ multarum, diuersarumq; rerum inter se:

*Sympathia,
& antipathia rerum
unde oritur*

sele, causam esse, existimamus.

*Formæ Sub-
stantiales in-
diuisibiles
sunt.*

Illud præterea est ad notandum, quòd quamuis essentialis rerum formæ, vt substantiæ, in indiuisibili, sui ratione, existant, fit etiam consequenter, vt in instanti quòq; , & generentur, & etiam corrumpantur.

*Temperamē-
tum manen-
te forma sub-
stantiali for-
ma, potest
alterari.*

Earum tamen temperamentum propriū, à quo in mixto conseruantur, magnam sui latitudinem habet, vt de sanitate quòq; ipsa omnes Medici cōueniunt; ita vt manente eadem substantiali mixti forma, ad certos quosdam etiam gradus, modò tamen proprios limites nimium non excedat, & augeri, nec non minui possit. Vndè etiam fieri potest, vt ijsdem rerum formis substantialibus integris persistentibus, per aliquam huius temperamenti tantummodo mutationem, & alterationem, [multò profectò magis per substantialis formæ corruptionem id fiet.] quæ antea dissimilia, & aduersa quodammodo erant, similia, atq; amica; nec non è contra etiam reddantur. [Quàm quòd antea familiare atq; amicum erat, inimicum, atq; contrarium à tota forma, nisi ea quæ corrumpatur, aliaq; contraria inducatur, per solam tantummodo alterationem, fieri non posse existimemus.] Vidimus enim non paucos, quidam pueri essent, sine maximo sui in commodo

&

DE PETICVLARI FEBRE. 55

& nocuimento, nè odorem quidem vini, aut con-
 similis alterius rei perferre non poterant; adulti ta-
 men, eo plurimum fuere delectati; facta, nempe,
 ratione ætatis in ventriculi potissimum tempera-
 mento, eadem manente eius forma substantiali,
 non exigua mutatione.

Eodem enim modo Hip. in aphor. multos à va-
 rijs plerisq; morbis, quibus antea erāt obnoxij, tūm
 locorum atq; victuum, tum potissimū ætatis mu-
 tatione homines liberari affirmat. Cur id? Nulla
 profectò alia ratione, nisi quòd sicuti per aeris, ex
 locorum diuersitate, mutationem, & victus etiam,
 quo plurimū corpora nostra immutari clarius est,
 quàm vt egeat probatione; ita per ætatem quòq;
 Equæ nihil aliud equidem esse videtur quàm huius
 vitæ nostræ curriculum, atq; decursus, ex eoq; pen-
 dentis in temperamento mutationis, quædam cer-
 ta mensura, atq; numerus, quemadmodū quoq;
 tempus dicitur mensura motus ab Arist.] tempera-
 menti variæ mutationes sibi successiuè subsequen-
 tur, ac consequenter, quæ prius naturæ quadam ini-
 micitia disiungebantur, conciliata postmodum si-
 militudine, summo sese amore complectantur, in-
 vicemq; plurimum delectentur: atq; etiam è con-
 tra, q̄ prius delectabant, odiosa deindè efficiantur.

Huiusmodi autem similitudo, vel dissimilitudo

I rerum

*Cur qui ab-
 stent erant
 sicut aliquan-
 do vinosi.*

Ætas quid.

quam
 in indi
 consequen
 & etiam
 riū, à qu
 titudine
 Medici cō
 ciali mixt
 modò ta
 at, & au
 fieri po
 bus inte
 tempera
 & altera
 stantialis
 tea dissi
 ilia, atq;
 . [Quæ
 erat, ini
 si ea quo
 atur, per
 non posse
 os, qui
 mmodo
 &

rerum inter sese, non in eodem semper, sed in diuerso essentiae suae gradu, modo quidem generico, modo specifico, modo etiam indiuiduali [tot enim essentiae rerum gradus esse videntur,] sæpè fundatur. Quò fit, vt interdù mutata etiam specie similitudo tamen in superiori, generico nempe, essentiae gradu posita, remanere possit. Quod nisi admittamus, ratio profectò difficulter alia haberi poterit, cur Rhabarbarum exempli gratia, quod dum planta esset vita prædita, si bilem trahendi, ratione huiusmodi similitudinis, potestatem habebat, aridum iam factum, ac vita priuatum [qua ratione, propriam speciem amisisse, ac gradum genericum solum reseruasse, vt tale est corpus, videtur] eandem nihilominus retinuerit facultatem. Cur hoc?

*Exemplum
de Rhabar-
baro.*

Quia nimirum similitudo illa attractionis causa, inter bilem, & rhabarbarum, cum illo, non vt plantalis erat, seu secundum specificum gradum, quotalis planta constituebatur; sed secundum genericum gradum, quatenus nimirum adhuc arefactum rhabarbarum, tale est mixtum, intercedebat; qui quidem gradus, cum, vt antea ostendimus, et post animæ à corpore recessum permaneat, manente adhuc in eo tanto caloris gradu, vt tale mixtum possit conseruare; [siquidem in prædicamento superiora simpliciora sunt, & quodammodo imperfectiora,

fectiora, vt propterea paucioribus etiam, quàm inferiora magis perfecta, conseruari possint,] ideo gradus ille mixti, & consequenter quæ penès illum est, similitudo, remanere possit; vt de cadauere antea quoquè à nobis dictum fuit; Cumq; plerq; mixta heterogenea, hoc est, ex diuersis partibus mixtis quòq; conflata sint, et interdum inter se contrarijs, vt in brasiica, rhabarbaro citro, & huiusmodi videre licet, non est mirum si idem mixtum cum diuersis alijs, etiam inter sese contrarijs, secundum has diuersas sui partes habere similitudinem possit, & sic Rhabarbarum ratione similitudinis atrahit bilem, & etiam pituitum.

Neque etiam ex dictis difficilè rationem erit colligere, cur & medicamenta quædam, & venena pariter, ad quasdam peculiare partes, vel iuuandas, vel lædendas, idq; modò magis, modò minus, facultatem habeant. Nam neq; betonica cum cerebro, eupatorium cum hepate, asplenium cum liene, magis, quàm cum alia quappiam parte, & quàm alia multa conuenientiam habent, quòd vel calida vel frigida, vel adstringentia, aut aperitiua, aliasq; consimiles habeant facultates, Nam multa alia talia, similibusq; facultatibus prædita reperiuntur, quæ tamen id præstare non possunt: sed id quidem agunt, quia in substantiæ illa oculata proprietate, &

Cur medicamēta aliqua vel uenena determinatas partes lædant.

proprio sui temperamenti, ac mixtionis modo [in quo quidem haud secus, ac in figura humana ut diximus reperitur varietas non exigua] valdè inter se sunt similia.

Eadem quoq; , licet opposito modo, est ratio, cur lepus marinus pulmones magis, cantharides vesicam, quam alias partes offendant; sic etiam cur ex morbificis, causis aliæ humoribus magis, aliæ spiritibus, & his quidem diuersis, aliæ demum solidis partibus aduersentur. Nulla enim meherclè, potior ratio assignari potest, quàm diuersa ea antipathia, atq; analogia ex varia illa, in micaq; vni rei magis, quam alteri, proportione emanans. Sic enim inter res quasdam & spiritus naturales magis, quàm aiales, vel vitales intercedit dissimilitudo: ut de lue gallica nonnulli memoriæ prodiderunt, ut propterea illi potius, quàm alii vlli ab ea inficiantur. Si namq; catharides e. g. idè, quod calidæ sint, vesicæ tantum vlcerano nocerent, fractiones etenim à toto temperamento prouenientes, à manifesta etiam in illo excedente qualitate plurimum adiuuari posse, antè quoq; affirmauimus. Idem quoq; alia, & multò quidem calidiora, ut euphorbium, piretrum, & huiusmodi præstare deberent; quod tamen non faciunt. Cur præterea neq; ventriculum; neq; intestina, neq; iecur,

*Cantharides
ut calidè quæ
vlcerant. sed
cur tantum
vesicam?*

DE PETICVLARI FEBRE. 69

secur, licet proximiora sint, non æquè læduant?
Hoc vtique, si calore tantum agerent, & non à for-
ma specifica, seu proprio temperamento operaren-
tur, efficere deberent.

Cùm verò contrariorum contrariæ quoq; sint
rationes, ex his pariter medicamentorū, quæ ocula-
ta in huiusmodi morbis proprietate agunt, iuuandi
modus, [vt quæ manifestis qualitibus alteran-
do conferunt, omittamus.] facilè innotescit. Ea
si quidem duplicia reperiuntur. Nam alia suæ sub-
stantiæ, ac mixtionis, quam cum natura nostra ha-
bent similitudine; ita partium principalium vires
muniant, atq; corroborant, vt illæ ita roboratæ,
validius deinde à sese prauam, veneficamq; quali-
tatem valeant expellere; atquæ hoc præstant,
Bezaartica medicamēta propriè appellantur: quæ
quidem prudenter vsurpata, non modo infectos
curare, sed adhuc sanos à venenis præseruare ma-
ximè possunt, quemadmodum de Mitridate rege
lib. de Theriaca ad Pisonem cap. 16. memoriæ pro-
ditum reliquit Gal. Si tamen hæc etiam, ac potissi-
mum, quæ inter illa, summæ sunt actiuitatis, vt
Theriacæ, ac Mitridaticæ ipsa compositio, in nimia
quantitate exhibeantur, non secus ac maior flam-
ma minorem; ita hæc potente sua actiuitate, licet
similem aliquin proprietatem habeant, substantiã
nostri

*Bezaartica
medicamen-
ta.*

*Bezaartica
in nimia quã-
titate vsur-
pata nocent.*

nostri corporis dissoluendo, nocere possunt. Alia verò huiusmodi à proprietate occulta agentia medicamenta iuuant, non quidem similitudine substantiæ, [cum dissimilem potius eam obtineant,] vires nostri corporis corroborando; sed veneno iã in corpore existenti aduersa, inimicaq; , & occulta proprietate, eius vires ita obtundēdo, vt vel ad priuam naturam amicam, vel non inimicam saltem reducatur; vel ad minus ita obtundatur, vt amplius operari, nocere uè non possit; Quæ quidem & varia, pro venenorum quoque varietate, sunt; & propriè alexipharmaca, seu etiam antidota vocari solent. Inter quæ multa quoq; sunt, quæ cum ex se nostri corporis proprietati sint aduersa, si corpori sano exhibeantur, non secus, ac perniciosa venena lædere solent; Venenatis verò, tanquã propria antidota oblata, salutare subsidium afferre possunt.

Alexipharmaca quomodo inueniunt.

Venenata corpora venenatosiut antidota; si vero non sicut.

Deleteria.

Cuius generis multa apud doctissimũ Matheolum, in præfatione sua in Dioscoridem, vnicuiq; facillè est videre. Opposito his omnino modo se habent ipsa deleteria, aduersaq; nobis prædita facultate, quæ quidem pro diuersa sui, quam ad spiritus, solida, vel humores varios habent, analogia; ita in illa corrumpendo agunt, vt quæ naturalia ante nobis erant, contra naturam, inimicaq;

atq;

atq;
tern
ocul
ribu
essen
nem
terre
putr
solu
mori
Hoc
clari
fiera
gene
dine
C
mixti
sus q
perfe
& per
actiui
diffic
nis m
quide
collig
mina

DE PETICVLARI FEBRE. 72

atq; nobis aduersa reddantur. Quibus quidem exter-
nis venenis confimilem quãdam naturam, atq;
ocultam proprietatem humores in nostris corpo-
ribus non per solam quidem alterationem, sed per
essentialem formæ corruptionem, atq; putrefactio-
nem, siue ea sit cum dissolutione mixti in quoddã
terreum inquinamentum, vt in consummata iam
putrefactione contingit; siue sit sine huiusmodi dis-
solutione, sed cum quadam tantum in alieni hu-
moris naturam degeneratione, consequantur.
Hoc verò quo nam pacto eueniat, vt facilius, atque
clarius comprehendatur, ad eũ, vnde iam digressi
fueramus, sermonẽ iam reuertamur, de ipsius mixti
generatione inceptam tractationem, atq; de putre-
dine tandem prosequentes.

Cum enim modo iam explicato elementa ad
mixti generationem concurrunt, nempe per excef-
sus qualitatum temperamentum; & probam,
perfectamq; substantiarum mutuam mixtionem;
& per humiditãdem cum sicco terminationem ab
actiuis supra passiuas dominantibus factam: Non
difficilẽ quoque ex his fuit philosopho, generatio-
nis mixtorum, vt mixta sunt, hanc non formalem
quidem, sed causalem tantummodo definitionem
colligere; quòd nimirum sit, congregatio, seu ter-
minatio humiditatis cum sicco, facta à calore, & frigi-
ditate

*Elementa
quomodo ad
mixtionẽ eõ-
curant.*

*Definitio ge-
nerationis
mixtorũ ab
Arist. data
eĩ causalis.*

ditate supra passivas, id est, humidum, & siccum, dominantibus. Quæ quidem definitio viam, ac modum, mixtionem scilicet, quæ veluti dispositio necessaria, formæ mixti substantialis introductionem præcedere debet, exprimit; formam vero non attingit. Quæ quidem, si verum est, ut omnes philosophi fatentur, quod omnis motus, cuiusmodi etiam est ipsa generatio, quæ quidem motus est ad formam substantialem, à termino ad quem specificetur, formaliter nil aliud erit, quam substantialis formæ mixti productio; facta tamen per humidum cum sicco iam dictam terminationem. Ut propterea integra, ac perfecta generationis mixtorum definitio: hunc in modum proponi possit, quod sit generatio, seu productio substantialis formæ mixtorum, per humidum cum sicco factam mixtionem, seu terminationem ab actiuis prædominantibus, genita, atque perfecta.

Motus à termino ad quem specificatur.

Integra definitio generationis mixtorum.

His igitur de mixtorum generatione ita præmissis, cum oppositorum oppositæ quoque, ut antea et diximus, sint rationes, & causæ; si mixtorum generationi opponitur [ut certè ex Arist. sententia fit.] eorundem naturalis corruptio [ad differentiam non modo combustionis: sed alterius etiam cuiusvis violentæ corruptionis, siue in cinorulentum quoddam inquinamentum, siue in aliud mixtum

tum à priori corrupto diuersum, terminetur.] que, putredo vno verbo propriè nuncupatur; quis modo non facilè videt tum mixtum, vt mixtum, interire dicendum esse; quando eius substantialis quidem forma corrumpitur, sed non quocunque modo [nam hæc etiam in combustione, vt dictum est, alijsq; modis cum pluribus violentis etiam corrumpitur] verum tunc, quando ea corruptio naturalis fit, hoc est, propter humiditatem à sicco dissolutionem, ex caloris innati tanta inopia, vt pasciuis amplius non dominetur, sed è contra potius contingat, vt calor. s. pasciuarum dominio subijciatur. Huiusmodi autem caloris innati in mixto penuria, fit ex ambientis externa caliditate, non ita tamen valida, vt comburere possit; sed solum calorem à centro ad superficiem euocare. Vnde in minuto calore, frigiditas ipsa [vt est mixtionis ex contrarijs natura, vt quantum de altero contrariorum remittitur, tantum de altero intendatur,] magis incipit dominari; & ad omnimodam interni caloris corruptionem cooperari. Quemadmodum enim calore proprio, ac moderato, mixtum ipsum regitur benè, ac conseruatur; ita eò affecto, ac præter naturam imminuto, cum humiditas quoque propria, cui infidet, à sicco dissoluatur, & euocetur, necessariò eius forma, atq; substantia corrumpitur.

Quando naturaliter corrumpitur mixtum.

Quo calore mixti immutatur.

Proprie calore vnumquodq; regitur, ac conseruatur.

Corrupto igitur temperamento, seu determinato caloris gradu mixti, quo illius forma conseruabatur, eaq; tanquã communi vinculo elementa, alioqui inter se pugnancia, atq; actu formali quidem, sed tamen refractõ mixtis inexistencia, vnita conseruabantur; vnum quodq; illorum [vt omnium alterorum ea est naturæ lex, atq; conditio, vt ablato omni impedimento, quodlibet ad propriam per simplicem, vt philosophi vocant, emanationem, redeant integritatem; prioresq; ac proprias reassumat qualitates, vt aqua etiam feruifacta, ab igne remota, pristinam recuperat frigiditatem.] remoto alieno impedimento, integram, pristinamq; suam naturam denuo induit, & vt Hip. lib. de natura humana dicit, quodlibet ad propriam migrat regionem. Vt ex dictis non difficulter modo colligatur, Putredinem, seu naturalem mixtorum, vt talia sunt, corruptionem, eorundem mixtorum generationi tripliciter opponi; ratione nimirum termini primũ; secundo ratione modi; tertio ratione agentis. quæ, quoniam ex iam dictis manifestatis sunt, fufius non explicabimus, vt propterea putredinis hanc definitionem perfectam assignare possimus, vt sit amissio, seu deperditio substantialis formæ mixtorum, vt mixta sunt, [huic formali causæ, efficientem quoq; & modum ab Arist. traditam

Elementa in mixtis formaliter reperiuntur.

Elem. post putredinem in proprias regiones migrat.

Tripliciter potest opponitur mixto unigenrationi.

ditam subiungendo sic] quæ fit ex dissolutione, ac segregatione humidi à sicco, in vnoquoq; humido, ex caloris innati diminutione, ab ambientis caliditate, & interna frigiditate; calore enim innato ad superficiem egrediente, & euocato, vt diximus, secum humidum tam aqueum, quam aereum trahit, vnde sequitur dissolutio, humiditatemq; mixti non amplius regulante calore naturali, necessario illius fit corruptio; remanetq; sola terra grauis, alijs tenuioribus elementis in proprias regiones, naturali ad eas inclinatione, euolantibus.

Ex quibus id necessario sequitur, quod quæ huiusmodi putredine naturali inereunt mixta, cum id ex innati caloris penuria, atque corruptione fiat, frigiditateq; interna, ex necessitate frigidiora redduntur; Neq; in omnimodam agentis naturam vt in combustione; sed in sua principia, elementa nimirum, resoluuntur. Quibus duabus potissimum rationibus putredo, seu naturalis mixti corruptio, à violenta distinguitur, tam quæ combustio dicitur, in qua quod corrumpitur non solum fit calidius, quam antea erat, sed etiam in agentis, quod cum impetu agat, naturam conuertitur: quam à quacunque alia præter naturam corruptione, cuiusmodi est etiam, quæ febrilis dicitur, in qua qui putrescunt humores, vel in alterius humoris natu-

Quæ putrescunt naturali sunt frigidiora.

Putredo naturalis à violenta quò differat.

In quæ febrilis putredo violenter fit.

ram excrementitiam, ac à priori distinctam; vel. cū consumata iam est ipsa putredo, in cinorulentum quoddam conuertuntur.

Putredo febrilis media est inter naturalem, & combustionē

Inter duas illas igitur corruptiones, naturalem, scilicet, quæ putredo dicitur; & combustionem oīno violentam ab Arist. 4. meteor. vocatam, media quodam modo esse videtur ea humorum in nostris corporibus putredo, quæ febrem putridā appellatam accendit. Siquidem in hac qui putrescit humor, neq; in omnimodam agentis naturam, sed scđm temperamentum calidius tm̄ mutatur, & sic à combustionē propria differt; neq; ut diximus, in sua principia resoluitur, quo pacto à naturali putredine separatur; sed aut, ut paulo ante insinuauimus, in alterius humoris naturam à priori, modo quidem magis, modo verò minus, diuersam; vel in cinorulentum inquinamentum conuertitur. ita

In putredine febr. humor corrumpitur etiam secundū formam.

Que putredine febr. corrumpuntur, ualida sunt.

ut in hac quoquē putredine febrili corrūpa. ut quidem etiam secundum substantialem formam, ubi potissimū progressa est putredo ipse humor; si non scđm totum, secundum saltem aliquam sui partē; sed longè diuerso modo, ac in ipsa naturali putredine, hæc corruptio contingit. Nam q; tantum abest, ut corruptio febrilis, sicuti naturalis, fiat per innati caloris diminutionem, ut is potius augeatur, intendatur q; & humor ipse multò quam

antea

DE PETICVLARI FEBRE. 77

antea calidior reddatur. Gal.n.4. simpl. 1. explicans quæ nam ea mixta sint, quæ per adustionem calidiora, & quæ nam frigidiora reddantur, subiungit, Quæ acridinem habent, adusta caliditate amittunt; quæ verò non habent, assumunt. Cùm itaq; humores nostri corporis eam acrimoniã non habeant, per adustionem illam, vna cum insigniori caliditate assiscent.

Quod quidem ni ita esset, quomodo cor, & illo mediante, vt suo loco diximus, vniuersum corpus calefacere, & inflammare possent? Quomodo pituita ipsa, alioqui ex se frigida, per putrefactionem [quem etiam modum Medici admittunt,] falsa effecta, & acris, pulmones, nec non etiam vasa erodendo, & sanguinis sputa, & phtisim quoq; ipsam posset tandem inducere? nisi maiorem, quam antea habebat caliditatis gradũ acquireret? vt hac ratione putredo ipsa febrilis ad combustionis, vel semicombustionis saltem naturam accedat. Ab ea tamen etiam differt. Nam quod verè comburitur, in ignis naturam conuertitur; qui verò hac putredine febrili corrumpitur humor, licet, vt diximus, se ipso calidior, aliena licet, & naturæ nostræ infensa caliditate, efficiatur; non tamen omninò aduritur, neq; in agentis omnimodam naturam mutatur; sed quandam tantummodo semiadustionem

Quæ per adustionem fiat calidiora, & q̄ frigidiora.

Putredo febrilis est quædam semicombustio.

In febr. non omnino vritur humor.

tionem patitur, maiorem quidem, vel minorem; & modo cum dissolutione mixti in cinorulentum [quæ enim difficilia & vtilia sunt, sæpius etiam repetere non est inconueniens] excrementum, modò [quandò nondum absoluta est omninò putredo] sine huiusmodi mixti dissolutione, sed in humoris modò magis, modò minus à natura nostra alieni substantiam, pro ipsius agentis vi, & facultate pro materiæ q̄ patitur, & etiã pro loci, in quo putredo hæc fit diuersitate, trãsmutatione; vnde quoq; q̄ ex hac corruptione gñatur humor [si quidẽ corruptio vnus, est gñatio alterius] modò magis, modò minus, pro suo essendi modo diuerso, variaq; mixtione, nec nõet forma ex hac resultante, nobis est inimicus. Agens siquidem, quò est efficacius [cum sit quoq; p̄ter nãm] eò deterius op^o producit. Et quò materia, quæ corrumpitur, magis erat familiaris, corrupta eò deterior euadit, vt ideò ex alimentali, quàm ex excrementitia [cum enim ad actiones optimè obeùdas, non solù facultas agens benè requiratur constituta, sed etiam obiectum proportionatum; iure quoque fit, vt si vel ipsa facultas, vel obiectum vitietur, actio etiam ipsa, & quod ab illa producit opus, sit vitiosum, vt 2. de sympt. causis 1. colligitur apud Gal.] deterius in nobis inquinamentum generetur. Cuius ea est ratio, quod cum de ali-

Cur humor qui putrescit modo maiorem, modo minorem malignitatẽ contrahat.

Rõne agẽtis.

Ex alimẽtali humore putrescit, quã excrementitia maior malignitas oriatur.

Cur ex humore alim. maior malignitas oriatur.

ali
gĩs f
ti ac
sum
omn
ne et
rior
quæ
fit, i
pitu
ideo
vt pl
Q
do fe
esse c
ralẽ a
sed in
mi pa
apre:
quid
uenit
differ
D
tiplic
dem
dine.

DE PETICVLARI FEBRE. 79

alimenti, quàm de excrementi conseruatione magis fit sollicita natura, fit, vt illud non nisi à potenti admodum causa corrumpi possit, quæ nobis summè sit aduersa, atq; in similem sui naturam, vt omnium agentium intentio est, conuertat. Ratione etiam loci, in quo fit corruptio, mitior, vel deterior ea esse solet. Cùm enim in loco proprio vis quedam; & proprietates conseruandi locatum insit, iure fit, vt cum quid in proprio loco corrumpitur, vt à potenti admodum causa patiat. Et ideo quando sanguis in venis putrescit, deteriorè, vt plurimum, corruptionem subire solet.

Quomocunq; autem fiat huiusmodi putredo febrilis, clarum ex dictis est, eam neq; veram esse combustionem, neq; putredinem illam naturalem ab Arist. 4. meteor. propositam, ac definitam: sed inter illas mediam quandam esse, vtriusq; extremi participantem mutationem, vt propterea etiã aptè admodum putredo violenta nominetur. Quæ quidem sicuti ex parte cum illis, vt diximus, conuenit; ex parte etiam plurimum à qualibet illarum differt.

Differt verò putredo hæc febrilis à naturali multipliciter, vt ex dictis facile colligitur. Primò quidem ratione termini ad quem, quoniam in putredine feb. humor putrescens non resoluitur in elementa,

*Rõne agētis
quando maior
malignitas
ex putr.
oriatur.*

*Febrilis
putredo
gr. vio
lenta dicitur.*

*Putredo febrilis
quot
modis à naturali
differat.*

Prima differētia rōne termini ad quem.

Sanguis putrescens in alios humores & generat

Feb. quartana ut plurimum febribus alijs longis succedit. Secunda differētia rōne modi.

Putredo febrilis fit per mediā ebull.

menta, sed primò in alias humorum species, [namq; humor non statim, & secundū setotum, sed paulatim, & secundum partem post partē corrumpitur, ut lignorum quæ comburantur exemplo nobis optimè declarauit Gal. ita ut dum vna pars iam ferè est consumpta, & in cinorulentū conuersa, alia sit in putrescieri sub propria adhuc forma, alia solum incalescat, ut in candellæ quoq; lichinio conspicimus.] & successiuè tandē in quoddam cinorulentū, potissimum scdm crassiorē sui partē degenerat; vnde optimè quoq; asseruit Gal. putrescente sanguine, eius tenuiorem partem in bilem; crassiorem verò in melācholiā comigrare, ut iure deindē fiat, ut pro huiusmodi altera parte magis dominante, alijs febribus sanguineis, vel biliosæ; vel melancholicæ quartanæ succedant; & diurnas ipsas febres, utpote à crassis humoribus pendentes, ipsa quartana ut plurimum excipiat.

Differunt secundò ratione modi. Namq; putredo naturalis, ut ex Arist. dictum fuit, fit per humiditatem à sicco dissolutionem, ex caloris proprii euocati dissolutione, quem deinde humidum dissolutum subsequitur, ut ideò mixtum, quod ita corrumpitur, fiat intrinsecus frigidius, ac siccius, extrinsecus vero humidius.

Febrilis verò, ac violenta putredo per augmentum

DE PETICVLARI FEBRE. 8,

tum caloris, & ab eo inductam ebullicionem fit potius; qui quidem calor ideò augetur, nō modo quia nō dissoluitur, vel euocatur; sed multò magis, quia aut ex obstructionibus internis, aut cutis constipatione exhalare prohibetur, vnde intus detinetur, ac concentratus magis, fit se ipso validior, atq; potentior. Quò fit, vt qui hoc modò putrescunt humores alieno calore incalescant magis, fiatq; deinde, secus ac in concoctione, quæ à naturali, ac moderato calore perficitur, quàm antè fluuidiores. Cur verò qui putredine naturali putrescit humor, frigidior efficiatur; quiq; febrili corrumpitur, calidior fiat, aliundè, quàm ex ipsius agentis in modo agendi, differentia petenda non est. Cùm enim in naturali putredine calor sensim, ac sensim sine impetu agat, tantum abest, vt passo caliditatem maiorè impartiri possit, vt potius paulatim, vt dictum est, calorem euocādo similitudinis ratione, & mixti poros rarefaciendo, internum calorem imminuat, non secus, ac in nostris corporibus æstatis tempore fieri obseruamus. In putredine verò febrili, cum calor extraneus insigniter ob dictas causas auctus fit, valide, magnoq; cum impetu agit, vt propterea maiorè passo imprimat caliditatem. vnde post modum, vt diximus, humorū ebullitio subsequitur; quæ quidem in humore actu humido, ac flu-

Cur que putrescunt naturaliter fiat frigidiora; q̄ violenter calidiora.

L uido,

*Differentia
ratione subie
cti vtriusq;
putredinis.*

uidō, accedente causa insigniter calefaciente, facil
limè excitatur. Vnde alia non leuis inter hæc duo
differentia exoritur, quod scilicet putredo natura
lis, cuiq; corpori mixto absolutè, licet non æquè,
conuenire, esseq; communis potest; febrilis verò
humidis in nostro corpore partibus tantùm pro
pria est; cum media fiat ebullitione; ad quam hu
miditas actualis requiritur necessariò; & ideò iure,
vt 11. meth. 8. affirmat Gal. primò competit hu
moribus, deindè pinguedini, tandem verò & ipsi
carni. Et inter humores; calidioribus & humidioribus
facilius impartitur. Hinc fit, vt hoc obiter
tangam, vt summa cum ratione Medici quiq;, qui
ratione ducuntur, ad huiusmodi putredinè febrilè
compescendam, non solum frigidis efficacitè pu
tredinis causæ repugnantibus, sed etiam exsiccan
tibus, nimiamq; humorum humiditatem, alterã,
materiale nimirum putredinis causam absuman
tibus, vtantur.

*Cur frigida
& sicca pu
tredinem fe
brilem com
pescant.*

*Putredinis
nomen est æ
quiuocum ad
naturale &
febrilem.*

Cùm igitur tot inter se modis naturalis putre
do, atq; violenta dissideant, sub diuersaq; longè ra
tione putrescere ista dicantur, facile est colligere,
hoc putredinis nomen, non vniuocum, sed analo
gum, vel potius æquiuocum, ad illas duas corru
ptiones esse censendum. Quò fit vt illi toto cælo
à veritate aberrant, qui ab Arist. 4. meteor. lib. de
pu-

putredine tantùm naturali traditam definitionem, humorum quòq; in febribus putredini, conuenire contendunt.

Illud quoq; hoc loco annotare oportet, varias multiplicēsq; in nostris corporibus fieri corruptiones: quarum aliæ [à termino ad quem denominationem fumentes] naturales sunt, præter naturam alię. Naturalis illa dicitur, qua alimentum ratione similitudinis suæ formæ, & mixtionis cum natura humana aptum à facultatibus immutari, per varias successiuas, sibiq; subordinatas concoctiones tãdem in corporis nostri substantiam immutatur, atq; conuertitur: in quibus quidem subordinatis per concoctiones trãsmutationibus, noua semper forma naturæ nostræ magis similis, atq; amica introducitur. Namq; licet inter alimētum, & nostrũ corpus magna intersit similitudo, affinitasq; substantiæ, cum tamen nostri corporis forma maioris sit actiuitatis, quàm ipsius alimenti, [ad medicamentum, & multò magis veneni differentiam] iure fit, vt alimentum à facultatibus nostri corporis patiat, atq; transmutetur. Alięverò in nostris corporibus fiunt corruptiones præter naturam, in quibus, quod producitur, ac generatur, est opus quoddam non modo præter naturam, & noxium, sed aliquando quoddam veluti venenum, quemadmodũ

Corruptiones variæ in nostris corporibus fiunt.

Corruptio alimenti.

Alimenti uia successiua trãsmutationes.

Corruptiones præter naturam in nostris corporibus.

*Venenū cur
aliquando in
nobis genere
tur.*

in canibus etiam huiusmodi quid aliquando generatur. Quod ut fiat, necessarium est lædi aliquā coctionem; idq; vel ipsa facultate vitiata, vel ob ipsius obiecti vitium aliquod, seu ob errorem externum. Cum enim in neutro illorum vitium est, sed naturaliter utrunq; facultas, scilicet & obiectum se habet, effectus etiam laudabiles, & secundum naturam, cuius est proprium sibi similia producere, generantur. Hoc igitur opus præter naturam in corpore genitum, ut plurimum ex naturalibus, vel humoribus, vel excrementis ad præter naturalem statum immutatis generatur, cōtrario tñ quodā modo, ac de alimento diximus, ita ut per hanc corruptionem subiectum magis dissimile nature nostræ reddatur, donec tandem mixtior & forma omninō dissimilis, quæ etiam maximè lædere possit, succedat; modò magis, modò minus procausarum vi, ac facultate, ut antea etiam diximus. Quid simile interdum ex febrili putredine in nostris corporibus generatur; ad quā nunc congruēti definitione explicandā expansa antea vela contrahentes, tempus est ut accedamus. Ea autem talis esse poterit, ut. s. putredo febrilis sit corruptio totius substantiæ, ac consequenter proprii temperamenti, proportionataq; humorum in corpore animalis viventis putrescentium, mixtionis: per interue-

*Humor præter
nostram
putrescens de
seriorem semper
formam
aquirat.*

*Putredinis
febris definitio.*

terue-
sation
more
tissim
acced
qua, v
menta
conue
excess
in hun
degen
vna sit
sed diu
ius qui
similit
magna
celq; n
genera
se sit; v
maiori
tum m
tam m
atq; læ
Ex l
rias co
humo

teruenientem ebullicionem, quandamq; veluti affationem, seu semiaduftionem, à valido ipfos humores ambientis calore, propter obftrucciones potiffimum, vel alia putrefaciente caufa extrinsecus accedente adaucto, ac veluti adurente reddito, in qua, vt diximus, corruptus iam humor neq; in elementa refoluitur, neq; omninò in agentis naturã conuertitur; fed ei tantummodo fecundũ caloris excessum, & viciatam mixtionem affimilatur; atq; in humorem à natura noſtra diuerſum cõmigrat, degeneratq; ; non vnus quidem ſemper. [cũ neq; vna fit, fed multiplex eſſentiæ putredinis varietas] fed diuerſæ, multiplicifq; naturæ, & mixtionis, cuius quidem, varij atq; diuerſi cum natura noſtra diſſimilitudinis gradus exiſtunt; quilibetq; illorum magnam latitudinem habet. Vnde varij, multiplicefq; morbi exoriuntur, cum diſſimilia cauſarum genera, diſſimiles quoq; habeant effectus, neceſſe fit; vt propterea quoq; alij magis, alij minus promaiori, vel minori, modo ſecundum temperamẽtum manifeſtum tantum, modo ſecundum viciatam mixtionem à natura noſtra reſſu, inimici, atq; lædentes efficiantur.

Ex his igitur clarum eſt, in putredine febrili varias contingere mutationes à naturali ſtatu ipſorũ humorum, qui putrefcunt. prima enim fit ſecundum

Varij putredinis febrilis gradus.

Tres potiffimum mutationes ſunt in putredine febrili.

*Secundū tē-
peramentū.*

*Secundū mix-
tionem.*

*Secundum
formam.*

*Non semper
mutato tem-
peramento
forma substā-
tialis immu-
tatur.*

dum manifestarum qualitatum temperamentum, in calefcunt enim magis, quàm naturali eorum tēperaturæ conueniat. Cuius rationem ex agentis valida facultate, antea attulimus. Secundo fit mutatio in ipsa elementorum, ex quibus humores cōstant, secundum substantias mixtionem, atq; commensurata proportione. Tertio tandem succedit in ipsa quoq; substantiali mixti forma transmutatio. Et quamquàm nunq; fiat substantialis formæ corruptio, quin ipsum quoq; temperamentū corrumpatur, aliudq; formæ nouæ conueniens introducatur, iuxta illud, Quod dat esse, dat etiā cōsequētia ad esse; non succedit tamen è contra, ita ut ad quamlibet temperamenti mutationem, forma ipsa substantialis immutetur, cum eam sub alterato suo temperamento, modo nimium naturæ suæ terminos non excedat, posse consistere, antea ostenderimus. Cum verò temperamenti ipsius, & mixtionis, seu formæ diuersa sit ratio, variæq; causæ, hinc fit, ut sæpe numero modo secundum vnum maior, modo secundum aliud, fiat à naturali statu euariatio, ita ut cum exiguo temperamenti vltra naturæ gradum excessu, magna fiat secundum mixtionem, vel formam immutatio; & è contra, cum exigua formæ, vel mixtionis variatione, insignis in temperamento fiat alteratio.

Gum

DE PETICVLARI FEBRE. 87

Cum verò, vt aliàs etiam diximus, corruptio vnus, sit alterius generatio, necessariò omninò sequitur, vt his tribus iam explicatis ita corruptis, tria alia ex opposito tamen correspondentia succedant.

*Tria de no-
no n putra-
scete humo-
re oriuntur.*

Primæ igitur secundum temperamentum manifestum mutationi, succedit intemperamentum, vt dictum est, calidius. Secundæ succedit mixtio, ac proportio elementorum inter se, à priorivitiata, diuersa; Tertiæ tandem noua succedet mixti forma substantialis. Hæc verò omnia cum extransitu à naturali statu, ad præter naturam successiuè fiant, atq; ex mutatione, necessarium planè erit, quòd si quæ corrupta sunt, erant naturalia, atq; corpori nostro amica, & familiaria; hæc, quæ subsequuntur, potissimum vbi magna facta est mutatio, reddantur præter naturam, aduersa, atq; inimica, magis quidem, vel minus talia, pro maiori, vel minori, vt diximus, [neq; enim in sæpius etiam repetendis vtilibus, nimij esse possumus] à naturali statu recessu; in quacumq; siquidem, ex supra nominatis, corruptione, magna datur latitudo. Quocumq; tamen modo vitientur ipsi humores, non modo iam inutiles, sed etiam noxij, vanaiorumq; morborum, pro suo cuiusq; vitio, causæ efficiuntur.

*Humores:
corrupti quo-
modo fiant
multorū mor-
borū causæ.*

Aucto.

Aucto enim in illis supra proprium gradum calore, ab eo deinde totius corporis temperamentum quoque propriusque calor gradus; nec non actiones naturales, ut dictum est, consequenter, ratione manifesta vitiantur, & offenduntur. Vitiata quæ in humoribus conuenienti mixtionis proportionem, & consequenter substantiali forma, sit ut qui corpori nostro erant familiares, & corpus nutrire apti, reddantur non modo minus familiares, sed interdum etiam, ubi insignis facta sit putredo, inimici; ut non solum nutrire amplius non possint, sed etiam morbificæ causæ iam effecti, consimile præmixtionis vitium, & consequenter in huiusmodi occulta intemperie morbum inducant, siquidem inter effectus, & causas similitudo adesse debet; modo quidem in una, modo in alia magis corporis parte, pro uaria, quam ad unam magis, quam ad aliam partem habet morbificæ causa, antipathia.

*Lesio a tota
forma eius
ita dicatur.*

Cuius quidem offensæ ratio, quædam determinatum gradum, & modum, cum nobis sit incognita, neque ad ullam in temperamento excedentem qualitatem, sed in ipsum totum temperamentum solum, vel in nouam ex mixtione illa ortam substantialem formam referri possit; ideò, ut ea ab ijs, quæ ab excedenti, fiunt caliditate, alijsque causis mani-

festis

festis distinguamus, illam à tota forma, siue toto temperamento fieri dicimus. Quòd verò huiusmodi morbificæ causæ à tota forma, siue temperamento, siue mala mixtione lædentes, admitti debeant, exindè manifestè comprobatur, quòd datur quoq; eius naturæ morbi, modo quodam oculato prauæ mixtionis, facultates nostri corporis lædentes, quemadmodum ex antè citato loco Hip. lib. de natura humana, tex. 20. colligitur, cum dicit, Dolet autem homo, hoc est, ægrotat, cum horum [non modò per hoc, humores ipsi ex quibus solidæ corporis partes, tâquàm ex proprijs elementis immediatè componuntur; sed, & elementa ipsa omnium prima, ex quibus quilibet cõstat humor, debere intelligi videtur; cum ijs etiam malè inter se commixtis, non etiam partium ipsarum naturalem mixtionem vitari, impossibile sit.] quippiam aut minus, aut amplius fuerit, vel ab alijs seorsum constiterit, nec omnibus sit attemperatû: Consequenter etiam, consimiles causas, cum quodammodo relatiua sint, à quibus producatur, concedere oportet: non extrinsecus tantum accedentes, vt insinuat etiam Gal. in principio lib. quos. & quando pugnare oportet cum dicit: ideò sani difficulter purgationes ferunt, quòd cum medicamentum purgans humorem non inueniat, sanguinem,

*Dari causas
quæ à toto
temperamento
vel forma
agã. probatur.*

*Mobis
praua mixtione
nõ modo humerũ
sed etiam elementorum.*

*Causas mixtionem
dissoluentes dari
probat.*

*Humores
maligni in
corpore etiā
generantur.*

& carnes colliquat, & sic probam mixtionem evertit; sed in nostris met corporibus etiam ex vitiosa aliqua coctione, modo antea dicto: genitas, cuiusmodi sunt pravi, atq; maligni quidam humores, qui quidem toto temperamento, seu occulta proprietate, quā manifesta vlla, atq; euidenti qualitate, maiorem se penumerō noxam inferunt, vt ipsa et quoq; indicat curatio; quæ non raro medicamentis à consimili quoq; virtute, vel bezarantica, vel alexipharmaca, vt antea diximus, occulta; quā temperamento manifesto, [quo interdum potius lædere deberent] perficitur; vt de Theriaca, Mitridatica cōpositione, Diascordeo, alijsq; huius classis nonnullis, quæ quamuis calida sint, in hisce tamen febribus condecener, ac debito tempore; & modo [refracta. s. aliquo alio cordiali refrigerante caliditate] plurimum contulisse [quidquid aliter sentientes dicant,] multorum experientia obseruatum est. Quod quidem manifestum argumentum nobis esse potest, humores à quibus huiusmodi febres accenduntur, per insignem putredinem, malignam quandam, ac quodāmodo venenosam contraxisse naturam, qua exiguo etiā aucto supra naturæ gradum calore, magis lædunt; quam aliæ simpliciter putridæ, & ardentes multo maiori caliditate, benigniori tamen, nec multum nobis aduer-

*Cur feb. malignæ exiguo
etiā calore
multum lædant.*

DE PETICVLARI FEBRE. 91

sa essentia efficere possunt: vt ea de causa etiam vires nostri corporis infringere magis soleant, vt antea quoq; cum has febres malignas esse ostenderemus, insinuauius. Cum enim in his ita malignis humoribus, deleteria quaedam, ac nobis inimica [minus tamen, quam in verè pestilentibus. Gradus enim in hac malignitate, atq; latitudinem dari, antea affirmauimus.] forma substantialis reperiatur, eaq; insignis actiuitatis; mirum non est, si exiguo etiam interdum calore virium robur magis, quam ardentes ipsæ insigniter calefacientes, cū benigniori tamen forma dissoluant. Calor siquidē sicuti, & quodlibet aliud accidens, magis, vel minus agentis efficaciam, ex formæ potius, cui vt instrumentum inferuit, quam ex sui gradus intensione, assumit. Qua ratione etiam philosophi illud, licet ens imperfectum, in virtute tamen suæ formæ substantialis, posse substantiam producere, affirmare non dubitarunt; Et à nobis quoq; Theriacæ & piperis exemplo superius ostensum est. Neq; profecto mirum videri debet; siquidem temperamentum manifestum, atq; occultam illam mixtionem, & ex illa ortam formam substantialem, ita oppositis modis immutari conspiciamus, vt vnum à naturali statu multum possit variari, nulla etiam ferè, aut quàm perexigua saltem, in altero facta mutatione. Cum

Cur hæ vires multum perturbant.

Accidens in virtute substantialis formæ operatur

Mixtio & temperamentum contrariis modis possunt immutari.

enim sint quedam res distinctæ, atq; a diuersis principijs emanantes, fieri potest, vt pro causâ agentis diuersitate in vno, vel altero modo agendi efficaciori, nec nō ipsius passi concurrente, ad vnam magis, quàm aliam alterationem suscipiendam dispositione, diuersimodè etiã afficiantur. Vnde hoc obiter quoq; posse colligi videtur, nō eandem semper inter substantias elementorū in mixtis proportionem esse, quæ in ipsis est qualitibus manifestis; quod quidem non aliunde, q̄ ex ipsarum qualitatū diuersa actiuitate, pendere posse videtur. Sed de his satis. Ad quæstionis modò principalis, Num scilicet malignitas ipsa res aliqua sit ab ipsa putredine distincta; vel potius sit ipsamet putredo, ad altiorum tamen gradum elata;] resolutionem accedamus: quæ quidem ex dictis facile colligitur, si hoc vnum solum modò in memoriam reuocauerimus, per putredinem apud Medicum, tanquam sensatum artificem, & qui eam potissimum quatenus calorem præter naturam inducit, cōsiderat, nō accipi pro occulto illo mixtionis modo, neq; pro forma ex illo, orta substãtiali, qm̄ hæc duo sub sensum minimè cadunt; verū sola ratione intelliguntur; sed pro manifesta illa secundum calidius temperamentū alteratione, quãdo quidem has tres mutationes in putredine ipsa contingere, supra affirmauimus.

Vnde

*Proportio
substantiarū
& qualita-
tium in mix-
tis non sem-
per est eadē.*

*Quæstio in
hoc tractatu
principalis.*

*Putredo
apud Medi-
cos quomo-
do accipit-
tur.*

Vnde
tione
ruptio
ferent
ration
& putr
termin
tiles qu
tionis
dixerit
vt ante
occult
ipsa vit
vel salt
te, co
quam u
dini, in
tanquã
fecta, i
differre
alijs co
ne febr
ab aut
fangui
pro, or
lignita

Vnde ita fumendo, iure Gal. 2. meth. 5. de generatione [quam vnam, & eandem à parte rei cum corruptione siue putredine, solo diuerso respectu differentem esse ostendimus,] loquens, dicit Generationem esse viam in substantiam, ergo pariter, & putredo pro via in substantiam, non autem pro termino accipienda erit, potissimum cum Aristotiles quoque 7. physic. tex. 32. finem transmutationis non esse, nisi æquocè, ipsam transmutationem dixerit. His igitur ita se habentibus, si verum est, vt antea probauimus, quod malignitas ipsa, quæ occultò quodam modo corpora nostra lædit, in ipsa vitata mixtione, nobisque aduersa reddita, vel saltem in forma illa ex tali mixtione resultante, consistat, quis modo malignitatem ipsam, quamuis suæ originis principia, & causas ipsi putredini, insigni tamen, acceptas referat, ab ea tamen, tanquam terminum à via, seu à motu, causam ab effectu, substantiam demum ab accidente maximè differre faciliè non videt? Potissimum verò cum ex alijs corruptionis generibus etiã, quæ ex sola putredine febrili, huiusmodi malignitates, vt in epilepsia ab aura illa venefica, & histericis affectibus, tum ex sanguine menstruo, tum maximè ex semine corrupto, oriri non rarò conspiciamus: quæ quidem malignitas cum magnam habeat cum harum februm mali-

*Generatio
& corruptio
vna est mutatio.*

*Resolutio quæ
stionis.*

*Malignitas
non tantum
ex putredine
febrili, sed
ex alijs etiã
corruptionibus
generatur.*

malignitate similitudinē; atq; in illis ab huiusmodi putredine illa sciuncta sit, eodem modo quoque in his febribus, ab ipsa putredine manifesta, licet illi copulentur, distingui dicendū erit, & iure merito, distinctam quoq; requirere curandi rationem.

Putredo manifesta quomodo curetur.

Malignitas quomodo curanda.

Cū manifesta putredo solis frigidis, & ficcis conspicua ratione inuentis compescatur, vt aliā diximus: Malignitas verò ipsa multiplex, atq; varia, licet illis quoq; non parum adiuuatur, validiora tamen, occultioriq; modo conferentia, sola experientia adinuenta, requirit. Quæ quidem diuersa sunt pro varia, atq; multiplici malignitatis natura, atq; specifica differentia: propter quā, vt testatus quoque est Gal. non omnes huiusmodi febres, sicuti & verè ipsæ pestes, eodem semper medicamēto, & antidoto, sed aliæ vno, aliæ vero alio curantur.

Ex his autem non erit admodum arduum inuenire, quæ nam sit propria, atq; specifica harum malignarum febrium essentia, atq; ab alijs differentia. Cū enim eas inter simpliciter putridas, atq; verè pestilentes quodam modo medias constituerimus, facillè ex hoc etiam est inferre, eas quidem naturæ nostræ esse, quàm simpliciter putridas, magis; minus verò, quàm verè pestilentes, aduersas atq; inimicas. In simpliciter enim putridis humores putrescentes superficiariā, & benigniorem putredinē

con-

DE PETICVLARI FEBRE. 95

conciipiunt, qua quidem licet interdum multum supra naturale temperamentum incalescant; secundum tamen mixtionis modum, vel substantialem formam, non multum à naturali statu recedunt; nequè illi multum dissimilis est reddita, quò fit, vt etiam minus lædant.

Secus in verè pestilentibus feb. euenit, in quibus tantus fit secundum mixtionis modum, & substantialem formam à naturali statu recessus, vt quidquid ex huiusmodi insigni, intimaq; putredine, siue alterius naturæ sit humor, siue inquinamentum cinerulentum, generatur, omninò aduersam naturæ nostræ, deleteriamq; , ac venenosam acquirat facultatem summæ actiuitatis. Vndè fit quod sicuti simpliciter putridæ, licet aliquando caliditatem intensam adiunctam habeant, & consequenter, quæ hanc consequuntur symptomata, vt sitis, vigilæ, & huiusmodi, videantur satis molesta; cum tamen non secundum intimas partes, sed superficiarias tantum, neq; intensè admodum putrescant, internam suam naturam alimentalem, qua vires adhuc fouere possunt retineant, nequè vires multum debilitent.

Contrarium in verè pestilentibus fit; hæc nam que cum occultò magis modo, quàm insigni caloris excessu, vel alia euidenti qualitate offendant, fit vt sensim etiam, absq; graui vilo accidente, præter su-

Putredo in feb. simpliciter putridis qualis.

Putredo vere pestil.

Feb. simpliciter putredæ quæ nocuienta magis inferant.

Cur feb. verè pestilentissima insigni symptomate aliquando interi.nat.

mam

mam virium imbecillitatem egri ad mortem contendat; atq; nonnunquam etiam ob venenatos huiusmodi vapores è putredinis foco ad cor delatos, spiritus vitales corruptentes, syncopas, aliisque à animi deliquia inducant.

*Diuersa est
particularis
malignitatis
natura.*

Vt verò huiusmodi deleteria facultas, atq; maligna, in vniuersum naturæ nostræ est aduersa; ita particulatim aliqua vni parti magis, quàm alteri, aliqua spiritibus magis, ipsiq; vel vitalibus, vel naturalibus, vel animalibus, quàm vel humoribus, aut solidis partibus, vel è contra aduersatur. Vnde etiam maximè fit, vt vna huiusmodi malignitas, multò quàm alia sit perniciosior. Quæ enim partibus magis præcipuis aduersatur, magis quoq; est periculosa.

*Cur malignitas
spiritibus
vitalibus ini-
mica omnium
sit perniciosi-
ssima.*

Quæ cum spiritibus potissimum vitalibus inimicitiam gerit, omnium est perniciosissima. Cuius quidè ea ratio assignari potest, quòd huius spiritus, cum primum noxam aliquam insignem percipiunt, quòd se tueantur, in cor, tanquàm in propriam arcem sese recipiunt: illiq; facillimè idcirco læsiones suas quoq; impertiunt. Non tam cito autem, nec tam facile lædant humores ipsi vitati, atq; excrementitij etiam minus: ex horum enim læsione, tantum non percipit detrimenti ipsa natura, quantum ex alimentalium, vt ex quibus vires assiduò restaurantur, vitio, ac noçumento. Sic igitur se habent febres

DE PETICVLARI FEBRE. 27

bres tùm simpliciter putridę tùm etiã verè pestilentes. Inter quas vt diximus hæ nostræ malignę ac peticulares mediam quandam naturam habēt. Sunt etenim simpliciter quidem putridis deteriores; verè aut pestilentibus benigniores multò, ac tutiores. Quoniam licet putredinis gradum occultum ex illa vitiata mixtione, vel forma, nobis aduersum, magis quàm simpliciter putridę, contineant; non tamen ille adeò nobis est aduersus, atq; inimicus, quemadmodum est in verè pestilentibus ipsis: vt propterea, quamuis multi ex his malignis febribus intereant, plurimi tamen etiam euadant. Eòq; hæ nostræ febres sunt simpliciter putridis deteriores, quòd non modo aduersam nobis magis, quàm illę contineant proprietatem; verumetiam, quia ad sanguinem, qui inter humores omnes nostrarum virium præcipuus custos iure habetur, peculiarem quandam, vt antea diximus putredine illa maligna, habet contrarietatem.

Quò fit, vt non positiuè modò à mala illa eiusmodi putredinis qualitate; sed et priuatiuè, proprio nimirum, atq; præcipuo nutrimento destitutæ, vires offendantur, ac magis debilitentur.

Cùm verò nobis aduersæ huiusmodi humorū, deleterięq; facultatis, magnam admodum latitudinem esse, sit manifestissimum; ita in hisce febr-

N bus

Quomodo hæ nostræ febres sint mixtę: in ex parte simplici et priuatis.

Collatio hæc febrium cum simpliciter putridis.

Sanguis præcipuus est virium custos.

Dupliciter sanis putredinis ledit.

*Varius in
his feb. mali-
gnitatis gra-
dus.*

Correlaria-

*Cur gallico
morbo infe-
sti in his fe-
bribus ma-
gis pericula
hantur.*

bus idem quoq; reperiri censendum erit, vt & pro maiori, vel minori putredinis gradu; pro agentis causę maiori vi, & efficacia; ac pro maiori palse dispositione; aliarumq; huiusmodi circumstantiarum conditione; maior, vel minor quodq; in illis prauitas reperiatur; atq; sic, vt medicę, ad alterum extremorum magis, vel minus accedant.

Ex dictis multarum quęstionum; ac dubitationum solutiones facillimę haberi possunt; inter quas ea; quam ab initio ferę tetigimus, primò occurrit, cur scilicet, qui morbo gallico erant coinquinati, in hiscē febribus magis periclitarentur. Et si enim huius rei multiplex ratio assignari possit, ea tamē mihi potior esse videtur, quòd cū hic morbus sit quod in intemperie malę mixtionis humorum, in similibus partibus absq; alicuius sæpè numero manifesti intemperamenti indicio, inter alias, quas corpori nostro infert noxas, hanc vnā quoq; habet, vt ad resistendum quibusuis contrarijs reddat maximē imbecillum; ijs potissimum causis, quę à toto temperamento mixtionem probam solnendi, magnam vim habent; cum inter symbola faciliorem esse transitum philosophorum quoque testimonio sit comprobatum. Cū igitur harum febriū malignitas ex praua illa mixtione orta, consimilemq; in alio efficere apta, si corpori depraua-

DE PETICVLARI FEBRE. 99

ta similiter mixtione vitiatō, vt est lue gallica infectum occurrerit, quid virum, si vitium illud adaugendo, maximè ledere possit?

Verùm quoniam in hoc de putredine sermone prolixiores multò quàm à principio nobis proposueramus, fuisse videmur. tempus est, vt receptui canamus; vbi vnum solum modo addiderimus.

Est autem, quam ratione hanc insignem putredinem excrementorum factor ita subsequatur, vt ex illo potissimum, præter alia indicia, febrem malignam Medici inferre consueuerint; ita vt eius inseparabilis quidam effectus censeatur? Huius quæstioni exacta solutio, vt de odorum generatione, & causis ageremus, postularet: sed quoniã tractatus hic, nobis constitutos limites, nimium excederet, nè hoc eueniat, breuiter ita responderi posse existimamus. Quod odores, sapes, & colores, huiusmodiq; siue secundæ, siue tertie qualitates dicantur, cum sint mixtorum tantum corporum proprietates, ex illis primis elementorum variè inter se refractis, atq; alteratis resultant. Quemadmodum igitur, vt clariori exemplo vtar, ex varia luminosicorporis, cum opaco mixtione, diuersi medij colores, prout vnus magis, quàm alterius extremi participant, oriuntur; ita odores, & sapes, [qui tantã inter se videtur habere affinitatẽ, vt odores quoq;

Quomodo factor sit, insignis prævedinis sig.

Odores, sapes & colores, nude generentur.

*Ex quibus
qualitatibus
sapor, & o-
dor generen-
tur.*

faporum nominibus explicentur.] ex varia humidi cum sicco, tanq̄ ex materia, à calore vti efficiente facta mixtione nascuntur; ita tamen vt in sapore humidum cum sicco eò modo miscentur, vt ipsum, humidum aqueum superer, ac dominetur ipsi sicco; in odore verò contrarium fiat, vt humido nimirum siccum aereum dominetur; vt propterea etiam; odor sicci; sapor humidi esse dicantur.

*Odorata sūt
calida.*

Odorata præterea, vt talia sunt, debent esse calida; nam q̄; non defertur odor per mediū ad ipsum obfactus sensorium, nisi in substantia quadam tenui, vaporosa, atq; aerea, quam ex odorato corpore, sine caloris auxilio excitari, atq; eleuari posse videtur impossibile: vt ideò odorata omnia, quæ talia sunt, dominantem caliditatem habeant, videntur omninò necessarium. Quoniam verò nos homines cæteris animantibus obtusiorē obfactus sensum habemus, fit vt eius proprias differentias minimè percipiamus, sed quatenus tantū sensum ipsum benè, vel malè afficere videntur, à nobis distinguantur; vt propterea gratus, atq; suavis; & ingratus, ac fatidus, tanquàm duo extremi cōstituantur. Cum q̄; huiusmodi odores, vt alias multas qualitates, rebus natura, tanquàm ipsarum nobis vel amicarum, vel aduersarum indicia, quibus ad conuenientia perfequenda, vel nocua, atq; aduersa

*Homo obtusiorē
olfactū quā alia
animalia habet.*

*Cur odores
& sapes
sint rebus in
siti.*

sa fugi
posse
mū de
tione
rōlet
oriant
Cu
mixtio
mirum
qualit
dam
grata
Vt
uenier
proue
gnem
de hu
esse ve
quē h

C

fa fugiēdi excitaremur, tribuisse videat; hinc colligi posse manifestū est ideo, gratos odores nos plurimū delectare, quia ex mixtis proportionata nobis mixtione conuenientibus proficiscantur; contra vero feridi, ex dissimili naturæ nostræ mixtione cum oriuntur, propterea etiam nos ledere cōsueuerūt.

Cum igitur in putrescentibus humoribus, & mixtio, atq; forma naturæ nostræ aduersa oriatur, mirum quoquē non est, si hæc etiam secundæ qualitas illius primæ, atq; occultæ, veluti quidam index, nobis pariter noxia, atquē ingrata resultet.

Vt propterea fædus iste odor, nobis minus conuenientem, ac familiarem esse eius mixti nudi prouenit, naturam ostendat, ac iure meritò insignem quoq; putredinem consequatur. Sed hæc de huiusmodi quæsito probabiliter tantum dicta esse volumus, alij meliorem afferent rationem, atquē hæc de his fatis.

De putredinis in his febribus subiecto,
alijq; earundem mediatis causis.

Cap. VIII.

CVM putredinem, eamq; non simplicē, sed malignitati cuidam naturæ nostræ quodammodo aduersæ coniunctam, immediatam
harum

hanc febrium causam statuerimus: Consequens modò est, vt huius quoq; malignæ putredinis causas tum materiales, tum effectrices inuestigemus. Cum enim alicuius humoris sit corruptio, & à cuius diuersitate, distinctas quoq; putridarum febrium species suboriri, antea etiam asseruerimus, primùm, in quonam hæ febres humore, atq; putredo ista, suã in nostris corporibus habuerit fundamentum, indagandum videtur. Cum antea sub synocharum, & interdum etiam sub biliosarum genere, has febres collacauerimus, consequens quoque est, vt dicamus, humores, ex quibus oriebantur, aliquando bilem; maiori tamen ex parte sanguinem ipsum extitisse.

In quonam humore putrescente hæ febres fundantur.

Quamquam enim quilibet humor calore, & humiditate ad putredinem magis dispositus, huiusmodi malam putredinem possit contrahere; vt plurimum tamen, vt ex illis, quæ antea in mediũ attulimus, dum sanguineam, maiori ex parte, huiusmodi feb. esse probaremus, colligi potest, in sanguine putredinẽ hanc primò fundatam fuisse, ad illumq; peculiarem analogiam habuisse, satis est manifestum.

Quo quidem sanguine putrefacto, mirum non est, si propter contactum, & viciniam, alij quoq; humores, biliosi præcipuè coafficiantur. Neq;

pro-

pro
quod
scere
dine
possi
alteri
vt dix
pro in
sione
mate
mus:
temp
Galo
runtu
laritu
Sec
bis off
bribu
putre
do pri
guine
calidu
obno:
fauru
diofa.
videt

perfectò indicio nostro est, vt in dubium vocetur, quòd sicuti alijs humores sub proprijs formis putrescere conceduntur, [prout quidem Medici putredinem accipere solent] eidem sanguini quoq; id possit contingere; cùm hæc in re non vnus, quam alterius maior ratio esse videatur; sumendo inquam, vt diximus putrefactionem, non, vt philosophi, pro instantanea illa mixti formæ substantialis amissionem; quãdo quidem hanc in instanti introduci in materiam iam dispositam, antea quoq; ostendimus: sed pro præcedenti illa secundum manifestum temperamentum alterationem, quam pariter, cum Galo. 1. prothetic. 2. & 17. à lignis, quæ comburuntur sumpto exemplo, non exiguam habere similitudinem declarauimus.

Sed circa paulò antè enarrata, maxima sese nobis offert dubitatio, putrescat nè primo in his febribus sanguis, ac deinde ab eo alijs humoribus putredo communicetur; an verò è contra, putredo primum alios humores, deinde tandem & sanguinem ipsum aggrediatur. Cum enim sanguis calidus, & humidus sit, putredini videtur maximè obnoxius. Alia tamen ex parte cum ille sit thesaurus vitæ, cuius conseruationis summo perè studiosa, atq; sollicita est ipsa natura, ratio postulare videtur, vt ipsum præcipuè, magisq; quam alios

hu-

Sanguis etiam sub propria forma putrescere potest.

Putrefactio quo apud Medicos immanetur.

Dubitatio. An in his feb. putrescat primo sanguis.

*Resolutio.**Quod primo
ichores san-
guinis putre-
sunt.*

humores, à corruptella tueatur; & sic illos prius, deindè verò, superata tandem natura, & ipsum sanguinem putredo occupabit. Hac in re ita statuum videtur, affici quidem ob rationes allatas sanguinis partem ichorosam, & magis excrementitiã, quòd, & mortificæ causæ ad sanguinem ipsum habeant præcipuam analogiam, vt ostendimus; & portio illa humoris, vtpotè humidior, ad putredinem concipiendam, sit magis parata; progressu tamen temporis in alimentalem quoq; serpere ipsam putredinem posse, nullo modo est dubitandum. Cuius quidem manifestum indicium esse potest, quia si alimentalis sanguinis pars fuisset primò putrefacta, statim etiam à principio virtus ipsa, alimento proprio destituta, concidisset, nec vllò modo, secus ac in plurimis eueniebat, ita benè usq; ad. 11. vel 14. morbi diem persistere potuisset; & consequenter ob imbecillas vires, adeò proficua, atq; salubris, vt multis quidem fuisse euentus ipse nobis comprobauit, sanguinis missio non extitisset; si ipsius sanguinis pars alimentatis antè humores alios computruisset. Fiunt igitur primum putridi sanguinis ichores ipsi, deindè verò & humores alij, atq; idemet quoq; sanguis alimentalis, pro cuiusq; maiori, ab huiusmodi causis alterantibus, ac putrefaciētibus ad patiendum dispositione; nec

non

DE PETICVLARI FEBRE. 105

non pro talium causarum ad vnum magis, quàm ad alterum humorem maiori, vel minori antipathia. Ut quamuis [quemadmodum superius allata ratio comprobabat] Natura sit de sanguinis, quàm aliorum humorum conseruatione; & de cordis quoq; quam cuiuscunq; partis tutela, magis sollicita; non propterea tamen inconuenit, quòd si causæ aliquæ accedant, quæ maiorem cum his, quàm cum alijs, habeant analogiam, atq; contrarietatem, quin èt prius affici, atq; corrumpi possint; cù ex philosophi quoq; decretis, non quodlibet agat in quodlibet, sed in proportionatum tantum, ac benè dispositum subiectum. Cur porrò ex putrefacto sanguine, quàm ex alio quouis humore, sæuiores symptomata, atq; malignitas suboriantur, antea capite, v. & alibi etiam rationem adduximus. Ex his igitur mirum nobis haudquaquam videri debet, si pro putrescentiũ humorum diuersitate, atq; affeetarum partium imbecillitate, multipliciq; causarum vi, & facultate, varios, diuersosq; morbos, taliaq; symptomata suboriri conspiciamus.

Causæ verò huius insignis, atq; malignæ putredinis in huiusmodi febribus, efficientes, aliæ sunt ad eam tantummodo disponentes; aliæ verò dispositum iam corpus in pellentes; & vtrèq; quidem aut internæ, aut externæ. Cum enim non ex quo-

*Respondetur
rationi in
contrarium
allatæ.*

*Non quod
libet agit in
quodlibet.*

*Causarũ pu-
tredinis ma-
lignæ diuisio.*

O

rum

rum cumq; humorum, sed sanguinis potissimum, nec non aliquando bilis corruptella, eas præcipuū sui ortum habere constituerimus; atq; ad corruptionem hanc efficiendam, non modo humor putredini tali aptus, tamquam passum; sed etiam putredinalis calor præter naturam adauctus tãquàm efficiens, & ebullicionem introducens, requirantur; hinc fit, vt quæcumq; causæ ad disponendum ad has febres concurrūt alterum istorum respiciāt; & sic vel huiusmodi iam dictos humores generare; vel genitos in nostris corporibus retinere; atq; demum calorem præter naturam adaugere possunt. Huiusmodi igitur causæ disponentes, siue postea sint generantes, siue colligentes, in specie tam internæ, quàm externæ, variæ; multiplicelq; pro humoris ipsius qui multiplicatur, natura, esse possunt. Cumq; dupliciter, vt ex Galo. lib. de curatione per sanguinis missionem cap. 19. & alibi colligitur, sanguis fiat naturæ molectus, vt cum ab ea regi probè gubernariq; minimè possit facile deinde computrescat. vel scilicet cum ita creuerit multitudine, vt vel vires præmat, & dicitur plenitudo quoad vires, vel arterias, & venas distendat, fradat, vel rumpat, & plenitudo quoad vasa nuncupatur; aut fit sanguis naturæ inutilis qualitate, cum propriam scilicet qualitatem ad vnguem non seruat,

Causæ disponentes ad putredinem.

Sanguis dupliciter à natura sua recedit.

Plenitudo duplex.

DE PETICVLARI FEBRE. 107

seruat vt ita benè, ac antea, nutrire possit; Hinc sequitur, vt duplices quoq; sint huiusmodi causæ, aliæ quippè, quæ sola quantitate, aliæ quæ præter naturali aliqua qualitate vitiosum reddunt.

Quæ sanguinem sola quantitate nimia peccantè multiplicat, internæ quidem sunt, optima corporis tum totius, tum maximè Iecoris temperatura calida, & humida; sine vlla ventriculi, vel alterius concoctionis minere lesione manifesta. Huic tamquam concausæ adiuuantes accedunt totius corporis habitus quadratus, ac benè constitutus, ætas iuuenilis, & huiusmodi aliæ. Quibus si externæ quodq; consimiles aliæ causæ, potissimum verò copiosa, lauta, ac boni succi victus ratio accesserint, dubium profectò non est, quin futurum sit, vt multa sanguinis copia generetur; quæ si deinde diutius in corpore, vel intermisso solito exercitio, atq; vita otiosa; vel suppressa aliqua sanguis consueta aut per vterum, aut per hæmorrhoidas, aut pnares, [hisce. n. multis modi à superfluis solet se exornerare natura] euacuatione retineat, cui dubiū, quòd multorum morborum ea formes atq; origo esse possit? vt non immeritò quoq; 1. aph. 3. hac de causa bonum quoq; habitum, quo à multis imminentibus malis, corpora præseruetur, esse soluèdū, minuèdamq; plenitudinē, cōsuluerit diuinus Hip.

*Causa solam
sang. quantitatatum n. ul
tiplicantes.*

Concausæ.

*Causæ qui
busdā sang.
euacuationes.*

*Causa mala
qualitate sã
guinem infi-
sientes.*

*Affio du-
pliciter ladi
potest.*

*In victu
quot modis
peccetur.*

*Retinentes
in corpore
humores pra-
uos cause.*

Si verò sanguis non quantitate tantùm, sed qua-
litate magis, vt cum nimis calidus, & humidus. ca-
lidus & siccus, cuiusmodi quoq; est ipsa bilis, à na-
turali suo statu recesserit, vt hanc ob causam pu-
tredini obnoxius magis reddatur; tamquàm opus
quoddam præter naturam, vitiata aliquam co-
ctionem necessariò consequitur; quod quidem du-
pliciter, vt 2. de symp. causis à Gal. nobis testa-
tum est, cap. 1. fieri potest. Vel scilicet læsa aliqua,
siue ventriculi, siue, & maximè iecoris, propter
aliquam, potissimumq; inæqualem intemperiem,
vel naturalem, vel acquisitiam saltem, coctrice fa-
cultate; Vel saltem ob errorem aliquem externum:
qui quidem potissimum à prava, indecentiq; vi-
ctus ratione, non modo in quantitate ni-
mia, & excedenti; sed in qualitate etiam, mo-
do, ordine, & tempore, vitiata, desumendus erit.
propter quas quidem causas consimiles illi humo-
res in corpore generantur.

Qui qui leuè postmodum sic geniti, si vel otio-
pariter, desidiosaq; vita, ac sedentaria; vel sup-
pressa aliqua consueata antea euacuatione, vt pe-
riodica aliqua diarrhea, & sanato aliquo vlcere diu-
turno, & huiusmodi; vel adstringentium rerum
immodico vsu, aut huiusmodi aliqua aliæ causa
è corpore exire prohibeantur, fiunt pariter diuer-
forum,

DE PETICVLARI FEBRE. 109

forum, pro cuiusq; nature uitio, partiumq; in quas influat, diuersitate, morborum causæ.

In pellentes verò corpus iam dispositum, in ipsâ putredinem causæ, sunt illæ ferè omnes, quæ ipsâ putredinis causam efficientem, calorem nimirum præter naturam, in corpore iam prædisposito, ad augere possunt, quæ quidem siue ex assumendis, siue faciendis, siue foris incidentibus, aut etiam euacuandis desumantur, calorem hunc dupliciter intendere possunt, aliæ nimirum per se, aliæ verò per accidens, id præstantes.

Impellentes causa.

Causæ calorem præter naturam excitantes duplices.

Per se quidem, quæcumq; prima sui ratione calefacere possunt; cuiusmodi imprimis sunt vsus rerum calidiorû siue alimentorum, siue aromatum, aut medicamentorum; violenti tum animi, tum etiam corporis motus, atq; intempestiui; immodicus, ac importunus balneorum calidiorû vsus, atq; nimia aeris ambientis caliditas, potissimûq; magna eius inæqualitas, vt cum eadem die modo calor, modo frigus fit, ex 3. aph. Hip. autumnales morbos expectare oportet. Cuius quidem ea potest esse ratio, tum quòd subitas mutationes, vt alibi quoq; idem testatus est Hip. sine noxa perferre non potest natura nostra; tum quia cum ex aeris magna intemperie inæquali, diuersimode, modò intro, modò foras, cum impetu in nostris corporibus

Cur aeris inæqualitas multos morborum pariat.

ribus agitentur humores, non modo ex hoc motu violento, quæ eius est natura, incalescunt; sed et impetuosè in venas, maximè angustiores impingentes, obstructiones varias in diuersis corporis partibus, potissimum verò in superficialibus, quando calori excedenti frigiditas intensa de repente succedit, efficiunt. Calore enim valido à centro ad circumferentiam humores attracti, à repentina frigiditate superueniente inibi impinguntur; prohibitaq; vaporum, atq; fuliginum, quæ assiduò ex ipsis humoribus, à nostrorum corporum potenti calore excitantur, euaporatione, caliditas necessariò augetur, quam deinde humorum ebullitio subsequitur: In qua cum fumi illi adusti assiduò eleuati, non possint propter obstructiones, vel cutis constipationes exhalare, ad corpus retrocedentes deferuntur.

*Frigoris post
calorem oc-
curfus noxius*

Vt propterea absq; huiusmodi obstructionibus, aut cutis constipationibus, febres putridas, [nisi ex mero còtagio omnino orientur. ab haustu enim contagij seminandò, immediate etiam corrumpi posse humores, clarius deinde explicabitur.] fieri posse vix videatur.

*Causa per ac-
cidens calorè
augentes.*

Per accidens verò, calorem in nostris corporibus augere possunt, non solum internæ obstructiones, vel à sola quantitate, vel mala quoq; humorum qualitate,

DE PETICVLARI FEBRE. III

qualitate, crassicie nempe, lentore, & visciditate, pēdentes, qui quidē tales ex vitiosa aliqua, vt diximus, concoctione generant; sed et ex quarūcūq; adstringentiū rerū vsu tū in intrinsecus; tū et extrinsecus quamadmodū quoq; ex cutis constipatione; quæ quidem multis de causis fieri potest; interdum enim fit ex aliqua nimis exsiccante, & consequenter adstringente inunctione; unde plurimi scabie, ex interna corruptione sanguinis pendente, infecti, cum nulla præcedenti euacuatione essent prius inaniti, iungētis huiusmodi ex sublimato, & similibus inuncti, in febres incidisse non rarò uisunt, Idem quoq; balneorum ex aquis thermalibus ferreis, vel aluminosis vsus efficere potest; quæmodum etiam corporis habitus densus. Idem quoq; à æris frigiditas, si ei post violentum potissimum motum, & calefactionem, de repente corpora exponantur, omnium maximè, ob supra dictas rationes, efficere solet,

Tot igitur cum sint causarum genera, quæ pro sui magnitudine, putredinem quoq; magis, vel minus intensam, atq; malignam in nostris corporibus, efficere solent, facile modo, quænam ex illis adhas nostras efficiendas febres concurrerint, est colligere.

Ac primò quidem ex parte dispositionis ipsius pafsi,

Cutis constipationis cause.

Inuulsion: adstringetes.

Balnea.

Quæ cause ad haurum febriem putredinem efficiendam concurrerint.

pāsi: has conspirasse causas, existimamus.

Imprimis quidem sanguinis ipse, non in quantitate solum, sed etiam in qualitate, vitium. Sanguinem sola etiam quantitate peccantem, huius putredinis venenosæ pabulum imprimis fuisse, si quæ ante dicta sunt, in memoriam reuocauerimus, corpora nimirum, præcipuè sanguinea, iuuenilia, quadrata: & rubicunda, ac demum, in quibus sanguis ipse alijs humoribus predominari manifestè conspiciebatur, tentata fuisse, & mortis periculū subijisse; quòd, vt alias quoq; diximus, prauitas ista putredinalis, ad ipsum maximè sanguinem haberet antipathiā, haudquaquam profecto inficiabimur. Malam quoq; in ipso sanguine qualitatem aliquam adfuisse, his non contemnendis coniecturis, ad credendum inducimur. Si enim verum est, quod paulò ante diximus, prauos, ac vitiosos in nobis generari humores, non modò ob internos morbos, facultates ipsas oblædentes; sed etiam ob vitium quodcumq; ipsius obiecti; [quod quidem cum Galo. 2. illo de symp. cāis. 1. externum errorem appellauimus;] quis negabit, ex vitiosis, quibus assiduò vtimur alimentis, prauos quoq; ac vitiosos succos generari? hoc non modo non negat, sed maximè admittit, ac comprobat Gal. ipse 2. aph. 36. A mala quoq; aeris intemperie, prauaq; rem-

Sanguinis copia.

Qualitas praua in sanguine.

Alimenta vitiosa prauos humores generant.

DE PETICVLARI FEBRE. 113

temporum constitutione, uitiatos terræ fructus nobis reddi; ita experientia quotidiana mihi clarum videtur, vt nemo, nisi stupidæ admodum mentis, dubitare possit, His igitur ita se habentibus cum præterito, quo segetes efflorescebant tempore copiosissimæ, ac diurnæ pluuiæ præcessissent; subsequutaq; sit insignis admodum, per quinque; sepe continuos menses, [res profectò mira, nullaq; hominum memoria antea obseruata] siccitas. atq; caliditas, qua non minores tantum plantæ, ac herbe, sed pleriq; etiam in locis magnæ ipsæ arbores exaruerint, unde tanta demum subsequuta est rerum omnium egestas, vt nil penè aliud, quàm modicum triticum, atq; vinum colligi vltimis illis mensibus potuerit, vt multos varijs in locis [non in hac tamen, Dei optimi Maximi benignitate, regione ad hoc extemum res deuenit] non solum glandibus, fuffuribus, sed etiam ex paleis [si tamen credibile est] confectis panibus, victitasse; alios verò his etiam deficientibus, fame ipsa interemptos fuisse, relatum sit, his, inquam, ita se habentibus, qui cum ratione negare poterit, tum alimenta quoq; in regionibus illis, in quibus, vt in hac quoq; ea viguit temporum constitutio, prauitate non leuem, atq; empireuma, seu, vt ita dicam, igneitate, magnam profectò ad putrescendum

*Vnde alimē
ta nosa sue
vini vitata.*

*Insignis est
tis siccitas.*

*Insignis ege
stas.*

Empireuma

P

aptitu-

*Nobilibus
cur magis
quàm ple-
beis hæc feb-
suerint per-
niciosa.*

aptitudinem quandam contraxisse? Vt hæc for-
sam non minima, inter alias plures causas, fuerit,
quòd nobilibus magis, quàm plebeis huiusmodi
febres fuerint exitiosæ. Cum enim hi, aliunde,
potissimum ex Germania, vbi ea minimè viguit
constitutio, allato; illi verò nobiles nimirum, ma-
iori ex parte, proprio, ac nostrate tritico victitarèt,
hinc maiorem putredinis occasionem nobiles,
quàm plebem ipsam contrahere potuisse credendū
est; Cum præsertim, vt diximus, neq; legumina
neq; herbæ, neq; vlli ferè alijs fructus, eriant pravi
quibus, pauperes ali possent præter triticeum panē,
eumq; in exigua admodum copia, suppeditaren-
tur. Quæ quidem rerum omnium inopia, assiduis
potissimum laboribus, quibus pauperum corpo-
ra ad acquirendum victum, vt coguntur, coniu-
cta, fuit in causa, vt ipsorum corpora [fecus ac no-
bilitium, qui ob rerum affluentiam, delicatam, o-
tiosam, atq; penè desidiosam vitam, multā quoq;
humorem copiam, coaceruant;] adeo exsiccaren-
tur, vt nihil fere sanguinis superflui pro putredinis
pabulo residui relinqui videretur.

*Causæ in his
febres impel-
lentes.*

Hiscè causis ita disponentibus, aliæ quoq; &
non pauca quidem impellentes acceperunt. Insti-
gnes nimirum ætatis, diuturniq; calores, & siccita-
tes; atq; deindè iansenæ hyemis frigiditates sub-
sequuntur.

sequitur. Summâ præterea aeris inæqualitatem, quæ quidem huic Tridentinæ regioni admodum est familiaris, et eo potissimum autumnî tempore viguit, magnam quoq; hisce febribus tribuere potuisse occasionem, si quæ de aeris inæqualitate paulò ante ex Hip. 3. aph. attulimus, considerauerimus, planè nihil dubitabimus.

Quenam verò in hoc nostra ciuitate huius tantæ inæqualitatis, multarum ex destillationibus potissimum ægritudinum causa, auctor extiterit, sitq; etiam nunc stetuenda; cum non modo ab æstate in hyemem, & è contra sine villo ferè, aut certe q̄ exiguo veris, vel autumnî medio transeamus: sed etiam in eadem die insignis modo calor, modo excellens frigus percipiatur, vnde postmodû multa morborum genera emanant, varia, multiplexq; as signari certè potest. Potissima autem, atq; præcipua est vr̄bis ipsius in media quadam ualle circûquaq; ; potissimum verò ab ortu & ab occasu excelis, nec admodum distantibus montibus circûdata, austro verò, & aquiloni magis obuia atq; aperta, situs atq; positio: Quò sit vt ventis ipsis austrinis calidis & humidis, omniumq; maximè putrefactiuis; nec non septentrionalibus maximè frigidis sit exposita. Accedit quod ad aquilonarè plagam in loco qui Zambana dicitur, & ab austro in

Quæ in Tridentina ciuitate sint magna inæqualitatis aeris cause.

Situs Tridentinæ ciuitatis

*Paludes cir-
cunstantes.*

alij, qui Naldenum, & Matarellum appellantur, paludes non paucae reperiuntur. ex quibus spirantibus ventis illis prauae admodum exhalationes in urbem ipsam deferuntur. In montibus etiam altis proximè circum iacentibus, ad principium sepe maij vsq; , vt hoc anno etiam contigit, copiosae nives reperiuntur, à quibus antè ortum & post occasum solis [quorum hic tempestiuè, ille verò tardè ob dictam montium celsitudinem aduenit] manè & vesperi, nec non etiam tota nocte ciuitati maximum frigus sepe numero impartitur. Interdium verò, potissimum paulò post meridiem, cum Solares radij è directo montes illos, ciuitati ab oru supereminentes, le lastre vocatos, omnino ferè terra detectos, ac nudos, petant, ex hac supra ciuitatem ipsam radiorum reflexione insignis admodum aestus excitatur. Cum igitur nocturno, matutino, & vespertino tempore frigus, interdium vero calor non mediocris vigeat, ac dominetur, quantum huiusmodi repentina, interdum q; extrema mutatio ad multos producendos morbos momenti habeat, qui Hip. aph. 5 1. secundae particulae, & aph. 4. tertiae particulae, aliq; eiusdem èt Galeni loca, vel primis labijs attigerit, ignorare non poterit.

Quod verò ad huiusmodi vulgares, commun-

nes,

nes, & epidemicos morbos producendos aer ipse quoq; concurrerit, clarum itidem est ex eodē Hip. lib. de natura humana, cum dicat, Quando eodē tempore, naturæ eiusdem morbi multos cuiuscumq; status, ætatis, temperaturæ, sexus, & victus indifferenter inuadunt, causam esse communem, & in aerem potissimum, tamquam huiusmodi communem originem esse referendam.

Num verò noster hic aer solis manifestis qualitatibus, calore nimirum, vel frigore, aut etiam utriusq; mutua, vt diximus, vicissitudine, tantum; an verò occulta etiam ac pestilenti aliqua labe infectus concurrerit. hoc in data à principio huius febris definitione à nobis insinuatam fuit, quando ab aeris potissimum adstrictione fieri, affirmauimus: ab hac. n. inter alias causas coaceruatis in nostris corporib. humoribus, diffilareq; phibitis, maxima putredini occasio, a superueniente etiam postmodum validiori caliditate, tribuebatur.

Nullam enim, præter iam dictas manifestas, aliam occultam, aut pestilentem in aere fuisse qualitatem. communi omnium consensu conclusum, atq; stabilitum fuit, vt multis quidem rationibus demonstrari potest.

Cum enim dupliciter potissimum malignus, ac venenosus aer fieri soleat; vel scilicet per propriam inter-

Aer etiam ad has febres concurrat.

Quæ ratione aer concurreat.

Aerem nulla pestilenti qualitate sufficit.

Dupliciter corruptus aer.

*Secundum
proprium ef-
sentiam.*

internamq; sui ipsius corruptionem; vel per putres atq; malignos ipsi commixtos vapores: neutra causa in hoc nostro aere locum habuit. Non quidem prior, quandoquidem talis aeris corruptio essentialis calidam & humidam intemperiem eiusdem consequi solet: Cuius potius opposita, sicca nimirum, per plures menses, sine ulla omnino pluvia perduravit, ut antea quoq; dictum fuit. A qua quidem siccitate tantum abest, ut aer putrescere poterit, ut potius, si quæ in eò putredo extitisset, omnino corrigi potuisset. iuxta Hip. illud siccitates imbribus sunt salubriores.

*Per admix-
tionem.*

Neq; etiam per putridorum, atq; corruptorum vaporum commixtionem, aliqua qualitate fuisse infectum aerem erit existimandum. Si quidem nullæ huiusmodi causæ, unde illi oriri poterint, non cadauera insepulta, non terræ hiatus aperti & huiusmodi aliæ præcesserunt.

Verum non à priori solum ex huiusmodi malignarum causarum defectu; sed à posteriori, & euentu quoque idem, manifestè comprobari potest.

*Infectioris
signa.*

Ex infecto enim quocumq; modo is talis sit, aere, non homines solum, sed animalia cætera quoque, quæ inspirando viuunt, non modo ægrotasse, sed ex attracto, inspiratoq; venenoso halitu, de-
repente

repentè concidisse nonunquam fuissent visa. Maxima præterea eorum animalium, quæ ex putri nascuntur, copia extitisset. atq; alijcum plures huiusmodi putrefacti aeris effectus apparuissent, quorum tamen nullus visus est vnquam.

Sed obijciat hic quispiam, non nè in hebdomada ultima quadragesimæ, quæ sancta nominatur, exhalationes quædam accensæ, tamquam ignes quidam nocturno tempore in aere visæ sunt? Non nè in quibusdam locis terræ etiam motus sunt exauditi? Si sic, vt reuera est, cur non modo à prauis vaporibus infecti aeris; sed etiam eiusdem infectionis causarum manifesta apparuisse indicia inficiabimur?

Fateor equidem me quoq; Tridenti vnà cum multis alijs huiusmodi exhalationes in ipso aere obseruasse.

Memini etiam dum præterito mense Iulij propè Segonzani castrum, cum illustri domino Innocentio à Prato, eiusdem iurisdictionis domino, mihiq; plurimum obseruando, quæm q; & obseruantie, atq; amoris & honoris ergò nomino. recuperandarum virium gratia [quod molestis æstiuis caloribus fugiendis, locus is sit maximè accomodatus, aerisq; optima salubritate dotatus,] post huiusmodi febrem, per plures dies

humana-

obijctio

Responsio.

*Septuaginti
auditus ter-
remotus.*

humanissimè, quæ verè nobilis eius est, & beni-
gna natura, tractatus degerem, terræmotum etiã
quendam me animaduertisse; sed, vt quod sentio
libere dicam, tanti momenti has duas causas
fuisse, vt vniuersæ huius regionis aerem eo breui-
simo tempore, quo perdurarunt, inficere potue-
rint; non possum vlla ratione mihi persuadere.

Accedit etiam, quod cum multis mensibus an-
tea, quam hæc apparet, huiusmodi febres ma-
ximè grassarentur, ab ijs originem habuisse, licet
forfan aliquid tunc quoq; conferre potuerint, nõ
videtur rationi consentaneum; maximè verò cum
loca illa in quibus terremotus is auditus est, om-
nino sana, & omni ab huiusmodi labe libera, toto
eo tempore fuerint.

*Aer manife-
stus quæ lita-
tibus concu-
rit.*

Clarum igitur esse potest, nulla pestilenti, aut
maligna qualitate [alioqui enim cur veram pestem
non effecisset? cur huiusmodi pestilentis qualitatibus
antea enumerata iudicia non apparuissent?] sed
manifestis tantum, modo quidem insigni colore &
siccitate, humores adurendo; modò insigni frigidi-
tate meatus corporis constipando, suaq; varia in-
qualitate humores vario quoq; modo agitando; ad
has efficiendas febres ipsum aerem concurrisse.

*A celo et
bos morbos
inductos suas-
se.*

Quemadmodum verò antea ex Hip. sententia
lib. de natura humana, morbos illos qui eiusdem
natu-

DE PETICVLARI FEBRE. 127

naturæ cum sint, plures tamen diuersarum conditionum, & status homines simul occupant, in aerē, tamquam illis comunem causam referendos esse asseruerimus: Ita cum huiusmodi periculares nostræ febres non hanc solum nostram regionem sed multas alias, totamq; pene Italiam, eiusq; plurimas, atq; præcipuas vrbes, varia etiam aeris temperatura, ac conditione ex proprio cuiusque situ & alijs, quæ locorum aerem alterare possunt donatas, sint depopulatæ. atq; Romæ, Bononiæ, Cremonæ, Parmæ, Mediolani, Brixia, Veronæ, Patavij, Venetijs, & alibi, vt nobis relatum fuit, nobilium præcipuam partem sustulerint; his omnibus communem quoq; causam, quæ certè nulla alia, quàm ipsum cælum, à quo omnium philosophorū etiam consensu corpora hæc omnia inferiora reguntur, ac gubernantur, esse posse videtur, assignare debemus. Ad quam insinuandam, à cælesti quoq; influentia fieri subiunximus, quam quidem admittere nullum inconueniens esse existimamus; cum alijs ex huiusmodi syderū vario motu, interesseq; diuerso aspectu vniuersales in toto ferè terrarum orbe morbos fuisse procreatos, multarum historiarum testimonio est cōprobatū. inter quos quidem fuit febris illa cū copiosa destillatione cōiuncta, quæ anno 1580. totum pene terrarum orbem

Cælestis influentia.

Morbus ille cōmunis anni 1580. m de.

Qbem

Bem peruasit, & passim Mal del mōtone italicè vocabatur. quam non aliunde, nisi ex huiusmodi siderum aspectu cerebro potissimum aduerso, promanasse censendum est, qui illud quidē occulto quodam modo lædens destillationes adeo copiosas cū febre pituitosa inducebat, vt nisi assiduo tussientes audirentur. Idem quoq; de his nostris febribus euenisse, inter alia satis mihi comprobare videtur, q̄ ab Astronomis, [vt ex ijs prognosticis. quæ de hoc anno hic Tridenti impressa fuerunt, quilibet videre potest,] fuerint antè quam aduenirent, cum præcipuis fere quæ illis annectebantur symptomatibus huiusmodi febres præindicatæ. Vt iure cum diuino Hip. in huiusmodi morbis quid diuinum, arcanum, ac prorsus cælestè contineri, statuere possimus.

Diuinum in morbis.

Obiectio.

Cælum diuersimode aerem & corpora nostra alterat.

Verum ista cum illis, quæ paulò antè de aere à nobis dicta fuerunt, alicui fasan pugnare videbuntur, Si enim è cælo in hæc inferiora huiusmodi influentiæ, ac malignæ qualitates emanant eas per aerem tamquam per medium transire recessè erit; & sic verum erit dicere praua illa qualitate aerem fuisse infectum. Ad hoc ita respondemus deferri quidem huiusmodi qualitates per aerem tamquam per medium; non tamen verum erit dicere ab illis infici, ac corrumpi aerem, reddiq; pestilentem; nam nõ quod-

quodlibet, vt antea quòq; diximus, agit in quodlibet, sed in proportionatum tantum obiectum. cui potissimum aduersam habet analogiam, atq; proprietatem. ita enim cantharides per os assumptæ non ventriculum, non lecur, nec renes, sed vesicam tantum, quamuis per alias prius partes pertiãseant, exulcerant, quia nimirum cum vesica tantum habent aduersam proprietatem; ita influentiæ hæc cum non ad aerem, sed corpora nostra, deterninata suè illorum partes habeat proprietatem; quãuis per aera permeent, in illum tamen non eguè, ac in corpora nostra, agent. Sed de his satis.

De Contagio Caput. VIII.

Contagiosas esse huiusmodi peticulares febres; & consequenter etiam per contagium seminariũ putredinis malignæ corpus ingressum, sine vlla etiam obstructione vi sua putrefactiua, in hunc vel illum, pro sui analogia, humorem, agendo, putrefacere posse, antea quòq; à nobis dictum fuit. Cum igitur contagium sit, non modo veluti huius febris attributum quoddam, sed externæ etiam causæ, si non primò quidem generandi, saltẽ propagandi uim habeat, & ab eo non pauca ad curationem, & præseruationem vtilia, de sumi possint; idcirco de eo

Cur de contagio agẽdũ.

hoc loco, aliqua cum diligentia, nobis tractandum occurrit.

De contagio igitur, in harum febrium gratiam tractaturus, cum tria quesita de quolibet absoluenda nobis. 2. poster. proponat Aristot. An sit, quid sit, & propter quid sit; de primo, quod ordine alia præcedit, quoniam ita manifestum est, ut nulla omnino probatione egere videatur, nè verbum quidem mihi faciendum existimarem, nisi apud quosdam non infimæ autoritatis Medicos de eo dubitari viderem. Quos tamen profectò vel ipsa experientia quotidiana, sensibus obuia coarguere videtur; Siquidem, ut ab initio, quoq; relatum fuit, quottidie plurimi in eadem domo, qui cum ægris potissimum conuersabantur familiarius, successiue eodem morbo, iisdemq; penè symptomatibus constipato, inficiebant; Neq; est, quod hoc vigilijs ipsis, animi passionibus, & huiusmodi alijs causis adscribamus; nam hæc cum diuersimode, diuersa potissimum corpora afficiant, uarij potius, atq; diuersi, ex varia cruditate pendentes morbi, suboriri deberent, quod non fit. Cum igitur in omnibus eiusdem sint nature, à causa etiam illis communi prouenire dicendum erit; que certè à alia imaginari non potest, quàm idem contagionis seminariim, omnibus illis per inspiratù potissimùm aërem.

Tria de quolibet quesita.

Quod hæc febres sint contagiosæ.

aërem eiusmodi putrida exhalatione ab agris emanante infectum, communicatum. Quæ quidem cum propria contagiosi morbi natura esse videatur, quam ratione has febres contagiosas esse, [quamuis tamen secus ac verè pestilentes] negare, in solasq; vigilias, dolores, & huiusmodi; non autem in contagium ipsum satis manifestum, referre possimus non video. Scio equidem duos meos famulos diuersæ tùm ætatis, tum habitus, & temperamenti, satisq; robustos, qui mihi ægrotati nocturno potissimum tempore affidebāt, postq; ego Dei opti. Maxi. summa benignitate sui sanitati restitutus, eodem, quo ego laboraueram morbo, huiusmodi nimirum febre, fuisse correptos; quos tamen neq; animi angore, cum uacui omnibus alijs curis essent, neq; nimijs vigilijs, cum non interdiu solum, sed maiori etiam noctis parte optimè quiescere possent, sed contagio solum in eundem morbum deuenisse, existimo.

Multos alios huiusmodi casus, ac integras penè familias, hoc modo infectas, recensere possem; sed quia mihi admodum superfluum esse videtur, adeo res est ex se perspicua, propterea ad secundum quæsitum, quid nempe contagium sit, explicandum accedemus; tum deinde alia, quæ ad eius essentiam pertinet.

Exemplum proprium.

refaciendam facere videbuntur, prosequemur.

Contagiositas significatio.

Contagium igitur, ut ex ipsius nominis vi, atque ethimologia ellici facile potest, nil aliud quam contactu ago; seu contactu agens significare videtur.

Vnde morbi illi qui contactu ipso, non quidem, ut principali agente, sed ut causa, sine qua non potius, apti sunt in aliena corpora agere contagiosi denominantur.

Cum. n. contactus, quandam corporum distinctionem, quæ tamen sese quoppiam modo contigant, insinuare, ac connotare videatur, ex hac vocis vi nobis pariter innitur, actionem hanc inter corpora distincta fieri debere. Ut propterea morbi illi verè contagiosi sint dicendi, non qui in eodem corpore ab vna parte alteri comuicantur, & per consensum dicuntur, cum sæpè numero pars, quæ morbificam causam alteri communicat, eodè morbo, quem in illa efficit, non sit affecta; sed qui in aliena corpora ita apti sunt agere, ut in illis similem sibi morbum, siue affectum præter naturam, causam morbificam potissimum, à qua in corpore illo morbus deinde generatur, producant.

Hæditarij morbi a contagiosis differunt.

Quæ quidem ratio quamuis morbis etiam hæditarijs conuenire aliquo modo videatur, quod & hi

DE PETICVLARI FEBRE. 127

Hi filijs talem morbificam causam, quæ ei, quo parentes laborant, consimilem morbum inferre possunt, impertiantur; plurimum tamen inter se differunt. Hæreditarij namq; ex ipsis generationis nostre principijs, parentum nempe semine vitioso, [vt quod ob infecto, ac vitiato corpore decidens, siue vitium illud in manifesto in temperamento, siue in malæ mixtionis modo consistat, consimilem, cum illo, naturam obtinet] vel sanguine mentis uo, quo quidem non modo secundum carnosas partes generamur, sed toto eo tempore, quo in utero matris moram trahimus, nutrimur, appetitudo illa in consimile parentum vitium sui originem habet; vt propterea filij parentibus non minus morborum, quam possessionum hæredes, ac ideo etiam hæreditarij morbi iure vocentur, succedant. Vt verè fælices illi appellari possint, qui ex benè constitutis, non autem morbofis parentibus oriuntur. fæliciusq; multò cum humano genere ageretur, vt elegantissimus quoq; Fernelius testatur, si soli parentes benè habiti, atq; sani tantum, procreandis liberis operam darent. Non utiq; tot morbosa, & valetudinaria, atq; vt Gal. vocat nuetra corpora ex decidentia, quod leui quacumq; de causa in morbos incidant, reperirentur. Hi verò contagiosif morbi non ab ipso ortu, sed nobis iam in lucem.

*Vnde morbi
hæreditarij
oriuntur.*

*Qui filijs o-
peram dare
deberent.*

*Verba con-
tagiosi et he-
reditarij no
conueniun-
tur.*

lucem editis, ex vario contactu, vt postmodum di-
cetur, extrinsecus accedunt. Neq; etiam hi inui-
cem conuertuntur. Nam non omnis [licet aliqui
esse possint, vt phthisis, lepra &c.] contagiosus est he-
reditarius, nec vice versa, omnis hæreditarius est
contagiosus. Cur? quoniam nimirum ex diuer-
sis principijs oriuntur. diuersiq; inter sese maximè
existunt.

*Qui morbi
sunt hæredi-
tarij.*

Inter hæreditarios quidem hi maximè numeran-
tur, Epilepsia, arthritidis, nephritis, lepra, destil-
latio, morbus gallicus, & huiusmodi alij. Quorum
quidem nonnulli, vt lepra, phthisis, gallicus, pos-
sunt esse contagiosi; tales tamen non sunt, quare-
nus hæreditarij, nam sic contagiosum esse, & epi-
lepsię, & nephritidi, & arthritidi, contra experien-
tiam, conueniret. Nunquam enim quæquam
per contagium vel nephriticum, vel arthriticum
effectum fuisse, vel etiam epilepticum, memini me
legisse, aut etiam audiuisse.

*Contagiosis
morbi.*

Inter contagiosos verò alij diuersi pariter, vt ex
morsu vel ictu à venenatis bestijs illata læsio, mor-
bus gallicus, elephantiasis, siue lepra, phthisis, sca-
bies, ophtalmia, febres pestilentes, atq; malignę,
multò magis verò ipsa pestis, recensentur, quę qui-
dem pestis ideò etiam cum contagio simpliciter
profertur, per quandam, vt Rhetores vocant, an-
tho

thonomasiam, seu excellentiam cum omnium maximè, & ad distans etiam fit contagiosa, intelligitur. Ex quibus solis luce clarius apparet, multos esse contagiosos morbos, vt est scabies, ophthalmia febris pestilens, qui tamen non sunt hæreditarij.

Cùm igitur contagiosum esse morbum aliquè, à quacumq; alia eiusdem ratione, sit quid distinctum, vt quænam illa sit contagij natura clarius innotescat, ea nobis via, quam antea ex Platonis, & Arist. sententia, ad rerum essentias, inuestigandas, tanquam maximè accommodatam commendauimus, vtendum erit.

Quamuis igitur supra nominati morbi contagiosi, vt ex propria cuiusq; definitione patere potest, diuersi inter se, distincti q; sint naturæ, atq; diuersarum partium; in hoc tamen omnes, quod sint contagiosi, cùm conueniant, si curita, contagiosi nimirum dicantur, indagauerimus, explanatam quoq; contagij naturam, perspectam q; habebimus.

Si itaq; per singulos eorum discurremus, cur quilibet illorum contagiosus dicatur, rationem inquirentes, nullam profectò aliam potiozem, omnibusq; communem, conuenientemq; inueniemus, quam quod qui libet illorum apertus est per contactum, licet hic in diuersis, diuerso quoq; modo,

Cur cõtayio absolute prolata petiem significat.

Qua methodo contagij definitio inuestiganda.

Quid morbis cõtayiosis vt tales sit comune.

R do,

do, pro cuiusq; propria natura fiat,] consimilem sibi morbum in alio corpore generare; potissimū in illo, cum quo aliqua intercedit, siue euidens, siue occulta naturæ similitudo. Hæc igitur aptitudo, consimilem, in aliud corpus, affectum præter naturam propagandi, erit ipsius contagij communis, omnibusq; conueniens, generica saltem, essentia.

Cum enim contagio, tria potissimum, morbū contagiosum, hoc est, potentem contagione inficere; prauā, quæ alteri corpori cōicatur, qualitatem; & tandem ipsam communicationem significare videat; atq; potētia ipsa intrinseca magis & de essentia morbi, q̄ eius actio, quæ quidem mō adest, mō abest, esse videat; idcirco magis placuit, vim ipsius et nominis, Contagiosi cōsectantes, per ipsam aptitudinem, atq; potentiam, quam per actum ipsum scām, contagiū definire. Potentia. n. atq; talis aptitudo sibi similem in alio producendi, semper illis annexa adest; actus vero ipse talis operandi, non semper. Verum tamen est semper, etiam quando actu non operantur, dicere contagiosos esse, licet actu similem morbum non efficiant, possunt tamē efficere. Non enim tantūmodo hominem animal rationale appellamus, quando actu intelligit, atq; discurrit, [sic enim dum dormit non esset ho-

mo appellandus] sed quia potentiam & facultatē, qua potest discurrere, habet; sic etiam, exempli gratia, carbunculum pestilentem non modo tunc contagiosum appellamus, quando actu alium inficit, sed etiam quando inficere aptus est; alioqui enim si hominem quempiam vera quoq; peste laborantem, solum ab omnibusq; separatim aliquo in loco constituamus, ibi tunc cum actu nulli morbum communicet, si pro actu tantum, non pro potentia, contagio ipsa accipitur, ipsum contagioso morbo laborare dici haud quaquam poterit.

Erit igitur contagio potentia actiua [ad differentiam passiuæ.] ex morbi particulari quadam essentia emanans, quæ quidem aliquo contactus genere, mediato scilicet, vel immediato, ut infra clarius patebit, consimilem sibi præter naturam affectum in alio producere potest. Potentia actiua, quæ sub prædicamenti qualitatis secunda specie continetur, proximum huius definiti genus est; Reliqua verò, [motus enim à suo termino specificatur,] locum differentię habent. Cumq; actio nil sit aliud, quàm motus quidem, quo aliquid producitur, actiuus, quæcumq; ad motum, siue actionem efficiendam omnino necessario concurrunt, ad cõtationem quoq; efficiendã conspirare, necesse erit.

*Contagionis
definitio.*

*Quæ ad con-
tagium effi-
ciendum ne-
cessaria re-
quiruntur.*

Quare hæc quatuor potissimum requiruntur, eōcurrantq; opus est; agens in primis tali potentia præditum; seu terminus à quo, & vnde motus; terminus deinde ad quem, seu passum, in quod talis consimilis affectio introducitur; tertio requiritur actio inter hæc duo; ad quam quidem tâquã condicio sine qua non debitus contactus, si non ipsorummet corporum, virtutis saltem alicuius mediij interuenientis ope; vbi modus quidam particulæ quoq; concernitur; tandem requiritur etiam temporis conueniens iteruallum.

Hæc enim omnia necessariò requiri videntur, vt potentia illa actiua tamquam actus primus, ad ipsum actum suum secundum seu actionem deducatur. Quorum singula particulatim nobis iam sunt discurrenda.

*Agens in
contagio.*

Ac primum quò ad terminum à quo, seu agens ipsum, quod affectum alteri communicat, necessariò, cum lesionem inferat, est quid præter naturam; Sanitas enim ipsa non est contagiosa, & quod sanum est simpliciter, nihilq; præter naturam in se habens, non potest affectum vllum alteri communicare. Requiritur igitur, vt sit primum præter naturam constitutum. Cum verò id tripliciter fieri possit, vel scilicet morbi, vel causæ, vel symptomatis alicuius ratione, [totidem enim sunt rerum

rerum præter naturam genera] Symptoma, cum morbum ipsum tamquam umbra corpus, vt dicit Galenus, consequatur, per se absq; morbo [nisi tamen actio læsa, vt antea diximus, fiat per errorē externum.] esse non potest. Erit igitur corpus tale præter naturam constitutum, vel per morbi aliquid, vel saltem causæ morbificæ, quæ talem sibi similis productricem vim habeat, præsentiam.

Vtrumq; locum habere ex dicendis facillè patebit. Hic verò morbus ita contagiosus, cum ad aliquam ex tribus illis, vel scilicet in similiarium partium intemperie, vel vitiatam dissimiliarium commensuratione, vel soluta vnitare vtriusq; partibus communi, ad nullum alium, quàm ad similiarium partium in intemperie præcipuè, morbum reduci posse videtur, quandoquidem in his partibus potissimum, ipsarum actionū præcipua vis, atq; facultas, ceteris omnibus vsu magis conferentibus, consistit. Quoniam verò huiusmodi in intemperie morbi, alij sunt in ipsa intemperie manifesta, vel simplici vel coniuncta, & vel cum materia aliqua, vel sine ea; alij verò sunt in intemperie occulta, quæ quidem non vnâ tantummodo qualitatem, sed mutuam omnium inter sese proportionem, probamq; ipsarum substantiarum mixtionem, non modo humorum, sed elementorum etiam, vt, de putre-

*In quo genere
contagiosus
morbi ponitur.*

*Morbi in intemperie
manifesta.*

*Caliditas cō
tagij vim ac
cclerat.*

putredine agentes, demonstrauiamus; concernit; cum de propria vllius manifeste intemperiei ratione sit, vt vim contagiosam habeat, [sic enim cuiq; tali intemperiei cōueniret;] propterea hic morbus propriè, ac per se, non potest ad vllam manifestam intemperieim reduci. quamuis si cum caliditate quoq; contagiosa vis coniungatur, multò efficacius, atq; citius operetur.

*Facultas cō
tagiosa unde
fiat.*

*Colorū cau-
sa.*

Quare ad morbum in temperie oculata erit reducendus; in nulloq; alio consistere est existimandum, quam in peculiari, ac quodam huius intemperaturæ, seu mixtionis vitiatæ determinato gradu; ex quo deindè, tamquàm peculiaris passio à propria virtute emanat facultas illa contagiosa nominata, non secus atq; ex uaria, diuersaq; luminosi corporis, cum opaco, permixtione, varij tùm extremi, tùm medij colores oriuntur, à quibus deindè pro varia cuiusq; ex suis principijs natura, effectus quoq; varij producuntur; vt quòd albus color spiritus visorios nimium disgreget, quòd niger nimium quoda modo congreget; quòd viridis, vel alius confimilis; visum nobis recreet; atq; vt pariter ex diuersa humidi cum sicco proportionè, atq; à calore diuerso facta concoctione, varij vario quoque modo gustum nostrum efficientes, oriuntur sapes; Ita ex determinato quodam vitiatæ, in nostris

nostris corporibus, mixtionis modo, qualitatem quandam morbificam, talis potentie, vt sibi similis sit productiua, atq; in alium consimile vitium possit transfundere, oriri posse, à ratione non videtur alienum. Si igitur contingat, aliquando causam aliquam consimilem morbum inducere in nostris corporibus potentem occurrere, absq; dubio profecto talis morbus inducetur. Huiusmodi vero causa aliquando quidem aliunde nobis extrinsecus aduenit, ab aliquo consimili morbo corpore, & malè affecto, communicata; aliquando etiã in nostris corporibus ex vitata aliqua coctione generatur; à qua deinde partibus ipsis solidis consimilis morbus introducitur. vnde postmodum partis affectæ actio ita vitatur, vt consimile aliud excrementum multiplicet, cui pariter, non secus ac ipsi semini prolifico à testibus gignitiua facultas, sibi similis productiua imprimatur; vt illud quoque in aliud translatum corpus, similem illi morbum possit inferre: vt mutuus quidam, ab huiusmodi causa, ad talem morbum, & è contra, circulus esse videatur; Quamuis, si non tempore, natura saltem semper causa effectum præcedere debeat. Nam q; non solum quando extrinsecus maligna causa infertur; sed etiam quando in corpore generatur, cum, vt plurimum, & semper ferè ob errorem externum,

Causæ efficiētes morborū contagiosorū.

ternum, vitiosum nimirum humorem, tamquam obiectum generatur, dum putrescens, vel corruptionem aliam malignam subeundo, consimilem quoque pravam naturam acquirit.

*Causa vort-
bi alte i cō-
municari po-
test.*

Quomocumque; autem hæc causa in corpore aliquo reperiatur, siue intus genita, siue ex trinsalata, fieri potest, ut antequam talem morbum corpori, cui inest, inurat, [quod quidem non temporis momento, ac statim, sed intervallo fit,] aliud extrinsecus corpus, si illi communicetur, inficiat. De ea, quæ in corpore generatur, in mulieribus, quæ menstrua retenta habent, exemplum habemus, ab his enim vaporibus pravis exhalantibus infantes tenellos, vel solo vetularum aspectu infici, ita in omnium animis confirmatum esse videtur, ut nullam prorsus, maiorem requirat demonstrationem.

*Petula so-
to aspectu
infantes a-
liquando in-
ficiunt. fasci-
nantque.*

De altera etiã huiusmodi causa maligna extrinsecus accedente in morbo ipso gallico, iam passim longè, latèque propagato, argumentum clarissimum habemus. Si quis enim cum muliere alioqui sana, quæ tamen cum alio lue gallica infecto, paulo antè rem habuerit, coeat, facile fieri potest, ut experientia sæpius comprobavit, ut, qui secundo cum ea coivit [quamvis ipsa nondum tam citò morbum contraxerit, sed morbificam tantum causam] ut lue illa gallica, haula nimirum feminis illius vitiosi à

*Exemplum
de morbo
gallico.*

priore

priore illo coeunte derelicti, portiuncula, inficiatur; quæ quidem paulatim serpendo, ita sese per alios humores, & spiritus multiplicat, donec tandem partibus ipsis solidis, solis vita præditis impartita, verè morbi noxia mereatur. à quo deinde, vt dictum est, varia huiusmodi praua excrementa multiplicantur, vt tunc demum, qui ita iam infectus est, non modo per eam partem, qua ipse morbi causam contraxit, sed per alias quoq; alium possit inficere. Hinc sæpe numero videmus mulieribus ex coitu lue gallica infectis, infantes osculis; & è contra, nutrices sanas, ab infantibus ex gallicis parentibus genitis, suctione infici; & pariter matres infantes à nutribus infectos, deosculantes, contaminari; vt hac ratione integras familias, ab vnica nutrice, ad perniciem vsq; extremam, ubi morbus maximè malignus erat, contaminatas fuisse, sæpius sit obseruatum, atq; multis historijs, si liceret confirmari posset; Cuius quidem ea est ratio, quòd cum morbus iam solidas corporis partes obsederit, tunc omnes eius contenti quoq; humores, & spiritus, eadem labè contagiosa inficiuntur; qui in alia corpora translati, consimilem naturalem substantiæ nostri corporis statum, ac probam mixtionem euertendi, vim habèt. Vt iurè à Gal. proditum sit, cum putridum, [adde etiam ma-

Nutrices sæpe infantes inficiunt, & con.

signum atq; contagiosum siue ex putredine, siue alijs de causis fiat,] spirantibus, non omnino tutam, sed maximè periculosam esse conuersionem. Sed hæc de termino à quo dicta sint satis.

De passio. in contagione.

Succedit modò terminus ad quem, seu passum ipsum. Cui quidem imprimis, ad hoc vt patiatur, recipiatq; malam ipsam impressionem, agens predominari habet, eoq; robustius esse, cum actio, victoriæ saltem non fiat, nisi maioris inæqualitatis ratione.

Verum, vt autem quoq; ostendimus, cum non quodlibet agens, in quodlibet subiectum, sed in proportionatum tantum agat, & ad quod peculiariter habeat antipathiam, qua particularia quoq; vehena, determinatas tantum partes lædunt, vt de cantharidibus, & lepore marino diximus; & quedam medicamenta partes quasdam determinatas magis, quàm alias, iuuent; propterea in quoniam hæc inter agens, & passum similitudo consistat est perquirendum.

Similitudo inter agens & pat. es in quo consistat.

Omnes siquidè asserunt, inter similia potissimè corpora, contagium maximè cõicari; atq; similia similibus facillimè infici. Vt propterea, cum maior sit inter sanguine coniunctos huiusmodi similitudo, ij etiam potissimum inter se communi-

Et sanguinei eius ratione facillimè inficiantur.

cent

cent contagium; quemadmodum in hiscè febribus nostris euasisse vixit; est notissimum; propriaq; in ipsius experientia, vt integras alias familias ab vno in alium translata infectione, conquinatas omittam, verè testari possum. Quamquàm enim toto hoc anno, aliquot centena hominum huiusmodi morbis laborantium visitassem; nunquam tamen, Dei Opt. Max. beneficio, quidquàm lésionis percepi. At cum mihi dilectissima soror, [cuius anima requiescat in cœlo] ex eodem morbo laboraret, ab eiusq; ministerio aliquando, vt fraternus amor impellebat, vllis persuasíonibus abstineri non possem, morbum eundem adeo sæuè contraxi, vt iam ab omnibus ferè de recuperanda sanitate, retinenda uè vita esset desperatum; Multiq; alij huiusmodi casus euenerunt. Ex quibus satis manifestè colligi posse videtur, corporum inter se similitudinem, ad concipiendum contagium, plurimum mouenti obtinere.

Quòd tamen, num scilicet, ratione magis similitudinis, vel dissimilitudinis, & contrarietatis facilius cõmunicetur contagio, non ita clarum videtur. Siquidem experientia iam ante allatæ ipsa ratio videtur repugnare. Namq; morbi huiusmodi contagiosi, corpora nostra maximè lædunt. Læsiõ autem fit alicuius actionis, & alterationis me-

Dubitatio.

An ratione similitudinis, vel dissimilitudinis facilius comunicetur contagio.

dio; & actio tandem contrarietatem quandam supponit. Vnumquodq; enim agit, vt sibi passum afimilet; quo consequuto, vtpotè iam acquisita inter illa duo similitudine, cessat actio, quam quoq; inter similia nullam fieri ostendunt philosophi. Vt vice versa, quò maior est contrarietas, eo validiorem quoq; fieri actionem, ac cõsequenter lesionẽ obseruamus. Quis enim ex valde, quàm parum contrarijs, atq; aduersis, nos magis ledi vniquàm negabit?

Responsio.

*Tria prae-
cipue ad conta-
gionem concurrunt.*

Ad hanc difficultatem vt facilius pateat ipsa responsio, illud, quod antea diximus, est in memoriam reuocandum; tria nempe ad contagionem actu efficiendam potissimum, vt alia nunc omittamus concurrere. Imprimis enim concurrit terminus à quo, corpus nimirum, quod primò malè affectum est. Secundò concurrit corpus, cui, tamquam termino ad quem, communicatur ipsa affectio.

Tertio tandem, & vltimo concurrat affectio ipsa, siue ea sit morbus, siue causa, quæ communicatur.

Iam verò hæc tria diuersimodè inter se conferri possunt; vel corpora, nimirum, agens & patiens inter se; vel eadem cum morbo ipso; vel morbi causa. Modò si corpus ægrotans cum ipsa affectione
præter

DE PETICVLARI FEBRE. 141

præter naturam, morbo nempè, vel morbi causa, conferatur; profectò inter hæc, cum intercedat actio, necessè, est, vt dissimilitudo, atq; contrarietas adsit; alioqui enim quomodo abijs corpus destrueretur? Cum igitur contagium facilius inter similia comunicari dicimus, per similia intel ligere, atq; conferre debemus terminum à quo, cum termino ad quæm, non cum ipsa præter natu rali affectione, quandoquidem certum est, inter morbum, seu eius causam, & corpus humanum intercedere dissimilitudinem, ac contrarietatem.

Non est igitur ea ratio, quòd inter similia facilius comunicetur contagio, vt quidam asserere vidè tur, quòd simile facile sibi simile recipiat, quoniã receptio fiat ratione similitudinis. Namquè licet id forsam de receptione rei alicuius perfectiue admitti posset; non habet tamen locum in recep tione rei corruptiue, cum cuiq; rei à natura inditum sit, vt quibusq; contrarijs, atq; corruptiuis, quantum fieri potest, resistat.

Quòd verò facilius inter hoc pacto, superius di cto, similia contagium comunicari diximus, ita est intelligendum, quod affectio præter naturam, quæ vni alicui corpori faciliè inpartitur, alteri quo què priori simili, ab eo infecto facillimè com mu nicari pòt; & ratio est; quia sicuti affectio illa priori est

Solutio diffi cultatis.

Rejicitur a lia responsio.

est inimica, ut ideo illud possit lædere; alteri quoque pariter priori simili, erit aduersa, ac prouidè æque illud lædet. Namque duo similia sicuti se habeant ad aliquod tertium, ita illud tertium se habet ad vnumquodque illorum. Sic igitur huius difficultatis solutio patet.

Cum ergò morbum, vel morbi causam, que in aliquod determinatum, & sibi dissimile corpus agit; in aliud pariter illi priori simile, eodem modo agere, statutum sit; nunc in quonam ea similitudo inter duo illa corpora, quibus æquè affectio illa præter naturam aduersatur, & ratione cuius facilius fit per contagium communicatio, consistat, inuestigandum occurrit.

*Similitudo
inter agens
& patiens
qua.*

Ea igitur similitudo, vel in arcana quadam, ac nobis oculata totius temperamenti proportionem, determinatoque mixtionis quodam modo, vnde naturales illas sympathias, atque antipathias potissimum exoriri antè diximus, posita est: Vel in temperamento manifesto: Propter priorem quidem maximè fit, ut cum ea inter consanguineos, utpote qui ab aliquo communi principio, cuius naturæ æquè ferè participes vidètur, deriuent. propterea etiam facillimè contagium inter se communicent. Cum enim similem quandam, ac sibi communem habeant temperamenti totius proprietatem, iure fit

*Similitudo
temperamenti
proprietate.*

DE PETICVLARI FEBRE. 143.

vt, quæ causa morbifica vni aduersatur, æquè alijs quoq; vt superius ostendimus, repugnet. Cum verò in diuersis animantium speciebus, diuersa quoq; maxima ex parte [nam aliquando, vt de rhabarbaro viuente, & arefacto antea ostendimus, aliqua et inter diuersas species potest huiusmodi similitudo reperiri] sit temperamenti proprietates, consequenter fit, vt ab eadem etiam causa diuersimodè saepe numero afficiantur. & quod vni amicum est, & familiare, alteri potest esse inimicum, atq; aduersum; vt de cicuta ipsa, quam quidem sturnis ipsis alimentum, hominibus verò venenum esse constat, & multis alijs similibus, memoriæ proditum est. Eadem ratio quoq; assignari potest, cur morbus aliquis alicui animantium speciei possit esse pestilens, & contagiosus; vt pastores suo magna damno saepe numero experiuntur, à quo tamen homines detrimenti nihil patiuntur, & quidem etiam vice versa. Hæc etiam præterea est ratio, cur diuersa quoque pestes varijs quoq; atq; diuersis antidotis, aliâ nempe vt dicit Gal. Bolo armeno, aliâ vrina humana, atq; alijs aliâ curentur. Sic etiam, propter quâdam indiuidualem proprietatem maiorem q; vel minore alicui particulari causæ resistendi vim, quotidie non eodem semper modo, neq; æquè omnes homines, eadem specie pestis, sed alios quidè facilius.

Cur morbus vni speciei pestilens, nō sit ita alij.

Cur non æquè omnes inficiantur.

facilius, ac promptius, alios verò vel omnino nunquam, aut certè difficiliorum infici obseruamus. Si hoc inter eiusdem speciei indiuidua vsu venit, quantò magis in diuersis speciebus contingere poterit?

Ut igitur quæ similia hoc modo inter se sunt, ab vna, & eadem causa æquè affici possunt; ita quæ quoquè sunt dissimilia, dissimiliter pariter afficientur.

*Similitudo
in manifesto
tèperamento.*

Alteram verò huiusmodi similitudinem facile contrahendi contagium, in manifesto corporis tèperamento [quod quidem illius quoquè; occultæ mixtionis, vt plurimum, solet esse index] consistere diximus. Idcirco, vbi præcipue malignitas, illa contagiosa ex putredine humorum ortum habet, corpora calida, & humida, prauisq; succis referta, vt quæ putredinem facilius concipiunt, contagionem suscipiunt.

*Causæ eorundem
nam res ad
contagium.*

Præter has similitudines, concurrunt quodquè; aliæ non nullæ causæ ad efficiendum, vt contagium facilius, atq; difficiliorum contrahatur. Cum verò dupliciter potissimum [de his febribus præcipuè loquor] contagio inferatur, vel scilicet per inspirationem, hausto vna cum aere maligno putredinis seminario; uel per cutis poros in arterias præcipuè ipsas, sese eodem seminario insinuante.

Duplici potissimum modo contagio afficiuntur.

Priori

DE PETICVLARI FEBRE. 145

Priori quidem modo, qui calido sunt corde, & qui etiam alia de causa, vt post validum exercitium, copiose inspirant, citius atq; facilius; contrarij difficilius, & tardius, inficiuntur. Huc quoq; illi referri possunt, qui respirationis organa ampla, vel angusta quoq; habent.

Posteriori verò modo, qui cutis meatus angustos, ac strictos habent, densumq; corporis habitum, licet hi interna patredine facilius corripiantur, extrinsecus tamen aduenientes noxas difficilius admittunt, & non ita facile, per consequens, tali contagione inficiuntur. E contra verò, qui laxo, ac raro corporis habitu præditi sunt, se habent. Vnde aliqua ratio hauriri potest, cur in his nostris malignis febribus mulieres minus, quam viri, periclitarentur; Quamquam enim hoc & mestruræ purgationi, alijq; huiusmodi causis, acceptum referri posse, me minimè lateat, cum tamen sint, quam ipsi viri, frigidioris temperamenti, cutis quoq; meatus angustiores, & cor etiam minus calidum habent, vt propterea vtroq; illo modo minus affici, quam calidiores viri possint. Sed hæc probabiliter tantum dicta esse volo.

Quemadmodum autem in omni actione, si ex parte agentis victoria subsequi debet, necessarium est, vt ipsum supra patiens prædominet: ita quoq;

Corporis habitus.

Cur mulieres minus contagio inficiantur.

T vt

vt passum facillè in se recipiat, debet esse imbecillius, atq; ad resistendum impotentius; siquidem, vt omnes philosophi farentur, actio victoria semper ex maioris inæqualitatis parte se tenet.

Quoniam vero omnis actio fit per contactum; propterea, vt ab vno corpore alteri communicate, vt contagio, ea sese contangant oportet; contactusq; ipse, tamquã condicio sine qua non fieret actio, requiritur necessario. Cum verò non modo cum secundum corpora de proximo se tãgunt, sed interdù etiam de longinquo communicari huiusmodi contagionem sit obseruatum; multiplicè quoq; huiusmodi contactum esse posse, dicendù erit. Quare vel immediatus erit corporum ipsorum mutuus contactus; vel mediatas, ita vt medio aliquo interueniente, secundum virtutem saltem, si non secundum substantiam, corporea sese contangant. Hoc verò medium, quod huiusmodi morborum seminaria de corpore in corpus transferre potest, ex omnium penè Medicorum sententia, duplex est; aer nimirum ipse, atq; fomes. Dixi per medium transferi Seminarium, namq; morbù ipsum cum accidens sit, quod de subiecto in subiectum minimè transire potest, deferri medio non potest. Cum igitur ab vno corpore in aliud non transferatur morbus, & consequenter neq; etiam

*Contactus
multiplex.*

*Medium
quo fit con-
tagio, a. e.*

sym-

symptoma, quod morbum ipsum sequitur; reliquam est. Quando quidem, ut antea diximus, quid præter naturam huiusmodi contactu defertur, ut causam morbi transferri dicamus; quæ quidem aliud esse non potest, quam substantiæ aliqua portiuncula, ab ipso infecto corpore, vel eius putredinis foco, in medium illud commigrans, consimilem cum illo aature nostræ aduersam facultatem obtinens; ut sicuti semen à corporis partibus decisum, ab ea, quam ex illis suscepit alteratione, similes partes generandi aptitudinem acquisiuit, vnde hæreditarios morbos potissimum oriri antea affirmamus; Ita materia, seu substantia hæc ex infecto corpore emanans, ab eo talem adeptam est facultatem, ut in aliud corpus delata, consimilem morbum generare possit, ut ob hanc cum semine ipso similitudinem Seminarium contagij, & apte quidem, appellari consueuerit.

Hoc verò seminarium, ut possit agendo, simile illi, vnde profuxit, morbum producere, debet primo debitam quantitatem obtinere, tum nè tam cito à medijs qualitibus dissipetur; tum quoniam agens omne, ad hoc, ut possit agere, conuenientem quandam habere debet quantitatem, ut multis in locis cum Arist. ipse quoq; Auerr. nobis testatum reliquit.

*Causa est q̄
de corpore
corpus con-
munitur.*

*de p̄p̄o 2
220318*

*Seminarium
contagij qd.*

*Condiciones
quas debet
habere semi-
narium con-
tagij.*

Præterea, vt de corpore in corpus facile migrare possit, debet esse substantia tenuis, vel vaporosa; cuiusmodi solus est humor, vel vapor, & interdum et sola ipsa qualitas, vel substantia adeo saltem tenuis, vt omnino sit insensibilis: sicuti in stupore à torpedine inducto, vel ophthalmia esse videtur.

Qualitas sola contagiosa.

Quoniam verò nullius rei actio sit instanti, sed in tempore, idèd ut seminarium hoc corrumpere, vel alterare possit, debet conuenienti tempore cū passo commorari, & consequenter tenacitatis cuiusdam, atq; viscositatis, vt firmiter adhæreat, participes esse. Debet præterea vltra qualitates quædam manifestas, [inter quas caliditas quidem vnicuiq; qualitati veneficæ coniuncta, illius vim, & actionem promouet, atq; intendit.] ad hoc, vt intemperiem illam mixtionis, & formam nature nostræ aduersam introducere possit, tali potentia ac facultate quodam modo gignitiua, seu similis productiua esse præditum; qua quidem, secundum viam suam, ad diuersas corporis partes, vel humores, aut spiritus, contrarietatem, in illa alterando, & corrupendo; modò citius, modò tardius, promaiori quoq; vel minori sui efficacia, agat. Hæc verò facultas non aliunde, quam ex tali determinatoq; illius mixtionis gradu, & forma substantiæ nature nostræ omnino, vel alicui determinatæ parti.

Seminarij conditiones.

Facultas corruptionis effectiua vnde oriatur.

parti inimica oritur. Vnde fit, vt quodlibet huiusmodi Seminarium non agat in quodcumq; sed in sibi tantum dissimile obiectum. Quamuis enim tabus ex scabioso corpore emanans, per inspirationem ad pulmones attrahatur, eos in haudquaquam eademmodum externam cutim, ad quam proprium habet respectum, inficiet, neq; à phthisico putrida emanans exhalatio cutim, sed pulmones tantum, ob iam dictam rationem vitabit. Sic q; verè venena sunt, prius mortem non inferunt, quàm eor. cui principaliter aduersantur, occuparint. Cuius lesio deinde toti corpori communicatur.

Nam verò huiusmodi Seminarium, quodcumq; illud sit, siue vapor, siue humor, siue etiam sola, ac pura qualitas, agat semper in corpora nostra, vel humores, aut spiritus putrefaciendo tantum, vel interdum etiam solum alterando, occultoq; illo modo humorum, atq; elementorum, vt antea diximus, probam mixtionem dissoluendo, apud Eccl. Medicos videtur in lite positum. Existimamus tamen, vt quod sentinus, in medium proferamus, in diuersis diuerso modo operari. Quamquam enim ex putrescente corpore, ab calore putredinalem, & ebullicionem facilius attolli, & alteri deinde impartiri vapores putridi, ac maligni possint, vt hanc forsam ob causam febres verè pestilentes, atq;

Quodlibet Seminarium agit in proprium obiectum.

venena proprie cordi aduersantur.

venena proprie cordi aduersantur.

Nam seminarium agit semper putrefaciendo.

atq; malignæ, q̄ in his insignis reperitur putrefactio, sint maximè contagiosæ; p̄t. tñ & hoc absq; putredinè, potissimū in corpore viuēte euenire, in quo insignis ille calor fuliginis, & exhalationes, a quibus non modo pili, sed & sordes superficiei nostri corporis adherentes maximè producantur, absq; duo generat, atq; ad cutim attollit; Quanam enim in spiritu, ex oculo in ophthalmia emanante, putredo esse potest? In scabie etiam potissimum sicca, & arida, contagiosa tamen, vel nulla, vel admodū profectò exigua putredo aderit: In peste quin èt, ubi ea potissimum ad spiritus vitales habet analogiam, sepius èt ægros ante interire, q̄ vel vlla febris, vel aliud putredinis signum conspiciatur, obseruatum est. In com morso etiam à cane rabido, si humores essent putrefacti, cur febris nō adesset? In his igitur certum quidem est per corruptionem prauos huiusmodi, ac quodammodo venenatos humores generari; nō semp tñ putredinè ipsa a se se coniunctam, quando quidem, vt aliàs ostendimus, præter ipsam putredinem varia alia sint corruptionis genera. Mirum igitur illud non sit, quando quidem, huius nodi perniciosas causas, oculo quadam modo, atq; à tota forma magis, quàm manifesta caliditate, quæ semper tamen ad putredinem febrilem est necessaria, agere, iam antea

Non in omni contagione est putredo.

DE PETICVLARI FEBRE. 151

antea sæpius repetitum fuit.

Cum igitur seminarium hoc malignū, ad hoc, vt in alio corpore cōsimilem morbum efficiat, debeat illi communicari, vt hoc fiat, [nisi quidem immediate corpora sese contingant] necessariò aliquo vehiculo eget, quo ad distans deferatur. huiusmodi autem medium seu vehiculū duplex esse diximus, aerem nimirū ipsum, & formitem vocatum.

Mediū cōtagij duplex.

Vtrum quæ verò vt hoc munus prestare possit, debet in primis omnis excellentis qualitatis, actiue potissimum, insignis nimirum caloris, aut frigoris expers esse, alioqui enim ab huiusmodi exuberante qualitate, vis illa seminarij contagiosa, in exigua quidem materiæ mole, & quantitate, licet virtute,

Aer Illius conditionis.

atque potentia multum polleat, posita, corrumpetur; vt ea potissima ratio omnino esse videatur, quod in extremis temporum constitutionibus, summis nimirum æstatis coloribus, insigni quæ hyemis frigore omnis penè contagij vis extinguitur, ac dissipatur. Quam quidem rem atentius animo sæpius percurrens, satis certè vnquam mirari non potui,

Cur in summo frigore, vel calore pestis extinguitur.

cur Cayri, [quæ totius Egipti metropolis est, atque Proregis Turcarum sedes,] quo tempore incrementum Nili fluij incipit, quod statò die circa mediū Iurnij ferè semper euenit, cum immodicus tunc aeris calor attemperari, atque remitti, & ad quandam

Cayri quando pestis extinguitur.

medio-

mediocrem temperiem, ab extrema illa reduci so-
 leat, nihilominus tunc omnis contagio, quantum-
 cumq; maligna, & atrox fuerit, ita omnino abole-
 tur, vt quamuis, [quemadmodum non semel ipse
 proprijs oculis vidi] adessent etiam bubones, &
 alij huiusmodi tumores pesti familiarissimi, adhuc
 aperti, nullam tamen omninò contagiosam, atq;
 malignā amplius facultatem obtinebāt, ita vt qui
 per multos menses, fugiendi contagij gratia, ab
 alijs separati manserant, sinè vilo amplius pericu-
 lo tunc primam tutò, ac liberè cum alijs commer-
 cium habere incipiant.

*Prosper Al-
 pinus.*

Verum quoniam huius rei causam, ab Ecc. Pro-
 spero Alpino meo eo in loco olim præcessore viro
 quidem apprimè docto, mihiq; summa necessitu-
 dine coniuncto, in doctissimo suo De Medicina
 Egiptiorū tractatu, quæ iam typis mandandum
 bibliopole commissum esse audio, & quæm qui-
 dem summopere desidero, inter multa alia ab
 eo ibidem diligentissimè obseruata, explicatum
 iri spero, ideo in ea inuestiganda, cum potissimum
 ad rem nostram non magnoperè pertinere videa-
 tur, non immorabor. Sed de aere omisso sermo-
 ne, ad ipsum fomitem transibo,

De Fomite.

Fomes igitur, [qui quidem corpus illud dicitur,
 quod in sese contagij seminarium recipit, atq; ita
 con-

DE PETICVLARI FEBRE. 153

conseruat, vt alteri deinde possit communicare; vt recipiat rarus, ac laxus, seu porosus esse debet, cuiusmodi potissimum sunt pani linei, & ex lana, nec non ex gossipio: Vt verò conseruet nullam quoq; vt de aere diximus, insignem qualitatem actiuam habere debet. Non debet præterea aeri multum perspirabili & agitato, diu potissimum esse expositus, alioquin enim ab eo facile seminarium dissipabitur. Ad hoc verò, vt hic fomes seminarium illud, quòd in se continet, alteri comunicet, aut commoueri aliquo modo, aut incalecere debet; vt vel motu illo, vel calore uiscidum, ac lentum, quietumq; seminarium excitetur. Nisi enim ex illo fomite commoueatur, nunquam in aliud corpus commigrare poterit.

Quod verò in huiusmodi fomite malignum hoc seminarium interdum diu conseruari, ac tandem post longum tempus alios inficere; nec non præterea etiam ab vno fomite alteri quoq; fomiti comunicari possit, ita clarè, ac doctè à clariss. Hieronimo Mercuriali præceptore meo colèdissimo, ac nunquam satis laudato, in tract. suo verè aureo de peste cap. 14. est demonstratum, vt maiori probatione omnino egere non videatur.

Inter alias condiciones, ad contagium disseminandum necessarias, debitum quoq; tempus, vt

Eius conditiones.

Mercurialis

sine quo nulla actio perficiatur, requiri antea diximus. Hoc verò multipliciter variari contingit, tum pro potentia ipsius agentis, magis vel minus actiua, tum etiam pro ipsius passivi maiori, vel minori resistentia.

Vbi enim insignis est huius seminarij actiua facultas, atq; exigua passivi resistentia, confertim, ac breui tēporis interuallo, à seminario in humores, vel alias corporis partes propagata malignitate, morbus citissimè introduci t̄, longiori verò tēpore, vbi illa aliter sese habuerint. Vnde mirandum non est, si nō modo per multos menses interdum, vt in morsu canis rabidi conspicuum est, seminarium sine vlla manifesta læsione delitescat; sed in ipsa etiam seuiori peste per multos sæpè dies eodem modo occultetur; vt anno 1588. Constanti-
 nopoli mihi ipsi, vt alios multos prætermittam, cōtigit. Cū enim apud illius, & Ecc. legum Doctorē, dominum Bartholamæum Pezzem Evidentium quoq; [quæm quidem, vt hoc saltem eius in me singularis humanitatis, & beneuolentiæ; mei q; in ipsum grati animi extet testimonium, debiti honoris gratia nomino] Cæsareum ad Turcarum Imperatorem Oratorem meritissimum &c. agerem, fortè fortuna factum fuit, vt aliquot eiusdem famuli pestilenti morbo, qui ci ciuitati solet esse
 adno-

*Seminarium
 sage sine vlla
 nocumen-
 to sensibili de-
 litescit.*

Pezzen.

admodum familiaris, inficerentur; Quos ego, qui quidem nouus omnino in ea ciuitate eram, de quibus grassante peste nihil audieram, cum aliquoties uisitassem, detecto tandem morbo, qui à non nullis occultabatur, nè si quid labis ex ea uisitatione contraxissem, alijs familiaribus communicarem, ab eorum commercio in proprium cubiculū me subtraxi, rei euentum expectaturus. Vbi quidem ad decimam usque diem sine ulla omnino molestia permansi. Cum uero tunc demum omnime periculo liberum existimarem, nonnullisq; antidotis, Theriacā potissimum optima Cairi confecta, lapide beazar, bolo armena, & huiusmodi non nullis, permixta et aliqua euacuatione interim, usus essem, iam è conclauī exire decreueram; Vixq; egressus eram, dum in inguine dextro erumpentem bubonem pestilentem capere sentire; qui quidem superueniente quoq; alio in altero inguine, ad extremum vitæ, ita me deduxerat, ut iam de funere tractaretur; Dei optimi Maximi imprimis tamen, tum eiusdē illius Oratoris auxilio, cura, diligentia, atq; sollicitudine, quæ illius summa est humanitas, atq; beneficentia, à tanto malo fui liberatus. Ut summa propterea cum ratione, in quacumq; optimè constituta ciuitate, legibus sancitum sit, ut qui ex infectis peste locis ueniunt, tam diu ab alijs seque-

*Auctoris ed
jus.*

strati seorsim teneantur, donec omnis contagio & infectionis suspicio sit abolita; quod in pestulentibus morbis ad summum quadraginta diebus, solet euanire.

Ex dictis igitur, quænam sit vera contagij, atq; contagiosi morbi natura patet. Quæ quidem vt essentia quædam generica, varios, atq; diuersos modos sub se, tamq; proprias differentias, contagionis varias species constituentes, continet. Quæ differentia, etsi de particularibus contagij speciebus se paratim prædicari possiat, non omnibus tamen diuisim contagiosis morbis conueniunt. Huiusmodi autem differentia variæ esse possunt; exempli gratia, quòd contagio fiat cum putredine, vel sine putredine, quòd morbus vnus contagiosus ali cui animantium speciei, vel vni parti corporis tantum; & non alijs sit talis; quòd vel per contactum, immediatum tantum, vel etiam ad distans fieri possit: Quòd contagiosorum morborum alijs fiat mortales, alijs minimè tales; & aliæ huiusmodi multæ differentia; quæ profecto non cuiuslibet contagij in genere proprietates sunt, sed quarundam tantum specierum propria; atq; à principijs, & causis, à quibus fit contagio simpliciter, distinctis, atq; diuersis, proficiscuntur. Namq; v. g. quòd aliquis morbus contagiosus sit etiam mortalis, non ideo

Varia contagiosorum morborum differentia.

DE PETICVLARI FEBRE. 157

illi conuenit esse mortale, quia sit contagiosus; nā
 sic omnis contagiosus esset mortalis, idem dicen-
 dum de esse maligno, vel non, & alijs. Quare esse,
 v.g. malignū est proprietas alicuius tantum speciei
 morbi contagiosi, illius nimirum, qui præter uim,
 & potentiam sese multiplicandi in alio, habet etiā
 cum natura nostra antipathiam quandam, atq; ini-
 micitiam insignem, quæ ex contraria nobis mixtio-
 nis proportionē ex oritur, ut dictū est, siue hæc per
 putredinem, siue per aliquam aliam occultam alte-
 rationem, & corruptionem postea fiat. Quare ij
 mihi non admodum rectè sentire videntur, qui cō-
 tagionem in genere definiētes [pace ipsorum di-
 xerim] eam perniciosam, vel putrefactiuam potē-
 tiam esse dicunt; atq; alias huiusmodi specificas dif-
 ferentias generi attribuunt; cum per has additas
 differentias, magis, quàm definito conuenit re-
 stringant ipsam definitionem; ut propterea de om-
 nibus sub genere contentis dici verè non possit,
 contra bonæ definitionis nobis ab Arist. tradita do-
 cumenta: siquidem definitio cum definito æquè la-
 tē patere debet; & quæcunq; de genere dicuntur,
 de singulis quoq; eius speciebus prædicari ut dicūt
 philolophi, debeant.

Patet pariter ex dictis, ob assignatas à principio
 rationes, eos max. in errore versari, qui non per
 poten-

*Malignitas
 non conuenit
 cibus mor-
 bis contagi-
 sis.*

*Reijctur seu-
 tentia quo-
 rundam de
 definitione
 contagij.*

conuenit

Corollaria. potentiam, & actum primum, sed per operationem, siue actum secundum, ipsum contagium definiunt.

Constat præterea ex dictis, non omnem contagiosum morbum esse malignum; quamq; è contra vt plurimum, malignus, sit etiam contagiosus.

Obiectio. Sed abijciet nobis hoc loco aliquis id, q; antea, dū febres has malignas esse probaremus, in medium attulimus; Inter alias enim rationes, quibus id confirmare conabamur, hanc quoq; proposuimus, quia nimirum sicut contagiosæ, vnde hanc consequentiam intulimus, si sunt cōtagiosæ, ergo sunt etiam malignæ.

Responsio. Hæc difficultati ita responsum capimus, quòd etsi de omnibus morbis, generatim loquendo, non valeat ista consequentia, est contagiosus, ergo est malignus: quandoquidem scabies & multi alij contagiosi morbi reperiuntur, qui tamen haudquaquam maligni sunt. De febribus tamen loquendo, consequentia illa tenere videtur. Quoniam febres ratione sui moris, in salubres, quæ simpliciter putridæ sunt, & minimè cōtagiosæ; & in pestilentes, atq; malignas, quæ pariter cōtagiosæ sunt diuidunt; vt oīno benè inferat̃. morbus hic est febris contagiosa, ergò vel pestilens ab solutè est, vel saltem maligna; atq; etiam hæc, est febris non contagiosa. g. non est pestilens, neq; maligna.

Contagiosa febris vel est pestilens vel maligna.

DE PETICVLARI FEBRE. 199

maligna. Cuius quidem ea potest esse ratio, quod in febribus potentia ipsa contagiosa, non ex quacumq; simplici putredine oritur, sed ex intensa tantum, cum summus sit actiuitatis; ex qua pariter intensa putredine, licet sub peculiari alia, & oculata ratione, oritur quoq; ipsa malignitas.

Cur porro simpliciter putridæ febres non sint cōtagiosæ licet ex illis etiam vaporū tenaciū copia exhalare in alia corpora possit, ratio ex supra dictis colligitur, quia nimirum, non quidquid ex vno corpore in aliud transfertur, aptum est contagium inferre, vt de multis patet, sed id tantum hoc prestare potest, quod talem vim sui similis productiuā in se continet, quæ quidem non ex quacumq; putredine, sed intensa tantum, & magis oculata, quam manifesta, [licet ab hac quoq; calida potissimum intemperie adaugeatur.] exoritur.

Quid tale in ipso met animalium semine conspiciamus, quod quantumuis ex præcipuis corporis partibus, secundum sui materialem partem deciderit; nisi tamen in testibus, à peculiari illorum facultate & proprio temperamento sit elaboratum, peculiariq; tali temperamenti mixtione, & potentia donatum; virtutem illam generatiuam acquisierit; infecundum, vt in ijs, qui diuturna, atq; assidua gonorrhœa laborarunt, facile est videre, remanet.

*Cur feb simp
pliciter pu-
tridæ nō sint
contagiosæ.*

*Similitudo
contagij cō-
samine.*

net. Eodem modo non quilibet vapor putridus aptus est contagionem inferre, sed qui tantum gignitiua, vt ita dicam, morbosa facultate, ex determinato quodam mixtionis modo, & forma ex insigni putredine orta, ac nobis inimica, præditus est; à qua quidem peculiari forma, vel mixtionis temperamento tantum, huiusmodi corruptiuam facultatem acquirit. [licet modo quidem maiore, modo minorem] vt quæ cumq; attingit corpora, eaq; potissimum, ad quæ propriam analogiam habet, in sui similem naturam conuertat. Cum igitur in febribus simpliciter putridis non admodum insignem fieri, saltem secundum formam à naturali statu recessum, atq; putredinem dixerimus, ideò neq; facultas multum nobis aduersa, ac consequentur quæ in nostra corpora multæ sit actiuitatis exoritur.

Cur feb. verè pestil. sint contagiosæ ad distans.

Hæc feb. malignitas cito dissoluitur.

Ex hoc eodem fundamento ratio colligi potest, cur febres verè pestilentes, non modo è proximo, sed etiam ad multum distans, sint contagiosæ; nostræ verò hæc peticulares malignæ non item, sed tantum è proximo; Ratio nempe est, quòd cum malignæ fiant ex mitiori putredine, vt antea quoque ostendimus, eius malignitas non est tanta, vt diu perdurare possit absq; eo, quòd à medio, per quod fertur, non dissoluatur: ad quod etiam materiae aliqua

aliqua diuersitas accedere potest, vt scilicet qđ feminarium verè pestilentis, in materia magis tenaci, atq; viscosa, & consequenter, quæ diutius vim suam retinere possit, sit fundata.

Ex dictis igitur cum sit facilè, quæcumq; de cōtagio in his febribus occurrunt dubitationes, diluere, huic iam sermōni finem inponemus.

De Causis variorum symptomatum in his febribus Caput. X.

Xijs, quæ de huiusmodi febris essentia, & causis superius à nobis dicta sunt, non erit multum operosum, atq; difficile, omnium quoq; quæ ipsi superueniebāt symptomatum, reddere rationem; ex quo quidē secunda bonæ definitionis condicio, ab Auer. 4. cęli tex. 2. & à nobis etiam antea allata, clarius quæ innotescet.

In primis igitur, vt à modo inuasionis harum febrium, inchoemus, ita paulatim, ac latenter inuadebant, vt à multis vix admodum perciperentur, occultèq; quodammodo sese insinuabant ob humoris, ichoris ipsius sanguinis, qui primò vt plurimum patredinem, eamq; à principio leuem contrahebat. naturæ benignitatem. Minus enim noxæ ex humoris excrementitij, quàm alimentalis

Cur hæc feb. sensim inuaderent.

putrefactione prouenire, superius à nobis fuit explicatum.

Cum verò sensim, ac sensim, [quæ est harum febrium, quàm verè pestilentium, atq; illarum causarum siue caloris, siue seminarij putredinalis benignior natura], propagaretur putredo, vt iam nõ excrementitios solum, sed alimentales quoq; humores, atq; totam massam sanguineam inuaderet; debilitata admodum, ac quodammodo à praua putredinis qualitate iam adaucta, virtute superata, maxima humorum confusio, & ebullitio fiebat; vt tunc primum symptomatum malignantium caterua, ac consequenter praua ipsius met morbi natura sese pandebat. Vt iure meritò hæ febres rebelles, malignæ, ac proditoria, alijsq; huiusmodi vocibus nuncupentur. quod primò nimirum ingressu serene, ac placidam quodammodo faciem, lenitatemq; præferrant. latenter tamen serpent, suamque malignitatem fundant.

Cur hæ febres rebelles dicantur.

Horroris & horripilationis causæ.

Inuadebant verò vt plurimum cum leui horrore, vel horripilatione; tum ob caloris natui concentrationem ad ipsum putredinis focum; tum ob alicuius humoris à venis ad extra eas, à virtute in principio morbi adhuc robusta effusionem, vt propterea etiam intermittentium febrium speciè præferrent: Cum verò à propagata in alimentales humores,

humores corruptella, virtus iam debilior efficere-
tur, & ab agitata crassiori materia antea collecta,
in venasq; minores impingente venae ipsae obstrue-
rentur, vt materia amplius è venis non posset ex-
pelli iure efficiebatur, vt febris ipsa in continuam,
modò quidem continentem, modo proportiona-
tam, prout materiae illae putrescentes in maiori-
bus, vel minoribus vasis contentae erant, commi-
graret.

Dolores autem capitis, deliria, vigiliae & etiam
sopores, à copiosis ex putredine in caput elatis va-
poribus, ac diuersas eius partes pro suae naturae va-
rietate infestantes, efficiebantur. Si enim acres
vapores cerebri membranas sensu exquisito prædi-
tas petant, eas pungendo, ac mordicando dolores
quosdam laceratiuos, atq; mordicatiuos; nec non
cerebrum ipsum exsiccando vigilias inducunt.

Cum verò spiritibus animalibus in ventriculis ce-
rebri commiscerentur, eos tum inflammando, tum
diuersimodè agitādo deliria, seu pataphrenitides;
nonnunq; verò, vbi præter calidiorem intemperie
humoris biliiosi, vel sanguinis copia accedebat, ef-
ficiunt. Si verò anteriorem potissimum ventri-
culum cerebri occupent pituitosi humores soli,
sopores, si cum biliosis permixti, coma etiam vigil
asserre solent. Delirij porrò, aut huiusmodi so-

*Cur ex inter-
mittenti in
continuā mi-
grēt.*

*Doloris capi-
tis vigilias
q; causa.*

*Delirij futu-
ri signum ex
lotio.*

poris certum, ac penè infalibile indicium obseruabatur cù vrina, quæ prius erat crassa, & aliquando nimium turbata, nulla subsequuta, vel præcedente insigni euacuatione, derepentè clarescebat. Quàdo quidem manifestissimum erat argumentum, materiam prauam, quæ lotio prius permixta, atq; còfusa, illud conturbabat, natura utpote ipsi morbo iam succumbente, amplius expellere non valente, sponte sua quasi turgentem, ac furibundam ad caput ipsum deferri; iuxta illud Hip. & Gal. decretum in aph. Quibus vrinæ turbatæ minguntur, ijs capitis dolor aut adest, aut aderit. Et propterea etiam ex affecto cerebro, siue eius membranis inflammatione, oculi quoq; ipsi quodam modo flammæ mei in his efficiebantur, conspiciebanturq;.

Conuulsionū

Motus conuulsiui.

Conuulsiones quæ omnibus ferè contingebat, potissimum ijs, qui interituri erant, non ex nimia siccitate, vel etiam repletione factas fuisse indè quòd modo abirent, modò redirent, conijci poterat; vt propterea à causa facilè tum accedente, tum recedente, cerebriq; expulsionem irritante, factas fuisse fatendum sit, ideoq; motus potius còuulsiuos, vel conuulsionem non proportionatam ad materiam, vt Auic. appellere videtur, quam veras conuulsiones fuisse dicendos. Interdum etiam ex cerebri inflammatione, tamquam cucurbitula

DE PETICVLARI FEBRE. 165

bitula ad sese vapores acres, atq; adustos attrahente, potissimum quibus facies, & oculi rubicundi, & inflammati apparebant, fieri potuisse, non videtur à ratione alienum.

Gulæ ulcerationes, seu exoriationes tum à vaporibus acerbis ab inferioribus ad eas partes delatis, febriliq; incendio; tum aliquando ab acri aliqua destillationis materia ui caloris insignis à capite reliquæ facta, factas fuisse censendum erit.

*Ulceratio
gula.*

Deglutitio læsa non solum ob ipsarum faucium inflammationes, & exoriationes, quæ ut plurimum coniunguntur, & tumores ex pituita à capite vi caloris febrilis quodammodo fusa; sed potissimum etiam ab affecto cerebro mentis quadam alienatione interdum, ut quasi deglutire nesciant; atq; à sequitia morbi deperdita omninò ipsius ventriculi attractrice facultate, ob caloris natiui omnimodam ferè extinctionem. Quod quidem symptoma cum accidit, ab hac postrema potissimum causa, exitiale admodum, cum ea facultate, quæ ad conservandam vitam maximè habetur necessaria, ito machus deliruatur, esse consuevit.

*Deglutitiolæ
sa.*

Difficilis verò respiratio magna ex parte fiebat, tum ob auctam cordis refrigerationis, ob calorem febrilem, necessitatè; tum ob impeditum thoracis motum ex cerebro malè affecto, & consequenter mouen-

*Respiratio
difficilis.*

mouendi facultate vitiata; Adde etiam, ob multas pulmonum obstructions à catharali materia ex capite in pectus descendente; à qua etiam tusses multæ, atq; molestæ, & pituitosa sputa proficiunt.

Loquella amissa.

Loquellæ articulatæ amissionem etiam integra manente respiratione, quæ multis quidem contingit, ob neruorum reccurrentium affectum, in nimia potissimum exsiccatione, vel inflammatione; nec non etiam à materia crassa imbibita, factam fuisse, non nunquam etiam ex quadam mentis alienatione, censere debemus.

Lingua ariditas.

Lingua vero arida, sicca, scabra, & nigra [nisi talis sit ex granatorum potissimum, vel prunorū aut alterius consimilis rei usu] ex vaporibus adustis ad has partes delatis, & febrili eodem feruore efficitur. Vndè quoq; nisi vel à capite pituita destillet insipida, vel mens ipsa ægrotet, sitis inextinguibilis exoritur, quæ quidem non percipitur, vbi mentis adest alienatio, ex Hip. aph. Quicumquè dolentes partes aliqua dolorem non sentiunt, ijs mens ægrotat.

Parotides.

Parotides etiam nonnullis apparuerunt, natura cerebrum à crasis, & pituitosis potissimum humoribus, qui somnolentiam antea magna ex parte inducebant, repurgante; & ad emunctoria propria

ex cerebro, summo cum iuuamento, præcipuè quando id criticè contingebat, vt sæpius quidem eueniebat, relegante.

Vomitibus, & alui excrementa maiori ex parte biliosa, natura pariter ab vniuerso corpore, præcipuè tamen à putredinis foco ad hæc partes humores iam corruptos protrudente, fiebant. Neq; tam è hinc febres has biliosas potius, quam fynochas, & sanguineas, semper [licet aliquando tales fuisse antea admiserimus] fuisse est existimandum. Namq; etsi sanguis, dum putrescit, estq; ipsa putredo in fieri, possit propriam sanguinis naturam, vt aliàs quoq; confirmatum fuit, retinere, quemadmodum alij humores etiam; postquam tamè iam omninò perfecta est putredo, vt plurimum tenuior sanguinis pars in bilem; crassa verò in melancholiã à validiore illo, & semiasante calore transmutatur. Quamuis autè in multis ex proprijs signis intensam admodum putredinem fuisse, perspectum omninò esset, vix tamen unquam fluxus alui colliquatiui, sicuti in verè pestilentibus euenire solet, in quibus summus est putredinis, & malignitatis gradus, apparuerunt.

Vermes etiam plurimis in ventre generabantur, qui deindè tum sursum per vomitum, tum infra per secessum excernebantur, ex materia excrementitia

Excrementa biliosa.

Sanguis putrescens in alios humores degenerat.

Vermes.

fitia inibi potissimum ob ventriculi læsam coctionem congelta, ac magna ex parte pituitosa, putrefacta; à calore tamen satis valido naturali ipsorum intestinorum, qui quidem in materiam illam corruptam, ac omninò à natura nostra alienam agens, cum illam propter eius vitium non possit in substantiam partis transmutare, saltem in hanc vermis substantiam conuertit. Ut propterea vermis, ut opus quoddam præter naturam, in vitiatam quidè intestinorum coctionem, sed non ob læsam facultatem à morbo, sed potius ob errorem externum, ob materiæ nempè ipsius vitium, referri debeat.

*Suppressio
de: y.*

Vrinæ illa omnimoda suppressio, cum non nulli per duos dies, non nulli per tres. & plures omninò mingere non potuerint. etsi forsam ex deficientè materia serosa à calore febrili consumpta, vel exsiccatæ etiam vrinarijs vasis, & cõsequenter nimium angustatis prouenire potuerit: Probabilius tamen duplici alia de causa eam factâ fuisse existimamus: tum scilicet ob viarum, & colli ipsius vesicæ à materia crassa intus detenta obstructions, cum ut plurimum in his vrinæ crassæ, atq; turbatæ præcedere cõsueuerint: tum verò, & multò quidem magis vesica ipsa non modo secundum sensum, sed etiam secundum motum per consensum à laboriâte quoq; cerebro malè affecta. Quandoquidem alijs multis

tis frustra sæpe numero tentatis auxilijs, immiffa tãdem fyringa copiofum lotium fuerit eductum. Vt propterea inter laborantis cerebri, mentifq; ipfius alia multa indicia, hoc quoq; iuxta aph. illum antea citatum, Quicunq; dolentes parte aliqua, & quæ fequuntur, recenferi optimo iure debeat.

Lotium verò multis in morbi potiffimum progreffu turbabatur, fubiugaleq; vt à principio dicebamus, reddebatur, ob infignem putredinem adauctam, maximamq; humorum confufionem, & perturbationem; eos iam natura præ malignitate quali victa non potente amplius regere, ac fe parare.

Cuius quidem infignis putredinis soboles eft etiam, antea diximus, fætor ipfe; qui potiffimum in lotio percipiebatur; in quo quidem nonnunquam pinguedinem quandam, ac veluti vnctuoſitatem ſupernatãtem, quæ inclinato etiã vafe ipfius lateribus abhærere manifefte conſpiciebatur, ob ſolidarum corporis partium pinguedinis ab infigni calore factam colliquationem, obferuabamus.

Cur porrò etiam dum febris putrida eſſet, & in ipfis venis humores putreſcerent; vrinæ tamen in quibusdam per multos dies, ſimiles omnino ſanis perſeuerarent; vt varia præſtantiffimorum hominum eſt ſententia, ita profectò difficilis quoq; ra-

Vrina ſub in galis.

Fætor lotij.

Pinguedo lotij.

Vrinæ ſanis ſimiles.

tio esse videtur. Quod tamen probabilius nobis hac in re videtur, est; quod ut ex dictis de putredine colligi potest, id ideo forsam fiat, quod in hisce febribus prava potuis, & occulta qualitate, quam putredine manifesta, humorumve incendio, vel cōfusione peccet materia ipsa alioquin crassa, atq; viscida: quæ quidem ut cor petendo malignitate sua potest eius expultricem irritare, ac pulium ea ratione potuis, quam aucto calore frequentiore reddere; ita ad alias quoq; partes delata, eas malè etiam afficere valet, potissimum verò & alteratricè siue contactricem, atq; expultricem facultates infirmare: ut propterea neq; concoctrix iam debilis agitare, mouere, atq; alijs humoribus, lotio potissimum materiam maximè crassam: permiscere possit; neq; expultrix ipsa imbecilla foras protrudere. Atq; ideò, cum à calore nostro propter sui prauitatem vinci non possit, fit ut inalterata maneat, ipsiq; lotio minus permixta, & consequenter ut nec ipsum alterare, vel immutare possit.

*Inquietudo
corporis.*

Inquietudines autem, corporisq; totius agitationes à materia turgente, hucq; atq; illuc impetuose agitata, atq; expulsa excitabantur.

Virium languor.

Corporis languor, ob virium, quæ corpus sustinere, ac benè regere amplius non possunt, imbecillitatem fieri solet. Vndè postmodum indecens,

DE PETICVLARI FEBRE. 171

tens, ac supinus maiori ex parte decubitus, etiam emanat.

Omnibus verò penè, qui à morbo euaserant per aliquot dierum spacium surditas quædam, ac mentis sensuumq; stupor, potissimum verò auditus ipsius grauitas, relicta fuerunt, propter magnâ à copiosa euaporatione, cerebri, & consequenter sensuum, auditusq; imprimis repletionem. Discussis enim partibus materiè tenuioribus, atq; crassioribus relictis, quid mirum si sensuū ipsorum organa etiam vitiarentur.

Surditas, ac mentis stupor.

Ab eorundem quoq; sed acriori, ac tenuiori portione humorum, per cutis poros iam deuicta materia, & expulsa, cum capilorum radices quodammodo corroderentur, meatusq; ipsi aliqua ratione dilatarentur, mirum non est, si conualescentibus etiam, qui graues potissimum cerebri affectiones, vt deliria, lethargum, & huiusmodi perpessi erant, capilli magna ex parte effluerent.

Capillorū de siuuium.

Cur verò nonnullis, licet interiora maximè vrentur, exteriora tamen maximè frigerent, ratio facile patebit, si hoc vnum supponamus, huiusmodi febres, quæ propriè lypiriæ solent appellari, ex interna alcius visceris inflammatione potissimum, vel erisipelate fieri vt 4. aph. 48. docer Gal. in quibus cum quodâ veluti caumate, sive incendio par-

Cal. intus, extra frigus.

tes internæ detineantur, ad eas intrò ex omnibus externis corporis partibus undequàq; tutandas calor naturalis concentratur, quo internus ardor magis adhuc augetur; externæ verò partes calore illo destitutæ, mirum non est si ad eò intensam aliquando contrahant frigiditatem.

*Sanguinis
fluor.*

Hemorrhagiæ etiam ex naribus siue quacumq; alia ex parte, eadem, qua aliæ excretiones ratione fiebant; natura nimirum vel quantitate, vel qualitate irritata, quod infestat expellere nitente; quod quidem si opportunè; ac conuenienter fiat, critica euacuatio; sin secus, symptomatica appellari consuevit. Atq; hæc præcipua ferè sunt symptomata; quæ huiusmodi peticulares febres, vt plurimum consequi solebant.

De Peticulis Cap. XI.

Succedunt tandem ipsæ peticulæ, quæ cū sint huiusce febris veluti symptoma quoddam proprium, & à quo etiam, vt antea explicuimus, febris hæc ipsa propriam sortita est denominationem, vt circa eas paulò diligentius ex instituto discurremus, ratio postulare videtur. Hæc autem de illis potissimū attingemus; Primò quid peticulæ sint, numq; antiquis illis Medicis verè fuerint cognitæ. Secundò quæ sint

sint ipsarum effectrices cause. Tertio variae earundè differentiae, illae potissimum, cum sint naturae quidam motus expulsivi, effectiue saltem, num critici sint, vel symptomatice, explicabuntur.

*Peticulari
nomina.*

Quoad primùm attinet, Peticulae, quae nō nunq̄ & efflorescētia, & germina & exanthemata, alijsq̄; huiusmodi nominibus à Medicis solent appellari; nihil aliud sunt, quàm maculae quaedam diuersorum quidem colorum, vt deindè clarius patebit, potissimum verò rubrae veluti guttae quaedam sanguinis pulicum moribus non multum dissimiles, in cute totius quidem corporis, sed maximè omnium circa dorsum, collum, & pectus, nec non pulsus ipsos brachiorum in huiusmodi malignis febribus diuerso morbi tempore efflorescentes; factae quidem à Natura humores prauos, ac tenues ab internis ad externas partes, ac cutim ipsam, ibiq̄; de- tentis, expellente; quò interna viscera, nobilioresq̄; partes ab eorum iniuria, & prauitate tueatur.

*Quid sint pe-
ticulae.*

Diximus quidem eas esse maculas, quandoquidem diuersè pro sui varietate, diuersimodè quoq̄; cutis superficiem commaculant, atq̄; præter naturali colore inficiunt. Ex quo colligitur eas inter symptomata qualitatis mutatæ ad sensum visus quidem semper, non nunquam èt ad tactum in superficie aspera,

*Explicatur
peticularium
definitio.*

Forma.

aspera, & inæquali, quando nimirum sunt elatiores, pertinentia, numerandas esse. Estq; hoc ipsius generis loco.

*Quomodo peti-
culæ à puli-
cum morfib⁹
distinguantur.*

Quoniam verò macularum cutis diuersa admodum genera esse possunt, ab ijs per ea, quæ sequuntur, verba separantur, ac distinguuntur. Quoniam verò maximam, vt insinuauimus, hæ maculæ cum pulicum morfib⁹ habent similitudinem, propterea nè decipiamur, signa, quibus inter se distingui facile possint, sunt ad notanda. Ea autem sunt, quæ in ijs maculis, quæ à pulicibus morfu inferuntur, adest in medio tanquam punctum quoddam morsus vestigium, quod neq; per compressionem digito factam, reliquo circumquaq; rubore paululum recedende, delitescit. Indifferenter præterea cuiq; corporis parti morsus pulicum inferri possunt: nec non in linteaminibus ipsis aliqua similia uestigia pulicum conspiciuntur.

*Peticulæ in
quibus parti-
bus maxime
ocurrunt.*

Peticulæ verò, si leuiter comprimantur digito, abeunt quidem, sed quamuis redeant rursus, nullum tamen in earum medio vestigium, vel punctum interea conspicitur. Et quamuis in quacunq; ferè corporis parte emergere possint, in partibus tamè calidioribus, per quas potissimum insigne aliquod vas arteriosum nimirum, vel venosum, permeat; vt est collum, pectus, renes, & alix, quas supra commemoror.

memorauimus, potissimum, atq; euidentius conspicui solent; præcipuè verò, ac omnium, maximè circa renes, quòd per eam dorſi partem vena magna, atq; arteria perreptant, in quibus magna ex parte in his febribus, insignis fieri solet humorum ebullicio, obseruari consueuerunt; Rarissimè verò in faciè, ea potissimum de causa, quia cum aeri assiduò ea sit obuia, ab eius frigiditate materia facillimè potest repelli; Vt si quando in faciè eas apparere coningat, cum non nisi ex summa materia prauitate, & copia, id fiat, omnium maximè soleat esse perniciosè, atq; lethales, vt non rarò experientia ipsa comprobauit.

Ab Esceris verò vocatis consimilibus maculis rubeis, quæ estatis tempore in nonnullis etiam fanis, & absq; vlla febre ex imodico calore, & exercitio solent erumpere; Nec non etiam à morbillis ipsiſ, qui etsi etiam febrem interdum insignem & synocham, vt plurimum subsequantur, ea tam en febris simplex est putrida quantum ex se est, & omnimalignitate carens. Quare ab his omnibus peti- culas nostras distinguere per illa verba, In huiusmodi malignis febribus efflorescentes, superius allata volumus. Siquidem esceræ ipsæ sine vlla omnino febre contingunt; Morbilli verò cum febre quidem, sed non maligna, vt ex alijs proprijs annexis sym.

*Cur rarò in
faciè erumpant.*

*Peticula
quomodo ab
esceris, &
morbillis di-
stinguantur.*

Symptomatibus faciliè distingui potest.

*Peticule an
antiquis fue-
rint notæ.*

Num verò huiusmodi macule, quas nos proprio nomine peticulas nuncupamus, antiquis illis Medicis verè fuerint cognitæ; si quæ à doctissimo Fracastoreo lib. 2. cap. 6. de contagiosis morbis memoratæ prodita sunt attendamus, planè asserere debemus, peticulas quamuis in his nostris regionibus annis 1505. & 1528. primum apparere cepissent; cum tamen eius testimonio quibusdam in mediteraneo mari insulis, Cypro potissimum essent valdè familiares; videtur consequenter dicendum antiquis illis, Græcis præcipuè Medicis, qui eas incolabant insulas, inter quas est et tum Hip. cous, & Galeni Pergamus Patria, minimè fuisse ignotas; maxime verò cum nos quoq; cum Gal. ab his maculis pemphingodem appellari posse antea ostenderit, & alibi idè et tum vibicum, tum phlictenarù, tum etiam tuberculorum in febribus pestilentibus non semel tantum meminerit. Verum si intimius ipsius Gal. verba perscrutemur planè inueniemus, quòd quamuis huiusmodi maculæ cum illis antiquorum aliquam habeant similitudinem, ratione cuius nos quoq; febrem hanc pemphingodem appellauimus, non parum tamen ab illis differre; non solum quia illæ antiquorum, & Gal. potissimè verè pestilentis febris erant symptomata; sed etiã quia

Responso.

Macule antiquorum à nostris quomodo differant.

quia valdè à nostris diuersæ erant; quod vt clarius innotescat, ipsius Gal. verba sunt in medium adferenda. Is igitur 5. Meth. 12. circa finem hunc in modum loquitur, Cæterum qui ex pestilentia hoc vitio, sputo nempe sanguinis, de quo paulò antè loquutus est laborant. propterea mihi facillè sanati sunt, & p̄siccatus ijs, p̄purgatumq; esset corpus, quippe cum & uomuerint ex ijs nonnulli, & omnibus venter profluxerit. Atq; cum ita iam euacuati essent, qui euasuri erant, ijs pustule quas exanthemata vocant, nigre toto corpore confertim multæ apparuerunt vlcerose, quidè plurimis; omnibus certe sicca; & in sequentibus clarius adhuc dicit, exanthemata illa vel vlcerosa, vel scabiosa fuisse. Ex quibus Gal. verbis manifestissimè apparet, cum pustule illæ apparentes essent asperæ sicca, & vlcerosa, à nostris his maculis fuisse valde diuersas. Idem penè de febre pemphigode 1. in 6. de vulg. uif. tex. 29. affirmat, in febre pestilenti tubercula nimirum vlcerosa apparere. Neq; profectò illæ, quæ ab Hip. & Gal. 2. in 6. de vulg. mis. tex. 20. describuntur sunt eiusdè cū nostris nature; siquidè eas vocat pustulas, & prurigi nosas; quæ proculdubio nostris nõ cõueniunt. Vt propterea dicendum sit, pustulas illas à Gal. & Hip. nominatas, à nostris hisce peticulis omnino fuisse diuersas; vel saltem ab ijs authoribus

sub hoc nomine minimè pertractatas. Sed quia hæc tanti momenti esse non videtur, vt longiorem requirat orationem, propterea, ea omiffa ad alterum propositum explicandum, quæ nam sint particularum effectrices causæ, accedemus.

Causæ peticularum efficiētes.

Efficiens ergò harum macularum causa, alia esse non videtur, quam illa eadem, quam 2. illo in 6. de vulg. morbis. 20. proponit Gal. & quam nos quoq; superius verbis illis, Natura humores prauos expellente, insinuauimus. Ea enim nulla alia est, quam vis ipsa naturalis expultrix. altiores corporis partes repurgans, per ipsam cutim ab huiusmodi noxijs humoribus. Illi siquidem hoc munus à natura demandatum est, vt quidquid noxium, atq; molestum vna quæq; pars, potissimum nobilior persenserit, longè à sese protrudere conetur donec ad omnium imbecillissimam, cuiusmodi est ipsa cutis, deuenit expulsus humor. Quò pacto à noxijs omnibus animalium corpora maximè tuetur naturalis ipsa facultas. Excitatur verò facultas hæc expultrix ad opus, seu munus suum perficiendum, modò à nimia humorum quantitate aggraunte; modo ab eorundè praua qualitate stimulante; modò ab vtraq;. Quibusnam verò de causis huiusmodi prauæ materiæ in corpore tum generentur; tum colligantur, & siue illæ internæ, siue externæ fuerint,

Causæ efficiētes aut expultricem irritantes.

rint, supernis à nobis fuit abundè satis explicatum. Cur verò omniſibus penè, qui præteritis hiſce temporibus febre continua laborabant huiusmodi peticulæ, vt obſeruatum ſumma diligentia fuit, diuerſo licet morbi tempore, ſuperuenirent, quamuis in occultam, ſecretamq; ex cauſis antea etiam explicatis, hõrum temporum conditionè præcipuè referri debeat, eam tamen præterea manifeſtam cauſam ſubefſe exiſtimamus, quòd in omniſibus ferè ob praua, & aduſta ex præterita aeris cõſtitutione alimentra, humores tenues, & corruptioni parati, præter etiam admodum craſſos, abundarent, qui vbi putredinem concepiffent, ſua prauitate venarum expultrice facultate irritata, ad cutim poſt modum facillimè expellebantur. Vt hac de cauſa plurimis etiam ab hoc morbo cõualeſcentibus in vniuerſo propemodum corpora inſignis pruritus ſuboriretur, vt qui per cucurbitules extrahebatur ſanguis admodum tenuis teſtabatur. Vt autem materia illa dictõ iam modo expulſa huiusmodi maculas poſſit efficere; debet quidem ad cutim ipſam tranſmitti; ſed debet præterea etiam ſub ea detineri; alioqui enim ſi nimie ſuæ tenuitatis ratione citò nimis diſſolueretur, nullo modo ſic ipſam cutem inficeret. Vt igitur ſub cute aliquandiu detineatur, & aliqua ipſius craſſicies, ac len-

*Cur omniſibus
ferè continuis
feb peticulæ
ſuperuenirent.*

*Materie maculas efficien-
tis conditiones.*

tor, & cutis non admodum rara necessario requiruntur.

*Peticularū
differentiæ.*

A colore.

Nunc tertium propositum, quænam nempe, sint ipsarū peticularum differentiæ, sequitur explicandum. Illæ autem ex pluribus fontibus hauriuntur. ac primò quidem ab ipso, quo præditæ sunt, colore. Namq; aliæ, & quidem plures rubeæ erant; rarò admodum nigre, aliquando liuidæ, & violaceæ prout expulsus humor sanguinem, vel alium humorem magis participabat, nec non pro vario, atq; diuerso putredinis, & malignitatis gradu, quo humor infectus erat, conspiciabantur. Rubeæ liquidæ, utpoteo sanguine à naturali suo statu non multum recedente factæ, omnium tutissimæ; liuidæ verò, & violacæ magis perniciosæ, quæ admodum nigre, cum summâ humorum corruptionem, atq; innati spiritus omnimodam ferè extinctione demonstrent, omnium perniciosissimæ esse confueuerunt.

*Differentia
peticularum
a quâsitate.*

Secundò peticularum differentiæ ab ipsarum quantitate tum discreta, tum etiam continua desumuntur. A discreta quidem, quòd aliæ sint multæ, aliæ pauca; aliæ raræ, aliæ crebræ. A continua verò quantitate hæ differentiæ hauriuntur, quòd aliæ sint parua, aliæ magnæ; aliæ rursus omnino cutim non eleuan, neq; asperam, aut inæqualè reddunt;

dunt; alia verò [sed hoc quàm rarissimè eueniebat] exiguorum tuberculorum instar, atq; variolarum, quæ tamen rarissimè admodum suppurari visæ sunt, erant paulò elatiore. Quæ quidem variæ differentia tum ex materia quantitate, crassitie, atq; lentore, tum ex maiori, vel minori virium expellentium robore potissimum pendere solent. Quò enim materia copiosior, crassior, ac viscidior cum valido virtutis robore fuerit, eò plures, maiores, & latiores maculæ fient; secus verò vbi contrario modo sese habuerint prædictæ causæ.

Causæ illarum.

A modo etiam, quo vel sensim, atq; paulatim, aut confertim erumpunt; atq; semel apparentes, vel citò iterum delitescunt, aut diutius perseverant, differentia alia desumi posunt, dominium potissimum ipsius naturæ supra malignas causas, ostendentes. Vbi enim morbificis causis perfectè natura dominatur, postquàm eas domauit ordinato etiam quodam motu, atq; constanti expellit.

Differ. à modo.

Vbi verò virtus imbecillior est, quam possit id totum perficere, tentat quidem expulsionem talem, sed perficere non potest, atq; prout in pugna illa modo virtus, modo morbi causa superat; ita modo magis apparent, modo rursus facile occultantur, potissimum verò vbi æger

fri-

frigidiori aëri, qui repellendi vim habet, fuerit in ipsa eruptione expositus, vel etiam linimento aliquo refrigerante ad dorsi leniendum dolorem, ut multi inperiti faciunt, fuerit usus æger. Tunc enim facillimè condensata ex frigiditate cute retrocedunt.

Differ a tempore eruptionis.

Quarto à tempore suæ eruptionis etiam distinguuntur; Aliæ namq; in principio morbi nulla adhuc præcedente concoctione; aliæ verò in progressu morbi, post aliqualem quidem, nondum tamen completam concoctionem; aliæ tandem post eandem omnino perfectam, omnibusq; numeris absolutâ apparere consueverunt. Ut hinc illæ diff. oriuntur, quas nobis Gal. 2. de causis sympt. insinuauit, cum motus quosdam in nostris corporibus esse morbi tantum, quosdam naturæ tantum, quosdam vero inter illos medios, & naturæ, atq; morbi simul, affirmauit. Vndè quodq; hæc hauriuntur differentiæ quod huiusmodi motus vel omninò criticus sit, qui fit à sola natura perfectiss. operante; vel omnino symptomaticus à solo penè morbo, sineq; vel omnino illo, aut indecenti saltè naturæ concursu effectus; vel tandem ab utroq; à natura quidè principaliter, non tamen perfectè omnino, sed aliquo præter naturam irritamento excitata, atq; coacta, promanans. Si enim in principio cruda om-

Motus simpliciter symptomaticus.

nino

DE PETICVLARI FEBRE. 183

nino adhuc existente materia atq; in die non critica
 cōtingat, cū ex Gal. varijs in locis in initijs morborū
 nulla fiat naturæ ratione condecens, atq; proba expul-
 sio, dicendæ erunt symptomaticæ, vt propterea
 etiam magna ex parte vel nulla, vel leuis admodū
 subsequatur morbi alleuiatio. Quando verò cum
 perfectæ coctionis signis circa finem status virtute
 robusta vnâ existente copiosè, ac sufficienter erū-
 punt, morbum omnino solunt, verèq; critica ap-
 pellari possunt, Quod tamen quam rarissime eue-
 nit, vt per hanc solam expulsionem à morbo ex to-
 to eger uindictetur. Sæpissimè tamen factum fuit,
 vt earum in progressu morbi post aliqua coctionis
 signa, & cum mediocri virium robore eruptionem
 apparentem, subsequuta sit manifesta satis alle-
 uatio, vt iure tunc cum fiat quidem à virtute, sed
 ante tempus ad opus suum irritata, non sit quidem
 neq; simpliciter criticus, neq; simpliciter sympto-
 maticus, sed quodammodo medius inter illos, vtri-
 usq; tamen condicionum particeps, vt sit quidem
 partim criticus, & partim etiam symptomaticus.
 Criticus quidem quatenus sit in diebus criticis, &
 post aliquam etiam satis manifestam humorum
 cōcoctionem, atq; cum aliqua subsequente alleuia-
 tione. Symptomaticus verò quatenus præ aliqua
 materia quâritate, vel malignitate ante perfectam
 coctionem,

*Simpliciter
 criticus.*

Medius.

*Naturalium
facultatum
ubordinatio*

coctionem, neq; cum omni moda morbi solutione fit. Cum enim regulariter hæ facultates naturales operantur ad expellendum antea expultrix non insurgit, quàm concoctrix prius opus suum perfectè absoluerit, quod si secus eueniat. prauæ alicuius dispositionis est argumētum ex Gal. 4. aph. 22. dum inquit, Quando aliquis incipit morbus si quid excernitur, nihil tum excernitur naturæ ratione; sed omnia sunt symptomata earum, quæ præter naturam sunt dispositionum. Quo etiam tempore à causis morbum facientibus natura aggrauatur, & adest cruditas humorum, tum aliquid excerni vtiliter est impossibile; oportet siquidem concoctione præire, subsequi verò discretionem, postea euacuationem, vt bonafiat crisis &c.

*In morbi p̄
cipio facta
euacuatio est
symptomati-
ca.*

*Differ. à sym-
ptomatibus.*

Quintò tandem & vltimò à varijs symptomatibus cōiunctis ipsis periculis differentie capi possunt. Namq; cum illis interdum alius adstricta, interdum nimis concitata, & fluxus alui coniungitur: interdum mensium fluor in mulieribus ipsis, aliaq; huiusmodi aliqua accidentia, quæ non leuem sæpenuero inter medundum difficultatem parere solent, copulantur.

De Prognostico in his febribus
Cap. XII.

Is igitur de huius febris, atquè eiusdem symptomatum essentia, nec non & de causis, hunc in modum constitutis, quid modo de prognostico sentiendum sit, facile patere potest. Etsi enim febres hæc utpotè cōtinuæ, malignæ, ac naturæ nostræ inimicæ, atquè aduersâ qualitate præditæ, semper periculo plene sint; magis tamen vel minus, pro maiori quoquè, vel minori malignitate, quam symptomatum præcipuè vehementia ostendit, atquè; etiam pro ipsarum viriù robore, intenditur ipsum discrimen. Hæc etenim duo, virium nempe robur, atquè; ipsius morbi magnitudo, præcipua esse omnis prognosticationis fundamenta & Galenus ipse sexcentis pænè in locis testatus est, & nemo præterea est, qui ambigat, Quò igitur virtus, & potissimum vitalis, quæ ex pullu maximè depræhenditur, & vitæ fons est, fuerit imbecillior; & symptomata ipsa tùm vehementiora, tùm maligniora; eò maius discrimen imminere fatendum erit.

Inter alia tñ symptomata hæc, ut grauiora, ita ferè semper ægrotantium interitum nobis præmōstrare consuevere; vehementes nimirum mentis

Duo prognosticandi fundamenta.

Symptomata magis periculosa.

A a

alliena-

alienationes, atq; admodum firmæ, ac diuturnæ; Conuulsiones validæ; deglutitio albata; omnimoda, ac diu perseuerans vrinæ suppressio; Quando præterea cum peticularum eruptione, fluxus alui, aut mensium, consuetum maximè tempus non seruans profluuium coniungebatur; atq; demum malum semper portendere obseruatum est, vbi contrarios inter se motus eodem tempore molitur ipsa natura. Hoc enim, eam à copia, vel prauitate humorum ita irritari ostendit, vt & antè tempus, & modo quodam confuso operari cogatur.

Verum cum de peticulis ipsis peculiarem hic fermonem profiteamur, de prognostico ab ipsis desumpto aliquid distinctius nobis est explicandum. Id autem commodius, per singulas earum antea propositas differentias discurrendo præstare poterimus.

*Prognosticū
à quantitate
peticularum.*

Quo ad eas igitur primum, quæ à quantitate desumuntur, atinet, dubitari meritò potest, pauciores nè, an copiosiores sint salubriores iudicandæ. Copiosæ namq; vt materiæ copiam, ita expellentis facultatis robur, ac supra materiam dominium ostèdunt, vt quòdam ex his duobus præualeat nõ sit facilè iudicatu. Hac tamen in re tali distinctione vtendum esse existimamus, plurimum nimirum ad prognosticum ferendum, quo morbi tempore potissimum

potissimum copiosæ peticulæ proruperint interesse. Si enim in principio nulla coctione præcedente apparuerint. vt non virtutis robore, sed potius vi morbi expellantur, cum insignem ostendant corruptionem esse oïno plures paucioribus perniciosiores dicendū erit: Secus verò cum in morbi statu, vel circiter efflorescunt cum coctionis signis; tū enim quò plures fuerint, eò magis, si non vt signum, [nā sic multam indicant corruptionem] vt depurationis saltem ipsius corporis à noxijs humoribus causa, copiosæ erunt paucioribus præferendæ. Depurari siquidem internas partes à virtute robusta demōstrant. Cum verò eo tempore pacuæ erumpunt, maximè si humorum prauorum copia in corpore delitescat, naturam non omnino illi prædominari [alioqui enim sufficienter expelleret] ostendūt.

Quod de quantitate ipsa siue continua, siue discretæ dictum est, ad modum etiam quo, vel scilicet confertim, vel paulatim erumpunt, cōmodè transferri potest.

Quando enim affatim, [modo tamen aliæ bonæ crisis indicia adsint, prorumpunt], cum & materiā tenuiorem, & maius supra illam dominium nature demonstrant, quàm quando sensim, & paulatim egrediuntur ac prodeunt, multò sunt melioris cōditionis; Quòd Gal. quoq; testimonio, 5. Meth.

A tempore.

*Prognostica
à modo eruptionis.*

c. 12. confirmatur; vbi dicit eos potissimum ab ea pestilentia euasisse, quibus pustulæ, quæ exanthemata dicuntur, nigræ, toto corpore confertim multæ apparuerunt.

Prog. ex colore.

Quid verò ex illarum colore vario, atq; diuerso sit præfagiendum, ex antea dictis non multum difficile erit coniectare. Rubæ enim, vt antea meminimus, vt quæ materiam non valdè malignam, nec multum à natura sanguinis recedètem ostendant, omnibus sunt securiores: E contra vero vt plurimum se habent ipsæ nigræ, vel liuidæ; à quibus quamuis pauci omninò visi sint euasisse, interdum tamen, vbi potissimum multi adusti humores abutabant, etiam fuisse saluatres, vt per quas qui peccat in corpore humor euacuetur, ex paulo antecitato Gal. loco. 5. Meth. 12. & ex illo aph. Si talia euacuentur, qualia oportet, cõfert euacuatio clarissime patet. vt propterea ad firmum de his iudiciã ferendum, humoris ipsius inprimis peccantis natura sit respicienda. Reliquæ verò medijs coloris prout ad alterum extremorum magis accedent; ita conditionum illius erunt magis participes.

Prog à loco.

A loco verò vbi apparèt, quò rarius circa ipsam faciem erumpere solent, eo cùm apparent, solent esse periculosiores, ita vt vix vllus, qui eas in facie habuerit, curatus visus fuerit. Non modo enim prauam,

DE PETICVLARI FEBRE. 189

prauam, sed etiam copiosam materiam ostendūt, ut ad loca etiam vbi minus, & non nisi à summa vi expelli possint, à natura acriter stimulata protrudatur. Cur verò ita rarò in facie fieri soleant, præter antea dictam causam ab aere, cui ea pars assiduò obuia est, repellente delumptam; loci etiam ipsius à foco putredinis distantia multum conferre videtur.

*Cur in facie
pessima sint.*

Ratione verò symptomatum, quæ peticulis coniunguntur, pro ipsorum quòq; natura diuersimode iudicium ferendum venit. Quò enim grauiori symptomati copulantur, & ipsæ magis periculosæ sunt existimandæ. Tunc verò potissimum malum minantur, quando cum alui fluxu bilioso, atq; maligno; vel cum mensium tempus consuetum præueniente expurgatione, eaq; copiosa, prodeunt. Cum enim eodem tempore plures moliri euacuationes còtrarias inter se natura tentat, maximæ eius aggrauationis, & consequenter symptomaticæ excretionis est indicium.

*Prog. à sym-
ptomatibus.*

Cum fluxu.

Quamquàm igitur huiusmodi febres malignæ plenæ sint periculo, cū tñ maxima agrotantiū pars Dei optimi Max. imprimis, & medicorū auxiliorū etiam ope sanitati sit restituta, idcirco non omnino mortales, ut sunt magna ex parte verè pestilentes, quæ omnem ferè salutis spem adimunt diui-

*Quando hæc
febres definiere
caperit*

diuidicādę erunt. Quinimo iure optimo, quemadmodum ęt sperabamus, factū est vt post nouos fructus, atq; ipsam potissimum nouā segetē, à medio inquam Augusto circiter, deinceps omnino ferē delierint; vt ab eo tempore in presentem vsq; diē, perpauci admodum, qui etiam nihilominus conuulerunt, huiusmodi morbo laborarunt. Atq; hæc de prognostico sufficiant.

Antequām autem ad ipsam praxim siue præseruationem, siue curatiuam descendamus, cuidam neq; inutili, neq; iniucundo quæsito satisfaciendum nobis erit.

*Num qui semel
peticulari febre
laborarint, ea
amplius capi
possint.*

Quæri enim potest vera nē sit illorum censenda opinio, qui eum, qui semel huiusmodi febre laborarint [quod aliqui etiam de illis, qui peste semel fuerunt infecti in dubium vocant] etiam cum ægris deinde versetur, ita tamen tutus sit, vt infici amplius non possit. Non me latet inter vulgares reperiri, quos eos qui semel vel peste, vel peticulari febre [variolorum forsan exemplo adducti] laborarint, ipsidem amplius infici non posse firmiter persuasum habent. Quos tamen cum quotidiana ipsa experientia in contrarium coarguat, quid multis argumentis eos improbare opus est? Multi siquidem hoc anno visi sunt, qui non mō bis, sed ęt ter peticulari perpepsi sunt, quamuis aliās etiam ipsidem laborarint,

Solutio.

DE PETICVLARI FEBRE. 191

rint; & ergo hoc quoq; transacto tempore, quendā
 prę manibus habui, qui unius mensis spacio, ter,
 [quę eius erat inordinata vita] peticulas ipsas per-
 pessus est, & benè curatus, etiam nunc incolumi-
 ter viuit. ac benè habet. Memini èt dum Constan-
 tinopoli essem me de multis auduisse, qui cū quin-
 quies, & pluries etiam peste, quę assiduo eam ciui-
 tatem infestat, laborassent, eadem tandem fuerunt
 extincti. Neq; huiusmodi opinio de ipsis variolis,
 vel etiam quartana febre veritatem habet. Siqui-
 dem multos sepius & uariolis, & quartana ipsa la-
 borasse optimè nouimus. Non tamen negaueri-
 mus qui vel peste, vel huiusmodi ualignis febribus
 antea laborarunt, cum inde minus fiant timidi, ac
 formidulosi, difficilius deinde iisdem per contagiū
 infici. Siquidem, vt in tractatu de contagio tetigi-
 mus, inter alias causas, ob quas contagione extrin-
 seca affectio aliqua contrahatur facillimè, est ipse ti-
 mor. Siquidem cum in eo & calor, & spiritus à cor-
 poris circumferentia ad centrum, pro sui, & cordis
 tutela confugiant, fit quoq; vt haustum extrinse-
 cus putredinis, seu morbi seminarium ad cor secū
 facillimè deferant.

Potest & alia quoq; ratio huius afferri, cur scili-
 cet qui aliquo horum morborum laborarit, non
 ita facile eo rursus corripiatur; tum quia cum
 præ-

*Peste quis se-
 pius corripi
 potest.*

*Quid conse-
 rat prius pe-
 ste laborasse.*

Alia ratio.

præcedentis morbi occasione præpurgatum fuerit corpus, minus aptum deinde sit ad eundem morbum concipiendum, vt Gal. illo 5. Meth. 12. manifestè de illa pestilentia dixit. Tum quia, qui semel morbum aliquem etiam malignum superauit, eum cõtra ipsum valido naturæ robore pollere est argumentum, quo alios quoq; consimiles vincere facile poterit, vt ex hoc etiam cum fiant quoq; animosiores, difficilius pariter, vt paulò ante diximus, contagio inficiantur. Sed hæc de hoc quæsito satis, iam reliqua prosequamur, ad ipsam modo praxim propius accedentes.

De præseruandi ab his febribus ratione Cap. XIII.

Vm igitur morbus hic, si prudenter, ac vt decet tractetur, curationis spem non adimat, sed maxima ex parte sit sanabilis; & quæ ad eius cognitionem magis pertinere videntur, satis, vt censeo, copiose sint explicata; reliquum modò est, vt ad partem ipsam præctam tum præseruatiuam, tum curatiuam aggrediamur.

*Præseruatio
præcedit curationem.*

Et quia à morbo præseruari cum imminet, quàm ab eo præsentem liberari non modo iucundius, ac optabilius esse, sed etiam temporis ac naturæ ordine præcedere

DE PETICVLARI FEBRE. 123

precedere videtur, id circo de præseruatione prius, tum demum de curatione, quâ maiori poterimus perspicuitate, ac breuitate agemus. Vtriusq; verò uiam, ac rationem non multum quidem inter se diuersam tum affectus ipsi, tum eorundem causæ nobis amplè demonstrant.

Cum etenim, quò ad præseruationem ipsam primum attinet, ad efficiendos quoslibet morbos, vt antea à nobis fuit explicatum, & causæ agentis vis atq; potentia ad agendum; & passus ipsius ad patientem, ac suscipiendum dispositio, atq; facilitas & promptitudo requirantur, in eò potissimum ea posita esse videtur, tum vt corporum ad morbum dispositiones, si quæ sunt, auferantur; aut saltem fieri prohibeantur; reddaturq; ad resistendum morbificis causis promptius; tum verò vt ipsarum causarum vis, quantum fieri potest, infringatur, ac debilitetur. vt 1. de diff. feb. cap. 6. nos docuit Galenus.

Et quoniam superius quoq; ostendimus, duplici potissimum via, ac ratione huiusmodi morbum à nobis contrahi solere, vel scilicet per internam in corporibus nostris primùm ortam insignem putrefactionem, vel per purum, ac merum extrinsecus adueniens contagium; idcirco etiam in præseruatione, sicuti etiam in curatione, utriusq; vt à quo

Præseruandæ indicationes.

Dupliciter febris hæc contrahitur.

*Quando ex
contagio ori-
tur præserua-
tio.*

non parum diuersitatis oritur, ratio habenda erit. Siquidem ubi ex solo contagio oritur pro præseruatione, vel solum contagium atq; cum ægrotis conuersationem euitare satis erit, iuxta cōmune illud prouerbium Fuge procul, citò, & tardè reuertere. Verum quoniam iustis de causis hoc semper fieri non potest; vt assistentes & qui ægrotum curam habent, velint noliat, cum illis conuersari, atq; eos cōtractare sæpe etiã cogantur, propterea hi non modo procurare debebunt, vt aerem illum cubiculi, in quo crebro versantur alterent assiduo, sed vt quã minimum illius per inspirationem potissimũ, nec non etiam per cutis meatus eos aliqua ratione occludendo, ac obturando, hauriant. atq; vt simul antidoto aliqua viscera interna & cor præcipue ita roborentur, vt ab hausto et aliquando putredinis malignæ seminatio non inficiantur, sed illud vincere a longe à sese p̄pelere possint. de antidotis huiusmodi, & aerem etiam alterantibus infra copiosius dicetur. Hic solam eam medium proponemus, quibus externos meatus cutis ita occludi possunt, vt externo veneno per cutis meatus ingressum minimè permittant.

Cutis meatus obturatio.

Erit aut̄ meo iudicio ad hoc maximè vtile, si facies ipsa, collũ & manus [nam hæ partes potissimã sunt, quæ detectæ aeri externo obuiæ semper sunt] alia

alię verò vt plurimum vestibus conteguntur] vel adstringente aliquo leuiter tamen abluantur; vel re aliqua oleosa, & vinctuosa, quę cuti putredinis seminarium adhærere non permittat, illiniantur. Si enim huiusmodi vinctuosa, & adstringētia, quòd venenum partibus adhærere, neq; tam facile ad cor angustādo vias permeare sinant, præassumpta haustum deinde venenum etiam satis læthale, ac corrosiuum, nocere non permittunt, vt non nunquā in quibusdam circumforaneis histronibus obseruauimus; & Medici etiam Rationales in assumptis venenis exhibere solent, cur eadem extrinsecus adhibita etiam conferre posse inficias ibimus? Summoperè igitur illi mihi comandatione digni videntur, qui hanc ob causam antequā ad egros accedant prædictas partes aceto rasaceo, vel cū aq. ros. aut plantaginis & huiusmodi permixto abluunt: In quem etiā vsum oleo aliquo vt rasaceo, violaceo, mirtino, citoniorū & huiusmodi alijs præter oleosam substantiam adstringionis etiam participibus, iam dictas partes inungere mihi maximè probaretur. Quendam enim noui qui membri ipsius ex his oleis inunctione longissimo tempore à morbo gallico, quāuis indifferenter, vt affrenis ac pessima nonnunquam fert libido, cum infectis etiam esset conuersatus, se fuisse præseruatum gloriabatur.

Ablutio ex aceto.

Inunctio ex oleo.

Præseruatio à morbo gallico.

Sed de his, quæ hac ratione contagium prohibere possunt, hæc pauca sufficiat inuuisse quibus dein de plura alia similia maiori artificio quilibet proprio Marte sibi excogitare poterit.

Cum verò ad hos morbos siue primò in nostris corporibus generandos, siue etiam forinsecus contrahendos, causæ tum internæ disporètes, tum etiã externæ siue pariter disponentes tatum, siue etiam impellentes concurrunt, alia præseruandi ratio à superiori lōge diuersa ineunda erit. Si. n. vbi ex interna maligna putredine huiusmodi febris orta fuerit, extrinsecus illis adstringentibus, & cutis meatus occludentibus vtetur, non modo quidquam profuerimus, sed multum quidem internam putredinem adaugentes oberimus.

Cum igitur præcipua corporis dispositio ad uenenosam hanc corruptellam concipiendam in eo maximè posita esse videatur, quando prauis, ac facillimè corruptibilibus humoribus sanguine potissimum ichoroso, atq; excrementis alijs, quæ magna ex parte ab obstructionibus detinentur, corpora abundant, hinc totius præseruationis præcipuus cardo, vt dicit Auic: desumitur, & est, vt corpus exsiccēt, & ab huiusmodi supfluitatibus depuret, nec non remotis obstructionibus, aut cōstipationibus transpirabile, quantū fieri poterit, reddatur; tū demū

*Adstring.
extrinseca
quando con-
ueniant.*

*Dispositionis
ad has feb.
ablatio.*

*Indicationes
pysseruatiue*

vt contra quæcunq; aduersa validè pugnare possit confirmetur, atq; roboretur. Cum verò nostri corporis humores quæ assumimus alimentorum naturam magna ex parte imitentur, varièq; à causis assiduo nostra corpora alterantibus afficiantur, hisq; imprimis proba, ac decenti victus ratione cōsulere possimus. propterea illa ante oīa in eūda nobis erit, quæ & frugalis sit, & quæ vel nulla, vel q̄ paucissima ichorosa potissimum excrementa cumulare possit: quæ verò quotidie ex alimentis generantur, ea tum per aluum, tum per vrinam, tum moderato, ac conuenienter facto exercitio per sudorem, aliaq; conuenientes vias crebro expellantur.

Aeris verò imprimis, vt quo assiduo tum intus, tum extra velimus, nolimus uè uti cogimur, sūma diligentia habenda erit, vt quam maximè purus sit, & omnis prauæ qualitatis expers, & si quæ in eo excedant qualitates, in actiuis quidem contrarijs ad temperamentum, in passiuis verò ad siccitatem reducatur. Quare non solum in amenis collibus, vbi potissimum orientales, & aquilonares venti omnium saluberrimi, placidè spirent, habitatio- nes erunt elligendæ; verum etiam particularis cubiculi aer, in quo ægrotantes degunt, vel etiam sani versari coguntur, varijs suffumigijs, atquè odoribus ad spiritus etiam ipsos confortandos erit

Regiminis vtilis necessitas.

Aer.

Alterantia aerem.

erit pro ratione temporis alterandus frigidus quidē tēpore ligno aloē, iuniperino, & eius baccis, thure, gariophilis, belzuino, stijrare, corticibus citri & huiusmodi alijs, vel per se supra prunas proiectis, vel cum aqua lauendulæ, aut ex floribus citri, & aurantium in ollula supra prunas feruefactis. Calido vero tempore frigidis, vt aceto rosaceo, aqua rosacea, fantalis, rosæ & huius generis alijs utendum erit.

Quibus conuersatio cū aegris maxime uitanda.

Cauendum verò vnicè est [& præcipuè ijs, qui sanguineo temperamento præditi sunt, ut qui huic malo, ob analogiam quam ad sanguinem habet, maximè sunt obnoxij, & qui præterea cum ægrotis sanguine cōiuncti sunt, ut antea suo loco diximus] à frequenti cum ægris conuersatione atq; diuturna mora. Quod si ad eos accedere aliquando cogatur, ut & Medicis, & assidentibus usu uenit, illud imprimis curare debent, ut optimè prius tecto patiente, nè à frigidiore aere, quando præcipuè petiule ipse errumpunt, maximè noxio lædatur, apertis fenestris cubiculi aer euentetur; tum deindè ut aliquo conuenienti odore alteretur. Huicq; omni studio, ac diligentia incumbant, ut quam minimè aeris illius inclusi, expirationeq; putrida ab ægris emanante infecti per inspirationem [qua maximè huiusmodi morbum contagio contrahi existimamus]

Quid in ingressu ad ægros agendum.

mus] attrahât. Ut propterea etiam minimè tutū sit statim fatigatos ex itinere postq̄; scholas cōfendimus ita anhelosos cubiculum ægri nigredi. Sed foris aliquātulum donec spiritus quietior fuerit reditus, cōmorari cōsultius sit. Dū uerò ingredimur ea ore cōmansa detineātur, quæ prauorū ac malignorum uaporum uim infringere, ac dissipare possunt; eorumq̄; in gressum in corpus prohibere; Cuiusmodi cum plura sint, cortices tamen citri, auraniorum, red. Zeduarie, angelicę ordorate, gariophila, calamus aromaticus, & huiusmodi alia gratum, ac sua uem odorem expirantia, maximè comprobantur.

Sed in dubium hoc vocari merito potest, num bonis ac gratis, an uerò prauis, atq̄; ingratis odoribus in huiusmodi casu aerem alterare præstat. Nō nullis etenim in locis obseruatum uidemus, ut clarissimus quoq̄; Mercurialis præceptor meus obseruandissimus in tratatu suo de peste testatum reliquit, pestis tempore hircos in ædibus de industria asseruari, quasi suo illo horribili factore prauas aeris qualitates dissipare atq̄; annichilare possint. Alia præterea ratione conferre uidentur, quod scilicet, cum ingratos odores percipimus, minus etiam crebro inspiramus, ac consequenter de prauo illo aere haurimus.

Verum

In ore detinenda.

Num bonis ac malis odoribus aerem alterare præstat.

Resolutio.

Verum cum boni, atq; suaues odores naturæ nostræ sint maximè familiares; spiritusq; non uitalis modo, sed etiam animales summo perè recreet, atq; reficiant, vt propterea contrarijs quoq; omnibus facilius quæant resistere, iure alijs præferendi videntur; potissimum vbi aer ipse, non essentialiter per propriam corruptionem, vt est in vera peste, sed accidentaliter tantum aliqua labe est infectus; ita tamen hi suaues odores comprobantur, modo ijs ad frequentius, altiusq; vt sæpè fieri solet hauriendum spiritum, aeremq; ipsum inspirandū non alliciamur, nè cum odore grato tamquam eica quadam prauū quoq; venenum ad cor promptius attrahamus. Proderit igitur etiam, seruata iam dicta cautione, poma citria, aurantia, rosas, violas & alia huiusmodi benè redolentia in cubiculo detinere. Quæmadmodum etiam vtile quoq; erit cubiculum aqua rosacea cum aceto, in quibus fantala, rosæ, cortices citri & similia bullierint, supra ferrum ignitum respersis suffumigare. Quin etiā eo tempore maximè præstabit pilam aliquā ex odoratis rebus æstate quidem frigidis, hieme verò calidis confectam assiduò manibus gestare; vel spongiam etiam aceto rosaceo madefactam crebro olfacere. Imò consultum etiam maximè erit ad ipsum contagium euitandum, digitos, quibus ægri pulsum

*Quæ manibus
gestanda.*

DE PETICVLARI FEBRE. 201

pulsam tetigerimus, eodem aceto præ cubiculi fo-
ribus ad id asseruato, quàm primum optimè ab-
laere.

In cibis præterea maxima diligentia adhibenda
erit, ut ij elligantur potissimum, qui putredini, ac
corruptioni non modo minus sint obnoxij, sed etiã
quàm maximè aduersi, & veneno putrefactiuo con-
trarij, ut sunt frigidi & sicci, maximè verò acetosi,
quibus quantum ventriculi robur permittit, assi-
duò vtendum erit.

Cum verò superius has febres contagiosas esse,
atq; contagium tribus potissimum modis per aerè
nempè, per fomitem, & per contactum propaga-
ri constitutum fuerit; ad præseruationem quoq; sa-
norum pertinere videtur consideratio, primò an-
tutum sit eorum, qui ex hisce febribus intetierunt,
cadauera contrectare; Secundò num rebus, qui-
bus ægri vsi sunt, ut lecto, linteaminibus, & huius-
modi alijs; sani quoq; sine vlla alia præmissa depura-
tione, tutò vti possint.

Ad hæc breuiter ita nobis respondendum esse vi-
detur; tutius multò esse à talium cadauerum [nisi
forsan vt apud quasdam nationes in more est posi-
tum, aqua & aceto prius optimè sint lota] contre-
ctatione quantum possumus abstinere.

Etsi enim ab illis tantum, ac in vita erant, putri-

*Ciborum el-
lectio.*

*An tutum
sit cadauera
hæc contra-
ctare.*

di vaporis non expiret; cum tamen huiusmodi periculæ sint, affectio contagiosa cutanea, facile fieri potest, vt tabus aliquis inficere aptus ipsi cuti adhaereat, qui tangentibus, potissimum verò cum iam cadauera putrescere incipiunt, facillimè communicari potest. A putredinali namq; calore vapores præui consimilis morbi fomes, in proxima ipsa corpora leui admodum negotio eleuari possunt.

An suppellectilis depuranda.

Idem, & quidem tantò magis, quò raræ ac laxæ & consequenter ad recipiendum aptæ substantiæ magis fuerit, de ipsa suppellectili dicendum erit: quandoquidè per eam, maximè verò per lectos plumaceos, panos ex lana, & ex gossipio, ac linteamina multos huiusmodi morbum contraxisse est obseruatum. Tutius igitur erit ijs prius non uti, quàm vel Soli, ac aeri per multos dies mæserint exposita, vel summa diligentia etiam si opus fuerit, optimè lixiuio etiam forti vel huiusmodi sepius fuerint abluta. In euitandis enim grauioribus periculis nulli etiam exquisitissima cura, ac diligetia nimia, aut superflua esse potest.

Venus.

Venus etiam nimia potissimum, atq; immoderata, cum vires ita eneruet, vt malignis causis minus deinde possint resistere, maximè nocua est. vt sæpius experientia ipsa monstrauit in multis ab hoc morbo conualescentibus, qui cum citius, quàm

quàm debuissent, rei veneræ operam dedissent, huiuscæ suæ libidinis vitæ periculo nonnumquam penas dederunt. Quare vel hoc tempore omnino erit fugienda, vel certè summa moderatione, ac cautè admodum ea vtendum.

Ad aluum verò lubricam seruandam, si mulq; èt veneno resistendum, vsus, inter alia multa familia-
ria, pillulorum Ruffi de tribus mirificè probatur, si alternis, vel ternis, aut quaternis diebus, pro vt vsus atq; necessitas postulabit, eorum 3. 5. vel circiter deuoretur. Vsurpari etiam aliquando in hūc vsū poterunt passulæ ipsæ infusione senæ cum floribus cordialibus, scordeo & huiusmodi alijs præparatæ. Reliqua ad victus rationem, & sex res nō naturales vocatas pertinentia, cum ex se facilia sint, ideo hoc loco missa facimus.

Succedunt modo auxilia chirurgica, inter quæ venæ ipsius sectio nobis primum occurrit confideranda; in qua quidem ita statuendum videtur.

Quando corpus plethoricum est, & plenitudo, si non quoad uasa, quoad vires saltem adsit, ut ueneno ipsi pabulum subtrahatur, reliquumq; natura melius possit tueri, sanguinis missionem, etiam per sectam uenam maximè conuenire; cum potissimum uenenum hoc ad ipsum sanguinem peculiarem, ut diximus, habeat antipathiã. Si igitur oēm

*Ad aluū lu-
bricandam.*

Pillulæ Ruffi

Passulæ.

*Chirurgica
auxilia.*

*De uenæ se-
ctione.*

*Hyridines,
& cucurbitu
la.*

superfluitatem corporis tollere utile est, utilissimū profectò erit proprium, ac peculiarem morbi fontem auferre. Id verò fieri quidem poterit modo per sectam venenam, si nec uirtus, nec ætas aut aliud huiusmodi impediatur; vel per hæmorhoides, si maximè ad eas natura inclinetur: vel per cucurbitulas etiam ipsas, potissimum si per corporis habitū per contactum, ut si quis cum ægroto aliquo dormiuerit, morbi seminarium iam contractum fuisse; vel quid, quod venæ sectionē dissuadeat, ad se coniecerimus.

Fonticuli.

Inter chyrurgica quoq; auxilia maximè pro preservatione, probantur ipsi fonticuli, ita dicti quod ex ipsis tamquàm ex fonte quodam humores prauia ssiuò expurgentur. Cum enim per huiusmodi fonticulos excrementa corporis non pauca expellere assuefacta iam sit ipsa natura, si quid uenenosi etiam conceperit, ad illos facilius protrudens membra quoq; nobiliora leuiori negotio tutabitur. Quò iure factum fuit, ut in maximis etiam pestilentijs ut illa anni 1575. Venetijs potissimū, multisq; in alijs Italiæ locis fuit, ex ijs, qui huiusmodi fonticulos siuè in brachijs, siue in cruribus habent, paucissimi admodum extincti fuerint.

Pharmacia.

Occurrunt tandem præsidia ipsa pharmaceutica tum

ca tum quidem euacuantia, tum etiam alterantia.

Cum enim in huiusmodi potissimum morbo-
sis temporibus omni superfluitate vacuum corpus
esse expediat, sicuti cum abundat sanguis, eius eua-
cuationem vtilem fore asseruimus; ita vbi cacho-
chymia est, necessariam humorum peccantium ex-
purgationem esse affirmamus. Quamuis enim ex
Hip. sententia, à quo quidem imprimis tamquam
vberimo fonte præcipuas, atq; firmissimas Medi-
cinæ leges haurire debemus. 3. aph. corpora sana dif-
ficulter medicationes ferant; vt propterea qui sano
se admodum habent corpore, inculpataq; omnino
fruuntur valetudine, à purgantibus validis præci-
puè, tamq̃ non modo inutilibus, sed maximè etiã
noxijis abstinere debeant: Cum tamen temporibus
istis maior hominum pars gula, luxui, ac voluptati-
bus sit addicta, propterea etiam pauci admodum
ij sunt, in quibus non aliqua superflua excrementa
abundent; & consequenter quibus aliqua purgatio
vtilis, ac salutaris esse non possit. Illi autem potissi-
mum pro præseruatione euacuari debent, qui vere,
aut autumno euacuari consueuerunt.

Euacuatio aut huiusmodi cõmodè fieri poterit
leniente aliquo medicamẽto; vel vomitu èt, si tali
euacuationi patiens sit assuetus. Et qui aliquã fami-
liarem euacuacionem suppressam habent, siue
ea per

*Sanis à pur-
gantibus ab-
stinendum.*

ea per menstruas purgationes, siue per hæmorrhoidas, siue antiqua vlcera, uel cauteria, fieri solita esset, per eandem rursus prouocatam inaniri debent.

Adstringentia vitanda. A lenita aluo poterunt deindè humorum reliquæ preparari medicamentis dominanti humori accommodatis, quæ uim quoq; alexipharmacam habere debent. Quo quidem tempore ab adstringentium usu, ut quæ magis humores impingant, abstinendum.

Tandem humor etiam proprio, atq; accommodato medicamento est expurgandus, quæ omnia quoniam cuiquæ uel mediocriter in medicina uersato sunt satis perspecta, propterea silentio prætermitto.

Antidota. Interim quoq; utile quàm maximè erit antidoto aliqua uti, qua membra principalia, cor potissimum ita roborentur, ut huic prauæ qualitati quæ facillimè possint resistere: quibus quidem, modo adstringentia non sint, non modo post, sed antè et exquisitam præparationem, & purgationem uti possumus. Huius classis plurima quidem sunt, sed potissima hæc communiter censeri solent; Inter cætera *Calida.* lida, melissa, mjrhis, scorzonera, pimpinela, zeduarua, crocus & alia huiusmodi simplicia, composita uerò syrup. de corticibus citri, pillule de tribus

DE PETICVLARI FEBRE. 207

bus Ruffi, Diamufcus, Diambra, Diamargariton
calidum, Theriaca etiam, ac Mitridatum, & alia
eiusdem generis.

Inter frigida uerò pentaphilon, acetofa, aurum, *Frigida.*
margaritæ, fantala, terra lemnia feu figillata, bolus
armena, omphacium, &c.

Composita, diamatganton frigidum conferua,
& fyrrupus ex acido citri, limonum, acetofæ & in-
finita propemodum huius generis alia, quæ prudēs
Medicus ætati; temperamento, tempori, & simili-
bus alijs, vt decet, cum ratione adaptare poterit,
cuius prudentia, & iudicio omnia fecundum rerū
exigentia moderari debent, non inftinfea folum,
verum etiam & extrinfea; cuiusmodi funt faculi
ex floribus cordialibus, speciebus cordialibus tem-
peratis, gariophilis, calamo aromatico, zeduarua,
oleum Magni Ducis Hatrurie, & de fcorpionibus
Mattheoli, quæ quidē olea pulfibus & cordis regio-
ni illita fimilitudinis cum veneno ratione illud fo-
ras extrahunt, fatq; à corde euocant. Ob quam etiā
rationem à clariffimis uiris mixtura hæc fupra cor-
dis regione gefata plurimum folet commendari
quæ Rec. arfenici ʒ. i. dictami cretici, finapis, cyn-
namoni ellecti gr. x. ambra odoratæ, belzuini ana
gr. i. contundantur & ponantur in faculo, uel cum
aqua rofacea, & dragagantho gummi fiat pacta,
quæ

Extrinfea.

*Mixtura
fupra cor ge-
fanda.*

quæ ad taleri formam redacta, & pano serico rubro subtili inuoluta si, ut supra dictum est, gestetur maxime conferre solet. Plura alia huiusmodi tam pile manibus gestandæ, quàm faculi, & vnctiones describi possent. Verum quoniam nota sunt hypotecharijs etiam, nè dicam lippis, & tonsoribus lubeus omitto. Qui tamen huiusmodi plura sibi comparare cupit, is Galenum, Auicennam, Rasim, Paulum, Aetium & alios antiquiores; inter recentiores verò, Sauonarolam, Altimarum, dotissimum Matheolum, clarissimum Mercurialem in tractatu potissimum de peste, Iosephum Decianum, Fracastoreum, nec non celeberrimum Iulium Alexandrinum, & huiusmodi alios complures adeat, apud quos non secus ac in Apollinis templo varia, atq; diuersa huiusmodi longo vsu, & experientia inuenta, ac confirmata facilimè adiuuenire poterit.

Atquæ hic de præseruatione sermoni finem inponimus.

De harum febrium curatione, & primum
de indicationibus, ac Dieta
Cap. XIII.

Quamtu verò ad presentis febris curationem attinet, hæc ab ipsius potissimū affectus, & symptomatum, si quæ maximè vigeant,

*Ex quibus
authoribus
medicamen-
ta desumen-
da.*

geant, essentia & causis; nec non ab experimentis etiam partim desumenda erit, vt ex Gal. 11. meth. c. 10. licet colligere.

Quò igitur ad febris naturam attinet, cum ea, vt talis, sit passio calida, & sicca, indicat remediũ refrigerans, & humectans; ut putrida verò indicat vt putredinis causæ per sua quæq; contraria auferantur, atq; ideo nimia humorum redundantia minuenda erit, & quod omnino corruptum est, vt amplius naturæ gratiam recipere non possit, eradicandum; Quod verò putredini obnoxium est, sublatis ijs, vnde illa oriri potest causis, siue sit nimia humorum quantitas, siue praua aliqua qualitas, ab ea erit preseruandum. Cum verò inter causas humores ad putredinem disponentes, vt aliàs diximus, sint in primis tum caliditas & humiditas, quarum ratione facilis sit ebullitio, his frigidis & siccis potissimum est resistendum; tum etiam obstructions ipsæ, quarum ratione calor extraneus maximè adaugetur; quæ cum à multis, vel crassis, lentis, ac vici- dis humoribus dependere soleant, cõtrarijs omnino alterantibus, attenuantibus nimirum crassiciẽ, incidentibus viscositatem, & lentorem detergentibus erunt remouendæ, quibus sublatis consequenter quoq; imminens ipsa putredo inhibebitur.

Quatenus verò putredo illa maligna est, atq; totius

*Indicationes
a febre.*

A causis.

*A maligni-
tate.*

D d   tem-

temperamenti, seu mixtionis & formæ proprietate naturæ nostræ humanæ inimica, cum hæc nobis occulta sit, non p̄ manifestas indicationes, [vt quæ à nota affectus ipsius essentia desumantur] sed per solam experientiam adiuuenta remedia curari tantum poterit: qua quidem alexipharmaca antidota requirere dicitur, quæ ab occulta quoq; magis, q̄ manifesta proprietate substantiæ, seu formæ, præ illi malignæ qualitati resistant, & contra illam præcipua viscera, & cor potissimum ita muniant, ac tueantur, vt ab ea minimè lædi possint. Quæcunquè verò ea sint remedia, quibus hos scopos attingere possumus, ex triplici fonte Dieta nimirum, chyrurgia, & pharmacia haurienda veniunt.

*De dieta pro
preseruatione.*

Quò igitur ad dietam, seu sex rerum non naturalium vsum attinet, [cuius tanta est non utilitas modò, sed etiam necessitas in curandis morbis, vt 2. de vsu Theriacæ testatus est Gal. vt nullum penè sit præsidij genus ita generosum & efficax, quod vsum vllum præstare possit, nisi conueniens quoq; victus ratio ei copuletur;] non leuis primò statim ingressu occurrit dubitatio circa victum ipsum, debeat nè is tenuis, an verò plenus in huiusmodi morbis institui, ac obseruari. Cum etenim in his magna sit humorum corruptio; atq; impura corpora quò magis nutries ex Hip. 2. aph. tantò magis le-

des;

*Pleno nè an
tenui victu
ntendum.*

des; & præterea morbus fit acutus, cui ex eodem aph. victus tenuis conuenit, statuendum videtur tenui omnino victu in his febribus esse vtendum; potissimum etiam cum in his morbis cōcoctrix facultas soleat ita esse imbecillis, vt copiosum alimentum conficere minimè possit.

Ex alia tamen parte cum uirtus ipsa potissimum vitæ custos, imò ipsa penè uita ab huiusmodi prauitate humorum deijciatur; ea paulò pleniori victu custodienda videtur, ac manutenenda. Accedit nec non etiam Gal. 3. Epid. com. 3. tex. 52. auctoritas, vbi in ea peste illos potissimum euasisse memorix commédauit, qui viriliter cibum capiebāt, sibiq; quodāmodo in eo assumēdo vim inferebāt. Hac in re summi profectò momēti, & in qua pleriq; trupiter, cum maximo ægrotantium discriminè impingunt, ita statuendum nobis videtur; quod cum ratione debilitatis virium vel iam præsentis, vel certè iminentis, victus plenior sit necessarius; illum tamen confertim exhibitum facultas ipsa concoctrix in humorum prauorum alioqui concoctione, & pugna occupata, non possit benè conficere, ac regulare; vt utriq; indicationi inter se pugnantis satisfaciamus, vtrumq; extremum fugiendum esse, vtendumq; uictu mediocri existimamus; & si quid peccandum est, in paulò pleniorē uictum, quam in

Resolutio.

*Parcè seil se
pius cibādū.*

*Spacium in-
ter unam ci-
bationem &
alian.*

*Communis
abusus redar-
guio.*

tenuiorem, magis est inclinandum iuxta illud Hip.
1. aph. in uictu tenui aegri delinquentes magis la-
duntur. Ita tamen ut parum quidem pro uice, sed
sæpius, ac pluribus vicibus offeramus. Sic enim
à facultate etiam debili facilius superabitur, nec
morbo, officere poterit, cum præsertim debeat esse
cibus medicinalis, ut simul & semel virtutem re-
staret, & ui medicamentosa corruptioni resistat,
ut optimè etiam Gal. in commentò illius aphorif-
mi Et quibus semel aut bis, & plura vel pauciora
exhibere oportet, considerandam, nos admonuit.
Cum verò sæpius offerendum cibum affirmamus,
debitū nihilominus èt temporis interuallum quan-
titatis cibi & etiam roboris ipsius ventriculi respec-
tu, ut benè cōfici possit, intercedere volumus; nō
aut̄ ita ut singula quaq; hora, ut magna ex parte plu-
rimæ mulierculæ facere cōsueuerūt cibis offerat;
Quæ quò magis ægros grauioribus symptomati-
bus diuexatos conspiciunt, quod ut plurimum in
ipso statu contingit, illos præ alimenti defectu atq;
inopia deficere existimantes, eos assiduè ouis, con-
tulis, & intendum etiam, [ad eò inualuit ipsa teme-
ritas,] in maximo febris vigore, vino & eo quidem
meraciori infarcientes miseros sæpissimè agrotan-
tes opprimunt, atq; interimunt, contra totam Me-
dicorum reclamantium scholam, qui in morbi ui-
gore,

gore, quàm antea tenuiori victu utendum esse præcipiunt, operantes. Si quæ interim ob ipsarum delicta res malè cedat, vt maiori ex parte cum miserorum ægotantium pernicie, accidit, nephas fuù tamen, sæpius omnia Medicorum iussa adamussim obseruata, & adimpleta fuisse inculcantes, tegere conantur. Si verò fortè fortuna propter robustã ægotantium naturam, quæ aliquando & morbum & prauos illos simul errores superare potuit, res aliter succedat, & ægri sanitati restituantur, bone Deus quot iactationes audiuntur? Cum sibi recuperatæ valetudinis quæq; vetula summa interdum contentione, & altercatione gloriam vsurpare conatur. Sed quòd me istorum temeritas extra propositum abduxit? Ad rem nostram redeamus.

Debet præterea in hac febre cibus facilis esse cõcoctionis, quia concoctrix facultas debilis est, & in causarum morbi cõcoctione occupata; boni tamen nutrimenti fit, ita viribus debilibus requirentibus, & quàm paucissimi excrementi, nè putredo magis augeatur. Non enim omne, quod ingeritur, sed quod tantum optimè digeritur vires adauget; secus verò potius opprimit. Sit præterea quòd ad qualitates refrigerans; & quoniam magis præualet exsiccandi intentio meritò insignis putredinis, quàm humectandi ratione siccitatis febrilis, propterea ad exsiccandè magis.

Ciborum cõcoctiones.

Qualitates.

magis facultatem vergat neceſſe eſt. Sit verò præterea attenuans, incidens, & aperiens, ratione cauſarum febris; quæ quidem imprimis copioſæ ſunt obſtructiones.

Qui cibi conueniant.

Erunt igitur cibi conuenientes ſorbtiones ex præſana optimè, ac diligenter parata; panatellæ ex pane prius loto, vel aqua frigida infulo, vt ſal ac fermentum, quæ calida ſunt, deponat. Emulſiones ſeminum melonum ex iuſculo, cui quid petroſelini ſit in coctum, potiſſimùm cū perlotium ſeſe exonerare tentat ipſa natura. Quod ſi maiori reſeſtione virtus debilior egere videatur; contuſæ carnes, oua recentia aqua roſacea, vel ſucco limonis, aut aurantij, uel citri condita exhiberi poſſunt.

Acida maxime probantur.

Acida namq; cõdimenti loco, vt quæ frigiditate ſua, ac ſiccitate putredinem compeſcant, vtilia in his morbis maximè ſunt. Neq; eorum adſtriſctio eſt pertimeſcenda, cum ex Gal. lib. de alimentorum facultatibus capite de pomis, acida non adſtringant, niſi inanita corpora; repleta verò incidendo potius euacuant per accidens.

Num ea adſtringant.

Et ſi maiori adhuc reſeſtione maior virium imbecillitas indigeat, ſtillaticia ipſa, & collaticia ex carne optimè ad conſumptionem ferè decocta, cõprobantur, potiſſimum ſi inter deſtillandum ea adiungantur, quæ uirtutem vitalem maximè corroboro-

roborent, ac malignitati ipsi resistent. Cuiusmodi sunt si capo, vel gallina in aquis acetosæ, boraginis, endiuicæ & huiusmodi stillatitijs adiectis acetosa, tormentilla, bistorta, speciebus cordialibus temperatis, vel puluere fragmentorum cordialium, & aliquo auri frusto in coquantur; deinde per balneum Mariæ vocatum cū diligentia destillentur. In omnibus verò id diligenter ac religiosè obseruandum, tantum comedendum esse vt non grauet, & bibendū vt in ventriculo minimè fluctuet.

Destillati.

Potus erit aqua cocta secundum exigentiam, vt si inualuerit calor, cum hordeo; si stomachi debilitas cum cynamomo, vel coriandris, si malignitas cum oxalide, uel succo citri, vel aceto & Zucharo. A vino verò antè declinationis tempus [nisi extrema virium imbecillitas, aut hypotimia eo aliquando extra id tempus uti nos cogat] ex Gal. ad Glauco. cum materia crassa sit, & maligna, ac facillimè in caput repat; ac delirium, conuulsionem, & sopores inferat, abstinendum omninò erit.

Potus.

Vino quomodo utendum.

In declinatione verò nullo ex prædictis symptomatibus existente, nec non in vrinis satis laudabili coctione apparente, ad uigorandam naturam vt facilius per sudorem, vel urinam, aut alias excretiones materiam prauam iam uictam expellat, concedi potest albū tñ, & oligophanū, uel optimè saltè dilutū.

Aluus.

Aluus si non quotidiè, alternis saltem diebus clysterijs, vel glandibus lubrica seruanda erit.

Animi accidentia.

Quoad animi accidentia, omnes maesticiè, iræ, & potissimum timores fugiantur. Cum enim in illis vna cum spiritibus ipsis calor ad cor concetretur, materias quoq; malignas secum defert. Te neaturq; animus omninò lætus.

Aer.

Quòd verò ad aerem ipsum attinet, quæ de præseruatione superius dicta sunt, huc quoq; transferri possunt, nisi quod cum febris actu adest, ut inspiratus aer cordis feruorem temperare, & vitale facultatem corroborare possit, debet magis ad frigidum gratisq; odoribus, quando potissimum et corrupto vel uitiato alioqui aere morbus originem non ducit, alterari. Impediri tamen optimis tegumentis debet, nè frigidus aer corporis superficiem attingat; nè cutis meatus constipando, & putidorum vaporum exhalationem prohibendo, interiora magis, magisq; calefaciat, & peticularum eruptionem, quando maximè eam natura tentat, impediatur. Cum verò alia ad sex rerum non naturalium usum pertinentia, sint satis per se conspicua, idè de victus regiminè hæc dicta sint satis.

Frigidus aer extrinsecus nitandus.

De Chyrurgicis auxilijs Cap. XV.

Vò ad chyrurgicum fontem attinet, ex hoc variæ sese nobis offerunt præsidiorum materiæ considerandæ; Venæ nimirum sectio, cucurbitulæ, hyrudines, Vesicatoria, & huiusmodi alia complura diligenti speculatione digna, quorum singula, à sanguinis euacuatione inchæando, nobis sunt perpendenda.

Circa quam quidem missionem sanguinis primum in dubium vocari potest, an in huiusmodi malignis febribus conueniat nec nò? Quæ in re duas doctissimorû hominum sententias maximè inter se pugnantes reperio, Cum alij nunquam sanguinem mittendum, sed purgandum tantummodo in hisce febribus esse strenuè contendant.

*De sanguinis
missione.*

Alij verò sanguinis missionem quidem commendant; sed hi rursus inter se diuersi sunt, cum alij indifferèter semper in omnibus venæ sectione, alij cucurbitulis demum, alij hyrudinibus solum hæmorrhoidibus adhibitis, eandem perficiendam esse persuadere conentur.

Quæ quidem opiniones ita in vniuersum prolatae, cum in iudicio nostro multum à vera medendi ratione, ac methodo aberrant; hacq; in re, in qua præcipuus curationis cardo positus esse videtur, di-

Ee

ligenti

ligenti opus sit distinctione; propterea, ut quid distinctè sentiendum, agendumq; in ipsa praxi sit, atq; quomodo his hæc sit dirimenda clarè innotescat, cuiusq; illarum sententiæ præcipua argumenta, quibus maximè innituntur, in medium sunt proponenda, ut ex eorum solutione veritas ipsa facilius eliciatur.

*Argumenta
illorum qui
oëm sangui-
nis euacua-
tionem dam-
nant.*

*Sanguinis in
nostro corpo-
re necessitas.*

Qui omnem sanguinis euacuationem quocumquè illa auxilio fiat, suspectam in his febribus habet, hac potissimum ratione sententiam suam confirmari ac stabili putant; Tunc, inquit, non esse mittendum sanguinem, quando nec ipse peccat, neq; peccantes humores sunt ipsi permixti; minime verò omnium, quando iidem humores peccantes à natura ipsius sanguinis multum recesserint. Clara est hæc Galien. sententia lib. 4. de tuenda sanitate cap. 4. Sed in his febribus humor putridus, ac insigniter corruptus, ut in tractatu de putredine ostendimus, multum à sanguinis natura recedit. Ergo Minor faciliè probari potest. Nam sanguis humor est naturæ adeo amicus, & familiaris, ut in eo multi non philosophi modo, & Medici, sed poætæ quoq; animam ipsam esse locatam affirmare non dubitarint, uadè illud quoq; est, Et vitam cum sanguine fudit. Hic verò humor malignus tantum abest, ut naturæ sit familiaris, ut illi potius sit inimicissimus,

simus, vt ex se notum, ac manifestum est. Cachochimia igitur hæc non sanguinis ulla euacuatione, sed ellectiuè potius soluente medicamento tollenda erit.

Namq; libro quos & quando purgare cõueniat in principio clarissimè dandã portionem, vbi morbi ex corruptella humorum imminet p̄cipit Gal. ergo multò magis ea danda erit, vbi iam actu corrupti existunt, & vt diximus, à sanguinis natura plurimum distant. Vt propterea iure optimo idẽ Gal. lib. de boni, & mali succi-cibis cap. 1. eos Medicos vituperet, addunt isti, qui in febre putrida pestilenti, ac maligna, secare venam audebant. Ergo idẽ de his febribus quòq; dicendum erit, cum ad pestilentium febrium naturã saltem accedere videant, Neq; etiam Hip. Critoni nono agrotanti, Gal. teste com. 3. in 1. de vulg. morbis, huiusmodi febre maligna cum pustulis ex malignorum humorum copia laboranti, venam secuit. Ergo nec nobis in huiusmodi febribus id facere licebit.

Succedunt modo illi, qui semper sanguinis missionem, eamq; venæ sectione indifferenter quocũquè tempore faciendam contendunt. Quam quocũquè suam sententiam pluribus rationibus confirmare conantur.

Ac primò quidem, quoniam febris est conti-

Ee 2   1.   1.

*Cachochimia
purgatiue
collitur.*

*Critonis exẽ
plum.*

*Argumenta
eorũ qui semper
secandã
venam in his
feb. volunt.*

nua, ac cōsequenter eius fomes in uenis reperitur. Vndè citius, ac tutius, quàm per venæ sectionem euacuari non potest.

2- Secundò, quia morbus magnus est, atq; vt plurimū in corpore sanguineo, ac plethorico, atq; mala illa qualitas præcipuam ad ipsum sanguinem habet analogiam. Quare cum virtus constat, nec ætas, aut aliud quidquam prohibet, vt veneno-pabulum subtrahatur, tutò vena secari potest, vt 4. de ratione victus acutorum com. 16. affirmat Galenus.

3- Tertio idem Gal. 1. ad Glauco. dicit, Sanguinem verò in febribus continuis mittere oportet & ob morbi magnitudinē, & quibus rubor multò plus, quàm naturæ conueniat, tumor, venæ eminetes, atq; extensæ, ijs omnibus est auferendus, nisi uires, aut ætas, aut aliquid eorum, quæ supra meminimus, prohibuerit. Sed huiusmodi febres, vt dictū est, sunt continuæ, & magna ex parte in corporibus, in quibus facies, & oculorum uenæ rubent, ac tumēt, Ergò in his mittere sanguinem oportet.

4- Quarto, per uenæ sectionem in corde existens uenenum, & ad illud reccurrens, ad partes ignobiliores reuellitur; atq; sic in plures partes dissipatum; atq; distractum, ab illis deindè facilius superari potest, quàm in vna tantummodo congestum. Ergò.

Namq;

*Reuulsionis
uilitas.*

Namq; reuulsionis gratia sæpe numero molienda esse sectionem venæ, manifestissimè Gal. lib. de curandi ratione per sanguinis missionem cap. 19. & lib. 9. Meth. 11. & lib. 4. Meth. 6. nec non alibi docet. Quod èt interna dextri cubiti vena secta quam celerrimè à principalibus partibus euacuet, atq; reuellat, idem Gal. lib. 4. de victu acutorum com. 24. ostendit.

Quintò, Auic. de febre pestilenti agens, cardinè totius curationis esse exsiccationem dicit. Hanc verò & pharmacis, & sanguinis missione fieri subiungit. Ergò in his multò magis conuenit, in quibus cum tanta non sit, nec tam maligna putredo, ut in verè pestilentibus, necessariò etiam virtus robustior est, & consequenter facilius permittet.

Qui verò ad mittendum in his febribus sanguinem cucurbitulas ipsas venæ sectioni semper preferendas putant, habent & ipsi suas quòq; rationes. Hocq; tamquàm quid firmum supponere videtur, vt ex Hieronymo Fracastoreo lib. 2. cap. 7. de contagiosis morbis faciliè colligi potest, huiusmodi nempe febres contrahi potissimum per contagium ab extrinseco per ambitum corporis totius, potissimum dorso, putredinis malignæ seminario accedente. Quo supposito, cum seminariū illud, inquit isti, in ambitu corporis, atq; venis minoribus

conti-

Argumenta
eorum qui
cucurbitulas
tantū admittunt.

20

contineatur, commodius etiam per easdem, ambitus nempe totius vias, euacuatur. Hinc fieri subdunt, ut plurimi etiam per huiusmodi cutaneas ex-
pulsiones siue per sudorē, siue maculas magis, quā p-
vllam aliam siue per aluum, siue aliam quamcūq; partem factam euacuationem, ab his febribus libe-
teatur. Modo cum certum sit cucurbitulas ea, quę in ambitu totius continentur, citius, atq; facilius euacuare, quę à secta uena potius introrsum à circu-
ferentia ad corporis centrum attrahuntur, undē postmodum largiori putredini occasio facilior pre-
bebitur; quis in quā cum hæc ita se habeant, multo magis cucurbitulas, quā venę sectionem, in his febribus conferre posse negabit?

*Cucurbitula
q̄ in ambitu
iunt educit.*

2.

Secunda istorum ratio ea esse videtur, quod cū huiusmodi febres malignę praua illa sua quilitate soleant citò vires deicere; Ac videntis Medicus non presentis modo, sed futurę etiam virtutis rationem habere debeat: Ex sanguinis euacuatio per sectam uenam, utpotē cum qua non probum alimentum solum, sed ut Aetius quoq; lib. 3. cap. 21. affirmat, spirituum etiam magna copia euacuatur, ideòq; multo magis uirium robur dissoluat, non videtur vllō modo, etiam in principio futurę salutē, ac imminens debilitatis ratione in principio morbi, admittenda. Sanguine etenim, ut Gal.

*Sanguine
omnes co-
poris partes nu-
trunt*

DE
Gal. lib. 1.
nem cap. 7.
pōis parte
re. sed in
ant. Cuc
facilis, vt
caut, sequi
gra patet
mentis, vt
pōis re. se
n. imo offic
spirituum
tota illor
dō vel co
pōit cont
sanguinis
debiles ea
lapis, fa
victas app
tione exet
multis in lo
Tertia
coram sc̄
turam ben
motum co
nucrigit,

Gal. lib. de curandi ratione per sanguinis missione-
nem cap. 15. nobis testatum reliquit, omnes cor-
poris partes nutriuntur, ideo non modo non teme-
rè, sed maxima cum premeditatione euacuandus
erit. Cucurbitulæ verò cum præter illud quod &
facilius, vt diximus, feminarium putredinis euo-
cant, & quod cutis constipationes, a quibus mali-
gna putredo sæpenumerò fouetur, tollant, cutisq;
meatus, vt prauis deindè vapores facilius exhalare
possint, referent; habent præterea vt viribus etiam
minus officiant, cum per eas, vt pote à partibus ab-
spiritaum mineris procul distantibus euacuantes,
tanta illorum copia non dissoluatur. Quod qui-
dem vel communis omnium Medicorum consensu
potest confirmari. Nullus siquidem est, qui vbi
sanguinis euacuandi necessitas urget, vires tamen
debiles eam minimè permittant, ad cucurbitu-
las ipsas, sanguinem quidem ideoq; venæ sectionis
vicarias appellatas, minori tamen virium dissolu-
tione euacuantes, non confugiat, Gale. quoq; id
multis in locis suadente.

Tertia istorum ratio. Vulgatissima est in medi-
corum scholis sententia, quòd Medicus debeat Na-
turam benè operantem imitari, non autem eius
motum conuenientem impedire; Quòd enim natu-
raurgit, inquit Hip. 1. aph. per loca conferentia,
eò du-

Utilitates
ex cucurbitu-
larum usu.

edò ducere oportet. Sed in huiusmodi febribus cū maximo iuuamento, & morbi alleviamento materiam peccantem ad ipsam cutim mittit Natura, quem quidem motum quantò cucubitulæ ipsæ magis adiuuant; tantò magis èt venæ sectio à circumferentia ad centrum humores reuocando, impedi revidetur.

4. Quartò, Statutum fuit putredinis focum in hiscè febribus sæpe numerò circa ipsum lecur, & mesenterum esse. Modò si secetur vena, materia illa praua, à putredinis foco in venas totius attrahetur, & sic tota sanguinis massa summo cum detrimento inficietur; putredoq; longè, latèq; propagabitur. Ergò venæ sectio minus eis probanda.

5. Quintò, Conclufum antea fuit, inquent, ad has febres efficiendas, aerem quoq; mala qualitate affectum concurrere. Modò cum euacuato ex uenis magnis sanguine ab illis attractio fiat ex minoribus, & ab his tandem ex capillaribus ad cutim ipsam terminantibus, necessariò fiet, ut hæ inanitz facilius deindè in sese aerem illum infectum attrahant; sicq; maior putredini internæ occasio præbeatur, ac consequenter inspiratus vitiosus aer, facilius per festam uenam ad cor deducatur: nec non, ut antea quòq; diximus, putredinis malignæ seminariū per còtactum cuti adherens intra corpus multò ci-

DE
 tò cū
 à cur
 quod q
 prospa
 gatio f
 permice
 modum
 ducetur.
 Statò,
 rinq; a
 nua, cu
 venenum
 veri, nec
 oeli statu
 poris hab
 liquum,
 porio ex
 dicitia, q
 vel integ
 cūq; alia
 perficien
 ipsam of
 Adde
 atq; obi
 cū fuit
 fuerit ue

tò citius, ac promptius rapietur; Quod quidem si cucurbitulæ adhibeantur, non fiet. Accedit et, quod si quid præuuum, atq; ueneficum in aliqua corporis parte delitesceret, ut sæpe fit, per sectam venâ agitato sanguine non modo reliquis humoribus permiscebitur, sed etiam ad cor ipsum, vnde postmodum maius vitæ discrimen impendebit, deducetur.

Sextò, His etiam & illud addi potest, multa plerumq; ac varia hisce febribus coniungi symptomata, cuiusmodi quidem sunt virtutis debilitas, venenum, uomitus, alui profluuium, aut etiam vteri, neruorum distensio, vigilæ, dolor intensus, cœli status aut nimium calidus aut frigidus, corporis habitudo nimis crassa vel macilenta, animi deliquium, ingens cruditas, & huiusmodi alia, ut expuitio ex pleuritide sanguinolenta, vel bilis redundantia, quæ omnia, ut lib. ad Glau. testatur Gal. vel integrè venæ sectionem prohibent, & quamcūq; aliam euacuationem; vel saltem, quo ea sit perficienda modo, seu instrumento, quantitacūq; ipsam ostendunt.

Addunt tandem septimò aliqui experientiam, atq; obseruationem ipsam, cum multi, quibus secta fuit vena, obierint, secus verò quibus adhibita fuerunt cucurbitulæ. Relicta autem experientia

*Experientia
multum tri-
buendum in
Medicina.*

rerum, vt est in prouerbio, magistra, solam sectare rationem, quæ admodum fallax sæpè esse solet, vt in physicis testatur Aristoteles, imbecillitatem non exiguam arguit intellectus. Quod si in rebus alijs multum experientia potest, plurimum profecto propter multa in nostris corporibus in strinsecus latitantia impedimenta, quæ nulla ratione, sed euentu solo, atq; experientia tantum haberi possunt, in Medicina faciendâ valet.

Hæ igitur sunt præcipuæ uia, atq; rationes, quibus diuersi in harum febrium cura, possimum incedendum putant.

*Reyiciuntur
illi qui solam
admittunt al-
terationem.*

Illòs enim tamquàm à veræ Medicinæ dogmatibus alienos missos facimus, qui humorum prauorum sola quòq; alteratione, atq; principalium partium quò se tueri contra aduersa possint, corroboracione contenti, quamcumq; siue sanguinis, siue per pharmacum factam euacuacione, renuunt, atq; contemnunt; hac ferè vnica, aut saltem principali ducti persuasione, Quòd nimirum in huiusmodi febribus materia maligna qualitate potius, quàm quantitate peccet, atq; naturam offendat. Vt verò, inquisit, excedenti quantitati euacuatio, ita qualitati præternaturali per contrarium, [siquidem contraria contrarijs curari commune est in Medicorum scholis axioma] debetur alteratio. Ve-

næ

Illorū ratio.

DE PETICVLARI FEBRE. 227

nae autem sectio, subdunt isti, euacuat tantum, non autem alterat. Ergo. Verum quis negabit corrupto, ac prauo humore quomodocumque; e corpore educto, prauam quoque; eius qualitatem tolli, exterminarique; facilius? Cum sublato accidentis subiecto, ipsum quodque; accidens consequenter, ac necessario tollatur. Ita enim lib. quos & quando purgare oportet dicit Gal. in febribus ipsis, ut eas, non modo nimirum febres, sed prauas quoque; qualitates extinguamus, medicamentis purgantibus etiam calidis humores noxios esse euacuandos? Cur? quoniam ipsi eductis, etiam qualitas ab illis illata, & calor etiam febrilis extinguitur. Hos vero in hanc adeo absurdam sententiam deuenisse existimamus, quod duplicem in nostri corporis humoribus praeter naturam mutationem reperiri, ut ex multis Gal. locis potissimum vero lib. 4. de tuen. sanit. cap. 3. & cap. 4. & lib. 9. Meth. cap. 10. & 2. aph. 17. ignorant. Altera enim est non multum a natura distans qualitatum inmutatio, quae pariter solis in contrariam alterationibus corrigitur; alia vero est non secundum qualitates solum insignis praeter naturam inmutatio, sed secundum formam quodque; transmutatio; quae quidem cum solis alterationibus corrigi non possit, quod tale omnino praeter naturam est, id sui euacuationem indicat, iuxta Gal. illud loco

Contra.

Causa erroris illorum.

Duplex humorum mutatio.

*Quod omni-
no corruptū
est, educa-
dam.*

iam cit. 9. Meth. 10. & 11. Meth. 8. dum inquit,
Quod corruptum est omnino, id à natura alienum
est, & quod tale est, id se auferendum dicitur, cum
fieri nulla ratione possit, vt naturæ gratiam ulte-
rius recipiat. Et etiam 4. illo de tuenda 4. de lasi-
tudine ex cruditatibus loquens ita inquit, in his
quod mali succi iam planè corruptum est, nec con-
coqui etiam potest, id sudore, urinaq; expelleretè.
randum est, quod verò semicoctum est adhuc con-
coquatur, atq; vtile reddatur. Idem quoq; ace-
scentis vini exemplo 2. partic. aph. 17. satis mani-
feste videtur confirmare.

*Humor etiā
aptus putre-
scere uacuan-
das.*

Imò non solum quod iam corruptum est, sed
etiam quod facillè corrumpi potest, sui nimia quā-
titate à natura non probè regulari aptum, vt à pu-
tredine præseruetur, euacuari debet, iuxta illud
Gal. lib. quos & quando purgare oportet, sani
quidem adhuc, sed nisi euacuati ægrotaturi
preueniendi sunt; ineunteq; vere inaniendi vel
misso sanguine, si ex multitudine; vel data
purgatione, si ex humorum corruptella morbis
capi soleant.

Pariter etiam 9. Met. 4. in synocho sine putre-
dine, vt à putrida præseruaret, venam secuit Gal.
Idem quoq; lib. de curatione per sanguinis mis-
sionem cap. 19. colligitur, vbi dupliciter sanguinem
fieri

DE
fieri in
re, vel q
dom esse
preter na
dicit etia
tatione
qui sit im
conspicu
inductio
preter qu
precipiat
vires præ
qualitas e
si vel ali
ctus fuer
primi cep
dolen pot
tratis pr
bulo, f
dica aqu
ro cum
rum, &
silem n
non alt
fumus, l
Galenus

fieri naturæ inutilem dicit Gal. cum. si vel qualitate, vel quantitate peccat, & utroq; modo, euacuandum esse. Quamuis igitur humor corruptus, & præter naturam tota sua substantia & qualitate, indicet etiam vt alteretur, cum tamen huiusmodi alterationem, qua ad benignum reducatur, consequi sit impossibile, vt ex superius citatis Gal. locis conspicuum est, præcipua, & maximè necessaria indicatio erit euacuandi, atq; eradicandi, vt propterea quamprimum id tentandum esse euacuare præcipiat Gal. Euacuata enim substantia, & quæ vires præmit quantitate, praua quoque eius qualitas consequenter aufertur. Cuius quidem si vel alijs proximis humoribus, vel solidis partibus fuerit aliquid communicatum, atque imprimi ceptum, facilius deinde alterantibus solis deleri poterit. Sic enim ex magno igne subtractis primò lignis, seu alio huiusmodi pabulo, facillime quod eius superest, uel modica aquæ quantitate extinguetur. Imò vero cum vtriusque necessitas, euacuandi nimirum, & alterandi adest, cum euacuatio, saltem minoratiua, rationem causæ sine qua non alterationem commode consequi possumus, habeat, ea quoque præmitti debet; Galenus enim 8. libro Meth. capit. 4. ita scri-

*Necessitas
euacuandi.*

*Exemplum
de extinguendo igna.*

*Euacuatio ꝑ
cedit altera-
tionem.*

scriptum reliquit, Præstat enim vitiosi succi maiori parte emissa ad detergendas abstruções accedere, cum alioqui metus sit, si obstructionibus liberandis, prius quam vacuaueris, studeas, nè ipsas magis impingas. Si hoc igitur vbi qualitatibus tantum manifestis, nec multum nocuis vitiosus humor ꝑditus est agendum iubet, quanto magis id erit opus, vbi humor omnino malignus, est atq; venenosa aliqua qualitate infectus? Si enim antequam euacuetur, alterantibus vtamur aperitiuis, nè promptius ad cor, & alias principales partes deferatur; si ad stringentibus, nè magis impingatur, & educationi postmodum difficilior reddatur. periculum imminet. Certum igitur, ac firmum hoc esse debet, quod omnino in his febribus corruptum est, quæ primæ esse euacuandum, vt quod semiputridum est, & ad benignum adhuc reduci potest, facilius alteretur, ac concoquatur, quod quidem deinde vel nature solius vi, vel leuioribus saltem medicamentis eò promptius perficietur, quò ita alterandus humor in minori fuerit quantitate. Siquidem in minori quæto, minor quodq; virius & resistentia reperitur.

*De sanguinis
euacuatione.*

Cum igitur constet omnino in his febribus necessariam esse euacuationem, vt quænam ea sit instituenda, an per purgationem, vt quemadmodum antea diximus, aliqui sentire videntur, vel per sanguinis

DE
ginnis mi
propofita
beatu, ha
damta,
igenero,
curbitu
fi per par
de hoc pol
tionem per
loco dicit
non ferm
Illud au
ret, orati
dom, mult
hij potest
mat, nos a
Eam enim
datis fan
per multi h
tuenda fan
docet Ga
vel humo
multum a
moueram
nimiam?
ginnis ee

guinis miffionem, vt alij affirmant, folutioq; huius
 propofitæ quaftionis, clara, atq; determinata ha-
 beatur, hæc imprimis tamquam huius veritatis fun-
 damenta, à quo nimirum fanguinis euacuatio tū
 in genere, tum in fpecie vel per fectam venam, vel
 cucurbitulas & huiufmodi, nec non & purgatio ip-
 fa per pharmacum indicetur, funt præmittenda, fed
 de hoc poftremo, cum ad medicamētorum tracta-
 tionem pertineat, nè materias confundamus, fuo
 loco deinceps agemus; nunc de fanguinis euacua-
 tione fermonem profequentes.

Illud autem imprimis, nè longius, quàm oportet,
 oratio repetatur; eft diligenter animaduertē-
 dum, multis de caufis, vt ex pluribus Gal. locis col-
 ligi poteft & Aetius quòq; lib. 3. cap. 10. confir-
 mat, nos adduci poffe, vt fanguinem mittamus.

Eum enim primò euacuationis non ipfius redun-
 dantis fanguinis modo, fed alterius etiam cum eo
 permixti humoris gratia mittimus. libro enim 4. de
 tuenda fanit, cap. 4. tum mittendum effe fanguinē
 docet Gal. quando vel ipfe peccat, & redundat,
 vel humores peccantes funt ipfi permixti, vel non
 multum ab eius natura, [fiue, intellige, id per di-
 minutam concoctionem, fiue per aliquam etiam
 nimiam fuprafationem fiat,] recefferint. A fan-
 guinis enim redundantia, venæ etiam fectionem
 indi-

*Multis de
 caufis fangui-
 nem euacua-
 mus.*

*Gratia euacua-
 tionis.*

*Quomodo hu-
 mores rece-
 dunt à natu-
 ra fanguinis.*

indicari, manifestè ex. 6. aph. 31. circa finem commententi colligitur, vbi de oculorum inflammatione loquens hæc subdit verba, Ex quò [aucto nimirum paulo post ex balneo dolore,] nos dispositionem comprehendentes, ad totius corporis euacuationem deuenimus, ipso quidem sanguine redundante, per venæ sectionem, malitia verò humorum infestante, per purgationem. Et eodem lib. aph. 47. in com. dicit. Venæ itaq; sectio commune auxiliū est earum, quæ ex plenitudine, fiunt dispositionum. Nec non 5. Meth. 14. in finè de sputo sanguinis loquens dicit, At si ualidi sunt, multiquè sanguinis, ijs statim à principio est detrahendus.

Quando humores peccantes sunt permisti sanguini

Quòd etiam sanguis sit mittendus, quando humores peccantes sanguini sunt permixti, satis manifestè nobis innuit Gal. in feb. quartanæ curatione, cum dicat in ea, si secta uena sanguis crassus, ac ni ger exeat; quod. s. signum hoc sit melancholicum humorem in venis sanguini permixtum esse, fluere permittendum esse; sin minus, suppressendū. Idem etiam 5. Meth. cap. 10. circa calcē confirmat cum dicit, denuò, si res suadeat, sanguinem mittere. potissimum quibus veluti limus, vitiosus & crassus totus est sanguis, &c. In primo etiam ad Glau. ita habet, Nam si bilis cum ipso sanguine ad intra venas fuerit aucta, efficacius remedium est venæ sectio, &

tutius;

DE PETICVLARI FEBRE. 233

tutius, quàm purgatio. Quare hoc auxilio nè dñi morbi causa exhauritur, sed ex accidenti etiam vniversum corpus refrigeratur.

Secundò verò mittimus sanguinem ratione reuulsionis, vel deriuationis, vt lib. de sang. miss. cap. 19. & 9. Meth. 11. Vt humorum vehementem impetum ad diuersam partem reuocemus; vel per proximam deriuemus. Et lib. 4. Meth. cap. 6. In morbis magnis, etiam, nulla plenitudine existente, aut prauis succi redundantia & venæ sectione, & purgatione reuulsionis tantum gratia vtimur.

Gratia reuulsionis.

Et lib. 13. Meth. in lethargo affectu frigido, ratione reuulsionis venam secandam iubet Gal. Sicut etiam in maximis doloribus, & inflammationibus non existente plenitudine, vt 4. de victu acut. com. 16. & 4. Meth. 6.

Tertiò non solum pro præsentis morbi, qui ab aliquo sanguinis uitio siue in qualitate, siue quantitate, siue etiam motu fit, curatione; sed pro eiusdem imminētis morbi præseruatione sanguinem interdum mittimus, ut nobis ab Hip. 1. aph. 2. aperte boni athletarum habitus exemplo demonstratū est, quàm vt à vasorum disruptione, & caloris innati suffocatione præseruaret, soluendum esse præcipit. Et 13. Meth. 6. in maxima plenitudine venâ secant. lib. verò quos & quando purgare oportet,

Gratia præseruationis.

Gg hunc

hunc in modum scribit; sani quidem adhuc, sed nisi euacuati ægrotaturi, præueniendi sunt, & inueniuntur verè inaniendi, vel multo sanguine si à multitudine, vel data purgatione si ex corruptella humorû morbis capi soleant. Et 7. aph. 47. liquet atuem quod de ijs, qui adhuc sani sunt, sed ægri futuri sunt, nisi euacuentur, nunc sermo habetur Hippocrati. Hos enim oportet vt anticipemus euacuare vere adueniente, vel per venæ sectionem, si plenitudine, vel per purgationem, si eis, qui ex corruptella proueniunt morbis subyciantur.

*In ægris de
pro præserua-
tione sang.
mittendus.*

Non modò aut in sanis, vt à morbo præseruentur, sed et in ægris vt multo grauior morbus, euitetur sanguis mittitur; ut idè præcipit Gal. 9. Meth. 4. vbi in synocho febre non putrida, vt à putrida præseruaret, uenam secuit. Et 11. Meth. 5. dicit saluberrimè esse sanguinem mittere, non modo in continuis, sed in intermittentibus etiam febribus, vt à continua præseruentur, & ut à putredine maiori nõ fiat maligna putredo. Quarto etiam illo de tuenda sanitate cap. 4. Virium robore constante inquit, si lassitudo adhuc infestet, æstimandum est, an cum sanguinis copia, an cum crudis humoribus, an per se solus consistat vitiosus succus. Nam si cum sanguinis copia, aut vena incidenda, aut aliquid aliud, quod tantundem valet agendum; deinde alius me dica-

DE
dicament
aph. 1
confirma
cile acce
non con
sanguine
Et mutat
habitu
vbi id, qu
restituam
de A. Met
cit. Nisi
et vt put
multitud

Quar
nonis, &
sanguini
citate lo
In arden
sanguin
1. ad G
nempe
accidit
Man
Gal. 10
mitti, &

dicamento accommodato cienda. Secunda etiã
 aph. 16. acfcentium vinorum exemplo sic idem
 confirmat Gal. dum inquit, Quod enim in vinis ac
 cidit acfcentibus, tale quid & in fanguinis altera
 tione contingit, & paulò post fubdit, Hoc idem in
 fanguine euenit; nam & ipfe vbi magna in eo fit fa
 cta mutatio, atq; corruptio, non redit amplius ad
 habitum naturalem; fi verò pauca ea contigerit,
 vbi id, quod fuperfluum eft, fuerit euacuatũ, quod
 refiduum exiftit, ad fuam naturam reftituitur. Vn
 de 8. Meth. 4. etiam ad hoc propofitum optimè di
 cit, Nifi vitiofus fuccus penitus tranfpiret neceffè
 eft vt putrefcat. Tranfpirat autem vbi fanguinis
 multitudo obftuens minuitur.

*Vini acfcent
 tis exemplũ.*

Quartò demum fanguinem mittimus euentia
 tionis, & refrigerationis gratia, potiffimum vbi à
 fanguinis copia obftuções pendent; vt ex iam
 citato loco. 8. Meth. 4. dictum eft, & 1. aph. 23.
 In ardentiffimis febribus ad animi deliquium vfq;
 fanguinem mifit, vt corpus refrigeraretur; & etiam
 1. ad Glau. Quare hoc auxilio, venæ fectione
 nempè, nè dum morbi caufa exhauritur; fed ex
 accidenti etiam corpus vniuerfum refrigeratur.

*Ratione euentia
 tionis.*

Manifestum igitur ex allatis, & multis alijs etiam
 Gal. locis eft, multis de caufis à nobis fanguinem
 mitti, & in omnibus huiusmodi cafibus vna cum

Correlatiũ.

morbo vel presenti, vel futuro, aliquod in ipso sanguine vitium, seu peccatum, modò quidem in quantitate nimia, modo in qualitate siue ea per propriam sui alterationem sit, siue per alterius humoris commixtionem; modo demum in prauo aliquo, indocentiq; ad aliquam partem motu, subesse. Vt enim sponte naturæ facta euacuatio, [quam plerisq; in locis Medico imitandam, cum benè operatur, prædicant tum Hip. tum etiam Gal.] utilis sit, eorum imprimis, quæ intus lædunt, esse debet, ea verò sunt quæ morbos faciunt; Vnde illud in aphorismis Hip. Si talia deyciantur, qualia oportet, hoc est, quæ nostra corpora molestant, ut in com. 2. aph. primæ particule dicit Gal. confert euacuatio; sin contra, hoc est, si non fiat eorum, quæ corpora molestant, sed aliorum, euacuationem difficulter ferunt.

Qualis euacuatio utilis esse debeat.

Ad sanguinis euacuationem, aliquod eius vitium requiritur.

Judicans generis sanguinis euacuationem.

Tunc igitur benè tantum euacuabitur sanguis, quando is quomodocumq; id fiat, hoc est, siue quantitate, qualitate, vel motu aut actu morbum efficiendo, vel fouendo lædit, vel saltem in posterum morbum facturum, nocere potest. Vt propterea sanguinis euacuatio in genere ab alio principaliter indicari non videatur, quam ab ipso sanguine aliquo ex iam dictis vitio prædito.

Quoniam verò sanguinis imminutio, seu euacuatio,

cuatio, multis modis, siue per se, siue per acidēs, varijsq; auxiliorum generibus perfici potest, vt ex 13. Meth. cap. 6. manifestè colligitur, & 2. aph. 17. & alibi, inedia nimirum, balneo calido, frictionibus, calidis iniunctionibus, cucurbitulis, hyrudinibus, crurium scarificationibus & tandem ipsa venæ sectione; propterea reliquum est videre à quonam generica illa sanguinem mittendi indicatio, ad propriam speciem, determinatumq; ex supradictis auxilium contrahatur. Hoc què nobis imprimis indicant, atq; ostendunt tum ipsius sanguinis vitij; tum etiam ipsius met morbi vel præsentis, vel imminentis, ex tali potissimum sanguinis uitio pendens magnitudo; ita vt cum sanguis aliqua dictarum rationum vehementer vel lædit, vel læsurus est morbum magnum inferendo, cum vt quam citissimè, & magno etiam auxilio occuratur opus sit, ideo tunc generica illa sanguinis euacuatio ab eisdem sanguinis uitio præindicata, ad venæ sectionem tamquam specificum auxilium, per morbi magnitudinem facienda contrahitur, atq; specificatur.

Si verò sanguis quidem, sed non vehementer peccet, ita vt nec actu faciat, nec deinde morbum magnum facturus sit, tunc cum res multum non vrgeat, leuioribus auxilijs agendum erit; cum exiguum sanguinis vitium vel solis frictionibus, vel inedia,

*Plenitudo
multipliciter
minuitur.*

*Unde parti-
cularia sang-
euacuationē
indicant de
sumatur.*

Venæ sectio.

inedia, vel alterantibus, vel cucurbitulis, & huiusmodi alijs supra nominatis ex Gal. fatis commodè corrigi possit. Studendum igitur est, ut, quantum fieri potest, auxiliij ipsius magnitudo, morbi quoq; magnitudini semper respondeat, iuxta aph. Extremis morbis extrema auxilia optima sunt: sicuti quoq; euacuationis genus molestanti humori debet correspondere, ut lib. quos & quando purgare oportet in principio, & alibi sæpius nos optimè docuit Gal. docens ad euacuationis genus elligendū, distinguendum esse à quamvis humoris specie morbus efficiatur, ita ut mittatur quidem sanguis, si ab eius multitudine fiat morbus: Potio verò solutiva exhibeatur, si ex humorum corruptella morbus oriatur, potissimum quando humor ita corruptus est, ut naturæ gratiam amplius non possit recipere; alioqui enim sicuti non semper ubi aliquod sanguinis vitium adest, ad ipsam venæ sectionem, leuioni aliquo auxilio quoq; cōtenti, confugimus, sed quādo tantum morbus magnus est, vel saltem futurus talis; ita & de cachochymia ipsa dicendum erit, quæ nisi magna admodum sit, solis alterantibus, ac cōcoquantibus, ut exemplo accescentis vini ostendit Gal. corrigi potest, aut sudorem vel lotium prouocantibus educi, sed de his aliàs.

Prout verò varium est in sanguine peccatum in
quan-

Genus euacuationis à quo indicatur.

quantitate potissimum, vel indecenti motu; ita diuersimodè per varias partes educi postulat; vnde auxilia quoq; quæ id præstant, diuersa nomina, vt scilicet vel fiat simpliciter euacuatia, vel simul èt reuulsia, aut deriuatoria, sortiuntur; quæ pariter à diuerso sanguinis vitio coindicantur; ita cum quantitate sola peccat sanguis, cum solam sui euacuationem indicet quocumq; auxilio ille fiat, per partem ipsam in qua reperitur, educi postulat, solumq; tunc euacuatium appellatur auxilium: si p proximam educatur, dicitur deriuatiuum; Si verò motu peccet sanguis cum sui in contrariam partem retractionem iudicet, euacuatio hæc reuulsia dicitur, & debet in opposita parte seruata tamen rectitudine, administrari. Vt igitur sola euacuatiaeductio à sanguinis in parte iam congesti quantitate; ita reuulsia ab eius motu incipiente, deriuatiua verò ab utroq; simul existente partim infarcto, & partim influente sanguine indicabitur. Hæc verò in praxi ipsa huiusmodi ordine exequi debent, ut, ubi potissimum in toto magna sit plenitudo, reuulsia primo administretur; secundo deriuatiua quæ partim quidem ab affecta parte euacuat partim quoq; reuellit. Tandem verò firmata iam fluxione euacuatia ipsa administrari debet. Sed hæc per trã scenam tantum dicta sint. Ad rem redeamus.

Præter

Auxilia euacuatia sanguinis diuersa.

Euacuatium.

Deriuatiuum.

Reuulsium.

Quo ordine illa administranda.

*Permittentia sang. ena-
cnationem.*

Virtus.

*Vitalis virtus maxime
custodenda.*

Præter principale indicās, vt ad alicuius remedij vsum tutò deuenire possimus, permittentia èt necessariò requiruntur, ita vt nihil planè sit, quod contraindicet; alioqui uel auxilium illud indicatum omninò intermittere, vel aliud idq; leuius imutare omninò cogemur. Idcirco antequàm ad uenæ sectionem ueniamus, de qua potissimum nostra hæc tractatio est instituta, considerare debemus, an præter morbi magnitudinem cum sanguinis uitio iuligni coniunctam tamquàm eius principale indicans, uirtus quoq; præcipuè uitalis ita constet, atq; robusta sit, ut eam sine sui, & uitæ iactura perferre possit. Si enim ita fuerit, seccari uena poterit. sin minus uel omninò intermittenda, & eius loco cucurbitulæ, uel aliud simile auxilium adhiberi poterit, uel saltem per eam minus sanguinis, quàm uel morbi magnitudo, uel redundantis sanguinis quantitas postularet, est detrahendum; neq; ea admodum non constante, est semel quantum exigit morbus educendum, sed accidenti etiam aliud quid est relinquendum. Huiusmodi siquidem uirtus utpote non modo uitæ ipsius custos, sed naturalium quòq; facultatū ipsorū morborū curatricum tamquàm basis, & fundamentum, omnino studio est custodienda; alioqui enim, ut pulchrè docet Gal. stultum admodum esset, cum ipso morbo uitam

vitam quoq; auferre. Virtus igitur robusta valida quoq; auxilia, mediocris mediocria, omnino verò imbecillis vel nulla omnino, vel quam leuissima saltem saltinebit.

Cùm verò virium imbecillitatem missionem sanguinis prohibere dicimus, non eam, quæ ex nimia repletione, & suffocatione fit, sed quæ ex resolutione oritur, intelligimus. Vt enim ignis, ita & nostri corporis calor & consequenter virtus, aut ex alimonix defectu extinguitur, deleturq; , aut ex nimia eiusdem quantitate obruitur. Sicuti etiam carbones accensi diu sub cineribus delitescentes suffocati extinguuntur; ita virtus à nimia humorum copia, non secus ac à nimia olei quantitate flamma, deletur, vel saltem opprimitur.

Cum igitur quænam ea sit debilitas ex inanitione nimirum, aut ex repletione, cognoscere plurimum referat, operam quam diligentissimè nauare debemus, vt vnam ab altera proprijs signis distinguamus. Inter alia autem huiusmodi indicia, ea, quæ ex ipso pulsû, tanquam vitalis facultatis actione desumuntur, potissima esse videntur. Is etenim cum æqualiter semper, languidè tamen pulsauerit, tunc virium dissolutionem, inanitionemq; demonstrat: Vbi verò dissimiles, differentesq; inter se pulsationes habuerint, ita quod nunc languidè feriat,

H h pul-

Duplex virium debilitas.

Quo ea debilitas distinguatur.

pulsetq; , nunc vehementer, hæ utiq; onus, & suffocationem ostendunt, vt lib. 4. de præfagatione ex pulsibus cap. 12. nos docuit Gal. Hisce verò aliorum quoq; consideratio annexenda erit, an nimirum causa aliqua spiritus, ac vires resoluens, aut corrumpens, vt euacuatio insignis, longa inedia, venenum, morbi diuturni, & huiusmodi alia præcesserit, vel etiam nunc adsit.

Virtus vitalis debilis. n. naturaliter, an ex morbo

Quod si pulsus paruus sit, dubioq; tenearis sit nē talis ex sui natura, an ob inanitionem, alias actiones, tum animales, tum naturales inspiciendo, contemplandoq; certior fiet. Hæ siquidem omnes cū ex vitali tanquam ex fonte, ac radice pendeant robustæ esse non possunt, vbi illa resoluta fuerit; non tamen è contra. Vitalis enim, dum modo naturalis constet, licet animalis ipsa debilis sit, potest esse robusta. Alia præterea singula, quæ facultatem ipsam robustam reddere, ac conseruare, vel è contra debilitare possunt, diligenter sunt animo perpendenda; cuiusmodi imprimis sunt ætas, temperamentum, corporis habitus, anni tempus, cæli seu aeris temperies, ac constitutio. Hæc enim omnia quatenus validam, & robustam; vel è contra debilem virtutem connotant, eatenus vel coindicare, vel permittere; vel prohibere, aut saltem auxilium antea indicatum, eiusq; quantitatem limitare

Que respectu virtutis consideranda.

DE PETICVLARI FEBRE. 243

rare dicuntur. Iure propterea Gal. 1. ad Glau-
 cap. 3. dicit, Sanguinem in continuis febribus esse
 auferendum &c. nisi, subdit, vires, aut ætas, aut ali-
 quid eorum, quæ supra meminimus, prohibuerit.
 Et lib. de curâdi ratione per sang. miss. c. 20. & li. 9.
 meth. cap. 5. inquit, Quocunque die adsunt mit-
 tendi sanguinis scopi. s. virium robur, ætas, morbi
 magnitudo, vel saltē futura, sanguis mittendus &c.
 idem confirmat Aetius lib. 5. cap. 70. circa finem,
 cum dicit, Non dierum numero, sed vni virium ro-
 bori insistentes mittere sanguinem in continuis fe-
 bribus expedit. Quod verò ætas, & alia superius
 enarrata, nō sui ipsius, sed virtutis, quàm cōnotāt
 ratione, admittant vel prohibeant venæ sectionem,
 tam clarum est, quàm q̄ clarissimum. Si senes nam-
 quæ sexagenarij, quibus alioquin ætatis ratione vix
 vnquam sanguinis missio conueniret, plurimo san-
 guine abundant, viresq̄; alioqui robustas habeant,
 formidandum non est, vbi affectus iubeat, venam
 obtundere, modo tamen ætati aliquid tribuatur,
 hoc est, in his minus sanguinis detrahatur, quam
 affectus exigit, aut in floridiori ætate fieret, vt Gal.
 hortatur. Senes etenim quia vt plurimum propter
 ætatem ipsam frigidi sunt, & siccī, pauciq̄; [nisi tam-
 en temperamenti, aut habitus rationē in contra-
 rium statum vergant,] sanguinis, idcirco vires im-

*Ætas vir-
 tutis respe-
 ctu conside-
 ratur.*

*Cur senibus
 caute mittē
 das sanguis.*

becillas habent, vt lib. de curandi ratione per sanguinis miffionem, capit. 9. Gal. idem testatur.

*Pueri cur dif-
ficulter ferāt
venæ fectionem.*

Pueri vero ante 14. ætatis annum, non quidem quia vires debiles habeant, fed potius quia fubftantiæ eorum corporum, quæ calida & humida funt aſiduo plurimum diſſipatur, ex eodem Gal. lib. cit. cap. 14. fectionem venæ non facilè admittunt. Quod quidem ita intelligendum eſſe exiſtimamus, niſi quid grauius vehementer vrgeat. Namq; ante etiam id temporis vbi pueri acuto aliquo morbo ex ſanguine pendente laborent, ſuntq; alioqui boni, hoc eſt, ſanguinei temperamenti, habitusque denſioris, & idcirco minus reſolubilis, tutò etiam Medicorum Cayrinorum exemplo, ijs venam ſecare poterimus; cum non raro etiam per copioſum ſanguinis profluuium naturæ ſponte factum à grauiſſimis interdum morbis eos fuiſſe liberatos ſit obſeruatum. Cum enim naturalium facultatum robore maximè polleant, facillimè ſublato morbo quidquid de eorum ſubſtantia imminutum fuerit, poterit reſarciri.

*Hæbitus cor-
poris in mit-
ten ſang. con-
ſiderandus.
Actius etiã
lib. 5. c. 70.*

Eiuſdem virtutis reſpectu corporis hæbitus num denſus ſit, aut laxus & rarus conſiderandus, vt 11. meth. cap. 14. adnotauit Gal. Qui enim eo denſo ſunt præditi, cum in ijs, minor fiat virium diſſolutio, facilius quoque quamcunque ſanguinis miſ-

DE
miſſionem
poſſit, cu
modum à
prios ipſo
curatio, vt
ac ſapius
anchoram
grem acri
porum hab
uuij; tum
Egyptij ph
ſor, & reſe
Quod de a
tæmus, c
do, vt 4. ac
no ad Gla
re intellig
mus quot
dionem a
omino v
purgator
morum c
vt bene ſi
ſum ſimil
debet, 1
tas nece

missionem admittunt. Vt hæc forsân ratio esse possit, cur non modo apud Hispanos, quemadmodum à multis relatum est, sed etiam apud Egyptios ipsos adeo frequens in vsu sit sanguinis euacuatio, vt in quocunq; seî è morbo ad eam sapius, ac sæpius etiam repetitam, tanquam ad sacram anchoram confugiant, quòd nimirum ob insignem aeris caliditatem, ac siccitatem eorum corporum habitus densi sint, & minus dissolutioni obnoxij; tum etiam, quia ex ea victus ratione, qua Egyptij plurimum pituitosa vtuntur, sanguis crassior, & resolutioni ineptior in ipsis dominatur.

Quod de ætate & corporis habitu, & consimilibus diximus, de anni quoque tempore calido, vel frigido, vt 4. acutorum 19. dicit Galenus, & eodem primo ad Glau. 14. alijsq; huiusmodi eadem ratione intelligendum erit. Concludendo igitur dicimus quotiescunque principale indicans venæ sectionem adest, nihilq; iam dictorum prohibuerit, omnino venam esse secandam. Nequè enim vt in purgatione, ita quoque in sanguinis missione humorum concoctio est expectanda. Purgationeq; vt benè succedat, non solum medicamentum ipsum similitudine substantiæ attrahans concurrere debet, sed etiam expultrix ipsa corporis facultas necessario conspiret necesse est; quæ quidem

Alex. an. l. e

*Hispanorum
mos in mit-
tendo sang.*

*Tempus anni
in sang. mite.
consideran.*

*Cur ad pur-
gandum con-
coctio expe-
ctanda.*

dem naturę instituto, ac ordine ante, nisi admodum vi coacta, ad expellendum nunquam insurgit, nisi post materię coctionem, vt com. 22. aph. secundę particulę clarę Gal. docet. Pręterea in purgatione euacuandus humor à partibus remotis ad interna attractus, per angustissimos corporis meatus, exiguasq; iecoris venas transire debet, quod vt fieri absq; difficultate, & torsione commodę possit, & humor ipse à partibus, quibus pertinaciter adherbat, deterfus, atq; euulsus esse debet, atq; si crassior attenuatus, si nimis acris, nè in exitu partibus erosionem, aut detrimentum aliud inferat, contemperatus, atq; ad maiorem, quę fieri possit, mediocritatem reductus, & demum ab alijs probę separatus: Vię etiam ipsę, per quas permeare debet, sint expeditę, omniq; impedimento liberę, nè molesta omninõ, atq; interdum etiam periculosa succedat ipsa purgatio, necessę est. Quibus omnibus de causis, nisi quid magis vrgeat, cuiusmodi potissimum est materia turgens: materia maligna, materia partem principalem petens, & ideo quam primum reuellenda, materia etiam concoctionis incapax, & quę sua quantitate ita naturę vires superat, vt ab illis, nisi ex parte minuatur, minimę uinci possit, in quibus casibus etiam in principio, nulla expectata concoctione, si non erradicatiuę,

Quando ante concoctionem nō liceat purgare.

DE
 ciatuę,
 inquam al
 vrgeat, a
 est conco
 perfecta ve
 gatione.
 sanguinis
 illo expult
 cussior, m
 purgatio
 culas, dic
 tio naturę
 non est
 com loco a
 ca Gal. Q
 crmitur, n
 omnia cas
 dispositio
 est, confe
 tum, non
 debere, si
 sponte na
 liquoq; ;
 facietur.
 quantum
 Quamqu

catiue, minoratiue saltem purgare possumus, nisi inquam aliquid horum, quam ipsa cruditas magis vrgeat, ad purgationem efficiendam expectanda est concoctio, perfecta quidem in erradicatiua, imperfecta verò saltem in minoratiua tantum expurgatione. Secus autem per sectam ipsam venam fit sanguinis euacuatio. Facto enim foramine absq; vilo expultricis facultatis concursu, sanguis etiam crassior, modo latum sit foramen, absq; vlla alia præparatione exire poterit. Sed hic occurrit difficultas, dicere enim posses, non nè sanguinis excretio naturæ spòte facta in morbi principio est mala non nè est symptomatica? plane negari non potest cum loco antè citato. 4. aph. 21. 22. clarissimè dicat Gal. Quando aliquis incipit morbus, si quid excernitur, nihil tunc excernitur Naturæ ratione, sed omnia casus sunt earum, quæ præter naturam sunt dispositionum, & quæ sequuntur. Si igitur hoc ita est, constetq; præterea Medicum naturæ benè tantum, non autem malè operantis imitatore esse debere, fiet omninò, vt sicuti in morbi principio sponte natura facta sanguinis excretio mala est, mala quoq; ac noxia erit, quæ tunc à Medico ipso perficietur. Probi autem Medici esse videtur, vt si nò quantum cupit, iuuet, neq; tamen etiam noceat.

Quamquam huius difficultatis non contemnendæ

Ad mittendum sanguinem non est concoctio expectanda.

Obiectio.

Solutio.
solu-

*In principio
morbi facta
euacuatio
quando bona
esse possit.*

solatio clarius in particulari curatione apparebit, in presentiarum tamen hoc respondere sit satis, quod nimirum quamuis omnis euacuatio in morbi principio facta non possit dici perfecta, ac omnino bona illius, quæ post perfectam fit humorum concoctionem respectu, quæq; verè, omnibusq; numeris critica appellatur; simpliciter tamen, atq; aliarum omnino symptomatarum relatione, & utilis aliando, & proficua esse potest; modo alias bonas criticæ euacuationis condiciones habeat, quamuis hæc sola, quod ante tempus fiat, tantummodo desit. Quando enim Natura ab insigni humorum quantitate aggrauata, malauè qualitate molestata, eos minimè regere ac gubernare valet, quis negabit eam id commodius si ex parte onere illo siuè sponte, siue etiam medicamentorum ope subleuetur, esse præstituram? Quæ enim infestant citò è corpore exire, quàm diu intus manere, vtilius multò ac optabilius est. Leuata namq; quæ corpus nostrum regit natura quod reliquum erit facilius deinde superabit. Vt hanc ob causam Sapientissimus noster senex si quid mouendum, id in principio agendum esse, iure optimo. 2. aph. suadeat; Potissimum verò id fieri poterit per venæ sectionem, cum ad eam, vt ostendimus, nulla concoctio sit expectanda.

Quamquam autem quocunq; morbi tempore,

vt

vt dictum est, adest indicans, & nihil prohibet, sanguis mitti possit; ex Hip. tamē sententia 2. illo aph. 29. Cum morbi inchoant si quid videtur mouendum moue, multò melius esse eam in morbi principio, anteq̃ natura aggressa sit concoctionem, perficere manifestè constat. Penes quam concoctionem naturæq̃; in causas morborum actionem, cum ipsorum morborum tempora potissimum distinguantur, iure optimo præcipimur, quod vbi euacuatione opus est, & nil prohibeat, eam in principio ob iam dictā causam, perficiamus, in statu verò, vt in eo com. testat̃ Gal. melius vt quiescamus. Circa principia enim, inquit, eorum morborum, in quibus speramus agros conualituros, tentandū est maiora afferre præsidia; sunt autem hæc venæ sectio [vbi. s. sanguis peccat,] nonnunquam etiam purgatio, [vbi nimirum cachochymia adfit] quorum neutrum oportet morbo iam consistente adhibere. Coctiones enim morborum tunc maxime fiunt. Vt igitur hæc citius eueniant melius est in principijs euacuare, quò minorem iam factam materiam facilius possit natura concoquere. Et. 4. etiam de victu acutorum tex. 44. dicit, coctio dum fit à natura, coquentibus medicamentis adiuuanda est, non autem purgantibus distrahenda, & agitata. Nam quies necessaria est concoctioni.

*Morborum
tempora pe-
nes colligē
considerantur*

*Concoctioni
quies est ne-
cessaria.*

Dierum numerus cur in mittendo sanguine considerandus.

Quare in mittendo sanguine, & purgando, nō perse, sed quatenus huiusmodi morborum tempora quodāmodo connotat, nec non propter virtutem ipsam, quæ principium morbi versus, vt minus etiam in cōtione occupata, solet esse quam in progressu, robustior, dierum numerus est obseruandus. Vt horum præcipuè respectu si quid mouendum est, in principio id esse faciendum sit dictum. Virtus enim tunc robustior quamcunque euacuationem facilius tollerabit. Hoc tamen non ita est intelligendum, quasi post id tempus, vbi etiam quid noui oriatur, quod venæ sectionem postulet, virtusq; & alia omnia permittant non possit quoq; mitti sanguis. Hoc enim falsum esset; cum quæ de nouo emergunt; nouo etiam egeant auxilio. Gal. enim lib. de curandi ratione per sanguinis missionem, ca. 20. & 9. meth. 5. dicit, Quocunq; die adsunt mittendi sanguinis scopi, virium, scilicet robur, ætas, & morbi magnitudo, vel saltem futura, sanguis mittendus est nullo dierum habito respectu. Et eodem 9. meth. 5. dicit, Non dierum numero, sed cum virium robori insistentes mittere sanguinem in continentibus febribus expedit. Non igitur sui, sed virium potissimum, & aliorum ratione, morborum tempora sunt obseruanda.

Quacūq; die adsunt indicia & permittens mitti potest sanguis.

Quam-

DE
Qu
brium sa
dem solē
augmen
tate in n
ctionē pr
sunt diu
rum pro
iūsimodi
fiunt, in
neris qua
nostræ fe
tempore
cio ad sū
mortē re
poris spa
tur, cuiq;
elija vt t
ter, diebu
His ig
tū ac cl
sic deter
purū cor
ad curat
Atque
focus i

Quamuis autem huiusmodi morborum, salubrium saltem, tempora, quæ ætates quoq; eorundem solêt appellari, quattuor sint, principiû, nêpê, augmentû, status, & declinatio, pœnes variam naturæ in morborum causas actionem, atq; concoctionê præcipuè distincta; ea tamen valde inter se sunt diuersa, cum alia sint longiora, alia breuiora tum pro naturæ ipsius robore, anni tempore, vt huiusmodi alijs; tum pro humorum ex quibus morbi fiunt, in crassitie, ac tenuitate cæterisq; huius generis qualitatibus varietate. Cum verò huiusmodi nostræ febres, sint acutæ, & magna ex parte calido tempore soleant vigere, quattuordecim dierû spacio ad summû maiori ex parte, vel ad salutê, vel ad mortê terminare consueuerunt. Quod quidê temporis spaciû si in quattuor æquales partes diuidatur, cuiq; illarû tres cum dimidio dies erût assignâdi, ita vt tot quattuor nempê minus dimidio circiter, diebus earû principium, vt plurimû perduret.

His igitur hunc in modum constitutis, vt distinctè, ac clarè hæc de sanguinis missione questio possit determinari, considerare modo restat, num perpurû contagium, an per internam corruptionem, ad curandum nobis oblata febris fuerit contracta. Atq; præterea si intrinsecus originem habet eius focus imprimis distinguendus, num. s. is in venis

*Tempora morborum diuersa in aqua-
lia.*

*Harum feb-
tēpora quot
diebus distin-
guantur.*

*Ad questio-
nis solutionē
consideranda*

totius propè cor, an in minoribus, an verò in ipso mesenterio prope iecur reperiatur. Cum enim multis de causis tum .s. vt alleuietur natura, & corpus refrigeretur, perspirabileq; reddatur, tum vt putredinis pabulum, ac fomes subtrahatur necessarium sit omnino sanguinem mittere, vt firmius infra constabit; Quonam instrumento atq; auxilio sit id perficiendum, ne vllus error contingat, qui alioqui leuis in hisce febribus potest esse grauissimus, ex iam dictis distinctionibus habebitur, vt per has conclusiones apparebit.

Concl. prima

Prima conclusio in harum febrium cura omnino necessaria est euacuatio, nec sola alteratio sufficit, Conclusio hæc colligitur ex Gal. multis in locis, tum. 5. meth. 12. vbi dicit eos à pestilentia illa maximè euasisse, quibus optimè præpurgatū erat corpus, & antea fol. 107. nobis satis cōprobata fuit. Cuius quidem probationis fundamētum ex ipsius morbi natura sumitur. Cum enim sint febres, vt docuimus putridæ, ex repletionē, & corruptione humorum pendent. Quare ex Hip. 2. aph. euacuatione curabuntur. Morbi namq; qui ex repletionē fiunt, inquit Hip. tolluntur euacuatione. Cum igitur vtriusq; euacuationis. s. & alterationis sit necessitas, quò commodius alterare possimus, ab ipsa euacuatione auspicianda est curatio, tum quia im-

minuta

*Euacuatio
præcedit altera-
tionem.*

minuta materia, q̄ reliquum erit facilius alterabitur; tum quia si secus fiat, multa incommoda subsequi possunt. Si enim copiosa materia in corpore existente alterantibus aperitiuis vtamur, maior agitatio inducetur, fusaq̄; copiosa materia in varias partes præcipitare poterit, & facilius ad cor materia praua ab illis deduci. Si adstringentibus eius aditum ad cor prohibere tentabimus, obstructions magis augebimus, atq̄; materias prauas impingemus. Præstabit igitur Gal. etiam præcepto 8. meth. 4. vitiosi succi maiori parte emissa ad abstergendas obstructions accedere; cum alioqui metus sit si obstructionibus liberandis prius, quàm euacuemus, studeamus, nè ipsas magis impingamus.

Secunda conclusio. In his febribus non modò necessaria est euacuatio per purgantia medicamenta, vt suo loco deinde ostendetur; sed etiam per sanguinis missionem, quod in præsentī ex præmissis faciliè erit demonstrare. Cum enim constitutum sit febres has esse sanguineas, & ex sanguinis potissimum putredine oriri, & in corporibus plethoricis, atquè sanguineis, non modo vt portio iam corrupti sanguinis educatur, sed etiam vt maioris putredinis pabulum pro præseruatione subtrahatur, necessaria erit omninò sanguinis euacuatio.

Tunc enim, vt 4. illo de tuen. 4. docet Gal. sanguis

mit-

Secūda cōcl.

*Sang. missi
his feb. neces-
saria.*

mittendus est, quando vel ipse peccat, vel peccantes humores ipsi sunt permixti, aut ab eius natura non multum recesserint. Quæ omnia cum in his febribus potissimum circa principia cum nondum valde progressa est putredo, concurrant, negari non poterit quin euacuatio sanguinis sit maximè profutura. Quanquam enim aliquid etiam boni sanguinis educatur, cum eò tamen prauis quoque portio euacuatur, vt dupliciter sic. & putridi iam euacuatione, & boni etiam redundantis, naturamq; aggrauantis educatione, leuata, & exonerata natura, reliquias facilius deindè superabit. Accedit huc quoq; experientia ipsa, plurimi enim, vt ab initio commemorauimus, sanguinis euacuatione per varias partes sponte nature facta ab huiusmodi febribus sunt vindicati. Cum igitur Medicus sit Nature bene operantis imitator, iuxta aph. 2. primæ particula, in perturbationibus ventris, & quæ sequuntur, huiusmodi quoq; euacuatione moliri debet. Gal. præterea com. 1. in 6. de vulg. morbis. tex. 29. in febre synocha sanguinem ad animi defectum vsque misit. Sed huiusmodi febres, ex dictis, maiori ex parte sunt synochæ. Ergo, si non cum Gal. ad animi defectum vsq; propter aliquam malignitatem, cum ratione saltem, vt morbi causa, plenitudo nimium minuatur conueniet sanguinis missio.

Neq;

Med. natura imitator.

DE
Neq; fo
gramoris
naturum ful
a partibus
in his febr
euacuato
tur, & mal
ra membra
circumfere
ritus lib. de
memb. ca. 1
eandem e
lis talis aut
nidum fuit
his febribus
lis. Ergo mi
indifferente
repondebu
tiones euac
tate present
sitione. eu
nos natura
tionis huius
cetera suppe
Tertia o
vt plurimu

Néq; solum præsentis putredinis ratione, sed etiam grauioris imminentis, vt eius. s. fomes sanguis nimium subtrahatur, præseruationis gratia, & etiã a partibus nobilioribus diuersionis ergò sanguis in his febribus erit mittendus; cum simul & semel euacuato sanguine putredini pabulum subtrahatur, & maligni vapores ad cor, cæteraq; nobiliora membra confluentes reuellentur, à centro ad circumferentiam attracti. His Gal. quoq; auctoritas lib. de curatione, per sang. miss. c. 19. & lib. 9. meth. ca. 11. & ca. 5. eiusdè 9. fauet, cum dicat euacuandum esse sanguinem quando fit naturæ inutilis, talis autem fit dupliciter, vt alias quoq; à nobis tactum fuit, vel qualitate, s. vel quantitate. Sed in his febribus vtroq; modo sanguis fit naturæ inutilis. Ergo mittendus est. Verum hic, qui continuò indifferenter cucubitulis vtendum esse contendunt, respondebunt, sanguinem quidè esse ob dictas rationes euacuandũ, sed cum virtus propter malignitatem præsentè, vel imminentè saltè, nõ pmittat venæ sectionè, euacuatio hæc sanguinis cucubitulis, q̄ minus naturã lædunt, perficienda erit. Huic igitur obiectiõni huiusmodi sequentibus conclusionibus, ex antea suppositis fundam. pendentibus, satisfaciem⁹.

Tertia conclusio. In principio harũ febriũ [quod vt plurimum ad quartã vsq; diem protenditur] quæ

*Sang. missio
necessaria est
eius pro præ-
seruatione.*

*Dupliciter
sanguis fit
noxius.*

Tertia cõcl.

ex

Vena quando secāda in his feb.

ex interna putredine oriuntur, præcipuè verò vbi propè cor, vel in venis totius sit putredinis focus, nisi virtus resoluta, vel aliud ex supradictis prohibeat, omninò necessaria est venæ sectio. Conclusio hæc multis rationibus confirmari potest, in primis Aetij auctoritate lib. 5. c. 130. in feb. pestil. verè statim sang. missionem admittit. Tum verò quia tunc adest indicans, vt plurimum, venæ sectionem, atq; virtus etiam robusta permittit. Ergò si nil aliud prohibeat vena erit seccanda. Quod quidem quò citius, antequàm nimirum aucta putredine magis ipsa concidat, fiet, eò quoq; melius, ac tutius erit. Antecedens huius enthimematis facillimè comprobatur. Adest enim sanguinis vitium, vt paulò antè ostendimus, non in quantitate solù, quò ad vires saltem, si nò semper quoad vasa [hanc enim duplicem plenitudinem Aetius quoq; lib. 3. c. 10. innuit,] cum feb. synocha sit, sed in qualitate etiam, cum sanguis putrescat; adest præterea morbus magnus, febris nimirum continua, & maligna, quam vt plurimum sæua accidètia, partiùq; principalium, maximè verò cordis læsiones insignes consequuntur. Huiusmodi verò sanguinis vitia cum morbi magnitudine saltem imminenti coniuncta, esse principale missionem sanguinis per sectam venam indicans, antea demonstrauimus.

Adest

DE
Adest igitur
mis dieb
mirum fat
Cum enim
do insensib
putredo, a
elle deijci,
propterea
eò deterior
ta tamen t
Gal. 14. m
de perferre
virtus in ha
Gal. idem l
10. & Aeti
culo cum f
sed ad mag
etiam vñq;
rebant, cu
resuerit re
facultatibu
sit veneno
verè pestile
abundet, q
cipit. In C
tate sang

Adest igitur indicans. Quod verò etiam his primis diebus ferè semper adlit permittens, virtus nimium satis valida, non difficulter probari potest. Cum enim, vt retulimus paulatim, ac quodammodo insensibiliter suboriatur, ac serpat ipsa maligna putredo, ab ea non potest virtus ita citò, ac tam facile deiici, atq; in verè pestilentibus febribus. Vt propterea si in carbunculo pestilenti, in quò multò deterior ea est malignitas, ac venenositas, cum ea tamen tantum virium robur esse posse censeat Gal. 14. meth. cap. 10. vt sectionem venæ commode perferre possit, quanto magis eam tollerabit virtus in hac multò mitiori malignitate? imò verò Gal. idem loc. cit. & Oribasius etiam 7. collect. ca. 20. & Aetius lib. 5. cap. 130. in pestilenti carbunculo cum febre non modo sanguinem mittebant, sed ad magnam quoq; quantitatem, & lypotimiã etiam vsq; , vbi summa erat sanguinis copia emittebant, cum quod sanguinis superfluum in corpore fuerit relictum, cum probè à solidarum partium facultatibus regi, ac gubernari non possit, id totũ sit veneno pabulum futurum, Auicea. quoque in verè pestilenti febre phlebotomandum, si sanguis abundet, quò pabulum veneno subtrahatur, præcipit. In Critone quoq; vera pestilente febre laborante sanguinem perfectam venam misisset, Hip. vt

Virtus primis diebus constat.

Critonis exemplum.

eo in loco, com. 3. in primū epid. tex. 26. testatur Gal. si a principio fuisset uocatus. In hanc eandem sententiam omnes ferè melioris classis Medici concurrunt; ita sentit Paulus, ita Aetius, ita Sauonarola, ita Fracastoreus, & alij huiusmodi, quos longum esset omnes enumerare in pestilenti febre mirum, in illis, in quibus sanguis abundat, uenam esse secandam, sicuti in quibus adest cachochimia, esse purgandum præcipiunt. Si igitur omnes huiusmodi ad iam inceptam putredinem malignam tollendam, tum ad maiorem futuram causarum remotione inhibendam, in illis in quibus èt à multo uehementiori ueneno citius uirtus prostermitur, sectionem uenæ nihilominus summo opere commendant, & amplectuntur illam commode laturas ipsas uires existimantes, quantò magis nos in his malignis quidem, sed multò mitioribus febribus, eam administrare poterimus? Cum potissimum si quæ in principio adest uirium imbecillitas ea per aggrauationem à nimia sanguinis copia potius, quàm per resolutionem [nisi tamen aliqua alia talis causa magis resoluens adsit] fiat, quemadmodum ipsa pulsus inæqualitas nobis demonstrare potest. Unde fit, ut ex sanguinis per sectam uenam euacuatione, non modò uirtus magis debilitetur, sed multo magis potius onere imminuto subleuetur,

Debilitas uirium ex aggrauatione, sanguinis missione tollitur.

DE
uer.
reliquis
admodum
partic. In
Galenus.
Secundum
in his feb.
ruere, ut
et corpus
hamorun
teriori re
uere secti
ministrare
demonstr
em uen
in febris
fenotum
pus, ubi p
sepe fit, p
sectum. &
tur cum i
fueret, ne
non auxil
senex fit,
atares v
Quo

uetur. Sicque subleuata natura ad morborum reliquias superandas robustior reddetur, quemadmodum quoque aphor. illo 29. secundæ partic. Inchoantibus morbis &c. Idem confirmat Galenus.

Secundò probatur eadem tertia conclusio sic, in his feb. non modo materiam peccantem imminuere, vterioriꝫ putredini pabulum subtrahere, & corpus perspirabile reddere; sed etiam prauorū humorum, atq; vaporum ad cor confluxum, ad exteriora reuellere oportet. Sed hæc omnia præstat venæ sectio brachij in principio harum febrium administrata. Ergò. Maior notior est, quàm debeat demonstrari. Minor etiam facillè probatur. Quod enim venæ sectio, sanguinem, qui est præcipuus huius febris fomes, vt alias probauimus, euacuet, per se notum est. Quod etiam perspirabile reddat corpus, vbi præcipuè à sanguinis quantitate, vt hic quoq; sæpe fit, pendet ipsa obstructio, satis per se est manifestum & Gal. quoq; 8. meth. 4. & 9. meth. 5. testatur cum inquit, Nisi vitiosus succus penitus transpiret, necesse est vt putrescat, ergò vt trãspiret, maiori auxilio iam opus est, ac si quidem vel puer, vel senex sit, sanguinem detrahare non licet; Inter has ætates vbi robur egro nõ desit, secãda vena est &c.

Quod verò secta vena sanguinem, & cum illo

Vena sectio etiam pro reuulsione conuenit.

Vena sectio corpus perspirabile reddit.

*Vena sectio
ad circumse-
rentiam, hinc
mores mo-
net.*

permixtos humores à corporis centro ad circumferentiam euocet, ac sic ab internis partibus reuelat, clarius infra probabitur, pro nunc solo omnium Medicorum, imprimis Gal. lib. 4. de tuen. cap. 4. testimonio simus contenti, qui ante lenitionem alui, vbi in ea adsint cruditates, vel excrementa, venâ fecare prohibent, non alia ratione, nisi nimirum nē ad intra venas ex partibus illis cruditates attrahantur. In dysenteria etiam nullus ferē est qui ad reuulsionem potissimum venæ sectionem nō approbet.

Eet si verò Auicc. in cura variolarum sibi inconstans hac de re videatur; vbi tamen dicit venæ sectionē intro trahere, is vbi exigua, vel nulla plenitudo adest, intelligendus erit. Pro hac quoq; confirmanda conclusione faciunt omnia ferē ea argumenta, quæ p̄ illorum sententia fuerūt allata, quos venæ sectionem indifferenter probare diximus, modo tamen cautē intelligantur de principio potissimum, vel etiam alio morbi tempore, si quod graue symptoma eam postulans superuenerit, atq; virtus ipsa tollerare posse videatur. Quibus etiam addi hæc possunt, Hip. enim 1. aph. 2. in athletarum habitu, in quo sola quantitate sanguis peccat, vt ab imminentibus ex ea periculis, & malis præseruaret, sanguinem mittendum esse iussit. Ergo multo magis id erit agendum, vbi præter plenitudinem quo ad

Not.

*In athletarum habitu
vena sectio:*

DE
ad vires fa-
magis au-
ceperit. V-
firmat quo-
berrimum
intermittit
Quarta
tamorbi d-
nis plenitu-
tama putre-
medinis fu-
sentia facit
allata argu-
cipio, sed
nita ma-
magis ven-
tas valida
nium, ang-
in progres-
sus sangui-
cantia, &
merus per-
est agende
mores mu-
siquidem
ma virtus

DE PETICVLARI FEBRE. 261

ad vires saltem, aliquam quoq; corruptellam, qua magis adhuc naturam grauet, sanguis contrahere ceperit. Vt 2. aph. 17. vini acescentis exemplo confirmat quoq; Gal. Et 1 l. meth. cap. 15. inquit Saluberrimum esse in febribus non cōtinuis modo, sed intermittentibus etiam sanguinem mittere &c.

Quarta sequitur conclusio talis. Transacta quarta morbi die rarò, nisi admodum sit magna sanguinis plenitudo, & virtus satis robusta, etiamsi ex interna putredine oriatur febris, & in venis ipsis sit putredinis fucus, tutum est venam secare. Pro hac sententia faciunt ferè omnia contra venæ sectionem allata argumenta. Ea siquidem non de morbi principio, sed de progressu concludunt, cum nimirum aucta malignitate virtutis casus pertinetur, nō est magis vena secta debilitanda. Quod si tamen virtus valida esset, & graue aliquod accidens, vt delirium, angina & huiusmodi superueniret, etiā tunc in progressu, potissimum si antea non fuerat missus sanguis, vena secari pōterit, cum adsint indicantia, & permittentia, ex antea dictis, dierum numerus per se non est seruandus. Idq; potissimum est agendum, vbi tanta non est facta putredo, vt humores multum recedant à natura sanguinis, quod quidem cum huiusmodi recessu, & cachochymia, virtus multum constare non potest. Vt propterea.

Quarta cōcl.

In progressu morbi vitanda vena secta.

Cum magna cachochymia multū virtus constare non potest.

pterea Critoni, eò quod cum post principium multum propagata putredine, & virtute iam debilitata esset vocatus, Hip. minimè venam secuerit. Illud tamen circa vacuandi sanguinis quantitatè, in morbi progressu potissimum est diligenter obseruandum, vt malignitatis & virium si non presentis, saltem imminentis debilitatis ratione. non tanta sanguinis copia detrahatur, quanta à plenitudine, vel magnitudine morbi indicatur; cum & symptomati, & virtuti aliquid sit relinquendum, vt Gal. primo ad Glau. c. 14. docet. Quod si ratione aliqua, vel magnæ plenitudinis, vel magnitudinis morbi magna sanguinis quantitas sit educenda, ea non vnica vice, nec confertim, sed paulatim, ac iteratis pluribus vicibus detrahenda erit, iuxta eiusdem Galeni 11. meth. ca. 14. & 13. meth. 11. & prima aph. 23. & 4. de victu acut. 74. decretum, cum de febre ex multitudine verba faciens ita inquit, Sanguis non est educendus totus vnica vice, sed derelinquere aliquid oportet, deindè si videbitur, qd̄ defuit in prima sectione, iteratione supplere poteris. Hoc enim tutius est, quàm semel immodicè euacuare. Vnde aliquid sanguinis reponi ad curationis spacium debet, quò minus intempestiue nutriti vlla necessitate cogamur. &c.

De quantitate sang.

Iteranda portio sanguinis.

Quinta cõcl.

Quinta conclusio. Vbi propter aliquod impedimen-

dimentum venam secare nō licet, alio auxilio, quod ferè tantundem valeat, erit supplendum, vel. i. per cucubitulas scarificatas ipsi dorso applicitas, si potissimū morbus per totius corporis cōtactum, atq; contagium sit contractus, & putredinis focus sit in venis minoribus ambitus totius; per hirudines verò hæmorrhoidibus adhibitas, si focus ille circa mesenterium, & infra iecur in concaua eius parte consistat. Cucubitulas enim sectionis venæ esse vicarias, & vires minimum debilitare, omnium Medicorum consensu receptum est. Hanc conclusionis particulam confirmant omnia ferè argumenta autea pro cucubitalis allata. Est autem illud quod iam diximus animaduertendum potissimum cucubitulas à nobis commendari, quando morbus per ambitum totius, ut per condormitionem est contractus, quia tunc seminarium facilius educitur, & à partibus internis reuellitur. Vbi verò per contagium quidem, sed per inspiratum seminarium sit acquisitus morbus, nisi quid aliud obstat, uenæ sectionem magis comprobamus. Cum enim tunc putredinis seminarium imas partes occupet, ab illis quamprimum educendum uenæ sectione ad exteriora erit, simulq; pabulū, quòd ab illo infici potest subtrahendum. Cucubitula uero in illis nobis spectè vñr, in p̄cipio potissimū ex Actio. l. 3. c. 20.

Cucubitula.

Quando maxime vñdū cucubitalis.

Quibus nocua sint cucubitalia.

in

in quibus insignis est sanguinis plenitudo, nisi ea prius secta vena imminuta sit; & ét in quibus venæ ipsæ maiores crassioribus humoribus refertæ sunt, q̄ ex lotio crasso obseruat, vt clarissimè dicit Auic. fen. 4. lib. 1. cap. 21. Cum enim huiusmodi crassos humores, vel copiosum sanguinem cum impetu à venis maioribus, ad minores attrahant, necessariò in his magis impinguntur, & obstructiones ipsius febris, & putredinis causa, adaugentur. Frequens etiam, ac nimius earū vsus fugiendus est nè calore naturali nimium euocato prauorum humorum coctiones impediuntur, & vires prosternantur.

Hyrdines.

Quod vero vbi putredinis focus sit in mesenterio, & concaua iecoris parte, hæmorrhoidum per hyrdines apertionem magis, quam vel venæ sectionem, vel cucurbitulas approbemus, ea ratio facit tū quod hyrdines à profundioribus partibus, quam cucurbitulæ extrahant, ut dicit Auic. 4. 3. cap. 22. tum quod si tunc brachij vena aperiretur à foco illo materia praua ad iecur, & alias nobiliores partes promptius attraheretur; totaq; sanguinis massa ea inficeretur; quod serè, & cucurbitulæ ipsæ præstare poterunt. Per hæmorrhoidas uerò absq; ullo nobiliorum partium incommodo materia praua educi, atq; reuelli poterit. Cum enim uenæ hæ hæmorrhoidales à meseraicis, & a uenæ portæ ramis oriuntur,

Venæ hæmorrhoidales vnde oriuntur.

DE
tur, magn
cucurbitu
tione virib
etiam ob c
debilis ven
Quando
se secanda
adhibenda
ex doctis co
perit vide
cu loco cu
febris ipsu
grauē symp
rent peric
cur.
Quò ad
dissolueat,
no; vt quæ
cane, euaci
Quod si vi
fiducella e
Si verò in
prelio, si
suphena p
huiusmod
abus, plu

DE PETICVLARI FEBRE. 265

tur, magna per eas fiet, & à corde, & à iecore tum euacuatio tum reuulsio; nullumq; ex hac euacuatione viribus accedit detrimentum, quam quidem etiam ob causam ijs etiam vtimur, quando virtus debilis venæ sectionem non admittit.

Quando igitur ipsius febris peticularis ratione fit secanda vena, vel cucurbitulæ, aut hyrudines adhibendæ, et qua quantitate sit detrahendus ex doctis constat. Ad horum integrum vsum superest videre, quæ nam vena sit aperienda & etiam cui loco cucurbitulæ adhibendæ, hocq; solum febris ipsius causa, nam de ijs propter aliquod graue symptoma vsurpandis, & an, quando apparent peticulæ, vena secari possit suis locis dicetur.

Quò ad venam aperiendam, nisi quid aliud *Vena cõis.* dissuadeat, iecoraria dextri brachij, vel communis; vt quæ a fonte, & à toto in quo humores peccant, euacuat, & à corde reuellit, eligenda erit. Quod si virium aliquam debilitatem timeamus saluatella etiam in manu posita aperiri poterit. *Saluatellz.* Si verò in mulieribus adsit aliqua mensium suppressio, sitque iam tempus consuetum præsens, saphena primò, deinde alia aperiri poterit, sed de *Saphena.* huiusmodi febribus cum mensuris complicationibus, plura deinde dicentur.

*Cui loco ad
hibendæ cucu-
bitulæ*

*Crurib. quan-
do cucubitu-
læ adhibendæ.*

*Cucubitulæ
quæ sint vicia
vix sectionis
venæ.*

Circa locū cui adhibendæ sunt cucurbitulæ non leuis ambiguitas reperitur. Quando quidem alij spatulis ac dorso; alij circa finem ipsius dorsi tantū; alij demum cruribus ipsis adhibendas esse contendunt; quælibetq; sententia suas habet rationes. Sed vt quod sentimus liberè proferamus, ita incedendum hac in re nobis videtur. Quod si in principio morbi sumus, nec vlla facta sit adhuc sanguinis euacuatio, potissimum si corpus sit pleoricū, cum tunc, & euacuationem, & reuulsionem simul requiramus, cruribus primum, vt Aetius li. 3. c. 21. docet, deinde circa finem dorsi, tādē, verò præcipuè cum iam peticulæ errumpunt, ipsis spatulis adhibendas esse censemus. Sic enim à toto commodius fiet euacuatio, & à principalioribus partibus reuulsio. Crura enim scarificata, vt dicit Auic. 4. primi ca. 21. verè magis, quàm circa dorsum cucurbitulæ, vicem sectionis, venæ gerere videntur, & 2. aph. 17. circa finē, Gal. confirmat. Quando quidem cum venæ ad crura descendentes satis amplæ cum à maioribus venæ cauæ ramis exoriūtur recta quæ deorsum ferantur; quæ verò ad dorsum pertingūt, & flexuosæ, atq; exiles videantur, commodius totius plenitudo, cum sanguis potissimū crassior est, per crura, quæ per dorsum minui posse videtur, & absque magno virium detrimento, cum à remotioribus à fontis.

fontis calore partibus in quibus non fit magna spiritu-
 rituum dissolutio. fiat euacuatio. Vt nunquā non
 potuerim hac in re Egyptios Medicos non com-
 mendare qui pueris, alijsq; quibus aliqua de causa
 venam brachij aperire non audent, huiusmodi cru-
 rum scarificationes. quāuis aliter, ac nos cucurbi-
 tulas scarificatas adhibeamus, ad mouere soleant;
 hanc vnā euacuationem veram sectionis venæ vi-
 cariam existimantes. Præter id etiam quod à prin-
 cipalibus partibus reuellant, vt sic incommodum
 illud, in quod qui dorso semper eas adhibent, incur-
 runt, euitetur. Cum enim vt Gal. multis in locis
 potissimum. 4. meth. & 11. meth. 15. 17. 18. & 3.
 de locis aff. cap. 4. & 14. meth. 9. ac alibi testatur,
 cucurbitulæ à toto ad locum, cui adhibentur san-
 guinem attrahant, si magna fit in corpore sangui-
 nis redundantia, nulli dubium, quin ad partes cor-
 di vicinas attrahetur; Vnde magis vitalis virtus ag-
 grauabitur, & obstructions augebuntur. Cum
 verò imminuta est plenitudo, pro aliqua deriu-
 atione etiam dorso adhiberi possunt, tutiusq; om-
 nino circa finem eius, quandoquidem etiā per eas
 partes venæ satis magnæ perreptant per quas, si po-
 tissimum non superficialia tantum, sed profundior
 paulo fiat scarificatio, etiam crassior sanguis educi
 poterit,

*Egyptij cru-
 ra scarificāt.*

*In principio
 circa dorsum
 non sunt ad-
 hibendæ cu-
 curbitule.*

*Quando cu-
 curbit. crass
 sanguinem
 educant.*

Ex dictis igitur manifestum est non ita indifferenter vt multi faciunt, statim vel ad venæ sectionem, vel ad cucurbitulas in omnibus esse confugiendum, sed summa opus esse diligentia. atq; præ meditatione; & distinctione iuxta conclusiones superius allatas.

Soluentur argumenta contraria

Ex quibus etiam facillimum erit argumenta vtriusq; illius sententiæ confutare. Quod cum ad nostræ sententiæ maiorem confirmationem non parum conferat, propterea ea hic diluere conabimur. Occurrunt autem imprimis illorum argumenta, qui in his febribus nunquam venæ sectione vtendum persuadere conantur, quibus etiam primo loco satisficiemus.

Respondetur illis qui semper venæ sectione damnant.

Ad primum

Ad primum ergò ita respondemus, ex maiori illa propositione magis sententiam nostram comprobari, quandoquidem, vt ex antea probatis constat, non modo humores peccantes sunt permixti sanguini, cum sint in venis, & febres continuas consequenter efficiant, sed præcipuis huius malignæ putredinis sit ipse sanguis, cum ad eum malignam hanc qualitatem præcipuam habere contrarietatem supradixerimus, vt propterea ad hoc, vt veneno pabulum subtrahatur, sanguinem minuere sit necessarium. Neq; in principio, cum non iam propagata est putredo, humores multum recedant à natu-

DE F
in natura sa
more solet.
esse quoq;
morem illu
bi principi
probatione
cipio numin
statim fiat
quoniam v
essentetur p
vino acefco
leus iure
qui in febr
eumalignit
autem lang
nona carit
humores c
habebat,
nis euacua
bona euac
qualia pecc
ibi illa est
peret.
Cur ve
tionem ibi
non fuit

DE PETICVLARI FEBRE. 269

à natura sanguinis, quod in progressu tantum euenire solet, quo tempore non negamus necessariam esse quoq; ipsam purgationem. Quare constat minorem illius sillogismi non esse ita facile, in morbi principio maximè, admittendam. Ad cuius probationem quoque iam responsum est; in principio nimirum non esse tantam corruptionem, vt statim fiat valde nobis aduersus, ac inimicus; quinimo vt diximus cum corrumpi incipit, si euentetur pristinam sæpè naturam aquirat, vt de vino acescente dicit Galenus. Qui quidem Galenus iure optimo Medicos illos reprehendebat, qui in febre illa maligna venam secabant; cum in ea malignitatis fomes esset ipsa cachochimia, non autem sanguis; quandoquidem pestis illa ex annonæ caritate, in qua non sanguis, sed prauis alij humores dominari consueuerunt, sui originem habebat, vt purgatione magis, quam sanguinis euacuatione egeret, cum ea tantummodo bona euacuatio iure sit censenda, in qua talia, qualia peccant, educuntur. Nostra verò hæc febris ab illa est longe diuersa, vt ex supra dictis liquidò patet.

Cur verò Critoni Hip. venam non secuerit, rationem ibidem affert Galenus, quia, s. à principio non fuit vocatus. Ex quo insinuare videtur quod

Cur Medicos illos reprehenderit Gal.

Cur Critoni venam non secuerit.

quod si à principio fuisset vocatus, eam non prætermisisset, quia corpus erat pletoricum. Sed dices, in secunda morbi die accessit, quo modo igitur non fuit in principio vocatus, cum ad 4. vsque diem principium harum febrium perdurare dixerimus? Respondetur dierum quattuor spacium nostrarum harum febrium principiū statui posse, non tamen febris illius Critonis; namq; cum ea esset verè pestilens febris, consequenter quoq; acutissimus morbus erat. Et ideò breuissimo temporis spacio sua tempora percurrit, vt propterea in secūda die morbus potuerit esse in statu etiā. Nostre verò febres quamuis non essent ita acutæ, quo tamen citius in ijs euacuatur sanguis antequam virtus fiat imbecillior, eò melius existimandum erit; cum indies pro ratione veneni magis, magisq; debilitetur.

*Ad eos qui
semper venā
secundam pu-
tant in his
febr.*

Ad eos verò qui quocunque morbi tempore indifferenter in his febribus sanguinis euacuationem per sextam venam faciendam esse existimant, ita imprimis generatim respōderi potest, eam quidem ratione tum febris, tum eius putredinis pabuli, & alijs multis de causis conuenire, sed vt antea diximus non solū indicans, sed & permitrēs quoq; necessario adesse debet. Quare eam in morbi progressu minus conuenire dicimus, non quia dehit
indi-

DE P
indicans, fe
permittere.
tū virtus
ita etiam vi
tunc libent
tū numer
tū, ex G
tribus mitt
singula hui
Succedū
freta venæ
Ad quoran
suppositum
tum huiusm
limum sit, a
putredine in
non habebu
Sed neq; eti
gum infect
qui per a m
conuoxerū
nem in secti
tam concl
rationem e
tum cum i
eo facilius

indicans, sed quia magna ex parte virtus tunc non permittit. Cum enim aucta est malignitas necessàriò virtus debilior redditur. Quod si in progressu etià virtus constet, & nil aliud prohibeat, etià tunc libenter nos eam admittimus, cum non diuturno numero, sed vni virium robori imprimis intenti, ex Gal. antea citato loco, sanguinem in febribus mittere debeamus. Et ex his fundamentis singula huius opinionis argumenta est diluere.

Succedunt modo illi, qui cucurbitulas tantum, sprete venæ sectione, in his febribus admittunt. Ad quorum quidem primam rationem dicimus suppositum illud suum, quod. s. per contagium tantum huiusmodi febres contrahantur; Cum certissimum sit, atq; antea comprobatum sæpissimè ex putredine interna exoriri. In quibus saltem locù non habebunt ob dictam rationè ipsæ cucurbitulæ. Sed neq; etià omnibus indifferenter per contagium infectis, conuenire poterunt, sed ijs tantum, qui per ambitum totius, quod quidem rarius fit, contraxerunt, cum vt plurimum per inspiratum aerem infectionem hanc communicari dixerimus antea in conclusione quinta. Cum verò ita per inspirationem contractum est malignum hoc seminarium cum immediatè quodammodo cor petat, ab eo facilius secta vena reuellitur. Sed quodcumq;

*Respondetur
illis q cucurbitulas tantum admittunt.*

per

per contagium contrahatur, certum est febrem antea non inducere, quàm putrida illa exhalatio siue à seminario, siue à putredinis foco cordi primùm, inde verò toti corpori sit cōmunicata, vt antea de febris subiecto agentes ostendimus, cum igitur putredo tunc propagata sit per totum, & ad cor, nullo auxilio ab his tum reuelli, tum euacuari, quàm venæ sectione potest; idq; quamprimum antequàm partibus solidis malignitas infigatur tentandū erit. Quamquàm verò sudorem interdum, & copiosam pericularum eruptionem debito tempore, ac criticè factam aliquid leuaminis in his febribus attulisse non negemus; ex tali tamen sola euacuatione, nisi aliqua alia copiosa, vel per lotium, vel per aluū, vel sanguinis aliquod profluuium accesserit, quemquam perfectè morbo solutum fuisse, neq; conspeximus, neq; faciliè euenire posse admittimus. Supposito igitur, quod ante probauimus, seminarium malignum vel cum aere inspiratum, vel per faciem, ac manuum potius, quàm reliqui corporis, quod vestibus contactum manet, poros, imas corporis partes penetrare, quis non videt à penitionibus illis partibus facilius tum euacuari, tum à corde reuelli, venæ sectione, quam cucurbitulis dorso potissimum adhibitis, tale seminarium posse? quinimo per cucurbitulas illas ad cor proruptior attra-

hi

Sola percritim euacuatione vix aliquem liberauit.

DE P
 hi videtur
 remia ad ce
 trahantur.
 conclusionem
 non curatio
 Ad secur
 peris in ter
 cum tanta
 ter. Et si q
 aggrauatio
 alluabitur
 in futura m
 stratio.
 Præterea
 libora purg
 phorbio al
 venæ section
 tis, quando
 in actuando
 do magis q
 venam labo
 egreditur.
 um habeat
 gare oport
 gis deijciur
 purgantia t

hi videtur. Quod verò secta vena non a circumferentia ad cœtrū, sed e cōtra potius foras humores at trahantur, & supra in secūdo argumēto pro quinta conclusiōe ex parte probatum est; & in peticularum curatione magis ostendetur.

Ad secundam eorundem rationem ex dictis superius in tertia conclusiōe, patet responsio. Non enim tanta hæc est malignitas, vt ita citò vires eneruet. Et si quæ ea est in principio cum potius sit per aggrauationem, quam per resolutionem, secta vena alienabitur; præcauebiturq; subtracto pabulo maior futura malignitas, à qua maior fiet virium prostratio.

Præterea si vires in principio sustinent etiam validiora purgantia, vt aliqui etiam ad pillulas de euphorbio ascendere non vereantur; facilius etiam venæ sectionem sustinebunt. Clara est consequentia, quandoquidem virtus in ipsa purgatione tum in actuando medicamento, tum etiam in expellendo magis quam in mittendo sanguine per sectam venam laboret; facile enim factò foramine sponte egreditur. Cumq; purgantia calorem excitandi vim habeant, vt dicit Gal. lib. quos, & quando purgare oportet, febrē augendo vires cōsequenter magis deiiciunt. Sed cur in progressu admittuntur purgantia nō tamen venæ sectio. Respondeo quia

Mm tunc

*Vena sectio
nō trahit hu
mores ad cen
trum.*

Ad secundā

*Vires debi
les per aggra
uationem se
ctæ venæ alle
niantur.*

*Vires in prin
cipio harum
febris con
stant.*

tunc propagata putredine magis peccat cachochimia. Et si autem spirituum aliquid, & sanguinis boni etiam euacuetur, maius tamen ex pravi sanguinis euacuatione, & naturæ alleuiatione iuuamentum, quam sit nocumentum, subsequitur. Leuata namq; vt dicit Gal. 2. aph. natura onere, quo premebatur, facilius quod reliquum erit concoquet, ac superabit. Quamuis autem verissimum sit sanguine nutriri potissimum, & conseruari nostrorum corporum vires, verum tamen etiam est eas, vt debita humorum proportione, ac comensuratione fouentur, ac robustæ conseruantur, ita à nimia, atq; disproportionata quãtitate lædi, vt 4. de tuenda docet Gal.

*Sanguis etiã
in cordum na-
turã grauat.*

Quando igitur sanguis ita redundat, vt plenitudinem si non quoad vasa, saltem quoad vires efficiat, cum vires ita premeat, illisq; sit molestus, vt regi ab illis amplius non possit minuendus est, siue quantitate peccet, vt prima aph. de athletarum habitu à Gal. dictum est, siue etiam qualitate, modo nimium à propria sanguinis natura non distet, vt de acescente vino exemplo idem docuit Galenus. Tunc igitur tantum abest quod temerè, vt optima ratione potius, atq; consilio mittatur. Temerè verò mitti dicendum esset, si nullo in eo, sed in alijs potius humoribus vitio existente sanguis mitteretur.

*Sanguis quã-
do temerè
mittatur.*

Tunc

DE
Tunc eni
ctus prau
Auc. 4. p
nimiam c
deceretur
eo in casu
existimam
cipia poti
sanguine n
tas seden
maligno se
superius o
do obstru
existente i
morum co
quodq; dicit
Aliqua
litare obstr
quillæ d
morum e
vt nonnu
stinctione
iora nimm
Ad ter
tus cont
subiungit

Tunc enim sanguine probo euacuato, intus reli-
ctus prauus humor magis, magisq; fureret, vt ex
Auic. 4. primi cap. 20. patet, vt sic vel ad humoru
nimiam cruditatem, vel colericorum ebullitione
duceretur corpus, quæ incommoda, vt euitentur,
eo in casu nos quoq; à venæ sectione abstinendum
existimamus. Hoc verò in his febribus circa prin-
cipia potissimum per quàm rarò contingit, cum in
sanguine redundate maiori ex parte praua hæc qua-
litas sedem habeat. Quando verò pro tollendo
maligno seminario cucurbitulæ sint amplectendæ,
superius ostendimus. Quod verò cedem non mo-
do obstructions tollant, sed potius, vbi magna
existente in corpore plenitudine, & crassorum hu-
morum copia adhibentur, magis augeant, antea
quoq; diximus, in quinta conclusione.

Aliquando etiam cucurbitulas vires posse debi-
litare obstructions, & consequenter malignam, a
qua illæ deiciuntur, putredinem adaugentes, & hu-
morum concoctione, si nimis frequenter potissimū,
vt nonnulli faciūt, & nulla vel temporis, vel loci di-
stinctione adhibeantur, calorem naturalē ad exte-
riora nimīū euocādo, ex dictis antea facile ē videre.

Ad tertiam rationem; dico argumentū hoc po-
tius contra ipsos facere; concessa enim maiore, hæc
subiungo minorem, sed quando natura in morbi

*Cucurbitula
interdum nocent.*

Ad tertiam

principio expellit huiusmodi peticulas, per dorsum non regulariter, sed symptomaticè operatur, cum ex Gal. in aph. Quæcunq; in morborum principijs euacuantur sint symptomata dispositionum præter naturam. Ideo in hoc non debet Medicus naturam imitari. Imo potius cum id naturam à magna plenitudine aggruari indicet, ne in superius allegata incommoda incurramus, ea, secta vena, prius erit minuenda. Cum præsertim tantum absit ut venæ sectio humorum ad exteriora motum impediatur, ut potius adiuuet; leuata enim natura facilius deinde concoquit, atq; expellit, ut ex Gal. 2. aph. 29. colligitur. Quocirca apparentibus etiam in progressu peticulis si virtus constet, & nil prohibeat posse secari venam suo loco probabitur.

Euacuatio in morbi principio facta symptomatica.

Venæ sectio motu ad circumferentiã adiuuat.

Ad quartum

Hyrudines adhibentur a iecore reuellunt.

Ad quintum. Venæ sectio non concentrat humor.

Ad quartum argumentum patet solutio ex quinta conclusione. Quando enim ijs in partibus est putredinis focus hyrudines hæmorrhoidibus adhibitas magis commendamus. Cum enim illæ, ut dictum est à venæ portæ & a meseraicis ramis oriuntur, innantæ reuellent potius ab hepate, quàm ad illud trahant: quod faceret secta vena brachij, quæ à venæ cauæ ramificationibus ultra iecur ortum ducit.

Ad quintum, antea quoq; dictum est venæ sectionem non concentrare, sed potius alleuando naturam

DE
ram quant
sa, ut val
non nibus
humores
quam, si a
tate infect
nitatem in
dimus. Si
ne sectio,
tus esset n
secta vena
mus quoq;
bitum toti
Quam u
erigitur, m
violentia a
ficienti sep
etiam si qu
tenur, ac p
Ad sextu
ut aliqua h
venæ sectio
per est, nec
sed id erit
emergens,
Sed de his

ram quantitate humorum aggrauatam esse in cau-
sa, vt validius, ac fortius foras expellat, contrarijsq;
omnibus resistat. Et dato etiam quod in trorsum
humores duceret, argumentum vim haberet ali-
quam, si aerem maligna, ac pestilenti aliqua quali-
tate infectum concederemus. Sed huiusmodi prau-
itatem in aere nullam fuisse antea suo loco osten-
dimus. Sic aliquibus etiam suspecta esse posset ve-
næ sectio, vbi ex puro contagio exteriori contra-
ctus esset morbus. Quo in casu etsi forsan etiam
secta vena obesse non possit, non tamen damna-
mus quoq; cucurbitulas ipsas, & alia, quæ per am-
bitum totius euacuare possunt, vt sudorifica ipsa.

Quamuis verò & venæ sectio non nihil humores
exagitat, maior tamen ex cucurbitulis, cum summa
violentia attrahant, huiusmodi agitatio, absq; suf-
ficien- ti sæpe resolutione fieri videtur, vt ab ipsis
etiam si quid prauum lateat in corpore, magis agi-
tetur, ac permisceatur.

Ad sextum, concedimus aliquando fieri posse,
vt aliqua huic feбри coniungatur symptomata, quæ
venæ sectionem omittere cogant, sed id non sem-
per est, nec ratione febris, de qua hactenus egimus.
Sed id erit ratione illius accidentis, quod de nouo
emergens, nouo quoq; pro sui natura eget auxilio.
Sed de his deinceps non nulla clarius explicabuntur.

Ad

*In morbo ex
puro contagio
extrinseco
sectio est sus-
pecta.*

*Cucurbitulae
magis, quam
vena sectio
humores agi-
tant.*

Ad sextum

Regul. regul.

*Ad septimū**Experientia
in contrariis.**Exemplum
vranium.**Reflectitur
argumentū.*

Ad septimum, & vltimum tandem dicimus experientiam ipsam nobis quoq; , quàm illis, magis fauere. Quandoquidem multo plures, ita Deum testor, quibus tempestiuè, ac conuenienter secta fuit vena, quàm quibus ea neglecta, adhibitæ fuerunt cucurbitulæ, conualuisse conspeximus. Imò verò quibus ea omiſſa fuerat defectui huic quodammodo supplens ipsa prouida natura, plurimos hemorrhagia ex naribus, vel vtero à morte vindicauit. Vt verò de alijs, quos penè infinitos recensere possem, qui secta vena sunt ab his morbis liberati, taceam, mei ipsius exemplo id confirmare liceat. Cum enim me huiusmodi febre correptū esse animaduertissem, quamprimum à lenita aluo, multis etiam in hoc repugnantibus, venā nibifecta curauī, cui imprimis auxilio post Deum optimū maximū, inter alia multa ab excellentissimis amatissimisq; meis collegis administrata, recuperatā incolumitatem acceptam referendam censeo. Si igitur vt illi aiunt, & nos quoq; libenter assentimur, experientiæ in Medicina faciēda tantūm concedendum est, hac etiam de causa in his febribus, seruatis tamen seruandis, vt diximus, venæ sectionem, tanquā præcipuam huius curationis cardinem summoperè amplecti debemus. Tanta igitur cum sit venæ sectionis op-

por-

DE PETICVLARI FEBRE. 279

portunè administratæ nedum utilitas, sed necessitas quoque, mirum esse non debet, si multi, quorundam etiam medicantium, qui vulgi potius, secretæ cuiusdam, atque arcanae Medicinæ nomine, & auram, & aurum, quam ægrotantium salutem confectantur, applausu suffulti, ab hoc præstantissimo auxilio abhorrentes in id, quod Galenus. 11. meth. 15. conquestus est, incidant: Diuites enim, inquit, pauperibus perperam magis curari, ut qui licet sanguine magis abundant, quàm pauperes, sanguinis missionem tamen ob molliciem reformidantes, in putridam febrem mox incidant, grauiaq; non citra vitæ periculum symptomata patiantur. Quæ vna ad alias quoque non paucas causas adiungi possset, quod multi nobiles in nostra hac Ciuitate Tridenti, ab his febribus fuerint sublati; tum quod à tanto auxilio erronea quadam ducti opinione abhorrent, tum quod plerique, [tanta est sepenumero sui ipsius negligentia] Empiricis quibusdam inanem quandam Medicinam profitentibus, quam Rationalibus Medicis audacius, ac promptius sese comitterent. Sed perpauci admodum ex his fuerunt, qui tantæ suæ temeritatis propriæ vitæ periculo pœnas non luerint.

Quo-

*Diuites qd
vena sellio-
nem timeat
perperam se
pè curantur.*

*Cur multū
nobiles obier-
int.*

*Cōmunic te
meritatis ve
prehensio.*

V S
dicimus
illis, magis
es, ita Deum
nienter scdm
adhibita fue-
imus. Imo
huic quodis
olurimos ha-
rte vindica-
itos recense-
morbis libe-
l confirmat
ore correpti
à lenita alio,
renā nibisect
Deum optima
isimis aman-
, recuperati
m cenleo.
penter affen-
nda tantum
usa in his se-
vt diximus,
m huius ce-
plecti debe-
ectionis op-
por-

Quoniam verò ægrotantium assensus, & inclinatio ad remediorum vsum plurimū facere videtur; suntq̃; aliqui adeo duræ cervicis, vt ad sectionem venæ vllis rationibus adduci non possint, propterea in his ad alia auxilia, hyrudines nimirum cucurbitulas, & huiusmodi alia, habita tñ semper eorū, q̃ superius diximus distinctione, deuenire cogimur.

Antequā autem fermoni huic de sanguinis euacuatione finem imponamus, cuidam quæstioni satisfaciendum imprimis videtur. Cum enim statutum sit in his febribus necessariam esse sanguinis euacuationem, & infra etiam clarius ostendetur, opus quoq̃ue purgatione esse, queri iure poterit à quonam, cum vtriusq̃; par est necessitas, curatio sit inchoanda, à purgatione nē, an a sanguinis missione? Dubitandi hoc pacto ratio ex diuersis tum Gal. tum Hip. locis, potissimum vero 1. aph. 6. & 4. de ratione victus acutorum aph. 21. & alibi dictis pendet. Ita tamen hanc difficultatē terminandam esse censemus, vt sermo sit vel de leuiter purgantibus, ac lenientibus tantum, vel de valide, & electiue ducentibus. Si sermo sit de prioribus, de lenientibus nimirum dubium non est, nisi maxima admodum, & præceptis sit sanguinem educendi necessitas, eauenæ sectionem, uel aliā quamcunq̃; sanguinis euacuationem debere præcedere, ubi

An a purgatione, vel sanguinis missione inchoanda curatio.

Dubitatio.

Responsio.

Lenientia sanguinis missione præcedant.

ubi in primis uijs intestinis. f. uentriculo, & his uicinis partibus cruditates, seu excrementa adesse ex suppressa aluo, ex cibis præassumptis, & huiusmodi coniecerimus. Nam nisi hæc prius, uel uomitu si in uentriculo, uel clysteribus si in infimis intestinis, uel leniente pharmaco per os exhibito si in utrisq; exiterint, educantur, ea ab inanitis uenis ad iecur, & ambitam totius attrahentur, ut 4. de tuen. c. 4. & 5. iure præcipiat Gal. hac de causa sanguinem nõ esse mittendum, adde etiam aperitiuis tutò non esse utendum, ubi in primis uenis cruditates abundant, & 8. meth. 4. inquit, præstat enim uitiosi succi maiori parte emissa ad abstergendas obstructions accedere; cum alioqui metus sit, si obstructionibus liberandis priusquam euacues studeas, nè ipsas magis impingas. Diximus uerò non sine ratione id esse agendum, nisi præceptum sit sanguinem mittendi necessitas, vel ob acutiem ipsius morbi potissimum exfluxione pendentis, ut est angina, pleuritis, & huiusmodi. In his enim sæpenumero aliter operari cogimur. Si enim prius leniens exhibere uelimus, cum hoc non nisi multis horis operationem suam absoluat, qua durante, ne impediatur sanguis mitti non possit, ideo tunc ne interim morbus augeatur, quamprimum uenam aperire possumus; & post horam circiter sedato nempe sanguini

*Primum
uicium ex-
creta quo
modo educen-
da.*

*Aliquando
post horam a-
miss. sang. le-
niens exhibe-
ri potest.*

N n   nis

nis motu, leniens exhibere possumus, vel clysterē, vel medicamentum. Neq; hoc est contra Auic. & aliorum præcepta cum prohibent eadem die sanguinem mittere, atq; purgare. Nam hi de purgantibus valide, nō leuiter sunt intelligendi, & vbi nulla neccsitate ad aliud operādum cogimur, sed morbus dat indutias.

Si verò de electiuè, ac validè purgantibus loquamur, tunc ex Gal. 4. de tuen. cap. 4. & ex Auic. 4. primi, cap. 4. considerandum est an humores omnes in ipsa massa sanguinea fuerint æqualiter, vel inæqualiter aucti, vel an sanguis parum, vel multum à natura sua, ad crudorum, vel superaffatorum humorum naturam recesserit. Si enim æqualiter humores omnes aucti sint, vel sanguis ipse à sua propria natura non multū recesserit, tunc pari vtriusq; purgationis. s. & sanguinis euacuationis existēte neccsitate, prius sanguis est mittendus, tum deinde purgandum. Sic enim imminuta sanguinis quantitate, & magis ad apertis vijs facilius succedet à medicamento purgatio, vitabunturq; ea, quæ ex sanguinis agitatione provenire possent accidentia.

Si verò magnus sit sanguinis à natura sua per aliquis permixti humoris prædominium recessus; tunc superabundans humor prius expurgandus est, & ad aliorum proportionem adæquandus; tū deinde

Quando purgationi præmittenda sãg. missio.

Quando purgatio præmittenda sãg. euacuationi.

DE
deinde si
lis vacuat
humore n
contingit
humorum
fixum su
effrens sic
immodica
humor sup
civem, l
Quare
sanguine a
cū in esse
cit, est int
admitti
si alios hu
modo nim
lis deinde
cap. 14. i
mones de
prius purg
æqualitat
præcipit
morum e
cessitur
possit, in

DE PETICVLARI FEBRE. 283

deinde si opus sit, sanguinis missione omniū æqualis vacuatio perficienda est. Si enim vno aliquo humore nimium superabundante, vt cachochymia contingit, sanguis mittatur; cum aliorum quoq; humorum, qui prædominantis veluti quoddam frænum sunt fiat euacuatio, prædominans magis effrenis fiet, & sic vt dicit Auic. 4. p. c. 20. vel ad immodicam cruditatem ducentur, si pituitosus humor superabundet; vel ad colericorum ebullitionem, si superaffati humores prædominentur.

Quare cum Gal. 1. ad Glauc. Si bilis cum ipso sanguine ad intrauenas aucta fuerit, efficacius remedium esse venæ sectionem, quàm purgationem, dicit, est intelligendus quando non multum vel per aduisionis gradum, vel ad aucta quantitate bilis ipsa alios humores non excedit. alioqui enim si altemodo nimium recederet, prius purganda esset bilis. deinde si opus sit vena secanda ad Gal. 5. meth. cap. 14. imitationem, qui in cataro salso ad pulmones defluente quâdo corpora sunt cachochymia prius purgat. deinde ijs ad probiorē succū, quâdâq; æqualitatem reductis sanguinem esse mittendum præcipit. Ita igitur circa sanguinis, & aliorum humorum euacuationem, quando ita tempestiue accersitur Medicus, vt omnia opportunè præstare possit, incedendum erit regulariter.

*Respondetur
Gali. auctori
sunt.*

Nn 2 Quo-

*Quid Me-
dicus in pro-
gressu morbi
vocat, qd
agendum.*

Dubitatio.

Quoniam verò tanta quorundam salutis pro-
priae est negligentia, vt non ab initio, sed in progres-
su tantum morbi, & post 4. vel sextam quoq; atq;
tardius, cum etiam iam expulsionem ad cutim ag-
gressa sit natura, Medicum accersant, maxima tunc
oritur difficultas, atq; ambiguitas. quidnam effi-
ciendum sit. Supposito enim nullam adhuc neq;
à natura, neq; ab arte factam esse euacuationem, in
primis vijs excrementa, ac cruditates redundare,
quod adhuc aluus lenita non sit; plenitudinem in
toto adesse, & iam expulsionem per cutim tentare
naturam, vnde, hoc est à sanguinis nè missione, vt
plenitudinem minuamus, an à cucurbitulis vt na-
turae motum adiuuemus, an verò à lenitione alui
quò tutius alijs auxilijs deinde vtì possimus, erit no-
bis inchoanda curatio? Quodcumq; enim aggre-
diamur, non leues suboriri videntur difficultates.
Et primò enim secta nimirum vena, naturae motus
ad extrà impediri forsan poterit, quod quidem, &
multo etiam maius periculum, ex tertio purgante
nimirum medicamento, quod ab aucta tunc cacho-
chymia exoptulari videtur, exhibito iminere clarif-
simum est, cum nullis non admittat purgantia a to-
to corporis ambitu ad centrū attrahere humores.
Si verò statim ad ipsas cucurbitulas confugiamus,
absq; dubio excrementa in primis vijs contenta ad
intra

intra venas habemus, quod quidē eò deterius erit, si circa illas mesenterij partes putredinis focus delituerit. Quid ergo agendum? In huiusmodi inter se pugnantis indicationibus ea nobis methodus est adhibenda, quam varijs in locis, tum verò potissimum 3. meth. 9. & 7. meth. 12. nec non primo ad Glauc. tradidit Gal. Nempè ab eo inchoandum esse, vel quod magis vrget, vndeq; maius impendet discrimen; vel quod habet alterius, vel fouendi, vel efficiendi causæ rationem: vel quo permanente, reliqua commode curari non possunt. His igitur ita suppositis huic difficultati ita satisfaciendum existimamus, quod si Medicus eo tempore, quo iam natura ad cutim expulsionem fuerit aggressa, adiuuendos ægrotantes aduocetur, si nulla ratione adhuc alius fuerit lenita; sed in ea excrementa abundare probabiliter coniecitur, tunc hæc leniente aliquo medicamento per os exhibitoe educenda erunt, ob dictas iam rationes; tum deinde ad sanguinis missionem detinendum; antea dictis conditionibus seruatis; per sectam nimirum venam, si in toto sit insignis plenitudo, & in venis vltra iecur sit putredinis focus, virtusq; maximè confset; vel per hyruidines ano adhibitas, si tanta non sit plenitudo, & focus sit infra iecur, virtusq; non admodum robusta. Tum demum tutius, maioriq; cum.

*In pugnātia
indicationū
quid agendū*

*Solutio diffi-
cultatis.*

cum iuuamēto cucurbitulis dorso adhibitis & alijs auxilijs naturæ motum iuuare poterimus. Esse enim talem motum de symptomaticum, non modo non impediendum, sed potius adiuuandum, infra cum de ipsarum peticularum curatione agemus, nè sæpius eadem repetantur, clarius ostendemus. Quod verò à leniente exhibito, talis motus haud quoq; impediatur, non est difficilè animo concipere; quandoquidem lenientium visultra Iecur non transcendit, & via ab aluo ac cutim maxime sit longinqua; vt Galenus etiam 2. in 6. de vulg. morbis tex. 24. in Simonide pustulis laborante nobis testatum reliquit. Quòd etiam magna in corpore plenitudine existente non modo tuto possit, sed quod omnino etiam ante cucurbitularum vsu debeat [nisi exigua admodum esset plenitudo] secari vena, & antea tactum fuit, & deinceps in peticularum curatione clarius ostendetur. Si tamè pauca sit in corpore plenitudo, humoresq; peccantes in venis tenues sint, non crassi, sufficere quoq; poterunt, omissa venæ sectione, cucurbitulæ ipsæ.

Verum quoniam in hoc de sanguinis euacuatione sermone prolixiores multò, quàm nobis à principio proposueramus, fuimus, tempus est vt illi finem imponamus.

Inter

*A leniente
medicamen-
to non impe-
ditur peticu-
larum eru-
ptio.*

*Cucurbitule
tantis quan-
do sufficiant.*

DE PETICVLARI FEBRE. 287

Inter chyrurgica, siue manualia auxilia, frictio- *Alia auxi-*
 nes quoq; , & extremorum ligaturæ dolorose & *lia chyrurgi-*
 vnctiones, & vesicatoria aliaq; eius generis recēse- *ca.*
 ri solent. Quoniam tamen hæc, & similia particu-
 laribus quibusdam symptomatibus magis, quàm
 ipsi febrim in vniuersali peculiarem opem afferre, in
 ijsq; vsurpari possunt, ideo de ijs in symptomatum
 huius febris particularium curis plura à nobis di-
 centur. Iam ad tertium remediorum fontem,
 progrediemur.

De auxilijs ex pharmacia desumptis

Cap. XVI.

X hoc harum fonte varia quoq; atq; mul-
 tipliciter auxiliorum genera hauriuntur.

Cum enim huiusmodi febres ex putre-
 dine humorum pendere sit cōstitutum,

*Indicatio-
nes.*

qui ad benignum reduci non possunt, hi quam pri-
 mum fieri potest sunt eradicandi; ijs enim sublatis
 si quæ partibus ipsis solidis, vel etiam alijs humo-
 ribus relicta fuerit intēperies, facili negotio corrige-
 tur; visceraq; ipsa corroborabunt. Vt verò humo-
 res isti iam corrupti commodius possint educi,
 & ipsi, ac viæ p. quas trāsire debēt, sint pparādis; qui
 verò corrumpti ceperūt, alterandi sunt, & ad benignū
 reducēdi. Quæ quidē oīa, aliaq; et auxilia chyrur-
 gica,

Inter

gica, vt tutius administrari possint, primarum viarum superfuirates, si quæ sunt, prius sunt lenientibus auferendæ, iuxta Auic. præceptū 4. primi c. 20. & Gal. 9. meth. 5. Vt hinc lenientium, præparantium, expurgantium, & corroborantium necessitas colligatur. Quoniam verò quod huiusmodi resolutiua methodo vltimo inuentum est, in operatione, actuq; ipso practico primum locum sibi iure vindicat, ex Gal. 11. meth. 10. propterea praxis ordinè sequentes de lenientibus ipsis primo agemus.

De lenientibus.

Cum lenientia, vt insinuatum est, ab excrementis, quæ in primis vijs continentur, & ab inanitis venis possent attrahi, vel etiam ab alterantibus deduci in illas, si potissimum ea aperitiua sint, indicentur, sic enim vt 11. meth. 10. dicit inhibebit quod futurum est putridum si affluxum obstructiuum humorum compescas, quod potissimum lenientibus cruditates fit, & etiam iisdem alterantibus transitus erit liberior; clarum propterea est ijs tantum opus esse, quando huiusmodi indicans adest.

Quare cum primum Medicus ad ægrum accedit, eum diligenter num aliquam, vel arte, vel natura habuerit enacuationem, quo victus genere sit usus, an longa dieta, vel crapula præcesserit, num aliqua circa stomachum, vel vètram inferiorem adsit grauitas, & huiusmodi alia, percunctari debet. Ex quibus

cum

cum huiusmodi indicans adesse coniecturam fecerit, quocumq; morbi die, etiam si peticula iam apparerent, vt antea etiam diximus leniens primum exhiberi debet.

Qualia verò esse huiusmodi lenientia debeant, leuia ne omnino, an validiora, dubitari posset. Si enim validiora fiat, & à remotioribus partibus attrahentia præter id quod materias adhuc crudas nimium agitabunt, tunc maximè suspecta haberi poterunt, tunc quando caput iam natura ad cutim expellere, cum contrarium naturæ motum moliantur; tum etiam quando affectio per contagium extrinsecum contracta est, ab illis enim seminariū putredinis in corporis ambitu cõtentum, atq; vna malignus si qui sit humor ad imas, & nobiliores partes attraheretur. Si verò sint nimis leuia agitant quidem materias, sed nihil notatu dignū educunt, hacq; ratione magis nocerent, quam prodesse possent. Cum ex Gal. sententia 4. lib. de victu acut. tex. 44. purg. medicamenta exhibita si nõ purgent in humorem, quem attrahere deberent, conuertantur, & sic morbi causam adaugent. Vt iure experientia quotidiana in his febribus obseruatum sit, eos à morbo facilius euasisse, qui à principio benè, atq; sufficienter fuerant euacuati; secus verò qui parum, nam quidquid excrementorum in cor-

Qualia lenientia esse debeant.

Non debent esse nimis leuia.

pore derelinquitur, id totum est veneni, atq; putredinis pabulum.

Resolutio.

Lenia lenientia.

Hanc rem ita definiendam existimamus; Quòd si fimus omnino in primis morbi diebus antequàm propagata multum sit putredo, & præsertim si corpus non sit valdè cacochymû, neq; multis excrementis refertum, sufficere omnino leuia lenientia, cuiusmodi sunt Syru. ros. solutius, Manna, mel ros. sol. electuarium lenitium, diasebestem len. Diaprunis, & similia. Cassia verò quia humiditate sua facilè putrescere potest, in his casibus videtur suspecta.

Paulò validiora lenientia.

Si verò vna cum morbo putredo quoq; ipsa iam ultra principium propagata sit, præcipue si corpus prauis succis, excrementisq; in primis illis vijs refertum sit, cum quod omnino corruptum est euacuari quamprimum postulet, potissimum si nullâ adhuc aliam expulsionè aggressa sit natura, paulo validiora prædictis addere poterimus, cuiusmodi erit infusio aliqua cum modico rhabi, agar. senæ, polypodij & huiusmodi p cacochymia ratione, inter composita vero Diacatholicum ipsum max. commendatur. Verum quoniam præter euacuationè, malignitatis quoq; ipsius vnà alterationem, & cordis potissimum corroboracionem respicere debemus, propterea iam dictis lenientibus aliquid vt ad

DE
ad 31. T
Thamar
ni, & sim
Sed hoc
sione, qui
modi febr
re, validio
ria cruda e
verò huius
purgatio f
notandum
cies dubiu
uenire, qu
a. particul
in corpore
ries postu
omnes in
proportio
alijs tribu
proportio
tur potiss
superabu
tam sang
ducere o
omnes g
nitudo v

DE PETICVLARI FEBRE. 291

ad 31. Tripheræ persicæ, vel dec. Cordiale cum Thamarindis, scordio, tormentilla seminibus citri, & similibus, addere quâ maximè proficuū erit.

Cordialia sunt miscenda lenientibus.

Sed hoc loco eorum, quæ iam dicta sunt, occasione, quispiam iure quærere possit, An in huiusmodi febrium principijs possit aliquando expedire, validiora purgantia exhibere, quamuis materia cruda existat; an prius concoctio expectanda. Ut verò huius quæstionis solutio clara habeatur, Quid purgatio sit & quibus humoribus debeat est adnotandum. Cumq; purgatio sit euacuationis species dubium non est eam morbis illis tantum conuenire, qui ex repletioneproueniunt iuxta aph. 17.

An aliquando in harum febrium principijs valide purgandum.

2. particulæ Hip. Humores vero qui sua præsentia in corpore peccant, atq; offendunt, ideoq; euacuari ex postulant, vel est sanguis ipse, vel humores omnes in ipsa massa sanguinea æqualiter seruata proportionem inter se; vel demum vnus vel plures ex alijs tribus à sanguine distinctis, debitam aliorum proportionem, in qua sanitas ipsa conseruari videtur potissimum, excedit, vt propterea quod de eo superabundat sit educendum, massamq; ipsam totam sanguineam ad conuenientem symetriadeducere oporteat. Quando vel sanguis solus, vel omnes æqualiter cum eo humores adacti sunt plenitudo vel quoad vires, si eas tantum grauet; vel

Purgatio quibus morbis conueniat.

Plenitudo quid.

*Duplex ple-
nitus.*

*Plenitudinis
gna.*

*Plenitudo q
bus auxilijs
tollatur.*

*Cacochymia
quid.*

*Purgatio à
quo indice-
tur.*

etiam quoad vasa si eas distendat, findat &c. vt dicit Gal. 13. Meth. Quarum quidem distinctiua signa lib. de plenitudine ad finem, & lib. de sanguinis missione. & lib. 4. de sanitate tuenda Gal. idē proponit, Huiusmodi vero plenitudo, si exigua quidē sit, vt alias quodq; diximus inedia, frictionibus, exercitio, balneis & huiusmodi, si verò maior, vt morbum faciat, vel factura sit magnum, venæ, sectio. ne vt 2. aph. 17. in com. vel cucurbitulis, hyudibus & similibus, de quibus antea, quod satis est, egimus, tolletur.

Quando verò vnus quispiam, vel plures ex alijs humoribus sua quantitate, vel etiam praua qualitate alios superat, vitium hoc cacochymia modo biliosa, modo pituitosa, modo melancolica, prout hic, vel ille humor ita peccans, exuberat, appellatur. Quibusq; signis quilibet humor. probè cognosci possit lib. 1. aph. com. 2. & 4. de sanit. tuen. 4. declarat Gal.

Et huiusmodi vitium etiam est, quod purgatione tollitur. Vt propterea 1. aph. 2. purgationem humorum sua qualitate, ac specie molestantium, euacuationē iure vocet idem Gal. & 4. illo de tuen. 4. dicit Si cum sanguinis copia consistat vitiosus succus, misso prius sanguine deinde alius deiciatur &c. Quod si vitiosi succi copia tantum sit, pe-
tenda.

DE PETICVLARI FEBRE. 293

tenda est purgatio. libro etiam quos, & quando purg. oportet, pro præseruatione eos purgandos esse præcipit, qui ex corruptella humorum capi solent, medicamento humori peccanti accommodato, quandoquidem vt 1. aph. 21. & lib. 2. aph. 17. di. Si qualia oportet purgari purgentur, confert, & leuitur ferunt. Vt quemadmodum generalissima indicatio euacuandi à repletionem; purgandi, quæ priori minus generalis est, à cacochymia; ita hoc vel illo particulari purgante, quæ specifica est indicatio, quod similitudine substantiæ humorem attrahat, vtendi, à determinato hoc vel illo humore indicatur: quandoquidem tum Gal. 5. simpl. tum omnium maximè probatorum Medicorum sententia purgantia medicamenta, quæ ellectiuè determinatos humores ducunt, eos totius suæ substantiæ cuiusdamq; mixtionis nobis tamen oculi modè similitudine, tamquàm magnes ferrum, alliciunt; ita vt ea de causa Rhabarbarum bilem, Agaricus pituitam, helleborus, senna, & huiusmodi melancoliam expurgent. Quod si aliqua purgantia duos èt inter se diuersos humores expurgent, id multiplicitate partium, ex quibus tamq; hæterogenea corpora constant, præstant.

Verum hic non immeritò [quodcum ad curationem non parum conferat, non est prætermittendum,].

*Indicatio
generica &
specificæ.*

*Purgantia
substantiæ si-
militudine
humores at-
trahunt.*

tendum,] quispiam dubitare posset, id, quod de similitudine inter medicamentum purgans attractum, & humorem attractum, diximus verum quidem esse posse, vbi humores, licet quantitate, vel qualitate peccent, propriam tamen substantialem formam adhuc retineant. Vbi verò humor iam propriam formam misit, vt in corruptione, atq; putredine ipsa fieri antè ostendimus, cum priorem quoq; similitudinem mutata forma, perdiderit, quonã modo ab huiusmodi electiuè purgantibus, similitudine substantiæ attrahi poterit? Vt huius difficultatis resolutio habeatur illud, quod 1. proretic. 2. & 17. nobis insinuare viderur Gal. est diligenter ad notandum; humorum nimirum putrescentium triplicem, lignorum quæ comburuntur instar, esse statum. Primus enim est dum incallescunt tantum ligna, nondum autem adhuc comburuntur; tunc enim cum salua substantiali forma secundum qualitates tantum alterentur, si ab igne ammoueantur, pristinum suũ statum faciliè acquirunt. Sic & humores dum putrescere incipiunt incallescunt tantum; quem tamen calorem remoto calefaciente amittunt, cumq; formam conferuent, quam quoq; secundum eam cum medicamentis habebant proprietatem, & similitudinem retinent. Secundus status est, quãdo nõ modo calefacti sunt humo-

Pro resolutione not.

Triplicis humorum putrescentium status.

Primus.

Secundus.

DE
humores
corruptio
rant non
mutati su
non mult
beat ad
purgantib
enim, cu
sint omni
dite, sunt
in febribu
non mod
omnino p
mutati; a
dine dixit
vt de sang
uiorem
in melanc
propesine
pectissim
bilis, qua
ne tenuit
cinorulet
tur Gal.
duens; vt
bres succo

DE PETICVLARI FEBRE. 295

humores vt prius, sed etiam principium quoddam corruptionis, internamq; ebullicionem adquisierunt non dum tamen omnino secundum formam mutati sunt, vel si quæ facta est in illa mutatio, ea non multum a sua priori distat, vt propterea maneat adhuc aliqua similitudo, ratione cuius à purgantibus medicamentis atrahi possunt. Tunc enim, cum etiam sublatio calefaciente, non possint omnino in pristinam alimentalem naturam redire, sunt à corpore educendi. Tertius humorum in febribus status est, cum ij non modo incaluerit, non modo putrescere cæperunt, sed quando iam omnino putrefacti sunt, & secundum formam immutati; atq; mutatio hæc, vt in tractatu de putredine diximus, sit vel in alterius humoris speciem, vt de sanguine putrescente, quem secundum tenuiorem partem in bilem, secundum crassiores in melancoliam commigrare ex Gal. 2. de diff. feb. prope finem diximus; vel putrefactus iam humor, pctissimum si is crassior sit [ad differentiam puræ bilis, quæ, vt 2. de diff. feb. cap. 5. dicit Gal. ratione tenuitatis resoluit, nihilq; relinquit] in quoddam cinorulentum vt 2. eodem de diff. feb. c. 11. testatur Gal. melancolici adusti humoris naturam induens; vt sæpenumero alijs morbis quartanæ febres succedant. His præmissis, quid modo ad difficult-

Tertius.

Omnino putrefactus humor duplex.

*Solutio diffi-
cultatis.*

facilitatem propositam sit respondendum facile patet. Quamdiu enim humor in primo, & secundo statu reperitur, proprijs quoq; ac illi proportionatis medicamentis sine difficultate attrahi poterit.

*Omnino cor-
ruptus hu-
mor quomo-
do educendus.*

Quando verò iam tertium statum ingressus est, & omnino corruptus est, & consequenter è corpore educendus, cum multis modis id fieri possit & per lotium, & per sudorem vt 11. meth. 19. docet Gal. &c. Cum tamen per aluum expurgandus est, ijs medicamentis id erit tentandum, non quæ cū illo antè sed quæ post putredinem habent similitudinem; vt si putrefactus humor sit in bilem conuersus, bilem quoquè attrahentibus, si in melancoliam eandem etiam expurgantibus utamur.

Correlariū.

Vt tamquàm correlarium quoddam hinc colligi possit eos optima ratione duci, qui in ipsis febribus cæteris medicamentis humori febrem facienti tamquàm causæ antecedenti vel coniunctæ accomodatæ, aliquid semper senæ, plypholodij & huiusmodi melancoticos humores respiciētis aliungūt; demum fatis his vniuersalibus euacuationibus, si quid residuum prauis humoris adhuc in corpore supersit, id per lotium, aut sudorem, aliamuè partem, ad quam magis inclinare natura videbitur iuxta illud Quo natura vergit &c. expurgare sagunt.

DE PETICVLARI FEBRE. 297

tagunt vt 4. de tuen. 4. docet Galenus.

Ex dictis etiam facile colligitur, ad expurgandos humores eorum concoctionem expectare, nisi aliquid aliud magis urgens ad purgationem nos festinare cogat, quam crudos, hoc est vel omnino corruptos, vel aliena à natura sua qualitate noxia predictos euacuare melius esse. Quandoquidem per coctionem etsi omnino eum naturalem statum, vt nutrire possint, humores non aquirant, eam tam meliorem, cuius capaces sunt, condicionem aquirunt, vt eum in pristinae suae naturae magis assimilentur, facilius consequenter à proprio medicamento attrahi, & tunc natura magis opitulante, multo facilior, sineq; vllò graui symptomate purgatio subsequetur. Non sine ratione tamen verba illa Nisi aliquid aliud magis urgens, & quae sequuntur, subiunxi, Quandoquidem si dum coctionem expectamus, grauius aliquid interim possit contingere, nisi citrò expurgatio fiat; ea quamprimum etiam cruda existente materia perfici potest. Nec tantum possumus, sed etiam, si non eradicatiuè, minoratiuè saltem expurgare debemus, quando verò id contingat, paulo post patebit.

Constat igitur ex antea explicatis, cacochymia seu humorem à natura sanguinis multum excedentem secundum sui naturam & qualitates, vel debi-

*Collionis ad
ad purgationem
necessitas.*

*Quando non
sit expectanda
concoctio
ad purgationem.*

tam aliorum omnium inter se proportionem quantitate excedentem esse principale indicans purgationem; potissimum si magnitudo morbi aut praesens aut iminens coniungatur vt ex 4. meth. Gal. pater, cum dicit, sed nec purgatio in sola vitiosi succi abundantia conuenienter administratur, nisi etiam magnitudo morbi sit cacochymiae coniuncta.

Virtus valida ad purgationem necessaria.

Verum quoniam pharmacum nisi prius a calore nostro actuum, latenteque eius facultate excitatum non operatur, idcirco vt uirtus nostri corporis hoc praestare possit, atque ipsi medicamento ad bene perfecteque perficiendam operationem cooperari, ea debet esse valida atque robusta. Num vero maius virium robur ad purgationem, quam ad venesectionem, vel e contra, requiratur, in tractatu de sanguinis missione, antea teigimus.

Quando virtus debilis cum cacochymia coniungitur.

Si vero cum cacochymia ipsa, seu humorum corruptella vires debiles coniungi contingat, tum paratim atque vicissim alterare, & euacuare, tum vires reficere oportet, vt 5. meth. 14. & 9. meth. 10. & alibi docet Gal. quam quidem ita factam humorum correctionem Epicrasim appellant.

Epicrasis.

Diximus paulo ante, nisi quid magis, quam ipsa cruditas urgeat, ad purgationem ipsorum humorum concoctionem esse expectandam in morbis quidem acutis perfectam; in longis saltem satis manifestam,

DE
festam, cum
est aequa
bet educi
Quand
ratis, vt
tore esse
aciones,
ogitur, v
partibus i
expellit. H
genium d
euacuatio
aperiet, de
quidem si
Quoniam
narum Na
bini, atque
ad intellig
tionem,
perfecte, &
expectare
modi casu
in morbo
parent co
hagias, se
tus, & hu

festam, cū. n. humor in his sit heterogeneus nō potest æqualiter sed diuersimōde coqui, & coctus debet educi ne iterum putrescat.

Quando quidem & natura ipsa, cuius bene operantis, vt apud Med. clare habetur, Medicus imitator esse debet, cū regulariter operatur, suas q̄; actiones, ac motus interturbare, ac præuenire nō cogitur, vt 4. aph. 22. ostendit Gal. prius humores partibus infixos, ac quietos concoquit, tum demū expellit. Huiusmodi ergo etiam humores, ad turgentium differentiam prius concoquet, atq̄; ad euacuationem. expulsio nempe præparabit, viasq̄; aperiet, deinde verò purgabit ipse Medicus. quod quidem sic legitime, ac ordinatè purgare dicitur.

Quoniam tamen sæpenumero huiusmodi ordinatum Naturæ motum multis de causis interturbari, atq̄; præuerti contingit, vt eadem Natura, q̄; ab intelligentia non errante dirigi dicitur, ante coctionem, atq̄; cum vtilitate etsi non tanta, tamq̄; perfectè, ac post omnimodam coctionem, quam expectare non potest, vacuet, Medicus quoq̄; in eiusmodi casibus id præstare poterit. Quoties enim in morborum principijs, in quibus nulla adhuc apparent coctionis signa, non mō ex naribus hemorrhagias, sed & varia alui proflauia, sudores, vomitus, & huiusmodi alias excretiones, etsi sympto-

*Natura prius
concoquit, de
inde euacuat*

*Aliquando
ante coctionem
vtiliter
euacuat
Natura.*

*Symptomati-
ca etiam
eō interdū
prodēt.*

maticas ex parte saltem, naturam tamen abonere subleuando contulisse, salutaresquē fuisse vidimus? Nisi hoc aliquando fieri posset, cur Hip. & Gal. cum eo. 2. aph. 17. si quid mouendum sit, id circa principia morborum faciendum esse præcepisset? Et si igitur huiusmodi in morborum principijs facti naturæ motus sint ad perfectè criticorum differentiam, vt clarius in particularum curatione apparebit, symptomati, sintq; tamquam vel quãtitatis vel præuæ qualitatis naturam ante tempus ad expellendum irritantis, indicia, mali, vt causa tamen prauos humores minuens, habere rationem boni possunt.

*Enactatio
vt signū ma-
la, vt causa
bona.*

Quibus igitur in casibus Medico quoq; cū quid magis vrgens quod legitimam ac regularem curationem subuertat, occurrit, id hoc est, ante coctio. In morbi prin. crudos hum. expurgare liceat, erit inuestigandum; Ex hoc enim proposi- tæ antea qua- stionis resolutio clarior apparebit.

*In quibus ca-
sibus cruda
enacuare li-
ceat.*

Quamquàm verò plures huiusmodi casus à Me- dicinæ scriptoribus recenseri soleant, vt cum ma- teria ex se tenuis est vbi præ qualitate vel quantita- te concoqui non potest, & huiusmodi, potissimè tamen quatuor esse videntur.

*Vbi materia
turgēt, & ur-
get.*

Primus est vbi materia tum turgēt; tum etiam urget; Turgēt vt 4. aph. 1. quando inordinato quo- dam

DE
dam motu
momam,
ce agitata
peruofe in
modo in v
dolores eff
aliquam pa
aliquid ma
dam veluti
Hip. præce
gere verò d
li, vel que c
bet, fixa,
vt est mater
hypotimicæ
Secundu
materiam,
expulsiouer
et quando
turbacuius
minimis do
aliquo ad anir
opus sit, præ
expurgadū
lib. 4. de
et Scam

DE PETICVLARI FEBRE. 301

dam motu ob sui tenuitatem & accri-
 momiam, prauamq; aliam qualitatem ab expultri-
 ce agitata modo in hanc, modo in illam partem im-
 petuose irrupit, vt propterea vagos, in stabileſq;
 modo in vna, modo in alia parte atq; illos graues
 dolores efficiat; vt cum periculum imineat, nè in
 aliquam partem delata; mortem, vel graue faltem
 aliquod malũ afferat, medicamento exhibito qua-
 dam veluti manu ad aluum est deducenda, iuxta
 Hip. præceptum 1. aph. 22. & 4. aph. 1. & 10. Ur-
 gere verò dicitur materia in parte aliqua vel principa-
 li, vel quæ cum principali magnum consensum ha-
 bet, fixa, vt inde graua symptomata oriantur,
 ut est materia aliqua praua in ventriculo, à qua fiut
 hypotimie.

Turgere qd.

*Urget quæ
 materia.*

Secundus casus est, in quo circa initia crudam
 materiam, hoc est non præparatum ad commodã
 expulsiouem, nec à natura domitam, expurgare li-
 cet, quando reuulſionis gratia ad præcautionem fu-
 turæ huius ex fluxionis morbi, ea opus est, vt in
 maximis doloribus dicit Gal. 1. aph. 23. in quibus
 vsq; ad animi defectum expurgare, si purgatione
 opus sit, præcipit. In pleuritide et dolore descende-
 te purgandũ esse iubet Hip. 2. de r. victus. in acu. 1. r.
 & lib. 4. de r. v. 64. Hip. doce esse à principio purgã-
 dũ et Scamonea, vbi vèter murmurauerit, Clarius
 etiam

*vbi opus est
 reuulſione.*

etiam 4. de ratione victus acut. 76. docet in 1. 2.
& 3. die purgandum quando humores sunt in mo-
tu anteq; in parte aliqua confirmentur. Sic etiam
Gal. 13. meth. 11. ab oculorum inflammationi-
nibus prima die purgante medicamēto ex hito mul-
tos sanatos fuisse testatur. Quo exemplo purgan-
tium vsum in inflammationum principijs probare vi-
detur, quando inflammatio fit in partibus, ab ijs per
quas medicamētum molitur euacuationem diuer-
sis; in his enim vt in iecoris, ventriculi, intestino-
rū & huiusmodi partiū inflammationibus purgantia
damnat; quia non reuellant, sed fluxionem po-
tius ad partem adaugerent. Sed hæc obiter.

*Purgantia
in quibus par-
tium inflama-
tionibus ui-
tanda.*

*Præmaxima
est humorū
crudorum co-
pia.*

Tertius casus in quo cruda expurgare, minora-
tiuè tamen solum, est quando tanta est crudorum,
ac prauorum humorum copia, vt nisi ea minuatur
natura non possit eam concoquere, ac superare, q
vt præstare possit minuenda, alioqui natura succū-
bet. Ex duobus igitur malis minus est eligendū.
Auic. fen. 4. primi cap. 3. di. ex sententia Gal. in morbis
longis perpetuò expectandā esse coc. in acutis non
semper, sed interdum l. in i. imitia euare. præci-
puè cum mat. turget. ita vt in longis tutius sit coc.
expectare saltem imperfectam; modo tamen liceat
p facultē. & morbi mag. Si verò nō fuerim us secti-
ri; inquit, quòd virtus præmata. copia vq; ad con-
coct.

coct. perduret, euacuabimus, eam minoratiuè sal-
tem. ad quam quidem euacuationè non requiritur
perfecta coctio, sed hæc nēcia tm̄ est ad eradicati-
uam, de qua intelligit illud. concocta medicari &c.
Quamuis enim ex crudorum purgatione aliquid
etiam in commodi subsequatur, vt quod cum ma-
lo aliquid etiam boni educatur, illud tamen multo
minus erit, quam commodum. scilicet quidem si
ita relinquatur æger, necessario superata natura in-
teribit, si alcuierur spes aliqua salutis esse potest.
Præstat igitur, ita etiam Celso lib. 2. cap. 10. con-
sulente, & Gal. 10. meth. cap. 10. Thucididis exē-
plo, vel anceps auxilium cum ratione periclitari,
quam finire, vt omnino derelictus æger despera-
tus quodammodo moriatur. potissimum cum nō
nullos iam ab omnibus omnino desperatos, fuisse
sanitati restitutos. euentus ipse non rarò demon-
strat. Idem nobis manifeste satis infirmat Gal.
lib. 2. aph. 29. cum dicit vt coctiones citius eueniāt
melius est circa initia euacuare, quo minorem iam
factam materiam natura possit comouere, quasi di-
cat, si tanta sit materiæ copia vt eam natura supera-
rè non possit, minuenda. Neq; est ut de turgē-
te materia tantum id dicatur, quandoquidē ea cru-
da est educenda, nec eius coctio expectanda iuxta
illud concocta medicari. Atq; præterea vt in com.
dicit

In desperatis casibus anceps etiā auxilium experiri licet.

Minoratio materiam coctionem adiuuat.

dicit Gal. vera est sententia non de sanguinis mis-
sione modo, sed & de purgatione.

*Si materia
est maligna.*

*Corrupta co-
ctionem non
admittunt.*

Quartus casus est cum materia maligna, vt præ
malignitate illius coctionem natura non aggredia-
tur; ita etiam Altimarus de feb. pestilenti, vel etiã
si eam tentet consequi minimè potest, cum quod
omnino corruptum est, naturæ coctione in primã
humoris bonitatem redire non possit, vt propte-
rea sit quamprimum euacuandum, iuxta illud quod
1 r. meth. 8. dicit, quod iam corruptum est omni-
ratione vacuandum & 9. meth. 10. docet Gal. cum
dicit Ergò quod corruptum est id alienum à natura
est; quod tale est, id se auferendum dicitur. & 4. de
sanit. tuen. cap. 3. inquit, oportet igitur excrem-
tum aut alteres, aut expellas. Recipit verò non
omne excrementum alterationem à natura, & pau-
lo post, quod igitur omnino alienum est, nulla fie-
riratione potest, vt naturæ gratiã recipiat, sed edu-
cere id quamprimum est tentandum. Dicit quam-
primum, non autem postq; fuerit concoctum.
Ita in bubone pestilenti etiam quamprimum antè
perfectam saltem coctionem ad apertionem vt fer-
ro, vel caustico veniendum omnes præcipiunt, vt
citissimè venenum educatur. Ex eius enim in cor-
pore mora nisi malum expectari potest, cum quod
à putrido tangitur putridum fiat; vt propterea ex
ab co-

ab cods
in casu si
gnis, in
vna vic
debiles. p
terias à n
iustmodi n
cat. Vin
dione. A
omnino n
re solet, ni
si aliter ali
dente aliq
leuata nar
Vet etiam
ria malign
Sed id raro
pore, quo
tutus est e
Quam
concoque
tut tamen
facilius ex
potissimu
re paris in
His igit

DE PETICVLARI FEBRE. 307

ab eodē Gal. alibi hoc est. 9. meth. 10. dictū est eo in casu si vires robustæ sint etiam in febribus malignis, in quibus huiusmodi humores corrupti sunt, vnica vice materiam malignā euacuare oporteat; si debiles, per epicrasim, Neq; est quod malignas materias à natura concoqui posse dicamus, quod huiusmodi morbos sæpe natura sponte curet, ac vincat. Vincere autem non potest nisi mediante coctione. Ad hoc dici potest, quod quando materia omnino maligna est, natura raro sponte eā superare solet, nisi antidotis eius prauitas obundatur. qđ si aliter aliquando eueniat, vt plurimum fit præcedente aliq. euacuare etiam si symptomatica, qua al leuiata natura, reliquias deinde facilius concoquit. Veleiam cōcedit potest Natura interdum materia maligna superare & concoq̄re ad expulsionē saltē, sed id raro accidit & difficulter & non nisi longo tēpore, quo posset interim succumbere quod nē fiat, tutius est eam in princip. etiam crudam euacuare.

Quamuis enim materiam malignam non possit concoquere vt in alimentum conuertat natura, potest tamen interdum eam domare & præparare vt facilius expellere possit, vt ei reddatur obediens. potissimum medicamentis adiuta, vt de generatio-
ne puris in umoribus conspicitur.

His igitur hunc in modum constitutis ad propositam

Qq

positam

*Solutio quaestio-
stion. s.*

*Quando so-
lis lenienti-
bus utendū.*

*Quando mi-
noratiuis
utendum.*

positam quaestionem sic respondemus, quod si in principio harum febrium non sit admodum intensa putredo, nec ita magnus humorum à naturali statu recessus, ut aliquam coctionem antequàm graue aliquod malū superueniat sperare possimus, quod ut plurimum, cum febris non sit vere pestilens, solet contingere, tunc solis lenientibus contenti esse debemus, ad completam eradicationem, coctionem expectantes. Si verò ulterius progressa sit putredo, ut cum grauiora symptomata conspiciuntur, cum concoctio ulla bona expectari non possit, tunc etiam à principio nulla expectata coctione, minoratiuè saltem, si non eradicatiuè ob virium iminentem imbecillitatem, expurgare debemus. Siquidem tunc adest cacochymia magna cum morbi magnitudine, virtus etiam in principio magna ex parte constat. Ergò si nil aliud prohibeat est purgandum. Neq; tunc in cura hac quodammodo coacta, cruditas ipsa multi facienda est. Quod enim magis urget, ut in hoc casu est malignitas ipsa, largitissimam curationem peruertit ut plerisq; in locis præcipit Gal. quando indicationes inuicem pugnant, ut 3. meth. 9. & 4. meth. 2. 4. & 3. de tuen. cap. 9. & 11. meth. 3. & alibi. Si enim materiæ malignitatem cum eiusdem cruditate cōferamus, æquaq; lance ponderemus, proculdubio

in

in dicationem euacuandi à veneno seu malignitate desumptam, ipsi cruditati præponderare animaduertemus. Si enim sola ipsa turgentia magis potest ad purgationem indicandam, quàm cruditas ad eam prohibendam, malignitasq; ipsa magis indicet purgationem, quàm turgentia; magis quoq; poterit malignitas indicare, quàm cruditas prohibere, iuxta illud, Si vinco vincentē te ergo, multo magis vincam te. Quod verò malignitas ipsa magis purgationem, quàm turgentia indicet, facile erit demonstrare. Cur enim materiam turgentem etiam num crudam purgandam esse præcipit Hip. Nō alia profectò ratione, nisi nē viscus aliquid principalem cum maximo vitæ discrimine petat. Si igitur propter hoc solum periculum iminens, purgante medicamento ad aluum eam ducendam esse vult, quantò magis id agendum erit, vbi iam materia, maximè maligna in principali ssimam omnium partem, cor scilicet irruit? Vt propterea non modo vt euacuās, sed vt reuellens quoq; auxilium purgans medicamentum conueniat. Maligna enim hæc qualitas putrefactiua cum ipso corde vitæ præcipuò fonte antipathiam quādam peculiarem habere videtur, vt ideo omni ratione ab eo reuelli debeat.

Constat igitur, quod quando nihil est, quod naturam, quin causas morbificas superare, domare,

Malignitas magis vrget quam cruditas.

Quod malignitas magis vrget quam turgentia.

Purgans ut euacuās, & vt reuellens auxilium conuenit.

& ad expulsionem saltem, si non in alimentalem naturam preparare impediatur; vel ei tum coquendi, tum euacuandi si hæc præstare commode possit, onus esse relinquendum; vel eiusdem naturæ morem immitando cum regulariter operari potest Medicus primò coctionem, deindè euacuationem, quò maximè natura vergit per loca conferentia, eandem adiuuare. At si quid sit, vt est vel turgentia, vel indecens motus, aut nimia quantitas, vel demùm malignitas aliqua, quod nature actiones eiusq; contra morbum victoriam impedire possit, quo hæc facilius eueniant, securiusq; morbi finiantur, tutius esse circa initia dum & virtus robusta est, calor febrilis mitior, aliaq; symptomata leuiora iuxta illud 2. aph. 29. Inchoantibus morbis euacuare, vt onere subleuata natura facilius quod reliquum erit possit superare. Quibus omnibus ferè de causis, vt diximus, aliquando etiam in harum febrium principijs expurgare licet; quando potissimum nullam datur expectare coctionem ratione malignitatis materiæ, quæ coctionem non admittit, neq; si admitteret expectanda esset ratione partitis, cordis scilicet in qua continetur vt docet Alimarus de feb. pestil.

*Purgantis
medicam ca-
liditas nõ est
timenda.*

Neq; tunc purgantis medicamenti caliditas est pertimescenda. Nam materia illa maligna putredi-

DE P
tredinali fu
magis pos
dam tempo
tante aliqu
atq; præter
multo iuua
no commentu
de quando p
vt ex huius
est, exhibiri
ne, vt Auic
Quadoquid
modam tal
libi insigni
progredine
bus putridis
suoq; partes
corpore det
his quoq; p
quibus cord
Ex dictis
nam validi
principia vt
Succedu
oportet eni
cremen

putredinali suo calore, quam medicamentum purgās
magis potest calefacere. Cum illud exiguo admo-
dum tempore in corpore commoretur, & refrige-
rante aliquo medicamento contemperari possit;
atq; præterea ex noxij humoris euacuatione maius
multo iuuamentum, quam ex leui illa calefactione
nocumentum subsequatur, Gal. etiam lib. quos
& quando purgare oportet teste. Neq; etiam est,
ut ex huiusmodi purgantibus in principio cū opus
est, exhibitis, fluxus colliquatius timeamus, ne-
uè, vt Auic. dicit, virtutum mineræ destruantur.
Quādoquidem huiusmodi febribus rarissimè ad-
modum tales fluxus coniungi uisi sunt. Imo cū
hi ab insigni putredinali calore partium solidarum
pinguedines colliquente fiant, euacuatibus humori-
bus putridis facilius colliquatio illa prohibebitur.
sicq; partes principales minus, quàm si illi diu in
corpore detineantur, afficientur; potissimum cū
his quoq; purgātibus cordialia miscere soleamus,
quibus cordis præcipuè tutelæ consulitur.

Ex dictis igitur quando lenientibus, & quando
etiam validioribus purgantibus circa harū febriū
principia uti liceat, satis est manifestum.

Succedunt modò concoquentia, seu alterantia
oportet enim, vt inquit Gal. 4. de sanit. tuen. cap.
3. excrementum [quo nomine quid quid præter
naturam

*Fluxus col-
liquatius cas
se.*

*De concoque
tibus.*

*Duplex ex-
crementum
alterandum.*

*Duplex con-
coctionis fi-
nis.*

*Quæ conco-
ctio omnino
corrupto hu-
mori conue-
niat.*

naturam in corpore reperitur, videtur cōplexus] aut expellas, aut alteres, seu concoctas. Cum ve-
rò, vt ibidem quoq; insinuat Gal. huiusmodi ex-
crementā in duplici sit differētia, alia quippe ecrem,
aliquam aduc cum corpore nostro affinitatem re-
tinentia, vt alteratione ad bonam frugem, vt ad-
huc nutrire possint valeant reduci, naturæq; gratiā,
vt idem inquit, recipere; Alia verò omnino aliena
sunt, nullamq; cognationem cum nostro corpore
vt nutrire vlla ratione possint retinent; Hinc du-
plex quoq; huiusmodi alterationis, seu concoctio-
nis finis esse solet. Prior quidem principalis quo
humor adhuc nutrire aptus, eò coctione reducatur,
vt id præstare possit. Cum enim insignis nondū
in humore facta est corruptio, vt vinum quod pri-
mò corrumpi, seu acescere incipit, in pristinam
naturam faciliè reducitur; Posterior verò finis est
coctionis, vt qui amplius in pristinam naturæ gra-
tiam reduci non potest humor, vt propterea, vt ui-
num corruptum omnino anteq; vas seu dolium ip-
sum quoq; inficiat, sit euacuandum; ita saltem al-
teretur, eiusq; prauæ qualitates immutentur in be-
nigniores, vt commode, & faciliè è corpore pur-
gante medicamēto educi possit, iuxta illud 2. aph.
Hip. corpora cum quis purgare voluerit, oportet
fluuida facere; Ex quo loco duplicē huiusmodi
pra-

DE
preparat
mus, Alie
alteram,
purgari d
di prepar
de conco
appellente
pulis agen
Ea enim
immurar,
mino quoq;
ces fuerint
cap. 26. &
Hip. lib. 6.
cus verò, q
ad hanc vic
anulator,
menta, qu
remouend
gestiuaq;
verò ad hu
nis faculte
libioribus
obiectum i
sua conco
cap. 1. doc

DE PETICVLARI FEBRE. 311

preparatiouem ad ipsam expulsionem esse colligimus, Alteram, quæ humorem ipsum expurgandû; alteram, quæ vias seu meatus corporis, per quos purgari debet, respicit. Quamuis verò huiusmodi præparationes, seu alterationes siuè digestiones, & concoctiones [nam pro eodem hic capiuntur] appellentur, licet magna ex parte tamquàm principalis agentis sint ipsius naturæ opus.

Ea enim verè est quæ concoquit, miscet, separat, immutat, ac nutrit. vt idcirco non immerito à diuino quoq; Hip. Naturæ ipsæ morborum curatrices fuerint appellatæ vt Gal. lib. ad Thrasylbulum cap. 26. & lib. 1. de diebus decretor. cap. 11. & Hip. lib. 6. de morbis vulg. sect. 5. tex. 1. Medicus verò, quatenus auxilia, ac veluti quædam arma ad hanc victoriam consequendam illis subministrat, auxiliator, atq; minister; ipsa tamen etiam medicamenta, quæ ad hoc iuuant, impedimenta aliqua remouendo, concoquere quoq; ; atq; digerere, digestiuaq; ac concoquentia dici consueuerunt. Cû verò ad huiusmodi actionem concoctoriam imprimis facultas ipsa naturalis cõcoctrix in partibus solidioribus corporis residens, tamquàm agens; & obiectum ipsum seu humor concoquendus vt passum concurrant, huic fit vt lib. 3. de symp. causis cap. 1. docet Gal. vt actio talis; quò minus recte perf-

Duplex præparatio.

Natura primo concoquit.

Natura morborum curatrices.

Que ad concoctionem concurrant.

perficiatur, atq; facultes ipsa suo fine frustretur, duplici impedimento, dupliciue de causa impediatur. Neq; vel impedimentum est ex parte ipsius facultatis, vel ex parte obiecti. Ex parte facultatis sunt imprimis morbi in intemperie, quæ in his febribus manifesta quidem est calida, & sicca occulta vero ipsa malignitas essentialiter facultatem ipsam lædentes; sunt deinde morbi in via, obstruiones nimirum à quantitate, vel crassicie, ac lentore humorum pendentes, facultatem ipsam expultricem præcipuè impediens. Quæ igitur huiusmodi impedimenta tollunt, quæcumq; illa sint, non modoq; intereperiem partium, sed & quascumq; alias humorum qualitates corrigunt, concoquentia medicamenta nominantur.

*Cochionem
impediētia.*

*Ex parte fa-
cultatis.*

*Syruppi etiā
refrigerātes
concoquunt.*

*Ex parte
obiecti co-
ctionem im-
pedientia.*

Vnde non modò quæ aperiunt obstruções, sed etiam, quæ refrigerant, caloremq; febrilem remittunt, ac ad naturalem mediocritatem reduunt, vt syrussi, & decocta etiam refregirantia, & quæ malignitati aduersantur hac ratione concoquere dicuntur. Quæ verò huiusmodi impedimenta ex parte ipsius obiecti humorum scilicet concoquendorum se tenent, tum primæ, tum secundæ, & aliæ à mediocritate recedentes qualitates esse possunt, ob quas humores ipsi à facultate difficulter concoqui, ac superari possunt, quæ quidem qualitates suis

DE P
suis contra
nantibus
ta qualitas
proprietate
malceatur
minio facil
obstruções
concoquunt
Postquã
sequamur.
et, humor
humoribus
modata, in
ter nim cal
ftris his feb
raptione or
nare dete
dovessicar
fere; Par
tibus simp
nom de su
neris alij . c
rag, pentap
lege, siue
Vtrum
in his febr

suis contrarijs, vt caliditas frigidis, crassicies attenuantibus, visciditas detergentibus, & si qua oculata qualitas concuncta adsit, proprijs antidotis illi à proprietate resistentibus, experientia adiuuentis, mulcentur, atq; ad mediocritatem, vt naturæ dominio facilius subiciantur, remittuntur. quibus cū obstructiones etiam auferantur, fluuidam quoq; consequenter corpus reddetur.

Postquàm igitur, vt institutum sermonem prosequamur, aliud fuerit lenita, vt suo loco dictum est, humorum concoctionijs medicamentis, quæ humoribus peccantibus preparandis erunt accommodata, incumbendum erit. Vt propterea præter vim calorem febilem contemperandi in nostris his febribus, quæ potissimum ex interna corruptione oriuntur; possint etiam incidere, attenuare, detergere, atq; ratione malignitatis nõ modo exsiccare, sed ipsi quoq; peculiari facultate resistere; Particularia verò huiusmodi erunt. Syr. acetosus simplex, Syr. de acido citri, de succo limonum de succo acetosæ, de cichorea, eiusdemq; generis alij, cum decoctõ pariter acetosæ cichor. borrag. pentaphili, scordij, tormentillæ, bistortæ, gallegæ, siue rutæ caprarix, & similibus.

Vtrum verò decoctis alterantibus, an syrappis

*Continuatio
a lenientibus
ad alterantia,*

Qualia alterantia conueniant.

*Decoctis, an
syrappis vti
praestet.*

R r uerfiam

uerfiam vocant; ita determinandum putamus, quòd ubi calor febrilis admodum validus fit, ægri temperatura biliofa, calida aeris conftitutio, aliuf fluuidior, quoniam vt 8. Meth. 2. docet Gal. in talibus dulcia facilè in bilem conuerti folent, præftare decocta ipfa exhibere, præfentim fi plantæ ipfæ recentef, vel non admodum acidæ, fed in fua conuenienti perfectione haberi poffint. In contrarijs, verò nequaquam fyrupos ipfos damnandos exiftimamus; cum potiffimum vt ex Actio lib. 5. c. 134. colligitur moderatæ dulcedinis ratione, ante quam longa in ventriculo mora eorum uires diffoluantur promptius atq; facilius à membrif attracta diftribuantur. Cum verò magna fit in his febribus humorum alterandorum in refiftèdo uis, atq; potentia, actioq; victoriæ, vt aliàs diximus, à potentiori contrario fiat; atq; etiam in maiori quanto, virtus etiam maior reperiatur, propterea, vt alterantia vincant humores, & non ab illis vincantur [fic enim fabricorum ignis modica aquæ refponfione adaucti inftar, morbū fouèdo potius obeflent,] in magna quantitate exhibèda erunt vt Paulus Egineta lib. 2. c. 36. manifèftè docet. Tamdiuq; in ipforum ufu infiftendum erit, donec fi non perfectæ, fatif manifèftæ faltem coctionis figna, in lotio potiffimum apparuerint. Cum tutius multò fit modò

*Alterantia
in magna
quantitate
funt exhibèda.*

*Quand in
alterantibus
infiftendum.*

DE
modò
nulla leu
ciffimam
logum te
moris fem
cum recru
prius putre
deum mell
nura ipfa
moliatu
dicantur,
oportet, fe
no non eu
amè ea ve
cum fupple
dinare vide
nam conu
Quare f
tica eft, nu
uunt, tuc
quam parte
aliquid
re in pecca
funt for
at horiū t
prohibens

DE PETICVLARI FEBRE. 315

modò quidem præparare, modò verò per inter-
ualla leuiori medicamento euacuare; quam perfe-
ctissimam coctionem expectando, purgationem in
longum tempus protrahere, cum interim pars hu-
moris semel digesta, nisi citò euacuetur, facile ite-
rum recrudescere, ac deteriorem quidem, quàm
prius putredinem contrahere possit. Quod qui-
dem intelligendum erit, nisi conuenienti tempore
natura ipsa per se euacuationem aliquam decentè
moliatur; alioqui enim, vt præcipit Hip. Quæ iu-
dicantur, & iudicata sunt integre neq; mouere,
oportet, sed finire. Si verò natura ipsa vel omni-
no non euacuet, vel saltem non perfectè, quò ma-
ximè eà vergit per loci conferentia ducendo Medi-
cum supplere oportet. Quod si ad nullam uiam in-
clinare videbitur, per aluum ipsam tamquam om-
nium conuenientissimam uiam Med. euacuabit.

Quare si in septima morbi die, quæ maximè cri-
tica est, nulla nature sponte facta euacuatio appar-
uerit, tunc in octaua [nisi tunc forte ad cutim, aut
aliam partem natura manifestè inclinat] præstabit
aliquod minorans medicamentum, quod humo-
rem peccantem educat moderatè, exhibere. Quod
si tunc forte aliquis siue per cutim, siue per aluum,
aut lotiū nature motus medicamenti exhibitionè
prohibens, perseveraret; id opus totum diebus

Rr 2 criticis

*Digestus hu-
mor citò de-
bet educi.*

*Per quas
uias facien-
da euacua-
tio.*

*In octaua
quando ena-
cuandum.*

*Diesus critica s Medici
cus non de-
bet exzenu-
re.*

*Quando in
10. vel 12.
purgandum.*

*Purgantia
accommoda
ta.*

*Triphera ad
m-secunda.*

citricis potissimum. 7. 9. 11. ac 14. natura ipsi
erit relinquendam. Si verò diminutè, per partem
tamen conuenientem natura euacuet, per eandem
partem, ad quam vergit eius operatio erit adiuuan-
da. Verum quoniam pericularum eruptio in se-
ptima cæpta solet vt plurimum per tres, vel qua-
tuor dies perdurare, vt interim à purgantibus absti-
nendum videatur, post hos dies, cessantibus iam
maculis, vt decima, vel 12. [9. enim, & 11. tam-
quam criticae, vt diximus, sunt naturæ dimittendæ]
si in 8. ob aliquod impedimentum non fuerit me-
dicamentum exhibitum, tunc propinari poterit.
Eunt autem in huiusmodi casibus purgantia medi-
camenta accomodata huiusmodi, peccante quidè
bile Rhabarbarum. mirabolani citring, tamarindi
cum Syr. ros. sol. vel m-ana ac similibus. Agari-
cus vero cum melle ros. sol. si pituita sit purganda.
Sena uero, epithimus, polipodum, si melancholia,
cum sero lactis caprini, vel aliquo refrigerante de-
cocto cum ipsis tamarindis, addendo aliquid scor-
dij semi citri, acetosæ, & huiusmodi quæ maligni-
tatem ipsam respiciunt; qua ratione aliquid ut 3. 1.
vel ij triphere perficæ quoq; adiungi poterit. So-
let etiam in huiusmodi febribus, quandò potissi-
mu ardentes sunt, & nihil sit quod prohibeat, tū
ad incendium extinguendum, tum ad euacuandū
frigidè

DE PETICVLARI FEBRE. 317

frigidæ potio ad lib. 12. vel etiam feri lactis ad lib. 4. *Frigide potio.*
uel. v. exhiberi.

Facta verò vniuersali hac euacuatione & etiam diebus debitis, vt dictum est, per interualla reiterata vbi opus erit; intermedio tempore ad febrilem calorem reprimendum, & humorum reliquias vel per lotium, vel per sudorem, prout ad hanc magis vel illam partem natura inclinabit, euacuandas, *Diuretica.* diuretica aliqua, vel sudorifica erunt exhibenda; cuiusmodi sunt potissimū diuretica frigida, non autē calida, vt emulsiones quattuor seminum frigidiorū maiorum, serum lactis, aqua hordei, capilorum venenis &c.

Sed quoniam in iam prænominatis diebus. 8. ni *Apparentibus vrinis turbidis an sit sang. mitem. vel purgata.* mirum, 9. & 10. sæpè apparent vrinæ turbatæ, ac subuigales, quæ, vt suo loco diximus, summam humorum cruditatem, nec non uirium quæ eos coquere, ac separare non possunt, imbecillitatem ostendunt, iure merito hic dubitari potest, an huiusmodi vrinis turbidis apparentibus, virtute adhuc sufficienter persistente, tutò possit vel sanguis mitti, vel medicamentum minoratiuum exhiberi? Huic dubitationi ita satisfaciendum esse existimamus, quod cum hæc lotia turbata fiant ob insignē humorum ebullicionem, & confusionem, natura eos coctione regere non valente, naturam iam hu-
morum

Responsio.

morum prauitati, vel quantitati succumbere signi-
 ficant. vt maximè verendum sit, si ita æger relin-
 quatur, nè omnino intereat, ac opprimatur; vt si
 quæ reliqua sit salutis spes, ea tota in alteratione
 naturæ posita sit. Quamuis igitur ex huiusmodi
 crudæ materiæ euacuatione aliqua incōmoda cōse-
 qui possint, cum tamen tutius semper sit noxam
 aliquam, eamq; remediabilem, quam certam mor-
 tem elligere, propterea non modo vtile, sed planè
 necessarium esse existimamus, vt anceps potius au-
 xilium, quo à certa morte ægrum vindicemus, peri-
 clitemur, quam vt egrum certò mori permitiamus;
 cum maximè sperādum sit Naturam à sarcina, qua
 præmebatur, per talem euacuationem subleuatā,
 posse ita reddi morbo superiorem, vt eum postmo-
 dum leui negotio vincat, atq; superet, vt non rarò
 ipsa experientia comprobauit. Vt in huiusmodi
 casibus epicrasi, quæ ex Gal. sententia 9. meth. 10.
 fit partim euacuando, partim virtuti consulendo,
 & alterando, sit vtendum. An verò talis euacua-
 tio, sanguinis missione, & quonam auxilio; an pur-
 gante potius medicamento sit perficienda, non vi-
 detur ita definitum. Non desunt enim viri doctis-
 simi, qui lotio turbido, sed cum aliqua rubedine
 apparente, ac in principio virtute existēte robusta,
 sanguinis euacuationem per sectam uenam, non
 modò

*In periculo-
 sis casibus
 anceps auxi-
 lium tenē-
 dum.*

*An purgan-
 te potius
 sang. mittē.*

DE P
 modò min
 bent. du
 quod quid
 verus conf
 per calor
 contingit.
 quando feb
 una huius
 Verum q
 minoratiua
 ta; & virtu
 cutibulas,
 vt in inenti
 si posset; C
 gem putre
 degenerare
 in aliquo p
 licionemq;
 tamarindis
 dominant
 Cumq;
 per insign
 uem salte
 degenerare
 calore opti
 dentia Mex

modò minoratiuam, sed euacuatiuam etiam probeat. dum modo ex vehementi febris ebullitione, quod quidem accidit quando febris valida est, & virtus confutens fiat. non sic autem vbi talis propter caloris iuuati extinctionem, vt non nunquam contingit, facta fuerit, quod quidem cognoscitur, quando febre existente remissa, & virtute debili, urina liuida quodammodo apparet.

Verum quamuis sententia hæc ex parte, de aliqua minoratiua euacuatione euentationis saltè gratia; & virtute existente robusta, & si potius per cucurbitulas, aut hyrudines quam per sectam venam vt iminenti debilitati magis occuratur, fiat, admitti posset; Cum tamen tali in casu humores ob insignem putrefactionem à sanguinis natura multum degenerare appareant, tutius fortasse erit mediocri aliquo purgante, & simul etiam alterante, ebullitionemq; insignem sistentè, additis potissimum tamarindis, vel mirabolanis, proprio humori prædominanti accommodato, naturam alleuiare.

Cumq; vt aliàs etiam ostendimus, humores per insignem huiusmodi adustionem secundum maiorem saltè sui partem in melancholiam soleant degenerare, propterea his aliquid senæ, vel similiù addere optimum semper erit. Sed hæc omnia prudentia Medici ita attemperari debent, vt purgando

*Potius eò
in casu pur-
gatio eli-
genda.*

gando noxium humorem iuuent quidem, non nocent tamen; vel quàm minimum febrilem calorem adaugendo.

Quando uirine turbate clarescunt, an sit purgã.

Responsio.

Quæri etiam hoc loco posset, quando circa 9. 10. vel 11. morbi diem, vring quæ antea turbate erant, nulla notabili humorum peccantium præcedente euacuatione, de repente nimium claræ, ac quodam modo aquæ, ac crudæ fiant, cum significet ob aliquam virium imbecillitatem vel humorum vitium non misceri amplius lotio, cum eoq; prauorum humorum portionem, vt antea, non expelli, quin potius eos de tentos prauo suo motu ad cerebrum soleant deferri, vt inde & deliria, ac cõuulsui motus exoriantur; quæri in quam potest, an tunc in 10. vel 12. aliquod medicamentum purgans exhibere conueniat, nec ne? Ad hoc ita respondemus quod cum ex huiusmodi prauo motu ad nobilissimam partem phenitides & alia grauiora mala vt sopores, lethargus & huiusmodi pro humoris influentis natura oriri soleant, vt propterea prauus hic motus sit reuellendus; cum hoc præstare possint purgantia ipsi humori accomodata, bilem nimirum educentia, si delirium sit biliosum; pituitam, si oriatur sopor, &c. modo vires perferre possint, optimum erit aliquod mediocre medicamentum exhibere, eò magis cum tunc humorem cruditatem

DE
tatem aug
vel prau
sed potius
cium; vt si
eodionem
loquatur
randum, v
1. dic. la. si
prester ma
norare, qu
superare; c
loquendo
Verum de
tas peric
rem in me
tus infra a
Post p
sine corro
diximus d
ipsa, seu p
respiciant
desipharr
tia ipsa, se
mum prop
quibusq;
nominan

DE PETICVLARI FEBRE. 321

tatem augeri, eo quod præ humorum quantitate vel prauitate eos natura conçoquere non possit, sed potius ab illis superetur, manifestum sit indicium; vt sicuti ex aliqua alleviatione & meliorem coctionem, & salutem sperare possimus; ita si sic relinquitur uix quidquam boni euenire posse sit sperandum, vt propterea tunc cū Gal. enim 12. meth. 1. dic. læsio potius aliqua, quàm mors eligenda sit, præstet materiam quamuis crudam euacuando minorare, quò facilius deinde natura reliquias possit superare; quam naturæ iam succumbenti onus relinquendo certæ, ac indubitatæ morti permittere. Verum de huiusmodi, alijsq; similibus symptomaticis peticulis ipsis superuenientibus, quæ maiorem in medendo parere solent ambiguitatem, latius infra agemus.

Post purgantia succedunt alterantia ipsa siuè corroborantia; quæ quidem vt alias etiam diximus duplicia esse videntur; alia quæ contenta ipsa, seu prauas humorum malignorum qualitates respiciunt, & propriè antidota antea appellari, & alexipharmaca etiam diximus; alia verò continentia ipsa, seu partium principalium cordis potissimum proprietatem, ita corroborant, vt validius quibusq; contrarijs obstare possint, & bezaartica nominantur; atq; cordialia.

De corroborantibus seu antidotis.

Simplicia.

SS Vtrisque

*Quando illis
utendum.*

Verisq; ante purgationem etiam tum ad humorum malignitatem infrigendam, tum ad eam contra eam corroborandum uti debemus; nec non etiam post ipsam purgationem, ut si quid prave qualitatis siue in humoribus, siue in solidis relictum sit, penitus extinguatur. Sed paulo post plura.

*Varia vulgi
sententia de
antidotis.*

Cum igitur in his potissimum harum febrium præcipua curationis pars, quatenus malignæ sunt, consistat, & ea non methodo, sed experientia potius indagentur, mirum profecto dictum est, quot nunquam de ijs apud ipsum vulgus, cum quilibet propriam morbi antidotum se inuenisse profiteatur, circumferantur; cum alij optimo atq; meraco vino, largè etiam hausto, alij oleo ex seminibus lini, alij varijs huiusmodi rebus morbum hunc curari tantummodo verè existimarint; eo forsam adducti quod aliquis hac, vel illa re, etsi potius ex se noxia quam se cus vsus, atq; forte fortuna, vel robustæ uirtutis ope, quæ & morbum, & errorem etiam illum superare potuerit persanatus, ei postmodum procul omni iure acceptam referat sanitatem. Sed plebeos, ac ignaros homines, quæcumq; sibi placent portenta probare, ac effingere chimeras, permitamus.

Nos verò cum doctis, ac peritis Medicis sentientes

DE I
tes nullum
vniuersale
mūs, quoc
nare potue
diuersa est
aculerit ut
no auxilium
quæ illæ, d
men plurim
runt, quæ
fieri potuit
di maligni
runt, unac
quò eam à
quæ quide
inuenta cu
dentur. I
li, Scorde
lapis beza
ra lemnia
rum, napi
iufmodi.
Inter e
Semi Hier
tissimi U
multarum

DE PETICVLARI FEBRE. 323

res nullum haecenus à quoq̄; tam efficax potens, ac vniuersale alixepharmacum reperiri posse existimamus, quod omnes huiusmodi febricitantes per sanare potuerit, cum vni hoc, alteri illud, quæ etiam diuersa est particularis cuiusq̄; malignitas, maiore attulerit utilitatem, quosdam verò nullum omnino auxilium iuuare potuerit, interdum enim, ut inquit illæ, docta plus potest arte malum. Quæ tamen pluribus, ac magis profuisse visa sunt, ea fuerunt, quæ nō modo qualitibus manifestis quoad fieri potuit, sed etiam occulta proprietate huiusmodi malignitati resistere, eamq̄; obtundere potuerunt, unaq̄; cor ipsum contra talem proprietatem, quò eam à sese longè propelleret, corroborarent; quæ quidem diuturna, ac diligenti obseruatione inuenta cum plura fuerint, hæc tamen præcipua uidentur. Inter simplicia quidem sunt Tormentilla, Scordeum, Bistorta, quinq̄; folium, Vnicorū, lapis beazar, os de corde cerui, bolus armena, teralemnia seu figillata vulgo vocata. Semina raparum, napi, citri, acetosæ, & eorum succi, atq̄; huiusmodi.

Inter composita verò occurrunt imprimis Clarissimi Hieronymi Mercurialis præceptoris mei amatissimi [cui profecto ob uariam atq̄; profundam multarum rerum scientiam, singularem humani-

Vnicum antidotum non potest esse curare.

Quælibet esse debeant antidota.

Simplicia.

Composita.

tatem, ac in rebus suis communi hominum utilitati communicandis liberalitatem, animiq; ingenuitatem, non à medicis solum, sed ab vniuerso propemodum cætu, plurimum debetur,] Syrupus de scordeo, cuius descriptionem cum typis impressam non videam, eius bona venia hic subiungere placuit; habet autem sic.

*Syrupus de
Scordeo eius
dem.*

℞. Fol. Nymphææ,	}	
Sonchi		
Borraginis		ana pug. ʒ.
Acetosæ		
Pimpinellæ	}	
Flo. Rosarum		
Borraginis		ana pug. ʒ.
Citri	}	
Sem. Citri		
Acetosæ		ana ʒ. v.

Fiat decoctio ʒ. ʒ. in aquâ hordei ad tertias, deinde

℞ dictæ decoctionis lib. 2.
Succi Scordij depurati lib. 3.
Zuc. fini lib. 4.

Decoquantur omnia. ʒ. ʒ. & in fine decoctionis addantur Camphoræ, musci ana gr. 10. misce, & fiat Syrupus. Cuius dosis est ab vncia 1. ad 2. sum iure aliquo alterato, vel aqua acetosæ, aut borra-

DE
borraginis
cuius desci
gosis cap.
pplantis
propodesse
Tripher
dala optin
dum, speci
inter curan
resperæ, &
de accido c
larum & hu
positio. L
bus vlu an
Medicos, p
flum Alex
omament
singularis c
disputatun
in longius
tamus, ste
nostram in
mamus qu
vtpote cal
possint, cu
Duri enim

borraginis. Diascordeum etiam & Exc. Fracastorij, cuius descriptionem ponit lib. 3. de morbis contagiosis cap. 6. circa finem, ubi etiam non nulla alia præstantissima describit, in his febribus summope reprodelle compertum est.

*Diascordeum
Fracastorij.*

Triphera quoque; Persica, fragmenta prætiosa cordialia optima arte præparata, Diamargariton frigidum, species cordiales temperatæ, Margaritæ ipsæ interturandum super porfido succo citri optimè resperatæ, & sæpius exsiccata; Syrupus, & conserua de accido citri, & limonum, aceto sæ, rosarum violarum & huiusmodi; nec non etiam Mitridatica cõpositio.

*Triphera
Persica.*

De Theriacæ verò in hiscè malignis febribus vsu an conueniat nec nẽ; inter præclarissimos Medicos, potissimum verò inter clarissimum.

*Theriaca autem
in his feb. cõ
ueniat.*

Iulium Alexandrinum verum patriæ nostræ decus, & ornamentum, & Exc. Valdagnum, & Calzauelium

*Alexandri
nus.*

singularis doctrinæ viros acutissimè diu multumque disputatum est. ad quorum doctissima scripta, nẽ in longius, quam par sit, sermonem hunc protrahamus, studiosos delegamus. Si tamen sententiã nostram in medium quoque; præferre liceat, existimamus quod quamuis huiusmodi medicamenta

Nostra sententia.

vtpote calida ipsi sabrili calori aliqua rone obesse possint, cum tamem à tota forma, & proprietate. Dari enim huiusmodi medicamenta à totius substantiæ

stantiæ proprietate agentia probat Gal. 9. simpl. cap. de lapidibus, & nos antea probauimus ipsi ma lignæ qualitati, ac venenose, à qua maius multo periculum, quam ex calore aliquantulum adaucto, & interdum ipse interitus potissimum iminet, aduersentur, ad id quod magis vrget ex Gal. præceptis alibi etiam tactis, oculos dirigentes, eorum usum non possumus non summopore commendare cū Paulo Egineta lib. 2. c. 36. ex Gal. sententia, potissimum cum illorum excedens caliditas cōserua aliqua refrigerante, & cordiali pariter possit contemperari. Sed de harum antidotorum vsu, in tractatu de peticularum curatione plura dicentur. De ipsis tandem vtendi tempore difficultatem tangeamus. Namq; in quartanæ febris curatione non videtur Gal. Theriacam probare, nisi iam declinante morbo, costioneq; iam apparente; non autem in principio, quoniam crudos humores agitando magis obesse, quam prodesse posse videtur ut quartanario illi euenit, qui ex simplici quartana ex interpestiuo Theriacæ vsu in duplicem primo, deinde in triplicem etiam deuenit.

Quando antidotis vtendum.

Non est concoltio expectanda ad Theriacæ in his feb. usū.

Verum cum in his febribus malignis, in quibus regulari cura sæpè neglecta coactam amplecti cogimur, antidotis his non cruditatis, aut qualitatū manifestarum aut, vt euacuemus; sed potius prauæ illius,

DE P
 las, ac mal
 cruditatis,
 ita corrobo
 retilere; cl
 diuina ad
 gendo prob
 it ad sine in
 tempore illi
 tequam cor
 reur. facili
 libetq; val
 que. & ante
 si aliqua vel
 sine euacua
 eum in tali
 demus, ade
 agrum inte
 Video & q
 da, atq; co
 Quod ten
 it, id est pe
 facilius à st
 cibo perni
 to ad nob
 etiam rat
 syrappum

DE PETICVLARI FEBRE. 327

lus, ac malignæ qualitatis ratione, quæ magis, quàm cruditas, vt alias diximus, vrget, vtamur, atq; vt ita corroboretur ut causis veneficis facilius possit resistere; clarum est quodcumq; huiusmodi indicantia adsunt, nec quidquam sit quod magis urgendo prohibeat; hæc q; in toto ipsius febris de curâ adsint indicantia, clarum est, quocumq; etiam tempore illis nos uti debere. Imo verò si etiam antequàm cor patet praua illa qualitas illud corroboretur, facilius deinde illi occursanti obuiam ibit, resistetq; validius. Vt hac ratione in principio quoque, & antequàm inualescat putredo, potissimum si aliqua vel sanguinis, vel per pharmacum præcesserit euacuatio, illorum vsus sit saluberrimus. Si enim in talibus humorum coctionem expectare uelimus, adeo præceptis, & maligna est veneni uis, vt ægrum interea in uitæ discrimen certò adduceret. Vt ideo & quam primum veneni uis sit comprimenda, atq; contra illam cor ipsum communiendum. Quoad tempus verò particulare his antidotis vtendi, id est per dimidiam horam ante cibum, tum ut facilius à stomacho vacuo aduentur, tum vt cum cibo permixta per vniuersum corpus, præcipuè uerò ad nobiliores partes, distribuantur. Quæ etiam ratione matutino tempore ieiunius ante syrappum exhiberi solent. Optimum etiam consilium

*Tempus particulara utè
di antidotis.*

S
l. 9. simpl.
nus ipsi ma
is multo pe
i adaucto &
inet, aduer
l. præceptis
orum usum
nendare cu
entia, potil
cōserua ali
Sic contem
i, in tracta
entur. De
tem tange
tione non ni
n declinan
non autem
es agitando
etur ut quar
ana ex intē
no, deinde
s, in quibus
plecti cogi
ualitatū ma
us prauæ il
lius,

*Antè sectio
uena uena.*

*Cyrenorum
Medicorū
uos.*

Serbet.

*Antidotis
varijs uten-
dum.*

filium esse videtur per mediæ horæ spacium antè sectionem venæ, vel cucurbitularum applicationem consimilem potionem cum conferua aliqua cordiali exhibere; vt sic viribus suis adhuc integris facilius intra venas, & ad cor attrahatur, consequenterq; efficacius operetur. Vel etiam statim ab ipso misso sanguine id fieri potest; Egyptiorum Medicorum Cayri potissimum exemplo; apud quos in familiari admodum vsu est, vt quamprimum à secta uena copiosam aquæ frigidæ cum succo limonū & Zuc. potionem, quam ipsi sua lingua Serbet vocant, hauriendam offerant.

Circa horum alexipharmacorum vsum in vniuersali quoq; id est notandum, quod cum varius, multiplexq; sit huius malignitatis in diuersis gradus, atq; facultas, vt in tractatu de putredine ostēdimus, proptereaq; varijs, atq; diuersis antidotis eam curati necesse sit, cum vni hoc remedium magis, alteri illud, auxilium ferat; hæc q; sola experientia adinueniantur vt 9. simpl. cap. de lapidibus docet Gal. propterea & quod magis conueniat reperiamus sæpe ea sunt varianda, illiq; tandem quod magis proficuum inuenietur, insistendum. Circa ipsum forum dosim verò notandum est, quod cum illis pro curatione vtimur presente iam in corpore veneno in duplo maiori quantitate, quam antè illud
pro

pro sola
dicent.

Vt verò

quod; dic

ut adeo at

lebrata; q

let, facult

à propriet

maligis f

dicis auti

Cum v

etiam prad

gis in ping

retret, p

ipsum veni

rim albi d

cum aqua

hoc mod

R. Bol

aqu

Succ

niū

Misce, &

ad minus

Quan

potissimu

DE PETICVLARI FEBRE. 329

pro sola præseruatione propinantur, exhiberi debent.

Vt verò de particularibus quibusdam aliquid quoq; dicamus, Bolus ipsa armena in primis occurrit a deo ab ipso Gal. totaq; Medicorum schola celebrata; quam quidem præter exsiccandi, qua pollet, facultatem, vt 9. simpl. cap. de terra dicit Gal. à proprietate etiam totius substantiæ confere his malignis febribus cum multis præstantissimis Medicis existimamus.

*De Bolo ar-
mena.*

Cum verò adstringēdi facultate, & lentore quod prædita sit terra hæc, nè crudos humores magis impingat, atq; vt facilius in venas, & ad cor penetret, post aliquam euacuationem, potissimum ipsius ventris exhiberi solet, cum modico quidem vini albi diluti, si febris admodum remissa sit, vel cum aqua borraginis, & succo citri, vel limonis hoc modo.

℞. Boli armeni orientalis ʒ. ʒ.

aquæ rosarum, vel acetosæ, & borag. vnc. ʒ.

Succi citri, vel vini albi

ni si febris intensa obstat vnc. ʒ.

Misce, & ieiuno stomacho per quatuor, aut quinque ad minus ante cibum horas exhibeatur.

Quantum verò lapis bezaar [de orientali autē potissimum, atq; verò loquor] in huiusmodi mali-

*Lapis be-
zaar.*

gnis,

pro

gnis, & venenatis morbis valeat, non modo hoc anno dum hiscè febribus laborarem, sed etiam antea dum Constantinopoli peste correptus essem in me ipso tam efficacem inueni, quàm quod efficacissimum. Verum non semel tantum, sed sæpius, atq; in conuenienti quantitate, vt ad xij & plura èt graua pro uice sumendus est, atq; eo modo, quàm nobis Garzias ab Horto. in lib suo de rebus indicis præscripsit.

Dosis.

*Terra sigilla
ta.*

*Extrinfeca
cordialia.*

Quod de Bolo armena dictum est, de Terra quòque lemnia, seu sigillata, modo ea vera sit, cuiusmodi Constantinopoli reperitur; intelligi potest.

Non intrinsecus modo, sed extrinsecus etiam huiusmodi cordialibus alexipharmacis, atq; ijs quidem sub diuersis formis, vti possumus, & debemus; quocirca præter eam, quam in alterando aere adhibendam diligentiam esse diximus, circa ipsius quoque patientis corpus multa nobis tum vnguenta, tum Epithemata, inunctiones, faculi, & huiusmodi alia sese offerunt vsurpanda. Inter cætera aut ad euocandum venenum à corde, primum loci oleum illud Theriacale, seu de scorpionibus magistrale vocatum, à doctissimo Petro Andrea Matheolo nobis vt multa alia, summo artificio præscriptum, atq; huic haud multum dissimile illud Magni Ducis Hetruriae, iure sibi vindicare videntur:

tu:

tur; si ijs vnguento rosaceo, aut santalino, vel succo citri ad nimiam eorum caliditatem contemperandam, exceptis, regio cordis, tempora, ac brachiorum pulsus, mediocri adhibita frictione, quò facilius penetrent, illinantur. Idem ferè Theriaca succo citri dissoluta præstare poterit.

Epithemata pariter ex rebus cordialibus, ut aq. borrag. acetosæ, rosarum, melissæ & similibus, cū speciebus cordialibus temperatis, vel diatriasantalorum cum modico croci, & vini maluatici, aut succo citri confecta, atq; frequenter panis rubeo serico, actū tepida cordis regioni adhibita, plurimū prodesse poterunt,

Sed dubitatur num in huiusmodi vnguentis, vel Epithematibus, frigida & adstringentia, vt sunt ex supranominatis non nulla, admisceri debeant, ac possint.

Cum enim cutim constipent potius materias prauas ad cor repellunt, quàm euocent, ut propterea tunc maximè nocere possint, quando peticula circa pectoris regionem apparent; cum sic naturæ motum impediunt, retrocedereq; ad cor materias prauas faciant. Sic etiam oberunt, vbi materiæ catarrhalis copia educenda in pectore continetur. Verum cum modicè vsurpata, & actū tepida, non frigida, possint calorem febrilem reinit-

*Epithemata**Dubitatio.**Epithemata
adstringentia
au cōueniāt.*

tere, facultatesq; vitales nè dissipentur impedire, eorum vsus, vbi præcipuè, neq; periculæ erumpentes, neq; dicta catharalis materia impediuerint, nõ erit omninò improbandus. Atq; hæc solum modo inter multa, quæ proponi solent, vt faciliora attingere sit satis.

De Symptomatum harum febrium præcipuorum cura. Cap. XVII.

Repositis iam supra remedijs cum & febris ipsa, & eius causæ, malignitas potissimum infringantur, atq; tollantur, tanquàm euulsa radice, eiusdè omnia symptomata, veluti germina quædam per se etiam, nisi admodum graua sint, cessabunt, vt 11. meth. 12. dicit Gal. Quoniam tamen adeò sæua sunt interdum, atq; maligna, vt sepiusimè & morbum negligere, & curam ad sese dirigere nos cogant, propterea videndū qua ratione ijs quoq; cū talia sunt, sit succurrendum. Non omnia tamen, sed quæ tantum hisce febribus sunt magis familiaria, attingemus. Huiusmodi verò sunt, deliria, phrenitides, vigilæ, sopores, mentis stupiditas, capitis dolor, motus conuulsiu, inappetèria, sitis, deglutitio læsa, lingua arida, vermes suppressio lotij, lassitudo quædã, & totius corporis dolor, & huius generis alia. Quæ

Horii symptomatum
causæ & gene-
ris.

quæ

DE PETICVLARI FEBRE. 333

quidē omnia, vt antea latius dictū fuit, sunt, vbi ex putrescente humore varij, multiplicisq; natura vapores, vel humores ēt varias diuersasq; corporis partes, cor potissimū, atq; cerebrū, petunt; vade per cōsensum alię quoq; partes, neruosa p̄cipuē coasficiuntur. Verum de singulis sigillatim agamus.

Deliria igitur, atq; phrenitides cū ex biliosis humoribus, vel vaporibus, sicuti, & vigilię, & capitis dolores fiāt; curatio in eo consistet, tum vt in principio materia affluens reuellatur, tum repellatur; atq; quę iam influxit discutiatur; vel saltē ad proxima deriuetur. Materiā à capite repellunt oxyrhodina, quę quidē pro affectū varietate vario quoq; modo confici debent, vt ex Gal. 11. meth. c. 18. colligitur. Si namq; vigilię adsint, magis refrigerātia, vt ex decocto capitū papaueris, oleo rosato vel violato, aut ēt nenupharino cū aceti modico, adhibeātur. Si coma, vel cataphora papaueris loco, decocta pulegij, thimi, thimbrę, radices ireos, & huiusmodi addantur. Reuellunt autē influentē in caput materiā extremorū frictions, ligaturę, vnctiones calidę, curbitulę, tum siccę, tum scarificatę, spatulis, & circa finem dorſi applicitę: nec non etiam hemorrhoidibus hyrudines appositę; & demum vesicatoria ipsa partibus extremis, manibus scilicet, ac pedibus, vel etiam ipsis spatulis affixa. Quę quidem

Delirij, & phrenitidis curatio.

Indicatiōes.

Oxyrhodina varie conficiendi ratio.

Reuellentia.

Vesicatoria.

S
impedire,
e crumpen-
t fuerint, nō
olum modo
liora attingit

præci-
I.
cum & fe-
nitas potif-
antur, tan-
mnia sym-
se etiam,
11. meth.
a sunt in-
orbū ne-
gant, pro-
talia sunt,
ed que tan-
a, attinge-
itides, vigi-
lor, motus
esa. lingua
quædā, &
ia. Quę
qu-

dem etsi calida sint, vt hac ratione feбри ipsi for-
sain minus conuenire videantur; maius tamen ex
materię prauę à principalioribus partibus reuulsio-
ne iuuamentum, quam ex modica illa calefactione
nocumentum consequitur. Conueniunt aut̄ ea po-
tissimum vbi ægri temperatura frigidior est, atq; in
sopore; sed de his latius ad finem disputabitur.

Discutientia.

Post reuulsiones ad particularem etiam euacua-
tionem, & deriuationem veniendum erit, que-
tum irrigationibus capitis ex oleo, & aqua cama-
mille, pullis distectis, & actu calidis capiti prius de-
roso adhibitis; vel fomentis ex decocto aliquo di-
scutiente phicā. Præter hæc oīa in phrenitide, vbi po-
tissimum alicuius inflammationis iam confirmare

*Hirudines
postlaures.*

indicia adsunt, hyrudines post aures applicitæ, vel
etiam venę frontis sectio adhibita plurimum con-
ferunt, præmissa tamen caphalicæ in brachio se-
ctione, si aliqua in toto supersit plenitudo, atq; vi-
res consentiant. Frontis enim sectam venam in
huiusmodi phrenitico symptomate plurimū asser-
re emolumentum, præter rationem ipsam, cuiusdam
etiam monachi egrotantis casus superioribus tem-
poribus demonstravit, qui cum delirio furibundo
agitatus fenestram, vt sese ex illa præcipitaret, con-
scendisset, fortè fortuna in lignum quoddam acu-
tum magnæ impetu fronte impexit, indeq; postq̄
vulnera-

*Vena frons
sectio.*

DE
vulnera
delirio
Excitant
ex vir
caus; ut
sore solet,
vni pūct
reulsiomb
ex allebo
dicantens
fimo, in q
genam, th
challierine
affrita ma
postum fric
locco & su
tūcum
precedani
vrio ex ca
Veficari
Vigilijs
acium hu
tore som
ent ex fol
lyrosiam
nab cum t

vulnerata frontis vena, sanguis copiosus effluxisset, & à delirio, & à febre liber omnino euasit.

Excitantur autem à graui sopore aëri [nisi is tamen ex virium imbecillitate, ac vigilandi impotentia fiat; ut in moribundis, ac desperatæ salutis euenire solet,] præter prædicta reuellentia, extremorum punctiõibus, ligaturis dolorosis, capilorum euulsionibus circa tempora ipsa, sternutamentis ex helleboro, aut pipere, aut nigella; odoramentisq; discutientibus naribus adhibitis, ut aceto fortissimo, in quo maiorana, ocimum, serpillum, origanum, thimus, pulegium, & huius generis alia ebullierint. Theriaca etiam & Mitridatum palatui affricta maximè conferre solent. His plantarum pedum frictiones ex sale, & aceto acri, aut raphani succo & similia addere licet. Suppositoria etiam acria cum sale gemæ, trociscis halandal; Odor etiã peucedani. Alijsq; non conferentibus occipitis vltio ex candenti ferro, non improbat. Imo etiã Vesicatoria extremis partibus adhibita.

Vigilijs nimium excedentibus succurrimus tum acrium humorum, extremorum potissimum lotionem somnifera, reuulsione, cuiusmodi decoctio ent ex folijs, & floribus nimpheæ, salicis, uitis, hyosciami, lactucæ, capitum papaueris, corticis rad. cum mandragoræ & similibus vt Paulus Egin. lib.

Soporis cura.
110.

Vltio.

Vigiliarum cura.
110.

Lotio somnifera.

Inunctio.

lib. 2. c. 37. docet. Conferunt èt odoramenta ex ijs dem rebus, crebro naribus adhibita. Sic inunctio temporum ex diapopuleone cum aliqua opij portione, ac croci, oleo violato, & nenupharino, cum aliquo hyosciami, vel alterius confimilibus succo.

Intrinfeca.

Sic capitis, ac temporu ex supradictis decoctis perusiones. Cantus etiam, ac musica placida, stillidium aquæ ab alto in locum, vt strepitum faciat, cadentis, solent somnum excitare. Quod si extrinfecis remedijs malum non cedat, ad intrinfeca veniendum erit, atq; ita vncia vna, vel duæ syrppi de papauerè, cum aquæ lactucæ vncijs iij. hora somni exhiberi poterunt. Vel etiam emulsiones feminum papaueris, amigdalarum dulcium, & seminum etiam frigidorum maiorum. Inter reliqua autem hoc maximè præstat Theriaca recens, Mitridatum, & Dioscordeum, cum conferua aliqua refrigerante, vt violarum, vel rosarum. per vnam vel alteram horam à cæna in forma boli cum hostia ad scrupul. ij. vel drac. j. exhibita; Illud tamen diligentissime obseruando, nè huiusmodi opiata exhibeantur, nisi virtus robusta ita sit, vt ea facillè perferre possit.

*Circa opiato-
rum vsum no-
tandum.*

*Deglutitio-
nis læsa cu-
ratio.*

Deglutitio læsa; quæ sit ob facultatis attractricis ventriculi debilitatem, cum caloris natiui omnimodam ferè extinctionem ostendat, parua admodum

dam salutis
bus hoc
vero ex lin
veniat, ga
hæde, em
similibus a
miam mat
etiam circa
tiam circa
gna aperian
miam mari
admodum
visidæ à c
ex decocto
garizare.
Hæmori
quamuis no
symptoma
tum suppri
uos, quoci
di, atq; ex
clarissimè
in historia
agrotaret
tamen
suppresic

dum salutis spem relinquit; cum omnes ferè, quibus hoc symptoma superuenit, interierint. Si verò ex linguæ, gulæ, ac faucium ariditate proveniat, gargarismata humectantia ex lacte, aqua hordei, emulsionibus frigidis ex aqua lactucæ, & similibus administrantur. Si verò ob faucium inflammationem fiant, præmissis, & reiteratis etiam circa spatulas cucurbitulis scarificatis, & etiam circa colli partem posteriorem, venæ sub lingua aperiantur, fiantq; gargarismata pro statu, ac inflammationis tempore conuenientia. Quemadmodum si fiat vitium hoc ex pituitæ crassæ, ac viscidæ à capite in has partes defluxu, confert sæpe ex decocto hordei cum oximel. vel ex posca gargarizare.

Hæmorrhagia ex naribus, nisi superflua sit, quamvis non sit etiam omninò critica, sed potius symptomatica, non est tamen statim, atq; confer-tim supprimenda. Præstat enim humores prauos, quocunque modo id fiat, ex corpore extru-di, atq; exire, quam eos in corpore detineri, vt clarissimè ex Hip. & Gal. lib. 3. com. in primû epid. in historia Metonis constat; cui cum grauissimè ægrotaret, atque in principio sanguis diminutè tamen, è naribus flueret, non modo non suppressit, sed potius lotionè capitis iuuit.

*Fluxus san-
guinis nariû
curatio.*

Vu vt

vt quò natura vergebat, duceret. Leuata nam que natura facilius deinde quod remanet, superabit. Idè; potissimum agendum videtur, vbi motus hic non omninò est symptomaticus, sed partim etià criticus, quatenus nimirum ad illum facultas etià expultrix concurrit. Si verò superfluous esset sanguinis narium fluxus, tùm cohibendus esset, non modo omni genere reuulsionum sanguinè ad inferiores partes retrahentium, vt lotionibus calidis, ligaturis, frictionibus validis, & huiusmodi curibus potissimum adhibitis; sed etiam stipticis, ac repellentibus collo circum quaè; temporibusq; adhibitis, & etiam naribus ipsis impositis, vt esset puluis adstringens ex sanguine draconis, bolo armena, & similibus albumine oui exceptus, & cum gossipio, vel linteis adhibitus; sic aquæ frigidæ in faciem infersiones; nec non linteum posca, seu aqua frigida cum aceto madefactum, testibusq; circumpositum probatur. Confert etiam iaspis lapis verus, ac legitimus collo appensus, vt carnem contangat. Si etiam subito ipsi ægro terror incutiatur, sanguine ad præcordia recurrente, è naribus manare desistet.

Linguam aridam refrigerantibus, & humectantibus demulcemus, & lenimus, vt sunt mucilago fenn. psilij, & cytoniorum intenui petia ligatorum pillulæ instar, & in aqua frigida, aut violarum, vel lactu-

Quando superfluous.

Iaspis lapis.

Ariditatis lingue curatio.

DE
 la face, ve
 ste, emul
 dicitis garg
 vol. & co
 Quod h
 latus chali
 bonis cum
 Siti verò
 hoc dei cum
 aur gramir
 vel succo c
 vno haustu
 nam sic mo
 febrili sup
 scim ipsan
 Si vero
 ritate cali
 dione inte
 stillatione
 Paulo Egi
 frigida pa
 ctionis fig
 enim peri
 rem pati
 vade post
 magis, at

DE PETICVLARI FEBRE. 339

lactuce, vel hordei infusoriam. Grana etiam sebesten. emulsionem. 4. seminum frigidorum maiorum, lactis gargarizatio, iuleb violatum, zuc. canditum viol. & confer. viol.

Quod si vlcera, & scissuræ in lingua apparuerint lactis chalibei gargarizatio proderit, & diamorhonis cum aqua hordei. *Sicis curatio.*

Siti verò insigni opè ferimus copioso potu aque hordei cum iuleb, vel cum aqua acetosæ, endiuæ, aut graminis cum syrupo granatorum acetosorum, vel succo citri, aut posca cum aceto, ita tamen, vt vno haustu copiosè sumatur, non autè paulatim; nam sic modica aquæ quantitas ab insigni calore febrili superata quodam modo bilescens, vel ignita sitim ipsam adauget. *Sitis curatio.*

Si vero febris esset ardens, in iuvene carnoso, in ætate calida, & nulla inflammatione, vel obstructione interna existente, vel pectoris angustia ex destillatione, frigida ad fatieratem, atq; confertim ex Paulo Egin. li. 2. c. 36. exhiberi potest, præsertim si frigida patiens sit assuetus, & apparuerint aliqua coctionis signa, vt ex Hip. libro de victu acutorum. Non enim permittendum est sitim ualidiorem, ac longiorem pati, quoniam sic calor febrilis magis acuitur, vnde postmodum radicale humidum consumitur magis, atq; nimium exsiccat. *Frigidæ exhibitio.*

Vu 2 Quod

*Dentiter-
tia sitis.*

Quod si nimius potus ventriculo obsit, aut sitis eo tempore, quo à potu abstinendum est, ut in morbi paroxysmiuè principio, vel augmèto, inualescat; tunc potius, ex Aetio lib. 5. c. 119. lenienda, & blandienda est crebra oris ex posca ablutione, aliquaq; acetosa, ut sunt pruna, granata, berberi, marinellæ conditæ, citri, vel limonis frustra cum zuc. aut tamarindorum pulpa, in ore detinendo, confert etiã in hoc casu, præcipuè cum ex præcordiorum, pulmonumq; incendio sitis exoritur, crebra supra vas frigida aqua plenum, anrelatio.

*Vermium cu-
ratio.*

Vermes in his casibus acetosis potissimum, que ipsi feбри quoq; minimè officiant, enecantur. Cuiusmodi est imprimis succus citri, limonis, aurantij, cum aqua acetosæ graminis, cichoreæ, multis Theriacam, Mitridatum, ac Diascordeum contulisse cõpertum est. Imò Santonici etiam semen, quod sementina vulgo appellatur, puluerizatum, & cū mel lerof. vel oximel mixtum, ieiunoq; exhibitum, & multis alijs, & mihi ipsi plurimum profuit.

*Suppressiõis
lotij curatio.*

Suppressum lotium difficulter admodum neq; fomentis ex parietaria, althea, arthemisia, malua, camamilla, fio, & similibus, cum butyro, oleo de scorpionibus, alijsvè educi cõpertum est; sed in plurimis ad ipsam syringam devenire necesse fuit, qua quidem opus felicissimè sæpius cõfectum est.

Intriu-

DE PETICVLARI FEBRE. 341

Intrinfecus tamen emulſio. 4. ſeminum frigidorū maiorum, & granorum alchachengi in decocto parietariæ, radicis graminis, ononidis; nec non etiam clyſteres, atq; inſeſſus, ſomenta, emplaſtra ex eodē decocto cum raphano minutim contuſo probant̄.

Alui profluuium in huiusmodi febribus etiam ſymptomaticum non eſt vllō modo adſtringentibus [niſi tamen nimium ſit vt vires deiciat] vi ſupprimendū, nè & obſtructiones adaugeantur, & reſta praua, ac putrida materia, atq; ad partes nobiliores præcipitata grauiora mala, & mortem tandē etiam ipſam inferat. Sed dum fluere permittitur, ſi materia acris ſit, nè inteſtina exulceret, ea clyſtere aliquo lotiuo primum abluenda. deinde pingui aliquo communienda. Interimq; eius acrimonia contrarijs alterantibus obtundenda decoctis potiffimum abſq; ſyruppis; & eius cauſæ, obſtructiones nimirum abſq; nimia calefactione aperiētibus tollendæ; Nec non materia ſimul diureticis emulſionibus ad lotij vias deriuanda erit.

Si verò alui fluor criticus ſit, & ſufficiens, naturæ
onus eſt relinquendum, cum quæ indicantur, & iudicata ſunt integra, neq; mouere, neq; aliter agitare oporteat. Si ſit diminutus, medicamento aliquo mediocri, quod præter purgatoriam, moderate eſt adſtringendi, & corroborandi facultatē heat,

*Fluxus alui
cruentio.*

Symptomatici.

Critici.

cu-

cuiaſmodi eſt Rhabarbarum, Mirabolani &c. natura defectui ſupplendum erit, vt prima aph. 20. id quod deficit ſupplere nos oportet, quò ex coniunctis ambob⁹ perficiatur quod optas, & 9. meth. 5. Id verò potiffimum erit agendum quando vt non poſſit natura ex ſeſe perfectè iudicare forè timem⁹, vt 4. aph. 22.

Superflui fluxus alui curatio.

Quod ſi fluxus eſſet ſuperfluus, vt vires proſterneret, tum retineri, ac moderari poterit; extrinſecus primum quidem diuerſionibus partium ſuperiorum, potiffimum frictionibus, inuentionibus ventris, ex oleo myrthino, roſaceo, citoniorum. Emplaſtro etiam diaphinicone, vel de cruſta panis, & ſimilibus; Tum verò etiã intrinſecus zuc. roſ. antiquo, cum ſeminibus acetofæ, corallis, bolo armena, terra lemnia, miua citoniorum ſine aromatibus, diacitonite, diacornu, & alijs eiufdem claſſis adſtringentibus. Quibus tamen cautè, & prudenter vtendũ erit, nè internæ obſtructiones ipſarum febrĩã cauſæ nimium adaugeantur.

Capillorum deſinitio curatio.

Ad deſluitum verò capillorum vnguenta varia ex laudano cum oleo myrthino; & lixiuia varia cõfici poſſunt. Sed quia hæc potius ad ornandi artẽ, quam ad morborum curationem pertinent, propterea hoc loco miſſa facio.

De Peticularum curatione.

Cap. XVIII.

Inter alia huiusmodi febrium symptoma-
ta præcipua occurrunt tandem & ipse pe-
ticulæ, à quibus potissimum nomen etiã
desumpserunt; ut hac quoque ratione
proprio capite de ijs à nobis agere uisum fuerit.
Circa quarum curationem, cum naturæ expellen-
tis motu ad cutim eas fieri dixerimus illud imprimis,
sitenè hic naturæ motus adiuuandus necnè, dis-
quirendum uidetur. Cum enim semper ferè sym-
ptomaticus sit, & indecenter, ac irregulariter factus
si forte, eò quod sit materiæ prauæ, ac malignæ, & à
nobilioribus partibus ad omnium ignobilissimã,
cutim nimirum non est impediendus; neq; tamen,
uidetur etiam adiuuandus quatenus per ipsum ali-
quid quoq; boni uel sanguinis, uel spirituum cū ma-
teria praua permixti, ac confusi [ut qui antè coctio-
nem, boniq; à malo separationem fiat] euacuetur:
Ut hinc meritò etiam fiat, quod non modo alleuia-
tio nulla, sed contrarium interdum maior nempè
uirium imbecillitas subsequatur. Propterea ut no-
dius hic fati ob uarias multorum auctoriũ inter se
contrarias sententiã intricatus explicetur, ueritasq;
huius quæsitæ, sitnè symptomaticus motus adiu-
uandus,

Non peticu-
larũ motus
sit adiuuan-
dus.

uandus, uel potius impediendus, magis innotescat, imprimis illud disquirendum occurrit, possitne aliquando motus symptomaticus utilis esse, an uerò sit semper noxius. Si enim aliquam possit quandoq; adferre utilitatem, nõ erit quod impediatur. Ad id aut probè dilucidandum, quænam conditiones ut aliquis motus sit criticus requirantur uidere oportet. Cum enim rectus sui sit, & obliqui iudex, facile etiam eo cognito, quænam symptomaticus sit dicendus apparebit. Triplicem enim humorum in nostris corporibus motum esse posse, antea etiã de peticularum differentijs agètes diximus, ut Gal. primo, de diff. febrium cap. 6. & lib. 3. de crisi bus, ubi de puris generatione loquitur, manifestè satis colligitur. Alius enim est simpliciter, & perfectè criticus; alius simpliciter, atq; omnino symptomaticus; tertius tandem inter hos extremos medius per utriusq; extremi conditionum participatione. Simpliciter criticus motus ille uerè est, & dicitur, ut magna ex parte à Gal. 4. aph. 47. colligitur, qui has conditiones habet. Prima ut à sola expultrice facultate regulariter operante fiat. Ex hac aliæ cõsequuntur, ut nimirum sit eorum, quæ in corpore noxam faciunt non aliorum, ac consequenter quæ naturæ morbi, temperaturæ ætati, tempori, & similibus correspondet; iuxta illud, si talia deiciantur, quæ-

Symptomaticus motus sit ne aliquando utilis.

Triplicem humorum motum.

Criticus simpliciter.

DE PETICVLARI FEBRE. 343

qualia oportet confert, &c. & ex aph. illo deiectiones non multitudine, sed si talia deiciam &c. & 4. aph. 22. Decretoria non decernentia, aut lethalia, aut difficilia. Tertia vt post perfectam coctionem fiat, atq; post prauorum humorum à bonis separationem. 4. vt fiat in die critica. 5. vt sit omnimoda, ac sufficiens extra corpus prauorū, nō tamen superflua expulsio. 6. vt per vias condecentes fiat. 7. tandem, & vltima, quę aliorum tanq̄ effectus quidā est, vt optima tollerantia omnimodaq; morbi solutio subsequatur. Facultates namq; naturales corpus nostrum regentes, & quarum proprium est contra res ipsas præter naturam pugnare, sunt tanq̄ choi⁹ quidam, sibiq; inuicem subordinatæ. Attrahit. n. primò attractrix; debito deinde tempore, quodad concoqui possit, retinet ipsa retentrix; concoquit interea concoctrix; tum demum perfecta, atq; absoluta concoctione insurgit ad expellendum expultrix id, quod expelli debet, per vicinas ac conueniētes magis regiones. Naturalis enim facultatis, seu nutritiæ opus est ipsa nutritio, ad quam quidē allcere quod familiare est, quod alienū excernere, retinere verò, & alterare quod familiare est alimentū, vt Gal. 4. de præfagio expulsibus cap. vltimo docet. Vt propterea motus hic expellendi noxia; & aliena, & à Gal. & ab alijs etiam solius naturæ esse dicatur:

Xx quod

*Facultatis
naturalium
subordinatio*

quod nimirum natura comparatum sit, vt postquã facta est perfecta concoctio, & separatio, superflua, & inutilia ab expultrice naturali facultate expellãt, vt idem quoq; Gal. 4. aph. 22. testatum reliquit cū inquit, Siquidem oportet coctionem præire, subsequi discretionem, postea euacuationem, vt bona sit crisis: alioqui enim confusa, hoc est nõ minus boni, quàm mali fiet euacuatio, sed hæc de motu critico simpliciter.

*Symptomati-
ca simpliciter
motus cõ-
ditiones.*

*Euacuatio
p̄ter natura
m̄ultiplex*

Succedit modo symptomaticus, vbi illud imprimis sciendum, euacuationem symptomaticam duplicem esse; alia quidem est quæ opponitur naturali, & sic omnis euacuatio non naturalis, vt est quicunq; sanguinis fluxus è naribus, & huiusmodi p̄ter naturã symptomatica dicitur. Quæ quidẽ p̄ter naturã euacuatio multiplex quoq; est, alia nimirũ talis toto genere; alia multitudine; alia qualitate, alia loco, alia tempore. Alia verò euacuatio symptomatica dicitur, prout critica conserua distinguitur. Unde patet naturalem, & criticam valde inter se diuersas esse; quandoquidem potest esse aliqua non naturalis, quæ tamen erit modo critica, modo symptomatica, vt iam dictus sanguinis fluxus è naribus. Simpliciter igitur, atq; omnibus numeris symptomaticus erit motus ille, qui à solo fit morbo, atq; ex contentricis potius facultatis, imbecillitate,

DE P
itate, quã
do fudor d
p̄t esse sole
quæ peccan
mala euacu
no vel eriam
fudorem cum
non critica
corqualia o
& ad quem
fudorem salte
omnes hæc
symptomaticus
Inter du
n̄ ille, qui a
vt ex parte
aliquas ver
vel minus a
det, prout
verit cond
modũ in v
nos illæ co
etiam tale
vel simpli
omnes m
cuer, sed

itate, quàm expultricis robore dependet, cuiusmo-
do sudor diaphoreticus, qui proximè morituris erū-
pit, esse solet. Huiusmodi igitur motus erit, qui nō
quæ peccant, sed alia diuersa, & potius bona quàm
mala euacuat; qui in morbi principio, vel augmen-
to, vel etiam principio status si nō cum cruditatis,
saltem cum imperfecte coctionis signis, qui in die
non critica, qui diminutè, vel etiam superflue-
cet qualia oportet euacuet; qui per vias indecetes,
& ad quem, vel ipsa mors, vel in multo deteriore
statum saltem lapsus sublequitur. In quo igitur
omnes hæ conditiones concurrunt, absolutè sym-
ptomaticus appellabitur.

Inter duos verò hos extremos medius motus e-
rit ille, qui aliquas vtriusq; habebit conditiones, ita
vt ex parte secundum aliquas sit criticus, secundum
aliquas verò etiam symptomaticus; magis verò,
vel minus ad alterum illorum extremorum acce-
det, prout vnius, quam alterius plures participa-
uerit conditiones. Verum quoniam per rarò ad-
modum in vnica aliqua euacuatione, siue motu om-
nes illæ conditiones concurrunt; propterea rarò
etiam tales motus extremi, vel simpliciter critici,
vel simpliciter symptomatici reperiuntur: sed ferè
omnes medij existunt, vt ideò tales non simpli-
citer, sed secundum quid alicuius nimirum illorū

*Medius mo-
tus inter cri-
ticū, & sym-
ptomaticum*

conditionis respectu dicantur. Præcipui tamen ex
superius enumeratis motibus symptomaticeis. 4.
sunt, quando. s. quantitate, vel qualitate, vel tempo
re, vel loco à perfectè critico declinat. His igitur
prælibatis ad quæsitum modò his positionibus re-
spondemus. Prima conclusio. Si naturæ euacua-
tio sit omninò critica, ac perfectà, ei onus totum
est relinquendum, iuxta illud 1. aphor. 20. & 21.
Quæ iudicatur & iudicata sunt integrè, & c. si verò
sit critica quidem, sed imperfecta, naturæ opè ferre,
eiusq; conatum adiuuare debemus, iuxta illud quo-
natura vergit &c. Secunda conclusio. Si euacua-
tio sit simpliciter, & omnino symptomaticea, nequa
quàm adiuuanda, sed potius impedienda erit ex Gal.
1. aph. 21. cibi inquit, oportet Medicum naturæ
propensionem attendere, & si quidem idonea fue-
rit, ei conuenit cooperari; si verò contraria, & no-
xia, hanc prohibere, & reuellere oportet. Si verò
non simpliciter, sed secundum quid tantù sit sym-
ptomaticea ita distinguendum est. Tertia conclu-
sio. Euacuatio qualitate symptomaticea, in qua
nimirum non quæ morbum faciunt, sed alia eua-
cuantur, perpetuò nocet, ideò semper cohiberi de-
bet. Nam q; non euacuari quod euacuari deberet;
sed retineri intus, atq; exire quæ deberent retineri,
semper nocuum est; cū non modo, quæ facit mor-
bum

Prima cõcl.

Secūda cõcl.

Tertiacõcl.

bona causa n
causæ mor
ocetur, quo e
fuit. Velut
materia frigi
bus quoddam
eius non vid
Vt propterea
tur, qui in tal
natur. Ide
pe dicendum
natura euacua
Huiusmodi
uitate hab
sanguinis flu
retur, per br
at, citius ma
temp. Qua
nima, & exc
da, alioqui e
extremam v
cum malo b
mum salt
hip. 2. aph.
reptere, cal
prima aph.

bum causa non educatur, sed sæpè etiam id, quod
 causæ morbificæ quoddam veluti phrenum est eua-
 cuetur, quo educto morbi causa senior fit, magisq;
 furit. Veluti si in hydrope ascite redundâte aqua,
 materia frigida & humida, purgetur bilis, quæ ip-
 sius quoddam veluti phrenum, ac correctiuum est,
 quis non videt magis multò refrigeratū iri corpus?
 Vt propterea nō immeritò Medici illi reprehendan-
 tur, qui in tali morbo purgandi ratione Rhabarb-
 vtuntur. Idem de sanguinis euacuatione in hydro-
 pe dicendum est, modo tamen ex aliqua eius con-
 sueta euacuatione suppressa morbus nō foueatur.
 Huiusmodi exemplū hisce proximis diebus in hac
 ciuitate habuimus, in quodam iuuenē, qui narium
 sanguinis fluxu, cum licet varijs ingenijs supprime-
 retur, per breuia admodum tamen interualla redi-
 ret, citius multo, quam ex sola hydrope fecisset, in-
 terijt. Quarta conclusio. Euacuatio quantitate
 nimia, & excedente perpetuò nocet, ideo etiā sisten-
 da; alioqui enim in cōtrarium sæpè morbum, & ad
 extremam virium imbecillitatē deducit. Vnā enim
 cum malo boni etiam aliquid, caloris innati, ac spi-
 rituum saltem semper euacuatur. Vt ideo dicat
 Hip. 2. aph. Plurimum atq; repente euacuare, vel
 rephere, calefacere, & huiusmodi, periculosum. &
 prima aph. 3. Neq; tamen compressiones com-

Nam

*Rhabarbarū
 in hydrope
 quomodo cō-
 ueniat.*

Quarta cōcl.

Nam inquit, vt in vniuersum dicamus, in omni euacuatione vires ægroti oportet attendere, & donec tollerant, nec laborant tentandum est humorem exuperantem educere; Cum vero dissoluuntur vires, etiam si restent aliqua superfluitates, cauere oportet earum euacuationē. Si igitur sistenda est euacutio etiam quando reliquæ humorum prauorū restant, si vires debiles sint redditæ; ergo multo magis erit supprimenda, qm̄ nimia erit euacutio.

Quinta cōcl.

Quinta conclusio. Euacutio ratione tantū temporis symptomatica in qua. s. nihil pigret naturam est. quā quod ante tēpus, atq; ante perfectā coctionē fiat circa morbi principia, potest aliquando esse utilis; & consequenter non statim supprimenda.

Quæ euacutio symptomatica utilis aliquādo sit.

Per hanc siquidem materiæ morbosæ copia minuitur, vt reliquias deinde facilius possit superare natura; atq; inde non leuis sequitur morbi alleuiatio. In februm enim tertianarum accessionibus vomitus biliosos paroxysmum alleuiare manifestissimè conspicimus; sic si in pituitosorum morborū principijs pituitosa excrementa deiciantur non nē ipsius morbi fomes minuetur, ac consequenter non nē à natura quod reliquum remanet coctione superabitur? ita profectò. Ni enim hoc esset quorsum Medici ferè omnes, & Hip. atq; Gal. ipse, inchoantibus morbis si quid mouendum videtur, mouere.

præ-

præcipere? Neq; de materia tantum turgente eos loquutos esse dicendum erit, quandoquidè cum in com. dicat Gal. Quò minoratam materiam facilius possit deinde natura cōcoquere, videtur manifeste non de turgentia, sed de nimia humorum quantitate, quæ nisi minuatur, à natura superari non possit eos loquutos esse. Si igitur huiusmodi euacuatio in principio facta, respectiue saltem non rarò utilis esse solet, cur si etiam tunc urgente aliqua necessitate à natura fiat, talis esse non poterit? Quandoquidem ad huiusmodi euacuationes arte faciendas ipsius naturæ imitatione inducitur Medicus, quem tamen constat eam benè tantummodo operantem ipsum imitari debere iuxta Hipp. prima aphor. 2. In perturbationibus ventris &c. Eò verò minus cohibenda erit euacuatio huiusmodi solo tempore symptomatica, quò virtus fuerit validior, eamque facilius tollerare, quod pulsus maximè indicabit, videatur. Tunc enim non ex virtutis retentricis relaxatione, sed potius ob expultricis antè tempus, vel à quantitate, vel à qualitate materiæ stimulatae robur perficitur. Cum enim perfectæ coctionis, & iudicationis tempus expectare non possit absq; summo periculo, mauult crudæ adhuc materiæ portio-
nem antè tempus pro maiori periculo euitando, expellendo

Medicus benè tantū cōperantem naturam imitari debet.

Coacta natura antè coctionem sæpè expellit.

pellendo ordinem alioqui consuetum pervertere; quàm perfectam coctionem expectãdo, antequàm ea adueniat, ipsi morbo omninò succumbere. Quaecunq; igitur exeuntia sua qualitate, humoris, à quo malum fit, naturæ attestantia eixre cum bona ægri, ac virium tollerantia conspiciuntur, prodire sunt permittenda; contraria verò, cum virtus potissimum debilitatur, sunt cohibenda.

Cur euacuatioes in principio fieri vituperentur.

Vituperantur verò ab Hip. & à Gal. huiusmodi euacuationes ante coctionem factæ, licet talia qualia debent, educantur, non simpliciter, sed respectu omnino criticæ, quæ post perfectam fit coctionem; atq; præterea tâquam prauæ dispositionis antè debitum tempus naturam irritantis indicia; cum nimirum magnam humorum quantitatem, vel prauam qualitatem ostendant; quam proinde tutius sit quamprimum euacuari, ac minui ex parte, saltè, quàm cum certo interitus periculo intus detineri, ac reseruari. Neq; etiam, quod huiusmodi euacuatione sit præter naturam, ideò statim supprimèda erit.

Morbus etiã aliquando in 1616.

Namq; etiam res aliqua ex sese præter naturam, quandoq; vtilitatem aliquam asferre potest, atque auxilij rationem obtinere, cuiusmodi est febris couulsioni, ex repletionem, vel paralisi superueniens, quæ quidem tantum abest, vt sit tollenda, vt si nõ adit, ex omnium poenè Medicorum sententia, sit pro-

DE
procuran
humidita
Cum ig
tionem ac
quidem li
no sympto
amus, qu
eius natur
aph. Qu
tius impe
de collig
Quand
thione pos
non sit nisi
ate perfe
partem cõ
humores,
sio omni
etur. In
refert. 3. i
fuit confr
bi die fact
morbi di
harum pe
vltq; v. tã
tum hu

DE PETICVLARI FEBRE. 353

procuranda. Exsiccando enim nimiam neruorum humiditatem priores illos morbos auferre potest.

Cum igitur; vt ad propositæ quæstionis resolutionem accedamus, antea motum hunc aliquando quidem licet rarò perfectè criticum, aliquando vero symptomaticum esse affirmauerimus; modo dicimus, quod quando est omninò criticus, & perfectus naturæ totū onus est permittendū iuxta illud 2. aph. Quæ iudicantur integre &c. Si verò sit criticus imperfectus tamen, erit adiuuandus, vt ex eodè colligitur & inde Quò natura vergit per loca &c.

Quando verò est symptomaticus, quod in quæstione positum fuit, quid agendum? Cum tunc non sit nisi solo tempore symptomaticus, scilicet, ante perfectam coctionem, & imperfectus, sitq; ad partem cōdecentem, & à natura expellente noxios humores, & cum alleviatione factus, videtur profectò omni ingenio, ac ratione adiuuandus, vt iam dicitur. In Sileno enim secundo ægrotante, vt Gal.

*Quæstio
resoluitur; au
peticularum
motus sit ad
iuuandus.*

*Quando est
symptoma-
ticus.*

Sileno ex epl.

refert. 3. in primum epidemiorum, tanti iuuamenti fuit consimilis, quàmuis symptomatica, vt in 8. morbi die facta papularium eruptio, vt qui in octaua morbi die ratione morbi pessimi moriturus esset, harum papularum, & virtutis roboris ratiõe, ad xj. vsq; vitā protraxerit. Vt hinc clarè colligatur motum hunc quocunq; tempore fiat, materia praua

ab intimis, & nobilioribus ad externas, & ignobiliores partes transmissa, plurimam afferre posse utilitatem, & consequenter potius adiuuandum, quàm impediendum esse; cum Erisipelas ab intro ad extra verti bonum esse, Hip. auctoritate constet, & Gal. in 6. de vulg. morb. dicat, Succos ad cutim uergentes per illam esse euacuandos, iuxta illud, ut diximus. Quò natura uergit &c. Quod quidem ubi materia maligna sit, potissimum est agendum, ut quam maximè à principibus partibus reuellatur. Ut in cura bubonis pestilentis omnes practici affirmant potissimam intentionem esse, motum illum nature etià in principio, licet sit symptomaticus, validè attrahentibus esse adiuuandum, cum sit materiæ malignæ à nobilioribus partibus ad ignobiliores, ut & cucurbitulas, & vnctiões, & emplastra attrahentia adhibeant. Idem etiam in parotidibus omnes precipiunt, motum nimiram illum esse adiuuandum.

Cum igitur hic motus sit adiuuandus, reliquum est videre quibus auxilijs id p̄fici possit. Quid hoc in casu de venæ sectione statuendū sit, antea etiam explicatum fuit; nimirum quod magna in corpore existēte plenitudine, ut et̄ i cura variolorū affi mat Auic. lib. 4. f. 1. tr. 4. c. 10. quò ea subleuata natura fortius deinde expellat, etiam apparentibus quandoquē; peticulis, si virtus cōstet, tutò secari possit venā;

*Peticulariū
motus quo-
modo adiu-
uandus.*

*Vena sectio
quandō adhi-
benda.*

DE P
uent; nullan
rationem; c
non ipsori
enti salte. q
forasse ab i
uocari posse
i potissimū
eus circa m
fecatur.
de variolis c
cò quod, vt
repellit. nō
i corpore ef
Verū qm
trahat ad ex
ad centrū re
vīs; locū di
fer, hoc loc
mis. n. id A
ca. 20. in qu
nere naturi
nō videtur
exteriora, v
botomiā.
laudat. Id
accoriatu

vena; nullamq; indè timendâ esse humorû concentrationem; quæ tamen in exigua plenitudine forsitan non ipsorû humorû, qui iâ in cutim depositi sunt, eorû saltè, qui ad eâ consuunt timeri possent. Hi enim fortasse ab inanitis nimium venis facile retrahi, ac reuocari possent, atq; ad principaliores partes deduci potissimum quando, vt aliàs diximus, putredinis focus circa mesentereû positus esset; brachijq; vena secaretur. Vndè cum paulò post in eodem citato de variolis capite Auic. venæ sectione damnare videret quod, vt inquit, repellat, & conuertat illud quod repellit. non simpliciter, sed vbi vel nulla, vel exigua in corpore est plenitudo, eum loqui existimare debemus.

Verum cum huius dicti, quod venæ sectio humores trahat ad exteriora, non autem humores à circumferentiâ ad centrû reuocet, probatione, aliàs quoq; in hunc vsq; locum distulimus, propterea vt hoc firmitus constet, hoc loco paucis comprobandum occurrit. In primis, n. id Auic. auctoritate constat. Is namq; 4. primica. 20. inquit sectione venæ exciicare ventis & retinere naturâ, quod profectò alia ratione prestare posse non videtur, nisi quod ad diuersum trahat, hoc est ad exteriora, vt idem testatur. Idè eadem ratione phlebotomiâ vt fluxus sanguinis ex matrice prohibeatur, laudat. Idem Auic. li. 4. f. 16. t. 2. c. 6. in fluxu sanguinis excoriatio fiat phlebotomia inquit, & extrahatur ex

*Vena sectio
humores po-
tius ad exte-
riora trahit.*

contrariò motus partis eius, & cap. 12. eiusdè. Melius est inquit, vt extrahantur humores per phlebotomiam. Cur præterea non modo idem Auic. loco iam citato, sed Gal. quoq; 4. de tuenda sanitate, cap. 4. & 9. meth. si vbi in intestinis, vel ventriculo cruditates adsunt, nisi hæ prius educantur, venæ sectionem prohibent? Non alia certè de causa, nisi nè secta vena cruditates illæ ad intra venas ipsas attrahantur, ergò signum manifestissimum est, sectionem venæ ab internis ad externas partes, & non è contra, humores attrahere. Aetius quoq; libr. 3. cap. 130. in febribus pestilentibus cum vibicibus, statim à principio, nisi quid prohibuerit, sanguinis missionem faciendam esse præcipit, vt retrocedere prohibeantur. Exonerata namq; natura interna ad exteriora facilius protrudit. Idem Alrimarus quoq; affirmat, in febrium pestilentium cura.

Præter venæ sectionem multa alia quoq; reperiuntur, que pericularum exitum adiuuare possunt, tam extrinseca, quàm intrinseca. Inter intrinseca hæc potissimum connumerantur, y aqua secundæ decoctionis lentium cum carieis, capilla en. radicū vriticæ hordei, sem. raparum, radicū graminis, asparagorum, foeniculi, liquoricæ, acetosæ, florum cor. dialium, personatæ cardui benedicti. bat. d'ing. quibus etiam aliquid, vel falsæ perilia, vel chynæ

*Aetij aucto-
ritas.*

*Intrins. peti-
cularum exitum
iuuan-
tia.*

huiusmodi.
prouoca
tempertum est
que de variola
lib. 4. f. 1. t.
per acetosus su
bis in die
operum erit i
cum cum frag
Quæriure
peribus nim
ota, magis T
rim troscor
tur Taerica h
polere, atq; e
tan vergat nar
ritus, per The
ratione Galen
limo cum i
Verum que
tudio debe
quam minim
cumento; qu
ta, seu tota fi
prodelle poss
deatis ob pr

DE PETICVLARI FEBRE. 357

& huiusmodi, quæ sudorem sine manifesta caliditate prouocant, & sæpè iam experientia contulisse compertum est. Huc ea omnia ferè referi possunt quæ de variolarum expulsionè ab Auic. proponuntur, lib. 4. f. 1. tr. 4. c. 10. Huiusmodi decoctis syrupus acetosus simpl. vel de limonibus adhiberi potest, & bis in die exhiberi, & ante decocta, & syrup. optimum erit immediatè exhibere puluerem unicornu cum fragmētis cordialibus & lapide bezaar.

Quæri iure hoc loco posset num hoc in casu apparentibus nimirum peticulis, præstet, inter antidota, magis Theriaca, an verò Mitridato vti? Cum enim trociscorum de vipera facultate, ac vi videatur Theriaca humores noxios ad cutim magis propellere, atq; eò tanquàm etiam ad partem concedentem vergat natura, eius motus, alioqui, vt diximus, utilis, per Theriacam videtur magis adiuuari; quæ ratione Galenus quoq; ipse vino viperino in lepra summo cum iuuamento vsus est.

Verum quoniam Medicus Rationalis in id omni studio debet incumbere, vt iuuet quidem, sed cū quàm minimo, vel etiam nullo, si fieri potest, noxamento; quamuis supponamus à qualitate occulta, seu tota forma, & tēperamento, vtrunq; æquè prodesse posse, cum tamen Theriaca maioris caliditatis, ob prædictos trociscos Mitridatica ipsa cō-

*Theriaca an
Mitridato
vri præstet
apparentib.
peticulis.*

post-

Responsio.

positione esse videatur, ita diffinienda hæc quæstio erit; Quod, scilicet ubi febrilis calor mitis sit, in corpore, ætate, ac temperamento &c. frigidis, Theriaca potius sit utendum.

In oppositis verò, in tempore nempe calido, cò. simili temperamento ætate, habitu, & huiusmodi, præstare Mitridati usum; quibus etiam, ut alias diximus, conseruam aliquam simul refrigeratè, & cordialem comiscere, quò eorum caliditas excedès corrigatur, optimum erit. Neq; profectò ad Theriacè usum, ut in quartana febre, ita in his, expectanda est humorum concoctio. Nam magis vrget malignitas ad indicandum, quàm cruditas ad prohibendum; Cum potissimè ea non ut aperiamus vel crassos humores attenuemus, aut incidãns, vel euacuemus; sed potius ut malignam qualitè obtundamus, utamur.

*Extrinfeca
peticularum
exilium iuuã
tia.
Cucurbitula*

Quæ verò extrinsecus adhibita peticularum extractionem adiuuare possunt, multa quoque sunt. Cucurbitula imprimis ipsæ occurrunt, tum sicca, tum Et Scarificata: Siccis potissimè utimur vbi leuiter absq; euacuatione, quod ea sufficienter iã præmissa sit, naturæ usm motum adiuuare intendimus; Scarificatis verò, ubi valentius extrahere, & simul èt aliquã plenitudinè relictã minuere cupimus, maxime ubi iã antea nõ sufficienter sang. fuerit euacuat^o.

Sunt

Sunt præte
res esse del
nibus de scar

Confert et
quasi guiner
ratione facult
de libris gurati

Suero sine
etiam euocar
mento, optim

c. 130. propo
tiam relaxan
andi, ac disso

similem simu
potius prohib
neum oleo lin
tum erumpat

Dicendum ol
medicatum.
tate respicier
sine variare

diurus, & ex
andi, ut in e
scat potius
Aque
Olei c

DE PETICULARI FEBRE. 359

Sunt præterea, & frictions, quæ quidem medio-
eres esse debent, atq; uel manibus calidis, uel pânis
rubeis de scarlato præcipuè administratæ.

Confert etiam eo tempore ijsdem pânis rubeis, *Pânis rubei.*
qui sanguinem ad sese foras alliciendi similitudinis
ratione facultatem habere existimâtur, ut Gal. lib.
de subfiguratiõe empirica testat, patientes cõtegerè.

Si uerò sine multa agitatione humorum eos ad
cutim euocare intendimus absq; ullo uirium detri-
mento, optima est inunctio illa Aetij, quam lib. 5. *Inunctio aetij*
c. 130. proponit ex hydrelgo, & nitro. quæ quidem
cutim relaxandi, poros aperiendi, ac humores euo-
candi, ac dissoluendi uim habet; nec non èt calorè
febrilem simul contemperandi. Sed dices, oleum
potius prohibere dissolutionè, ideo hectici post bal-
neum oleo liniuntur. Auic. etiam in cap. de uariolis
cum erumpunt prohibet olei administrationem.
Dicendum oleum simplex non cõuenire, sed benè
medicatum. Ad has igitur intentiones confide-
ratè respicientes, ingredientium dosim pro neces-
sitate uariare poterimus: Si namq; calor febrilis,
& intus, & extra sit insignis, ea arte materia est euo-
canda, ut inde tamen calor non adaugeatur, sed mi-
tescat potius, quo in casu ita præscribi poterit.

℞. Aquæ communis uel acetosæ lib. ʒ.

Olei communis unc. iij. nitri ʒ. iij. misce.
atq;

*Diversimodè
de ea est com-
ficienda.*

Sunt

atq; simul parum ad ignem bulliant.

Si verò febrilis calor non fuerit ita intensus, vt intus, & extra æquè se habeat, ita præparetur.

℞. Olei cōis, aquæ com. vel acetosæ añ. unc. iij.
Nitri 3. iij. misce. vt supra.

Si verò contingat, vt extra sit frigus, intus verò calor hunc in modum præparari poterit.

℞. Aquæ com. vel camamel. dr. ij. olei cōmunis, vel camamel. aut anethini, aut etiam nardini, [hæc enim inter metasyncritica, idest, ex alto humores euocandi facultatem habentia, lib. de simplicibus medicamentis ad Paternianum cap. de oleo, recenset Gal.] nitri unc. 5. misce. vt supra, sic vnguentū resumptiuum, oleū amigdal. dul. aqua calida, in qua bull. flo. camameli, melloti, maluarū. Administrēt autem huiusmodi vnctiones partibus illis in quibus periculæ erumpūt. atq; vt facilis, ac maior fiat materię morbosæ ad ipsam cutim attractio, moderatè fricando adhibeantur. Ex eodem etiam Actio li. 3. c. 225. 232. cutim rarefaciunt althea, rad. cucum. agrestis, abrotanum in ol. maturo coctum.

*Dubitatioes
circa curam
pericularum
cū alijs sym-
ptomatibus.*

*Prima
Quando alui
fluor pericu-
coniungitur.*

Priusquàm verò huic de periculis sermoni extre-
mam manum imponamus, quædam dubitationes
ad ipsam praxim maximè pertinentes definiendæ
occurrunt. Quarum prima erit, si apparentibus
periculis; etiã alui fluor superueniat, quid agendū?

Cum

Cum eodem ten-
natur natura m-
tatis facit semp-
perans hoc irri-
tanti postmod-
tatis esse possi-
de humoribus
naturæ, siue i-
naturæ latius et
macerat, sed M-
tatis cuius blan-
tatis tamē q-
Quod si im-
tenda erit.
tiam materiam
tatis, atq; iuu-
Naturam op-
tatum, aut p-
naturæ inclinēt;
tatis periculu-
tatis fluxus. si
tatis etiam l-
tatis vnctione
Secunda dub-
tatis per ma-
tatis veniat, que

DE PETICVLARI FEBRE. 361

Cum eodem tempore contrarias euacuationes molitur natura maximæ vi, & irritationi à morbificis causis factæ semper est adscribendum, propter quod magnum hoc irritamentum Naturam distrahitur, ut nulli postmodum euacuationi perfectè absoluedæ satis esse possit. Ex Gal. tamè, & Hipp. præcipuè lib. de humoribus, quotiescunq; humor infestans euacuatur, siue id criticè, siue symptomaticè fiat, ut supra latius etiam diximus, nequaquam est suppressendus, sed Medico interim alterantibus morbificis causis blande occurrente, naturæ totum id opus, nisi tamè quãtitate excedat, est relinquendû.

Quod si immodica fluxio, & euacuatio fuerit, cohibenda erit. Si uerò pauca, & insufficiens quæ totam materiam morbificam educere non valeat, irritare, atq; iuuare, modo ad decentem partem vergat, Naturam oportet, non modo per aluum, sed per lotium, aut per sudorem etiam, si ad eas partes natura inclinât; quò ex coniunctis ambobus, euacuatio perficiatur. Quare & permittendus erit moderatus fluxus, si sit materiæ morbum facientis, & interim etiam leuibus frictionibus superscriptam Aetij inunctionem administrare poterimus.

Secunda dubitatio. Si in mulieribus, ut multis quidem præ maxima humorum copia, ac prauitate vsu venit, dum erumpunt peticulæ, cõtingat etiã

exij humoris fluxus nõ est impediendus.

Secunda Quando peticulæ mensuræ fluxus conueniuntur.

mensēs superuenire; atq; si alteram euacuationem iuuare velimus, necessariò, altera impediatur, vt quæ sibi contrariæ sint, vna. s. a centro ad circumferentiam, alia è contra, tendente, quid in hoc casu erit agendum? Cum enim altera, per menses, scilicet euacuatio sit naturalis; altera verò, quæ nempè per cutim fit, licet præter naturam, & aliquando etiam symptomata sit, quoniam tam è ad partem ignobilem materia peccans vergit, neutra non modo non impedienda, sed potius vtraq; maximè adiuuanda videtur.

Pro resolutione nosandum.

Vt in huiusmodi ancipiti casu, in quo præstantissimi etiam Medici sæpè perplexi redduntur, aliquid determinatè stabilire possimus, distinctione vtendum videtur; Num. s. tunc consuetum sit tempus menstruæ purgationis, nec ne? & si sit, an sufficienter, vel diminutè, vel etiam superfluè fluant. Si namq; tempus consuetum sit, & moderatè fluant, neutra euacuatio est interturbanda, sed totum id opus ipsi naturæ erit relinquendum. Contentiq; tū esse debemus leuibus circa dorsum citra frictionem tamen inunctionibus; vt per cutim quidè euacuatio iuuetur, sine mensium tamen vllò vel quam exiguo detrimento. Si verò debito quidem tempore, sed diminutè menses fluant, cum tunc vniuersalis totius corporis plenitudo ex determinata illa,

Quando diminutè fluunt

ac particulari vteri plenitudine pendeat, hæc prius tanquam alterius causa inanienda, vel per sectionē saphenæ si magna sit plenitudo, & robor virium adsit; vel per cucurbitulas coxis ipsis intrinsicis adhibitas, si virt^o imbecillior, vel plenitudo exigua fuerit. Neq; tunc vt humores in-cutim tendentes retrahantur forè timendum est, cum, vt superius dum de venæ sectione, & purgatione ageremus, diximus, via admodum distans sit, atq; longinqua.

At si debito quidã tempore, sed immodicè fluât mensis, vt indè robor virium prosternatur, tunc cum sint potius supprimendi, præter inunctionē illam ex oleo de Nitro Actij, conferet quoq; validiores frictiones ipsi dorso, vel etiam cucurbitulas siccas saltem adhibere; vt & ab vtero immodicum fluxum reuellamus, & euacuationem per cutim simul adiuuemus.

Si verò extra tempus consuetum ipsi mulieri, [variat enim plurimum in diuersis pro ætatis, habitus, victus, vitæ genere, & huiusmodi ratione] menses aduenerint, si id tardius sit, erunt potius promouendi, vt supra dictum est. Si verò tempus consuetum anticipent, cum id potissimum ratione, vel acuitatis, aut malignitatis, vel quantitatis ante tempus naturam ad excretionem stimulantis fiat; præter hæc qualitates contrarijs alterantibus obtunden-

Quando immodicè fluât

Quando anticipant.

dæ sunt, reliquum onus interim Naturæ committendum.

*Tertia
Quando mē-
sura antici-
pantia dimi-
nutè fluunt.*

Tertia difficultas est; Quod si eueniat in harum febrium initio cum nulla adhuc facta est euacuatio seu ventris lenitio, vt menstrua ipsa etiam consuetum tempus anticipantia superueniant; atq; simul diminutè fluant, potissimum verò quando tunc etiam peticulæ superueniunt [quod quidem rarò admodum fieri solet, vt antè quartam saltem appareant] quid tunc agendum? Secunda nè saphena, vt mensium diminutioni suppleatur? An cucurbitulæ dorso, vt naturæ motus adiuuetur adhibendæ? An verò leniens medicamentum, quò primarum viarum cruditates tollantur, simulq; alterantibus ipsis aditus aperiatur. prius exhibendum?

In hac indicantium contrarietate, ab eo pariter, vt alias diximus, est inchoandum, à quo maius commodum, minus verò incōmodum impendet. Cum igitur, nisi prius lenita aluo, neq; venæ sectio, neq; cucurbitulæ tutò administrari possint, leniēs prius, vt à quo etiam Naturæ motus impediri non potest, est exhibendum: deindè vt vniuersalior euacuatio præmittatur, & uteri plenitudo per deriuationem tollatur, hyrudines ano sunt adinuendæ; Ad cucurbitulas tandè tanquàm ad particulare, post vniuersaliora remedium deuenire poterimus. Sed de
diffi-

difficultatibus his, quæ crebrius contingunt, atq; in medendo maiorem ambiguitatem parere possunt hæc dicta sufficiant; Cum iam tempus sit vt instituto sermone receptui canamus, finemq; tandem imponamus, illud à Deo optimo Max. omnium bonorum largitore summa animi demissione supplicantes, vt pro sua clementia tanta mala à cervicibus nostris auertere non dedignetur. Quod vt facilius consequi, simulq; diuinorum munerum participes fieri possimus, cū, vt Gal. quoq; testatur primo, de diff. feb. cap. 4. nulla forma nisi in materiã prædispositam introducatur, vt Christiani quoq; in id omni studio, ac diligentia incūbere debemus, vt nos, actionesq; nostras, atq; cor ipsum imprimis quod quoddam veluti sacrarium, atq; diuinæ illius gratiæ templum, ac domicilium habetur, ita componamus; vt illam quoq; à qua bonis omnibus copiosissimè cumulabimur, consequi possimus. Quod nobis concedat ille, qui omnia potest; cui summus sit honor, & gloria.

*Conclusio
Tractatus.*

Tractatus de feb. peticulari Finis.

DE LIBELLO VESICATORIORVM
AD AVCTOREM.

Quam curam non ante tulit iam Asclepius vnquã
Phœnigmi, antè alios Octauiane doces.

T'bo. Crof. Med. Triden.

VES

OCTA

T

An in h

non semel fa
ueniant, à pl
na pro mai
acclaritate l
tionem infu
ti; Cum pr
tus ego scia
ut, quam ta

DE
 VESICATORIIS
 EIVSDEM
 OCTAVIANI ROBORETI
 TRIDENTINI,
 TRACTATVS.

¶ An in his febribus malignis conueniant .
 Caput Primum .

QVONIAM in huiusmodi malignarum febrium, earundemq; symptomatum curatione, Vesicatoriorum, tanquam nō summē modo vtiliū, sed planē necessariorum auxiliorū non semel facta est mentio; hocq; an scilicet conueniant, à plerisq; in dubium vocari solet; propterea pro maiori supra iam dictorum cōfirmatione, ac claritate hac de re paulò diligentiozem examinationem instituendam, atq; his subiungendam duxi; Cum præsertim nemo sit, quòd quidem hætenus ego sciam, qui rem hanc ex instituto pertractauit, quàm tamen Medicinæ studiosis, ac synceræ veritatis.

*Continuatio
 cum præcedenti tractatu.*

ritatis amatoribus, neq; inutilem, neq; iniucundâ fore confido.

*Vesicatoriû
duo signific.*

*Vesicatorij
descriptio.*

Vt igitur æquiuocatio primû tollatur, pateat q; id, de quo quæstio instituitur, Cum Vesicatorium duo potissimum communiter significare soleat; & vlcus nimirum planum cum vesica à medicamento acri extrinsecus corpori adhibito excitatum: & tale etiam ipsum, quod id præstare potest medicamentum; pro hoc secundo hoc in loco capitur; atq; ita per Vesicatorium genus quoddam auxiliij intelligimus facultatem ad eò calidam, vt ad quartum caliditatis gradum accedat, habens, vt cutim cui applicatur, à carne subiecta separet, interstitiumq; illud tum ratione vacui, tum meritò excellentis caliditatis, substantiæq; nonnunquam similitudine humore tenui, ac ichoroso, & aliquândo maligno attracto repleat, & sic vesicam, ac bullam efficiat; qua detracta remanet in parte illa vlcus planum, per quod materiæ morbosæ portio euacuatur; natura etiam postmodû à reliquo corpore humores noxios per partem hanc ulceratam promptius vt potè debiliorem redditam recipientem, expellente: Vt hac ratione ab internis, & nobilioribus partibus ad externas, & ignobiliores noxiorum humorum fluxio assidue exciterur. Quandoquidem, vt Gal. lib. de naturalibus facultatibus memoriæ proditû reliquit,

ita natura comparatum est, vt ad imbecilliores partes à validioribus quæcunq; continetur excrementa assiduò protrudantur: quam proinde fluxionem noxiorum à principibus partibus auersio, atq; reuulsio sequatur necesse est. Vt propterea iure medico huius generis Vesicantia medicamenta inter auxilia maximè reuellentia collocari debeant.

Quamq; verò de ijs apud Priscos illos, atq; antiquiores Medicos nulla propria, atq; peculiaris mentio facta reperitur, ad illorum tamen Metasyncritica, hoc est, vt lib. 2. de composi. med. fec. loc. c. 1. dicit Gal. ex alto humores nostri corporis ad superficiem euocantia; & cum eodem lib. 4. meth. ca. 4. ad Rubefacientia vocata medicamenta reduci possunt.

Modò de huiusmodi medicamentorum vsu, an scilicet in harum febrium malignarum cura, quæ potissimum grauia aliqua ex prauorum humorum, vel vaporum ad nobiliores partes confluxu orta, coniuncta habent accidentia, conueniant necnè, inter præclarissimos etiam huius nostri temporis Medicos, contentione magna disputatur. Nec pauca quidem pro vtraq; sententia probabiles rationes reperiantur; quarum quidem præcipuæ pro hac indaganda veritate à nobis in medium proponentur: ex ijsq; probabiliorem sententiam venari ope-

*Ad qua nã
vni quoriam
medicamentis
reducuntur.*

*Agenda in
hoc tractatu*

ram dabimus. Tum demum, quod maximè conueniant in his febribus Vesicatoria probato, quæcunque ad rectum ipsorum vsum pertinere iudicantur, quàm breuissimis prosequemur. Ad rem igitur accedamus.

Prior opinio est illorum, qui Vesicatoriorum vsum in his febribus tanquàm perniciosissimum è medio tollere conantur. Quæ quidem sententia his potissimum innicitur fundamentis.

*Contra Vesicatoria argumenta.
Primum.*

Primum. Curatio, vt tritum est in Medicorum scholis axioma, fit per contraria. Cum igitur febris sit passio calida, & sicca, vt apud omnes quoq; est in confello; Sequitur quòd frigidis potius, & humidis, non autem calidis sit pertractanda.

Vesicatoria autem cum sint adeo excellentis caliditatis, vt supra dictum fuit, vt exurant, tantum ab erit vt febrem curare possint, vt eam potius, si non adesset, excitare quæant; idq; potissimum cum neruosis, atq; arteriosis partibus per quas eorum excedens caliditas cordi facillimè communieari potest, adhibeantur. Nec mirum quidem hoc, cum sæpissimè, vel ab exigua inguinum, aut alterius partis inflammatione ingentem sæpenuero febrem excitari conspiciamus.

Secundum. Secundum. Ideo improbantur vesicatoria quoniam cum vt plurimum ex cantharidibus, quæ sunt

venena

D
venena cal
abest, vt ve
flam possin
Si enim ex
mentum c
quietiam
interimere
cantharidi
resistendu
negabit? S
ctum indu
Tertium
huc existen
Quocunq;
cua. Ergo
tur. Si eni
dupliciter
arte medic
solui posse
tis appare
videtur, J
do hum
coctioni n
ratione vi
rias purge
testetur C

venena calida. & corrosiua componantur, tantum
 abest, vt vel calorem febrilem, vel malignitatem ip-
 sam possint obtundere, vt vtrunq; potius adaugeat.
 Si enim exiguum canis rabidi veneficum inquina-
 mentum corpori communicatum hominem alio-
 qui etiam sanum tēporis processu coinquinare, &
 interimere potest, quis hoc idem ab his venenosis
 cantharidibus in corpore egro, ac consequenter ad
 resistendum contrarijs minus potenti effici posse
 negabit? Sepissimè namq; ab ijsdem sanguinis mi-
 etum inductū fuisse experientia ipsa est cōprobatū.

Tertium. Vel adhibentur vesicatoria cruda ad-
 huc existente materia morbosa; vel iam concocta.
 Quocunq; tempore adhibeātur mala sunt, atq; no-
 ciosa. Ergo ijs nunq̄ vtendum erit. Minor proba-
 tur. Si enim cruda materia existente vsurpentur,
 dupliciter eius coctionem, [in qua tamen ex Gal. in
 arte medicinali cap. 18. cum morbum prius nō dis-
 solui posse dicat, quam coctionis signa in excrēmē-
 tis appareant, præcipua curationis pars consistere
 videtur,] impedire possunt. Altero quidem mo-
 do humores nimium exagitando, cum quies con-
 coctioni maximè sit necessaria, vt propterea. 4. de
 ratione victus acut. tex. 44. coctionibus esse cōtra-
 rias purgationes, vt quæ humores commoueant,
 testetur Gal. Altero verò modo coctionē impediūt

Tertium.

calorem natium, qui intrinsecus in concoquendis humoribus prauis vnitus esse deberet, tum doloris, tum caloris ratione in varias, atque diuersas partes distrahendo; quo fit vt intrinsecus, & circa cor potissimum ad resistendum veneno, & ad concoctionem imbecilior reddatur. Si vero post concoctam materiam vesicatorijs vtamur hoc plerunq; inconueniens subsequetur, quod nature motus impediatur. Certum enim est non Gal. modo in arte medicina. cap. 94. & 3. de crisi bus cap. 3. & alibi, testimonio; sed ipsa quotidiana experientia quoq; confirmat, Naturam in huiusmodi malignis febribus, vt in alijs quoq; morbis non semper per eandem, sed per diuersas vias, vt r r. quoq; meth. idem confirmat, modo nempe per aluum, modo per lotium, modo per sudorem, modo per sanguinis ex diuersis partibus profluvia, peccantes humores; idque saepe numero summa cum vtilitate, expugnare, vt tunc quando sic benè Natura operatur non modo impediendus, sed si deficiat per conuenientem, quò vergit, regionem eius conatus sit adiuuandus. Modo si indifferenter vesicatorijs in his febribus vtamur, cù hæc ad extremas partes humores distrahant, si tunc vel ad lotij vias, aut ad aluum, aut vterum aliam vè cõsimilem partem inclinet natura, non nè eam à suo illo motu, ac propensione diuertemus? Sicq; perfectas

D
fectas crise
simè cum
magnum v
Quartu
excitando s
humores p
partes disgr
vt noue cru
debitata m
atq; conger
Quinto.
quoq; esse v
eaeodem te
tarios simu
quoq; dixim
ca natura.
pauz dispo
Sextum.
ciam iuan
morum eua
pari. Vt en
simus; ita r
tollentur v
cessabunt.
Septimu
reuellentia

fectas crises impediemus? Ita profecto. Vnde sepi-
simè cum neutra deinde euacuatio perficiatur, in
magnum vitæ discrimen agrotantes adducuntur.

Quartum. Vesicatoria ratione doloris vigilias *Quartum.*
excitando sunt consequenter in causâ nō modo, vt
humores prauis dissipato calore naturali, ac in varias
partes disgregato non facilè concoquantur; sed èt
vt nouæ cruditates, à quibus postmodū virtus iam
debilitata magis adhuc opprimitur, producantur,
atq; congerant̄ nouus profectò putredinis fomes.

Quinto. Illud in vesicatoriorū vsu inconueniēs *Quintum.*
quoq; esse videtur, tot partibus inter se contrarijs,
ea eodem tempore adhibere, ac consequenter con-
trarios simul motus efficere. Hoc enim, vt aliàs
quoq; diximus, nunquam cum benè operatur effi-
ci natura. Quod si quando id faciat, maximè, ac
prauæ dispositionis est signum.

Sextum. Præter iam dicta nocumenta, sine vlla *Sextum.*
etiam iuuamenti spe quando potissimum antè hu-
morum euacuationem adhibentur, videntur vsur-
pari. Vt enim nisi prius tollatur ignis non tollitur
fumus; ita nisi prius euacuentur humores prauis nō
tollentur vapores, qui deindè ex sese, illis sublatis,
cessabunt.

Septimum. Cum habeamus alia plura auxilia *Septimum.*
reuellentia, vt frictions, ligaturas dolorosas, & hu-
iusmodi

iufmodi quibus tutò sine vllius noxæ periculo vti
 possumus, non est, quod propter reuulfionem ad
 ita timorofum auxilium confugiamus.

Oftauum.

Oftauum. Hæc veficatoria efficere [vt quidam
 alioqui vir doctus afferuit] quid est aliud, q̄ Deum
 & naturam criminari, quòd excrementorum emif-
 faria, quamuis ea plurima fint vt prima aph. 21. &
 lib. 1. de tuenda valet. cap. 12. testatur Gal. per na-
 res, fcilicet, oculos, aures, palatum, & huiufmodi,
 non fufficienter fecerint. Cum verò iam dicta fa-
 tis fuperq; prauis excrementis expurgandis fuffi-
 ciant, non est, quod alia plura sine vlla neceffitate
 moliamur.

Nonum.

Nonum. Gal. 11. meth. cap. 9. quando corpus
 insigniter febricitat, inunctiones calefacientes im-
 probat. Ergò multò magis veficatoria calidiffima
 in his febribus alioqui æftuofis, erunt impro-
 banda.

Decimum.

Decimum. Veficatoria fua infigni caliditate ce-
 rebrum per confenfum inflammando in caufa funt
 maioris conuulfionis. Cerebrum namq; inflam-
 matum, vt cucurbitula à toto ad fe fe humores,
 vel vapores malignos, à quibus postmodum exci-
 tatur conuulfio, attrahit, Gal. verò. 7. apho. 13.
 Conuulfiones à cauterijs factas malas effe, atte-
 ftatur.

XI.

DE
 XI. Post
 nero cura
 cauta.
 XII. Exp
 vocant, non
 adhibita hui
 baffe, atq
 non minus
 deatur.
 XIII. Mu
 mat, qui tan
 rimas huius
 neceffaria.
 XIII. I
 local. cap. 2
 gnis, atq; hu
 format. quoc
 medium. V
 eo. & libr. 3
 cum dicit,
 dem humida
 medicamen
 Vbi verò,
 nit, ab hu
 gatur ob
 cumplures

XI. Post huiusmodi Vesicatoria vlcera sæpenu-
mero curatu difficilia relinquuntur. Ergo sunt
evitanda.

XII. Experientiam, quam rerum magistram
vocant, nonnulli addunt, dicentes ea constare post
adhibita huiusmodi vesicatoria multos deterius ha-
buisse, atque non paucos interiisse. Medici ta-
men munus est, vt tutò, & cum iucunditate me-
deatur.

XIII. Multi præclarissimi Medici antè nos fue-
runt, qui tamen sine vlllo vesicatoriorum vsu plu-
rimas huiusmodi febres curarunt. Ergò non sunt
necessaria.

XIII. Est clarissimus Gal. locus. 6. de med.
local. cap. 25. vbi medicamenta metasyncritica fri-
gidis, atq; humidis tantum partibus conuenire af-
firmat. quod confirmat quoque 4. meth. 4. circa
medium. Vndè Aetius quoq; lib. 8. capit. 53. &
60. & libr. 3. capit. 195. mutuatus esse videtur,
cum dicit, Ego autem vbi intemperies quæ-
dam humida, & frigida affectis partibus inerit,
medicamenta ex thapsia, & sinapi affero.
Vbi uerò, subdit, morbi calidi, & sicci fue-
rint, ab huiusmodi remedijs abstineo. Cum
igitur ob has, aliasque huiusmodi rationes
comptures, aut nihil, aut certè parum hæc
uesi-

vesicatoria prodesse possint, quinimò potius possint obesse, non est, quòd sine vlla iuuamenti spe miseròs ægrotantes ita excorticemus, atq; inhumane niter quodammodo laceremus.

Hæc sunt præcipua argumenta, & rationes, quæ in varijs cõgressibus à Clarissimis Doctoribus Venetijs potissimum dum ibi quatriennij ferè spacio medicinam exercerem superioribus annis, pro hac priori sententia obseruare potui.

Sententia affirmatiua.

Posterior verò huic priori omninò cõtraria opinio est illorum, qui & rationibus, & experimentis, atq; auctoritatibus pluribus adducti, Vesicatoriorum vsus in his malignis, ac pestilentibus etiam febribus, in quibus potissimum quedam grauià symptomata, vt deliria vigiliæ, capitis dolores, conuulsionēs & huiusmodi adsunt, esse maximè proficuum, ac salutarem, affirmant. Quam quidem sententiam cum & nos probabiliore & veritati magis cõsonam existimemus, vt eius veritas clarius elucescat, pro eius confirmatione nonnulla præmittenda, ac supponenda esse videntur. Ac primum quidem de huius febris generationis modo, vnde curatiuæ indicationes fiunt manifestiores, summam nonnulla sunt in memoriam reuocanda. Diximus. n. in priori tractatu febres humorales putridas cuiusmodi sunt etiam hæc nostræ, propterea generari, q

Notanda.

Generatio febrium putridarum.

ex materia putrescente, ubicunq; tandem ipsa putrescat uapores quidam adusti mineire suæ naturam retinentes, ac proinde etiam calidi tum ad alias partes, tum maximè ad ipsum cor uitalis caloris, & spiritus fontem, per uenas potissimum, atq; arterias assiduò deferaunt, illudq; uario modo, atq; secundum diuersas sui partes pro febris uarietate. modo s. in habitu, modo in habitudine, & modo secundum spiritus, modo secundum humores, modo secundum solida calefaciunt. A quo quidem ita super calefacto cum spiritus uitalis iusto calidiores generentur, ij per uniuersum corpus postmodum diffusim implantatum quoq; singulis partibus calorem intendunt, atq; quodam modo in igneum conuertunt, sicq; febris ipsa, uniuersalis, s. calor præter naturam naturales potissimùm facultates lædēs in toto introducitur. Ex qua quidem febris natura ita cõcepta nõ est difficile eiusdē curatiuas indicatiões elicere.

Vt verò alias, cuiusmodi est intemperiem febrilem alterandi, corruptos omnino humores euacuandi, reliquos verò præseruandi, ac concoquendi, obstructions elidendi, & huiusmodi, tanq̃ ab omnib⁹ concessas omittam, de ea solum, quæ non omnibus forsitan ita manifesta est, paucis agam, quæ quidem est, uapores illos putridos, atq; corruptos ab ipso corde retrahendi, ac reuellendi.

Indicationes curatiuæ feb.

Indicatio reuellendi.

Bbb Quòd

Quòd enim huiusmodi febres putridæ ex tali fluxione fiant inter alia quoq; indicat circuitus, seu exacerbationes ipsæ, siuè quotidie, siuè etiam alterius diebus fiant. Hæ enim ex Gal. lib. 2. de diff. febrium cap. 11. ultra medium, ex nouæ causæ ad cor confluxu copiosiori, à putredinis foco efficiuntur. Quam quidem fluxionem ipsius cordis superaucta caliditas non mediocriter adauget, vt ex eodem Gal. loco cit. conspicuum est, cum humores superflui ad partes, quæ incaluerunt attrahantur, & etiam dolorem, & calorem esse inflammationis causas manifestè asserat. Cum igitur certum sit in his febribus malignis malignorum quoq; vaporum confluxum adesse, necessariò dicitur antequàm in eo infigantur, & sic malum irremediabile efficiant, eos esse omni industria, atq; artificio retrahendos; siquidem reuulsoria medicamenta à deprauato morbificarum causarum motu atq; ad indecètes partes cōfluxu indicari, antea ostēdimus, ex Gal. p̄cepto Reuellere si quo non oportet confluant succi. 13. enim meth. cap. 6. indicatio p̄cipua phlegmonis, quæ est in fieri, in influentis inhibitione consistit, & ibidem ac in arte medicin. c. 95. inquit, à tētata fluxione parte ad longinquas auellendum esse. Quod si humores, vel vapores prauicū ad cerebrum deferuntur deli-

ria,

ria, phrenitides, & huiusmodi efficientes omnium consensu sunt ab eo reuellendi, quanto magis id erit agendum, vbi omnium nobilissimam partem cor nimirum petunt? Si etiam vbi illi ad os ventriculi deferuntur, quia tracto in consensum cordelypotimias interdum efficiant, ideo omnes reuellendos esse præcipiunt, multo profectò magis, vbi ad ipsum cor impetuosè ruunt, nè vitalem facultatem omninò opprimât id erit tentandum. Ut iure propterea Auicenn. libr. 4. fen. 1. tract. 4. capit. 4. in cura febrium pestilentium, in quibus potissimum infrigidantur extrema, interiora tamen vruntur, vt in quibus maior fit totius caloris etiam naturalis ad partes tum circa cor, tum mineræ putredinis confluxus, hanc reuulsionem insinuans ad ministrandam esse coperturam trahentem calorem ad exteriora, præcipiat.

Illud præterea est adnotandum sæpissimè vsu venire, vt indicationes, quæ tum à morbo, tum à causis, tum etiam à symptomatibus desumuntur, inter sese conueniant, vt in febre tertiana pura. & exquisita, tam enim febris, quàm bilis eius causæ ratione refrigerantia, & humectantia conueniunt. Aliquando verò inter se discrepant, vt in cura febris pituitosæ. Sic de ipsis symptomatibus dicendum erit.

Curatio duplex.

Regularis.

Irregularis.

In cura coacta.

Vnde illud quoq; est animaduertendum duplicē in vniuersum esse curationem, vt multis in locis, potissimum in libris methodi, lib. maximē. I. I. ca. II. nos docuit Gal. Altera quidem regularis est, ac ordinata: Irregularis altera, & quodam modo coacta. In prima ordinem naturæ, & generationis ipsius affectus sequimur; quando nihil est quod ordinē hūc nos inuertere cogat: ita vt primò id tollere conemur, quod est alterius causa, & consequenter quo persistente alter tolli, vel saltem æquē commodē non potest. Sicq; gradatim à priori, seu à causa ad effectus procedendo ad tollendam causam fouentem ipsum morbum præcipua intentio dirigitur; ea enim sublata morbus quoq; consequenter, & quæ sequuntur ipsum symptomata, vt plurimum auferuntur. In secunda verò, quæ coacta, & irregularis dicitur ordine quodam retrogredo à symptomatum nimirum oppugnatione imprimis, quando ea maximē vrgent, inchoamus: Tunc enim quando ita intensa sunt, vt graue aliquod periculum nisi citò occurratur, minentur, cum habeant rationem causæ, seu affectus principalis ad sese præcipuam, reliquis tamen quantum fieri potest, non neglectis, curationem trahunt. In hac verò cura coacta, vt diximus, etiam de indicationibus inter se pugnantibus, nonnunq; medicamentis principali morbo, vel

vel eius causis minus conuenientibus ut cogimur
 ut deuicto grauiori symptomate, quod vires maxi-
 me prostermit, maius incommodum cuitemus, in-
 terim vel parum, vel nihil curantes etiam si reliquis
 præter naturam, morbo nimirum, vel cause aliquod
 accedat additamentum. Hæc enim non à Gal. so-
 lum, sed ab omnibus pœnè Medicis videtur sancita
 lex ut ei quod magis vrget, imprimis occurramus,
 & sic in maximis etiam doloribus colicis cæteris nõ
 conferentibus ad narcotica deuenire cogimur. Hoc
 multis in locis inculcat Gal. s. lib. 3. meth. 9. & li. 4.
 ca. 2. & 4. & lib. 7. ca. 12. & lib. 11. ca. 3. & lib. 3. de
 sanitate tuenda cap. 9. ac alibi pluries. His igitur
 hunc in modum constitutis ad quæstionem his con-
 clusionibus respondemus.

Vesicatoria ipsa quamuis in omnibus huiusmo-
 di malignis febribus cum ratione vsurpari possint;
 conueniunt tamen potissimum in ijs, in quibus ex-
 terna frigent, & interiora vrantur; vbi graues cere-
 bri affectiones, vt deliria, conuulsiones, dolores ca-
 pitis potissimum verò sopores lethargici coniu-
 gantur; vbi corporis habitus carnosior, ac densior,
 & tactus sensus obtusior, temperaturaque ipsa fri-
 gidior.

Quoad primam partem, quod nimirum omni-
 bus malignis febribus conueniant vesicatoria mul-
 tis.

Conclusio.

*In quibus ca-
 sibus potissi-
 mum conue-
 niant vesicæ.*

Prima conclusio pars probatur.

tis, tùm rationibus, tùm præstantissimorum viro-
rum auctoritatibus confirmari potest. Quoniam
vero rationali Medico ipsa ratio auctoritatibus est
anteponenda, propterea rationibus primum, de-
inde verò etiam auctoritatibus ex observatione, &
experientia, quæ alterum est medicinæ crux, doctis-
simorum hominum pendentibus, hâc partem con-
firmare conabimur.

Prima.

Ratio prima, atq; potissima ex ipsius met affe-
ctus natura defumitur. Cum enim, vt antea etiam
diximus, in huiusmodi febribus, in quibus mate-
ria maligna in varijs corporis venis computrescit,
assiduò humores, ac vapores prauî, atq; maligni
spiritibusq; vitalibus maximè aduersi i cor, aliasq;
corporis partes præcipuas, cum summo imminen-
tis mortis periculo transmittantur; dubium non
est quin huius indecentis motus, cum quò non de-
berent vergant, ratione, summa diligentia à par-
tibus illis ad ignobiliores retrahi debeant, atq; re-
uelli, quò adiuta natura omnem à sese noxam fa-
cilis profligare possit; ipsa nimirum natura expel-
lente, atq; medicamento attrahente. Quæ verò
medicamenta ita attrahunt, id vno, vel pluribus è
tribus, vel quatuor modis operantur: vel dolore
nimirum, vel calore, vel vi vacui, uel addi etiam
potest, substantiæ similitudine. Cum igitur vesti-
catoria

*Attrahitio
quod modis
fiat a medica-
mentis.*

catoria omnibus ferè his modis attractionem effe-
cere apta sint, sum mopere conuenire dicenda erūt.
Acria namq; medicamenta, & calida, cuiusmodi.
Sūt vesicatoria ipsa, inquit Gal. 4. meth. 4. cucurbi-
tulæ ritu humores ad sese à toto attrahunt. Et li-
bro 5. simpl. cap. 18. Venenum ab externis, & ca-
lore, & similitudine substantiæ euacuari asserit.
Atq; de hac similitudine manifestissimum in mor-
su canis rabidi, qui eiusdem canis impositis pilis cu-
ratur, exemplum habemus.

*Attractio
ratione simi-
litudinis.*

Secunda, pro vesicatorijs ratio hæc erit. Apud
omnes in confesso est, Medicum imitari debere nat-
uram quâdo benè operatur, vt prima aph. 2. spon-
tanæ euacuationis exemplo clarissimè demonstra-
uit Hip. cum dicit. In perturbationibus ventris, &
vomitibus spontinis &c. Et 4. etiam meth. 6. Me-
dicum debere esse imitatore non naturæ solum,
sed eorum etiã quæ sponte fiunt, & profunt, docet.
Vnde etiã lib. de curatione per sang. misio. c. 15.
præcipit Medicû in secâda vena pro reuulsione ser-
uare debere rectitudinem, & cataixin, quoniam sic
etiã factæ à natura euacuationes profunt, secus nõ.
Idem quoque Auic. confirmasse videtur quando
dixit. Si verò ex se non mouerit, moue tu hora
motus eius. Cum igitur hæc ita vera sint atque
etiã experientia compertum sit, vt quinto meth.
cap.

Secûda rat.

*Medicus na-
tura est imi-
tator.*

S
orum viro.
Quoniam
ritatibus est
imum, de
ruatione. &
crus, doctil
partem con-

s met affe-
antea etiam
ibus mate-
putrescit,
q; maligni-
cor, aliasq;
imminen-
bium non
uò non de-
ntia à par-
nt, atq; re-
noxam fi-
tura expel-
Quæ verò
pluribus è
vel dolore
ddi etiam
gitur vesi-
catoria

cap. 12. eos à pestilentia maximè euasisse, quibus ex anthemata, & vlcera in corpore efflorescebant, naturæ sponte facta. sperandū etiam erit idem iuuamentum subsequuturum, si medicamentorum opetalia vlcera fuerint excitata. Vt propterea ex huiusmodi vesicatorijs, & in peste, & febribus pestilentibus, non nisi auxilium expectari possit, cum à partibus internis ad externas maximè reuellant.

*Responso ad
uersariorum.*

Verum aduersariorum quidam, ubi sola opus est reuulsione, & nil aliud contraindicat, huiusmodi vesicatoria admittunt, potissimum in affectibus frigidis, secus autem in calidis; in quibus & si aliquo pacto renellendo forsan iuuare possint; magis tamen, inquirunt, calefaciendo, ac præterea dolorem, vigilias, ac conuulsionē, aliaq; huiusmodi symptomata excitando nocent. Sed hanc responsionem præter alia superius annotata, illud quoq; nullam, falsamq; esse ostēdit, quod difficile admodū sit eiusmodi aliquod auxilium inuenisse, quod citra vllam noxam magnificè proficit. Quod accidit ex ortorum in corpore præter naturam affectuum vna cū præcedentibus eos causis, & sequentibus symptomatibus cōplexione ex. Gal. 11. meth. cap. 11. Qua de causa cū cōtrarijs sæpè auxilijs opus sit iudicio vtēdū est, vt magis vrgenti occurratur, vt à Gal. t. ad tum est, 3. meth. 9. & 7. meth. 12. & primo ad Glauc. cap.

*Reijctur il
la responsio.*

cap. de symptomatibus, ubi clarè docet, quò contraria, & pugnantes inter se indicationes suboriuntur, ad illud ex quo viribus ipsis, atque adeo vitæ maius periculum impendet, primum curationem esse dirigendam. Cum igitur ex assiduo materiæ malignæ ad cor confluxu, quam ex leui aliqua supercalificatione maius periculum immineat, illi etiã maxime, atque præcipuè est occurrendum; quoniam nocumento maius subsequitur iuuamentum. Ita etiã in dysenteria ipsa per intestina affecta, & per locum affectum humores acres expurgamus, quamuis incommodi aliquid vlceri ex illa euacuatione accedat, quoniam ex noxij humoris expurgatione maius subsequitur iuuamentum, cum sublata causa fonte, facilius deinde vlcus ipsum consolidari possit. Sed quid plura? non ne Gal. in febribus ipsis medicamentis purgantibus calidis utitur? ita profectò. Non ne illa febrem augere possunt? negari non potest? Cur ergo utitur? non alia ratione, nisi ob maiorem utilitatem quam euacuando noxios humores præstant, quam sit calcificationis nocumento. Audiatis quæso Gal. hæc omnia confirmantem.

Is enim lib. quos, & quando purgare oportet, Quæcunque, inquit, purgant latentem caloris excitandi vim habent; non igitur febris gratia

Ccc feruidè

Magis vrgè
si prius oc-
currerimus

feruidæ qualitatis medicamentū, quod nos quoq̃;
quantum in ipso est nocere scimus, porrigimus, ve-
rum vt humores febrem facientes extirpemus.

Vtilitas itaq̃; maior esse debet molestante humore
detractō, quā nocumentum ab expurgantibus
necessario corpori illatum. Idem quoq̃; 1. aph. 24.
reperit Medicamentum inquit, purgans et si cali-
dum sit, febrisq̃; ipsa calidā, maius tamen ex noxio-
rum humorum euacuatione cōmodum, quā ex
calore dētrimentum cōsequitur.

Vndē manife-
ste patet in morbo etiam calido, medicamentis ca-
lidis, vbi maius commodum, q̃ incommodum spe-
rari potest, vti nos posse. Eodē igitur modo, &
vesicatorijs, non febris, sed prauorum humorum,
atq̃; vaporū à cordē reuulsōis gratia, vti poterim⁹.

Quando præterea Gal. lib. de humoribus acris
medicamēta manibus, & pedibus adhibita in con-
trariam partem reuellerē humores, qui ad caput,
aut mentem feruntur, dicit; cum absolutē & inde-
terminatē loquatur, non tantum de causa frigida,
sed etiam de calidā erit intelligendus. Quod quidē
se ipsa etiam confirmavit.

Idem enim Gal. 5. meth. 13. in mulieris illius no-
bilis Romanæ cura, in catharro salso, ac acris, & con-
sequenter calido, medicamento ex thapsia, & fimo
columbino calidissimo, maioris beneficij ex reuul-
sione.

*In morbis de
calidis medi-
camentis ca-
lidis vtimus.*

*De morbis de
calidis medi-
camentis ca-
lidis vtimus.*

ghard

ccc

fiore
maxim
rationū
confir
na con
tism od
valdisq̃
tequent
com hu
calidis
necit in
tibus hy
alorum
tur max
affectu
vel caus
do med
uis ipsa
admod
pri na c
Sequ
fimo r
d mus
compr
Vt
rit pri

hōne causa vsus est; quod quidē tūm ab alijs, tūm
maximē ab Amato Lusitano ceteris. 2. suarū cu-
rationū medicinalium curatione prima, in scholijs
confirmatur, dicat quid quid velit cōtentionis gra-
tia contra Galenum Trallianus. Cum præterea hu-
iusmodi vesicantia in maximis doloribus dētium,
validisq; ad superiora fluxionibus probentur, con-
sequenter etiam in effectibus calidis admittuntur,
cum huiusmodi fluxiones, & dolores ex humorib⁹
calidis maxima ex parte proueniant. Quis etiam
nescit in febribus ipsis ex obstructionibus penden-
tibus hyssopi, thimi, agrimonij chamedios, &
aliorum calidorum decocta, vt febris causæ tollan-
tur maximē commendari? Clarum igitur est in
affectibus etiam calidis, alterius vel symptomatis,
vel causæ ratione pro maiori comodo cōsequen-
do medicamenta etiam calida vsurpari posse, quā-
uis ipsi principali morbo, vel affectioni per se non
admodum conueniant, sed quoad rationes pro hac
prima cōclusionis parte cōfirmanda hæc sufficiāt.

Sequitur modo vt hanc eandem partem doctū-
simorum virorum testimonijs cōfirmemus, osten-
damusq; illis vesicatoriorum vsus fuisse maximē
comprobatum.

Vt verò de antiquioribus prius agamus, occur-
rit primum Gal. ipse. Is enim 5. simplicium, c. 18.

CCC 2 eorum

Vesicatoria
in doloribus
dentium.

Confirmatur
concl aucto-
ritatibus, &
primū anti-
quorum.

eorum utilitatem insinuasse visus est, dum dixit. Deleteria venena[rum] quemadmodum quoque in his febribus reperiri clarè satis in priori tractatu à nobis demonstratum est, ¶ euacuantur à foris impostis medicamentis dupliciter attrahentibus, vel calore nimirum, vel similitudine substantiæ. Sic enim à scorpione percussus, ab eodem contuso, & morsui adhibito analogia, ac similitudine substantiæ extracto veneno curatur. Hoc idem alibi confirmat Gal. etiam dicens, Cum morbus thoracem, & stomachum petit, tunc manus, ac pedes violenter ligentur, vt quod molestum est illuc attrahatur, & reuellatur. Eodem quoque modo si humorum redundantia ad caput, aut ventriculum feratur, medicamenta mordacia manibus, pedibusque adhibita reuellere in contrariam partem possunt. Cum igitur in his febribus malignis materia venefica, & prava cor, & alias principales partes petat, ac propterea, vt diximus sit maximè ab his ad ignobiliores partes reuellenda, & antequàm in illis insigatur retrahenda, hocque vesicatoria ipsa cum acria sint, & ex rebus cum venenis similitudinem habentibus cantharidibus nimirum vt plurimum composita, efficere possint, quis ea iure improbabit? Fuisse etiam in vsu tempore Galeni, huiusmodi vesicatoria ex ijs, quæ

*Vesicatoria
tempore Gal.
fuisse in vsu.*

lib.

lib. 8. d.
febrim
ne. At
tur ston
butamp
bulla ex
que quo
Sic qu
dentium
culi qu
brachio
ceratur
doloris
allium,
positum
suslib. e
cap. 3. i
na adhil
de hiruc
adnota
viscera t
Ex qu
licatori
Orib
nifellifis
tabus a

DE VESICATORIIS. 389

lib. 8. de med. loc. cap. 4. dicit Galenus est manifestum. Vbi loquens de stomachicis ex Archigene, At vero ijs, inquit, qui inflantur, & distenduntur stomacho, aut spongiam aceto-acerrimo imbutam pedibus, ac manibus adhibeto vsque quod bullæ excitentur: aut sinapi tritum cum aceto vsque quo rube fiat locus.

Sic quoque lib. 5. de med. loc. cap. ultimo, Dolorum dentium amuletum esse ait, si batrachij, siue ranunculi [qui quidem ex vesicantium est classe] folia brachio eiusdem lateris adhibeantur, brachium ulceratur, & dolor dentis tollitur, quoniam materia doloris trahitur ad brachium. Idem facit etiam allium, vel medicamentum ex sinapi humero impositum, ut Mesues lib. 8. cap. 2. & Cornelius Celsus lib. 6. cap. 9. Idem Gal. lib. 10. de med. local. cap. 3. in podagricis affectibus emplastra vesicantia adhibet, & pustulas perforari iubet. Libro etiam de hirudinibus, Acria inquit medicamenta artubus adnota eas fluxiones retrahunt, quibus caput, & viscera tentantur.

Ex quibus Gal. locis clarissime colligi potest vesicatoriorum usum ab ipso plurimi factum tempus fuisse.

Oribasius quoque lib. 8. collectan. cap. 19. idem manifestissime confirmat cum Acria medicamenta artubus adhibita reuellere humores noxios asserit.

Paulus

Pauli.

Paulus etiam Egineta lib. 2. ca. 36. in cura febriſ
peſtilētis inquit, Quibus eiufmodi adſunt ſympto-
mata, vigiliæ, nimirum, deliria, intus calor, ex-
tra frigus. lingua ſalebroſa &c. calorificis opus eſt,
quò ulceretur præ ardore vndiq; corpus, & ſi qua
alia via poſſibile eſt ex imis corporis partibus ad ex-
teras feiurem euocari, ac ſubduci. Quid hiſ cla-
rius pro veſicatorijs in hiſ febribus dici poteſt?

Ficini.

Martilius Ficinus quoq; idem, & Philoſophus,
& Medicus præſtantiſſimus in tractatu de peſte c. 19.
inquit, Hoc in caſu non expectandum quouſq; ap-
pareat inflatio, aut bulla, ſed præmiſſa purgatione,
vel phlebotomia ſis celer, ac promptus ad extrahen-
dum venenum faciendū cum fermento, & cantha-
ridibus ruptionem.

Rabi Moysi

Quid aliud quoq; quam hoc. Rabi Moyses Me-
dicus antiquus lib. 8. aph. in principio indicare vo-
luit cū dicit, Cum ægri-tudo declinat ad ſtomachū,
& pectus, conſtrictio manuum, & pedum hu more
noxium retrahit ad diuerſum, & cum ſuperfluita-
tes declinant ad caput, vel ventrem, medicinæ mor-
dicatiuæ manibus & pedibus adhibitæ attrahunt.

*Iacobi Forli
nensis.*

Iacobus etiam de Partibus in doctiſſimis ſuis ſu-
pra Auic. commentarijs fen. 4. lib. primi. cap. 29. &
fen. 4. lib. tract. 4. cap. 3. agens de glandulis, ſeu tu-
moribus malignis in Epidemica febre peſtilenti di-

cit,

cit, Alij adhibent supra manum, & pedem in directo bochij [ita enim tumorem illum appellare videtur.] medicinas vesicativas, vt lac titimali, lac ficuum, vel cantharides permixtas cum fermento, vel radicem herbæ, quæ pes columbinus dicitur. Hæc enim omnia cutem vlcérant, & materiæ morbosæ exitum è corpore præbent. Idem etiam fen. 4. lib. 1. cap. de ventosis hæc habet verba. Et quandoq; vidi fenari aliquos de bochio inguinali ex radice herbæ, quæ pes columbinus dicitur contrita, & strictè ligata super pedem.

Idem quoq; manifestissimè Alexander Benedictus Veronenſis in suo de peste lib. cap. 9. affirmat cum asserit, Alios in eo metu tibias, vel brachia cædenti ferro inuisisse, alios pustulas vlceratiuo medicamento ad malos humores auertendos excitasse.

Alex. Beni.

Quod verò, vel nunquam; vel quàm rarissimè febrem saltem exiguam; ac intus latètem à vera peste, quæ ad humores potissimum habet analogiã, & consequenter non ita citò, vt aliæ iugulat, contingat febrem abesse; ita clarè, & eruditè Clariss. Mercurialis in tract. suo de peste, cap. 27. docet, vt maiori probatione egere non videatur. Alibi etiã idem Alexander in cuiusdã nobilis febre pestilenti infecti cura subdit, Atq; in summa tali parti exulceratorium medicamētum adhibui, & ita cõualuit.

*A peste vix
vniquã febr.
abest.*

Ioan-

Vigonis.

Ioannes quoq; de Vigo Chyrurgus præstantissimus in cura carbunculi verè pestilentis, cui semper est coniuncta febris acuta, vt ex loco cit. Mercurialis patet, in hoc casu inquit multum iuuat administrare vesicatorium in pulsibus brachiorum, carbunculo existente in subascellis; vel in clauiculis existente in inguinibus. Hoc enim naturæ motum ad emunctoria hæc iuuat. Vnde superius dicti confirmatio quoq; haberi potest, Motum etiam symptomaticum ad decentes partes factum esse adiuuandum.

Sauonarola.

Michael etiam Sauonarola in facultate Medica celeberrimus cap. 9. de febr. pestil. sermonem habens de glandulis, Quibus inquit statim supponunt cantharides, vel flammulam iouis. Et in casu Papiniani dicit, Papinianus iuuenis correptus febre pestil. posuit vesicatorium in crure lateris affecti &c. Ex his igitur, alijsq; etiam probatis auctoribus antiquioribus non modo vesicatoriorum præstantia, & utilitas innotescit, sed etiam eorum usum, non vt quidam sentiunt, nouum, sed penè antiquum esse; nec nostris tantum temporibus adinuentum.

Deciani.

Si vero ad recentiores etiam nostrorum temporum Medicos accedamus, innumeros penè qui pro vesicatorijs, ac nostra hac sententia stant, inuenimus. Inter quos Iosephus Decianus vir egregie doctus in suo de Vtinesi peste tract. c. 15. primum occur-

occurri
cap. 24
mam coDo.
medun
tia à Gaaddider
subdit,
bus capenim ip
capite,
hec illevtilis era
pætur.
mo neg
habet.Eiusd
suo de fe
vesicantra adhil
tur.Sed c
olim pri
eymo C
mo Aqu
Triuifan

occurrit. Petrus etiam Salius libro de feb. pestil. *Sali.*
cap. 24. vesicantia extremitatibus adhibita plurimum commendat.

Doctissimus etiam Vesalius lib. 5. cap. 6. circa *Vesalij.*
medium ita habet, Præter medicamenta reuellentia à Gal. tradita, recentiores nostri quædam alia addiderunt, vt medicamenta vesicantia; deinde subdit, Apforum vsus valdè est frequens in affectibus capitis, vt in phrænitide, apoplexia, applicant enim ipsa in carpo manus, vt retrahatur materia à capite, & mirum in modum aliquando profunt, hæc illæ. Si igitur frequens erat vsus. Ergo etiam utilis erat inuentus, alioqui non ita frequenter vsus parètur. Probantur etiam in phrænitide, quæ vt nemo negat, & febrem etiam acutam coniunctam habet.

Eiusdem quoq; sententiæ est Nicolaus Massa in *Massa.*
suo de feb. pestil. libello. cap. 8. vbi dicit, Sunt qui vesicantia vnguenta ad præseruandum supra ciura adhibent, vt inde virus corporis euacuetur.

Sed quid de Præclarissimis Patavini gymnasij *Patavinorū*
olim professoribus, Hieronymo Mercuriali, Hieronymo Capiuacceo, Albertino Bottono, Hieronymo Aquapendente, Hercule Saxonia, Bernardino Triuisano, Emilio Campolongo, & alijs cum-

D d d pluribus

pluribus præceptoribus meis semper colendissimis dicam? Nil aliud certè, nisi quod Medicinæ studiosi inter alia multa tãquàm ab vberimis fontibus hausta, hoc vnum quoq; se illis debere sateri debent, quod horum vesicantium vsus iam ferè hominum negligentia obsoletum, ac multis annis intermissum, summa sua cum laude, artisq; Medicæ ornamento, multorumq; mortalium salute in lucem, ac praxim reuocarint. Quos etiam præstantissimi Medici quamplurimi tum Venetijs, tum alibi, tanquàm optimos duces, iure optimo consecantur, atq; studiosè imitantur.

Julij Alexandrini.

Nec certè hoc loco illustren, ac præclarissimum Iulium Alexandrinum. Conieuem nostrum, verum patriæ nostræ splendorem, [cuius singulari doctrina, ac diuturnis laboribus non olim solum tres potentissimi Cæsares, quibus per multis admodum annis familiarè, sedulamq; operam nauauit, vsi sunt, sed hunc etiam tota Medicorum Schola lucubrationibus, ac scriptis, quibus de re medica, quàm qui maximè meritus est, iucundissimè fruitur] silentio præterire possum. Is igitur lib. 2. suarum in Galilib annotationum cap. de hyrudinibus hunc in modum scribit, Quibus sanè corporis partibus, extremis inquam, manibus, & cruribus, recurètib; in caput humoribus, aut vergetibus

tibus in viscera, magno usu, rectaq; semper ratione
medicamenta acria, rubificantia vocant, applica-
buntur; hodieq; quanto sepius cū successu, & quæ
sequuntur.

Cum igitur tot in arte Medica celeberrimis viris
huiusmodi vesicatoria in hiscè etiam febribus fue-
rint, & sint etiam nunc maximè approbata, ratio-
ni consonum videtur eos multis tum rationibus,
tum etiam experimentis in hanc sententiam con-
currisse. Ac si quid mihi hac in re testari licet, verè
quidem, ac sanctè affirmare possum, me tum Ve-
netijs, tum alibi cum plura experimenta, tanquam
quædam supra naturā miracula de vesicatorijs ob-
seruasse, multosq; eorum in primis post Deum au-
xilium ab orci faucibus erreptos vidisse. Atq; ita nō
rationibus solum, sed auctoritatibus etiam primā
conclusionis partem satis confirmatam esse puto.

Succedit modo altera pars conclusionis; quam
quidem breuissimis præteribo, quoniam non mul-
ta est difficultatis. Quod enim maximè conueniāt
vbi cerebri adsunt affectiones, quæ reuulsionem
maximè requirunt, vt potissimū sunt deliria, cōul-
siones, sopores, & huiusmodi, nullus meo iudicio
est qui ambigat. Sed qui ea non ita faciliè admittūt,
id propterea faciunt, quod nē febris intendatur, ne
dolores, & cruciatus magni fiant, & huiusmodi ti-

*Testimoniū
proprium.*

*Secunda con-
clusionis pars
probatur.*

ment. Quare cum hæc in corpore duro, in sensu obtuso, & iam dictis, minus sint verenda, etiam isti facilius in huiusmodi casibus ea admittent, potissimum verò ubi exteriora frigent, interiora autem quodammodo vrantur; in quibus superius etiam ex Auic. sententia administrandam esse coperturam, quæ calorem trahat ad exteriora, ostendimus.

In hiscè enim febribus cum ratione interni incendi; non modo qui præter naturam est, sed naturalis quoq; calor ad interiora confugiat, in eisque quandam veluti inflammationem efficiat, dubium non est, quin foras sit retrahendus, tum vt ab interna inflammatione reuellatur; tum nè illo destitute externe partes omninò commoriaatur.

*Soluitur argumenta cõtra vesicatio-
ria allata.*

His igitur hunc in modum constitutis haud difficile modo erit argumenta primæ sententiæ rejcere, ac refutare. Vndè huius nostræ sententiæ veritas magis magisque elucefcet.

Ad primū.

Ad primum enim respondetur clarissimam eius solutionem à Gal. 11. meth. cap. 12. in siuari, ubi maximam illam, Quod contrariorum contraria sint remedia sèper verà esse affirmat, cū fieri nõ possit, vt quidq; eorū quæ præter naturã sunt, per aliud, quam per contrarium suam cruetur. Quod quidè manifestissimè conspicitur, quando vni tantum præter naturam existenti occurrèdū est. Quando

vero

DE VESICATORIIIS. 397

vero plura huiusmodi sunt, eaq; contrarias habentia indicationes fieri tunc potest, vt quod vni contrarium est, alteri sit simile: quo in casu magis vrgēti, vt causā prius quā effectui, & ei sine quo tolli alterū non pōt est occurrēdū, vt, quemadmodū loco cit. dicit Gal. ex vsu non sit semper oībus, quæ præter naturam sunt, mēderi propriè per cōtraria, sed solum cum per se substituunt. Cum igitur in nostro proposito plures concurrant indicationes, alię quidem febrem ipsam, alię eius causas respicientes, & hæ quidem pro diuerso causarum peccato diuersæ sint, quælibet contrario suo si non formaliter, effectiuè saltem curatur; vt hac ratione etiam vesicatoria quamuis calida sint, & respectu febris non contraria, sunt tamen contraria motui deprauato humorum malignorum ad cor, à quo indicantur, non à febre primò. Et sic quatenus reuellunt in contrariam partem, dicuntur habere rationem contrarij, non febris, sed causæ, & potissimum eius motus respectu; qui quidem motus alio contrario motu tollitur: cum verè contraria sint, quæ sub eodem genere plurimum differunt. Et quoniam vt antea diximus ex hoc ad cor prauorum humorum motu maximum imminet periculum, propterea illi quàm maximè, etiam ijs auxilijs, quæ alioqui febrem augere possunt,

*Vbi plures,
et contraria
concurrunt
indicationes
quid agendū*

Contrarium

*Curatio per
accidens et
a simili fieri
potest.*

possint, est occurrendum. Cum magis vrgenti sit etiam magis obuiandum. Dicitur etiam posset ab huiusmodi calidis vesicatorijs foras attracto calore internas partes consequenter per accidens refrigerari; ita vt quamuis per se quodlibet contrario proprio curetur; per accidens tamen à simili etiam curari possit. Hac enim ratione etiam ab aperientibus calidis iecur ex obstructionibus supercalefactū refrigerari dicimus. Et vinum etiam calidū immo dico suo calore innatum calidum iecoris resolueno illud refrigerare, & hydropem quoq; inducere non rarò conspectum est. Ita quoq; Gal. 2. lib. comen. in 6. epid. quando humores acres acri quoq; clystere euacuat, quamuis clyster acris humoribus ipsis acris non sit contrarius, sed similis, per accidens tamen eos humores euacuando, & corpus refrigerando morbo calido dicitur esse contrarius. Ad rem igitur, Vesicatorijs quoq; vtimur non primò ratione febris, sed ratione motus prauorum humorum, qui nobiles partes petunt, vt illos reuelamus. Sic etiam Gal. calida medicamenta purgantia usurpauit non primò ratione febris, sed vt humor noxius euacuetur, quo euacuato consequenter, & febrilis calor remittitur, quamuis primò ab illis augeri videbatur. Idem de vesicatorijs dicendum respectu humorū motus. Symptomata enim
quando

quando valde vrgent, curam ad sese trahunt, & sæpè remedia morbo contraria exposculant. Ita. n. Gal. quoq; 13. meth. in lethargo affectu frigido reuulsionis gratia sanguinem misit, licet hæc euacuatio sanguinis corpus refrigeret; idem penè in apoplexia, & similibus affectibus accidit.

Cum verò in his febribus à corde potissimum, & ad longinqua reuulsionem opus sit, meritò vesicatoria illis partibus adhibentur; ad quas multæ arteriæ, venæ, & nerui perueniunt, per quas ratione colligantia, & consensus, ac cataixis [hæc enim vt dicit Gal. lib. de curandi ratione per sang. miss. cap. 15. est euacuatio secundum vasorum rectitudinem cum parte affecta, de qua tamen multi multa loquantur] à partibus illis nobilibus attractio fit facilior. Et ad has partes nonnunq̄ sponte sua natura peccantes humores solet protrudere, vt in quibusdā hic Tridèri euenit, qui per magnas èt vesicas in his partibus erùpentes ab his feb. sunt liberati. Neq; partibus illis tã remotis, cum suis potissimū defensivis, vt suo loco dicitur, adhibita extrinsecus quãuis calida febrem tam citò excitare poterunt, atq; aliqua partis alicuius inflammatio, cum in huiusmodi ex se orta inflammatione humorum copia, & agitatio, à quibus facile fit febris, necessario repetantur. Sed hæc de primo satis.

Symptomata sæpè morbo contraria exposculant.

Cur vesicatoria partibus nervosis, & arteriosis adhibeantur.

Ad

Ad secundū

Ad Secundum. Primò dici potest, non omnia vesicatoria ex cantharidibus, sed aliqua etiam ex rebus minimè venenosis, vt inferius magis patebit, componi. Deinde responderi etiam potest cantharides non esse simpliciter venenum, quandoquidem non rarò intrinsecus etiam per os ad frangendum lapidem, & suppressum lotium prouocandum vtiliter exhibentur. Quòd si aliquando vesicæ necant sanguinis mictum prouocando, id non semper, sed rarò, & potissimum quando non benè preparantur efficiunt. Dato tandem etiam quod cantharides aliquid in se veneni contineant etiã in partibus, quæ usurpantur, adhuc etiam respondemus hanc ob causam non modo rejiciendas, sed maximè amplectendas esse, quãdoquidem sic ex Gallico superius citato, non modo calore sed similitudine etiam substantiæ cum venenosis humoribus, eos facilius ad sese allicere poterunt.

Venena venenose interdum curantur.

Mattheolus

Venena etenim multa sic venenis alijs maximè curari, qui clarissimi Petri Andreæ Mattheoli summi Medicinæ illustratoris in Dioscoridem præfatorem legerit, ignorare planè non poterit; & superius etiam de scorpionis, & canis rabidi morfu à nobis dictum est.

Ad Tertium.

Ad Tertium. Respondemus vesicatoria potissimum usurpari apparentibus illis symptomatibus
cruda

cruda existente materia, ac quodammodo furiosa vt
 reuellatur ab indecenti motu. Nam quando acci-
 dentia illa cum signis coctionis prope statum appa-
 rent, cum futuram crifim significant, eamq; bonã
 ob connexa coctionis figna, quæ naturam morbo
 superiorem ostendunt, funt parui facienda, atq;ue
 naturæ opus complendum permittendum est.
 Quando verò absq; coctionis signis illa apparent,
 cum eis naturam minimè dominari ostendant, sed
 humores symptomaticè, ac furiose ob suam prauitatem
 huc, atq; illuc moueri, quò etiam tempore
 si aliqua excretio à natura facta appareret, sym-
 ptomatica effet, vt quamuis per huiusmodi re-
 uellentia aliquo pacto impediri poffet, nullum
 tamen notabile incommodum subsequeretur,
 cum simul ad ignobiliores partes prauorum hu-
 morum attractio fieret; non ideo tunc huiusmodi
 vesicantia funt pertimescenda. Neque censendum
 est ab illorum vfu coctionem humorum im-
 peditum iri; cū non adeò insignè efficiant agitatio-
 nē, vt id præstare possint; & si quã efficerēt, minus
 tamen ex ea incommodi sequerēt, quam fit vtilitas
 ex venosæ materiæ retractione. Quinimò tan-
 tum abest, vt per vesicatoria internæ facultates, &
 calor naturalis debilitentur, vt potus à veneno
 subleuata reddantur contra illud robustiores,

*Signa decre-
 toria bona
 quando.*

*Coctio non
 impeditur à
 vesicatorijs.*

vt tunc natura fortius expellente, & medicamento attrahente, perfectior fiat expulsio, consequenterq; vires magis alleuientur. Patet igitur si non indifferenter, sed iudicio adhibito, atq; conuenienti electione vsurpentur, ab ijs non posse vllam bonam crifim impediri.

Ad quartū.

Ad Quartum. Quod per vesicatoria prauorum humorum coctiones non impediantur, sed potius subleuatis à malignitate internis facultatibus facilius perficiantur, paulo antè diximus. Tantum verò abest vt vigilias excitent vesicatoria, vt potius post eas diuturnas dulcissimum somnium magna ex parte concilient; nec id quidem sine ratione. Cum enim vigilie in his febribus ex vaporibus biliosis acribus, & exsiccantibus, cerebrumq; velicantibus, vt suo loco diximus fiant, rationi consonum videtur, vt ijs sublatis, vigilie quoq; eorum effectus tollantur. Alia namq; reuellentia, vt extremorū lotiones, & ligaturas ipsas, vt Paulus quoq; Egineta libi. 2. cap. 42. testatur, idem præstare conspiciamus; si alia id præstant, cur vesicatorijs cum etiam reuellant, denegabimus. Dices ratione saltem doloris id præstare. Sed ut verum fatear nunquam, ubi dexterè, ac ut decet fuerint administrata, ut postea dicetur, tantum dolorem excitari vidi, sed benè suauissimum somnū ea sub equi, à quo consequenter

Somnus interdum à vesicatorijs inducitur.

VNITO

DE VESICATORIIS. 403

vnito naturali calore, vt prima aph. Ventres hyeme, & vere &c. coctiones omnes validiores fiunt.

Ad Quintum. Dicimus, quòd cum venenum plures simul partes nobiles, vt cor, cerebrum, & iecur, non vnicam tantum occupet, vt ab omnibus etiam simul fiat retractio, atq; reuulsio, iure etiam his diuersis, ac pluribus partibus, vt ad opposita seruata in cataxi. fiat reuulsio adhibent. Natura. n. ipsa quoq; diuersarum partium superfluitates, ac excrementa per diuersas partes protrudit. Vnde in febribus verè pestilentibus eodem tempore & in inguinibus, & sub ascellis, alijsq; partibus bubones pestilentes, atq; carbunculos erumpere conspicimus; atq; in his etiam febribus non rarò cum particularum eruptione, vt diximus aliquò mensium; aliquò alui fluore vtiliter coniungi vidimus. Quòd

Ad quintū.

Cur tot diuersis partibus adhibetur vesicæ.

Malū vt signum bonū vt causa.

Ad Sextum. Non negamus melius multò, ac tutius localia auxilia post vniuersales euacuationes

Ad sextum.

Ecc 2 vsur-

viurpari, cum hoc quoq; Gal. 4. meth. & 2. de composit. med. loc. cap. 1. testetur. Id tamen in cura regulari potissimum, non in coacta locum habet, in qua aliquando contingit tantâ esse, symptomatum, sæuiciem, vt inducias minimè concedant; atque tunc ad hos vapores, symptomatum illorû causam reuellendos antea etiam viurpari possunt, quamuis vniuersalis nulla præcesserit euacuatio, vt in dato exemplo de cubiculo patet; in quo ignis copiosum fumum excitet: tollitur quidem hic fumus citius ablato ex cubiculo igne; at si id abjs de causis commodè fieri non possit, minuatur saltem si hostium, atq; fenestræ per quas exeat, adaperiantur.

*Exemplū de
fumo.*

Ad septimū.

Ad Septimū. Dicimus frictiones, ligaturas, & huius generis alia prænominata reuellere, & ipsa quidem, sed tantum, vt nunc, dum nimirum administrantur, ijs verò cessantibus, etiam eorum cessat operatio, & reuulsio. Cum verò in his febribus cōtinuò, & assiduò hi vapores longo tempore petant cor, aliasq; principales partes, opus est etiam auxilio, vt sunt vesicatoria, quod eos assiduò reuellant. Neque certè tantum sunt pertimescenda, cum leuem tantum modo, eumque dum excitatur vesica tantum dolorem inferant, qui mox quoque mitigatur.

*Leuem dolo
rem excitat.*

Ad Octauū.

Ad Octauū. Ad eo leue, ac vt iraranti viri pa-

ce dixerim puerile est hoc argumentum, ut nisi à viro alioqui Excellentissimo, cuius nomen honoris gratia taceo, prolatum audiuissim, nulla omnino responsione dignum iudicaret. Si enim aliquid concluderet, neq; venam secare, vel cucurbitulas adhibere, neq; fonticulas summi alioqui iuamēti, inurere, nec multas alias consimiles operationes efficere Medico liceret, si ex se sola natura sufficeret. Ut propterea dicendum sit, quod naturalia illa emissaria à Deo, & Natura facta pro sanitate conservanda, naturalibusq; excrementis euacuandis sufficerent, quoties ita regulariter viueret homo, ut nullum præter naturam excrementum, vel humor prauus generaretur. Quod quidem si faceret, non tot vitio; morbis, quibus continuò obnoxius est, corripere. Cum verò nostris istis temporibus eò insatiabilis ingluuies profecta sit, ut multi, varijsq; in ipsa crapula non secundum quantitatem solum, sed varietatem quoque, & alij huiusmodi committantur errores, quid mirum si naturalia emissaria pro tot expurgandis superfluitatibus non sufficiant, ac proinde alia efficere, arteq; supplere opus sit? Quod quidem aliquando solertissima natura ex sese operatur, vlcera diuersa in cruribus potissimum, atque alijs varijs partibus efficiens.

Naturalia excrementorum emissaria ad quid sufficiant.

Crapularum morborum origo.

Ad

Ad Nonum . Concedimus, & nos cum Gal. ratione febris solum, neq; inunctiones calidas, neq; etiam vesicatoria conuenire, At quando febris aliquid aliud valde vrgens, quod ea exoptulet, vt esset cutis constipatio febrem efficiens, vel prauus humoru motus ad nobiliores partes, vt in casu nostro, tunc magis vrgenti occurrendo, ac cause efficienti, & vntionibus illis, & vesicatorijs vri tuto possumus, vt antea etiam fufius dictum est, quemadmodum quoq; purgantibus medicamentis etia calidis non febris causa, sed vt humores febrem facientes expurgentur vtendum esse docuit Galen^o. Quas quidem inunctiones calidas in his febribus quoq; ad adiuuandum peticularum exitum vri possumus.

Ad decimū.

Ad decimum . Dicimus vesicatoria id prestare non posse . Etsi enim concedatur, licet non ita sit, vt cerebrum calefaciant, cum tamen agens fortius in proximum, quam in remotum agat, calefacient etiam consequenter magis partes illas quibus adhibentur, quam cerebrum . Vnde cum attractio a potentiori caliditate fiat, maior quoq; fiet ad loca illa, & consequenter maior a cerebro reuulsio . Neq; tam diu relinquuntur partibus illis adherere, vt conuulsionem sua siccitate excitare possint, sed facta vesica quamprimum auferuntur .

*Vesicatoria
conuulsiones
excitare nō
possunt.*

Ad

Ad XI. Negatur assumptum. Nam ut plurimū
 facillimè, imo sponte sua ulcera citius etiam saepe-
 numero, quam uellemus, consolidantur, ut in eo
 potius, ut aperta diu conseruentur, quam, ut ad ci-
 catricem perducantur nobis sit laborandum.

Ad 11.

Citi sonant
hac ulcera.

Ad XII. Respondetur, quòd si qui post adhibi-
 ta uesicatoria deterius habere uisi sunt, id non uesi-
 catoriorum, sed malignitatis ipsius morbi potius
 causa & uicium factum est, quam quidem interdum nec
 praestantissima etiam remedia uincere possunt, iux-
 ta poetæ illud,

Ad 12.

Non est in Medico semper releuetur ut æger,

Non omnes
mobi curari
possunt.

Interdum docta plus potest arte malum.

Sinamq; ratio ualeret, ob eandem quoque, & uenæ
 sectio, & cucurbitulæ, & alia quæuis auxilia ueniret
 criminanda; cum nullum adeo certum, ac salubre
 auxilium reperiatur, quod omnes semper sana-
 re possit, alioqui enim neq; Imperatores, neq; Re-
 ges, aut Principes, & magnates ulli unquam mor-
 bo interirent, cum ijs non Excellentissimorū Me-
 dicorum modo, sed medicamentorū et copia ulla
 desit. Attamen quotidie aliquos quoq; interire ni-
 demus, qui auxiliij quocunq; genus summa etiam
 ratione, ac diligentia adhibitum sunt experti; quod
 tum in omni hominum statu, tum in omni morbi
 genere, & in his potissimum febribus euenire con-
 spicimus.

Ad

Spicimus; ab illis enim omnes quocūq; etiā praestantissimo auxilio perfanari non possunt. Tanta enim est harum febrium malignarum, potissimum uerè pestilentium prauitas, ut quidquid fiat, plerunq; mors aegri subsequatur, & siue hoc, siue illo remedio utaris, res semper plena periculo est. Quod si experientiae quoq; fides sit adhibenda, non pauciores quoq; imò multò plures pro nostra hac sententia, quam pro contraria reperientur, ut antea est ostensum.

Ad XIII. Dicendum, multa etiā alia remedia purgantia potissimum, ut Mana, rhabarbarum & huiusmodi, à posterioribus Medicis inuenta esse, quae tamen antiquioribus illis etiā profus ignota. Quis enim apud antiquorum aliquem artem reparandi amissum nasum legit? quae tamen his nostris temporibus à peritis, ac maxime industrijs uiris est excogitata. Imò hoc artium proprium esse uideatur, ut per notarum inuentionum additamenta incrementum, ac tandem perfectionem adipiscatur. Et si negandum non sit, ut ex supradictis patet, huiusmodi uesicatoria multis ex antiquis fuisse maxime approbata.

Ad XIV. Dicimus Gal. eo in loco de simplicis affectu in interperie frigida, & humida curatione loqui, qui dubium non est ea conuenire, ut in primi argumēti

solu-

folutione dictum est, in explicatiōe axiomatis illius
 Contraria contrarijs curantur. Sic quoq; & nos cū
 vesicatoria comendamus in his febribus, non fe-
 bris causa p̄ se primò, sed ratione reuulsionis, &
 symptomatum, ea cōmendamus; vt nimirum flu-
 xionem, quæ ad nobiliores partes fertur, ad igno-
 biliores, quibus ea adhibentur, iritemus, ac trans-
 feramus.

Cum igitur ex vesicatoriorum vsu in his febribus
 vberissimam vtilitatem ex dictis promanare cōstet,
 ob leuem aliquam, quam afferre possunt molestiā,
 non est quod tam præstans auxilium contem-
 natur. Anteq̄ verò hæc quæstioni finem imponā,
 circa vesicatorijs vtendi tempus hoc tantum modo
 admonuerim, ad hoc vt ea adhibeamus non esse
 humorum coctionem expectandam, cum materia
 venefica, ac maligna sit, & consequenter cōcoctio-
 nis incapax, vt propterea sicuti quamprimum fie-
 ri potest euacuanda, ita etiam quò citius fieri po-
 test, apparente potissimum graui aliquo circa ca-
 put symptomate, ad externas partes erit reuellēda.

Hæc igitur de hac quæstione est sentētia nostra,
 quam vt magis rationi consonam hæctenus felicis-
 simo, vt plurimum cum successu sequuti sumus. Si
 quis tamen iam supradictis meliores contra eam ra-
 tiones adduxerit, non modo sententiam mutare

*De tempore
 vtendi vesi-
 catorijs.*

*Conclusio
 truis quæstio-
 nis.*

non grauiamur; sed illi etiam maximas habebimus grauias, sequemurq; perlibenter; Cum, ita nos Deus amet, non contentionis, sed indagandę tantum veritatis gratia hæc à nobis dicta sint.

¶ Quibus præterea morbis conueniant
Velicatoria. Cap. II.

NON modo in his malignis febribus eum quem ostendimus vsum habent hæc velicatoria, sed in multis alijs affectibus et, in quibus nõ nõ reuulsio ad distantes partes, sed euocatio materiae profundæ per ipsammet partem affectam, potissimū vbi illa intemperie frigida, & humida affecta sit, est necessaria, maximè proficua reperiuntur: In huiusmodi, n. præter materiae à profundis partibus ad ipsam superficiem eductio nem, habet quoq; alterantis medicamenti vim velicatorium, de qua quidem, & Gal. & Acrius, vt superius in 14. Argumento diximus sunt intelligēdi.

Conuenient igitur præter supra nominatos de his febribus casus, vbi nimirum phrenitides, paraphrenitides, sopor, lethargus, intus calor extra frigus, & similes alijs affectus sūt, pro reuulsione in multis alijs affectibus; nimirū in epilepsia, charo comate, apoplexia, & consimilibus; in quibus cū reuulsio nis gratia oppositis partibus parti affectæ adhibean

tur

Pro reuulsione

tur po
cuatio
euocat
ma ad
lorum
hydro
naci, &
tis dol
adhib
sectas
ro ad il
euacua
nibus p
bus, p
catoria
bos ad
ne etia
nibus i
ad quo
Metasy

¶ De

tur possunt etiam si res vrgeat ante vniuersales eua-
 cuationes adhiberi. Vbi verò pro deriuatione, & *Pro deriuati-
 uis*
 euocatione tantum, vel ipsi parti affectæ, aut proxi-
 mæ adhibentur, vt in ophthalmia, lippitudine, ocu-
 lorum lachrymatione, Itupore, paralisi, ischiade,
 hydrope ascite, splenis syrosis tumoribus, perti-
 naci, & antiquo capitis, ac cuiuscunq; alterius par-
 tis dolore, tuac post vniuersales euacuationes illa
 adhibere tutius est. Si enim repleto toto propè af-
 fectas partes, vel ipsis etiam applicentur, plus à to-
 to ad illas attrahent, quam sit illud, quod ab illis
 euacuabunt. Hoc præterea tantum notatum cupio, in om-
 nibus penè oculorum ex humorum affluxu affecti-
 bus, post aures è directo oculi affecti adhibita vesi-
 catoria plurimum conferre. Multi quoq; ea cruri *In præserua-
 tione à peste*
 bus adhibita in præseruatione à peste, & in curatio-
 ne etiam, summis laudibus efferunt. Demum om-
 nibus illis affectibus cõuenire possunt vesicatoria,
 ad quos lib. 2. de med. loc. cap. 1. circa mediũ Gal.
 Metasyncritica medicamenta commendat.

¶ De Vesicatoriorum materiabus & ea compo-
 nendi artificio. Cap. III.

M Vesicatoriorum vis ea sit, vt supra di-
 ctum fuit, vt non proprietate substantiæ,
 seu formæ, ac mixtionis modo similitu-

Fff 2 dine;

Temperatura vesicatoriorum.

line; sed magis etiam calore humores ad sese attrahant, ut hoc præstare possint, patet ex genere inter se calidorum, ut ad tertium, ac quartum caloris excessum pertingant, esse debere, cuiusmodi maximè sunt, quæ aeri admodum sapore sunt prædita. Ut verò ad intima magis penetrent, tenuitate substantiæ donata sint necesse est. Reconscri verò possunt vesificantia inter caustica ipsa, leuiora tamen, & ut aliàs diximus inter antiquorum Metasyncritica. Vehementiora etenim caustica, & quæ crassarum sunt partium, non modo cuticulam attolendo vesificas excitant, sed eam cum subiecta carne adurèdo escharam efficiunt.

Simplicia vesicatoria.

Ad vesicam igitur excitandam præter illa, quæ ab Actio inter Rubificantia lib. 3. cap. 193. recensentur, inter simplicia apta sunt hæc, Batrachium, seu pes columbinus, flamula iouis, elematis altera, scordeum, sinapis, euphorbium, sandaracha, squamæ æris, æs vstum, atramentum futorium, veratrum album, elaterium, scamonea, cantharides, & huiusmodi, quæ contusa, ut facilius actuari possint, vel per se singula, vel plura simul; aut cum oximellite, vel aceto squilico, vel alioqui accerrimo & fermento veteri commixta vsurgantur, sicut & allium ipsum.

Varij illorū gradus.

Circa quæ primò illud notandum venit, eorum alia

alia esse validiora, alia verò debiliora, vt in illorum electione non leuis cura sit adhibenda. Namq; in carne tenella, ac molli, vt est illa puerorum, ac mulierum, nec non virorum nobilium, qui delicatè ad modum viuunt, ac in mollicie educantur, ijs leuia sufficiunt. Durioribus verò corporibus, ac cute crassa, & dura præditis, vt quibus etiam sensus obtusus est, validiora sunt necessaria.

In horum verò vesicatoriorum cõpositione notandũ est qd præter principale agens, siue illud sint cantharides, siue aliud quamuis, vt plurimum acetum additur acre, tum vt principalis medicamenti vim acredine sua adaugeat; tum ut facilius penetrare faciat. Quod si isthæc magis illud præstare uolumus, acetum etiam squiliticum imponimus. Additur etiam fermentum ipsum triticum, ut sua acredine principalis medicamenti actionem coadiuuat; & propterea cum ualidum efficere uolumus uesicatorium, uetus fermentum, ut magis aere adhibemus; Cùm minus uerò efficax, uel etiam ubi est intentio nimiam principalis medicamenti uim remittendi; recens, ac dulcius fermentum imponimus. Præstat fermentum aliam quoque utilitatem in his uesicatorijs. Sua enim uis emplastica calorem natuum fouet, nec diffilare permittit, ut sic deindè medi-

Circa compositionem illorum not.

Acetum

Fermentum

Oximel. medicamentum facilius actuare possit. Addi et à quibusdam Oximel solet, quod præter alias hanc quoq; utilitatem præstat, ut veneficam qualitatē, si quæ in medicamento sit, obtundat.

De cantharidibus.

*Cantharidū
extremi-
tes abscidē*

De cantharidibus etiam notandum est, ut ex Gal. lib. 2. de antidotis cap. 7. & 4. de ratione victus penultimo, colligere licet, non esse eas in vesicatorijs integras imponendas, sed ventres tantummodo abiectis extremitatibus, alis nimirum, & pedibus. Ratio autem est, quoniam extremitates illæ sunt ipsius ventris alexipharmaca, & ideo eius vim, ac potentiam attrahendi venenum similitudine substantiæ obtundunt, impediuntq; præcipuam eiusdem operationem.

*Formula ve-
sicatoriorū.*

Ut verò aliquæ etiam compositorum vesicantiū formulæ, cuiusq; gradus habeantur, ita præscribi poterunt. Ac si quidem generosum cupimus medicamentum in corpore duro, ut dictum est, tale esse poterit.

Generos.

Rec. Cantharidum præpar. ut dictum est *vac. 5.*

Euphorbij

Fermenti veteris

Aceti squilitici, vel oximel. *q. 5.* misc.

& fiat pasta pro vesicatorijs.

Leuis.

Leuissimi verò pro pueris, & carne renella exemplum tale esse poterit.

Rec.

Rec. Cantharidum præpar. ʒ. iij.
 Sem. sinapi ʒ. iij.
 Fermenti recentis vnc. ʒ.
 Oximel. simpl. q. ʒ. misc. f. pasta.

Mediocria.

Mediocre verò tale erit,

Rec. Cantharidum præpar. ʒ. añ. ʒ. iij.
 Sinapi ʒ.
 Fermenti ʒ. iij.
 Oximel. q. ʒ. misc. f. pasta.

Atq; ita prudens Medicus horum exemplo poterit sibi varia alia eadem arte semper, ad carnis habitudinem, & ipsius partis sensum magis, vel minus exquisitum, vel obtusum respiciendo, componere, siquidè obtusiori sensu prædita pars, validius quoq; sustinet medicamentum.

¶ De modo, ac ratione Vesicatoria
 adhibendi. Cap. IIII.

VM igitur tanta sit huius auxilij præstantia, atq; utilitas, ut benè administratum à gravissimis malis, atq; à morte ipsa sepius vindicet ægrotantes, operæ præmium me facturum existimaui, si rectam quoq; eiusdem vsus rationem subiungerem; præsertim cum à plerisq; vlla absque distinctione, aut arte vsurpari videam.

Locum igitur imprimis, cui vesicatoria sunt adhibenda.

Effectio loci
 cui sunt adhibenda
 vesicatoria.

Rec.

*Pro reuul-
sione*

*Circa bra-
chia.*

hibenda elligere oportet. Circa quem ea, quæ in superioribus attulimus, ad memoriã sunt reuocanda, nimirum non ob vnicam tantum, sed ob diuersas intentiones ea vsurpari. Interdum enim solius reuulsionis gratia ab ipso potissimum capite, & corde adhibentur. Et tunc quidem, cum reuulsio ad distantissimas partes, seruata tamen rectitudine, & cataixi fieri debeat, brachijs per quatuor digitorum latitudinem supra rasetam in parte domestica applicantur. Tantũ enim spacij relinqui debet, vt post ligaturam quoq; quatuor digitis pulsus cõmodè tangi possit. Per tantundem quoq; spacij supra clauiculam cruribus in interiori parte adhiberi debent.

Circa spatulas.

Non rarò etiã tũm reuulsionis alicuius, tũm deriuationis gratia vsurpantur; vt cum iam magna ex parte in caput materia fluxit; tuncq; partibus vicinioribus circa spatulas nimirum, debent adhiberi. Verum quoniam locus ille difficulter admodũ conuenientem patitur ligaturam, & illa absq; magna ægrimolestia administrari nõ põt. propterea in hoc casu parti supræme brachij propè ipsum humerum commodius adhiberi posse cõsemus, cum facilius, multò ea pars ligari possit, nec multum à capite, à quo etiam deriuare poterit, distet.

Post aures.

Post aures quoq; , vt antea etiam inuimus, vbi materiam à cerebri centro, euocare, vel ab oculis
ipfis

ipsis reuocare, ac reuellere cupimus, ad ministran-
tur. Illud hoc loco est diligenter animaduertendū,
ut ad deriuationem per hæc medicamenta non ac-
cedamus quando regulariter operari conceditur,
nisi præmissa prius fuerit reuulsio, & uniuersa-
lis euacuatio, si potissimum in toto fuerit ple-
nitude. Ita enim, & rationem ipsam, & Galenum
imitabimur, qui 3. meth. cap. 15. in illius Romanæ
cura primò uesticauit extrema, iū tādē, & ipūscaput.

*Reuulsio p^o g
cedit deriuo
tionem.*

Quicunq; igitur locus pro instituti nostri ratio-
ne fuerit electus, ut sine magno dolore postmodū
curari uesticatoria possint, is primum à pilis, si qui
sint, denudandus, & abradendus est: alioqui enim
dum amouebitur adhærens cerotum, pili quoq;
illi coherentes simul auulsi, dolorem insignem ex-
citare solent.

*Pili a parte
auferendi.*

Et quoniam, ut plurimum, nostri corporis super-
ficii vinctuositas quædam adhæret, quæ neq; me-
dicamentum ipsi parti affigi, neque consequenter
actuari sinit; propterea diligenter linteo aliquo illa
erit abstergenda, & locus aceto sufficienter abluen-
dus; simulq; ad ruborem vsq; perfricandus, ut ab
tracto cum sanguine calore sopita medicamenti
vis, atq; facultas vesicans, & ulceratoria de potētia
in actum facilius deducatur; alioqui enim difficul-
ter, & non nisi longo temporis spacio vesica excita-

*Vinctuositas
abstergenda.*

Ggg bitur;

*Quædam vesica non exci-
satur, malis.* bitur; & aliquando etiam nunquam; quod cum
accidit, mortale ut plurimum signum obseruatum
est. Summam enim in partibus illis caloris innati
imbrecillitatem, ac quandam extinctionem, quæ
medicamentum actuare nequeat, significat, ut ma-
gna ex parte in Iypirijs ipsis febribus, in quibus ob
interitum incendiū exteriora frigent, euenire solet.

De vesicis. His igitur præmissis, nè circumiacentes partes
loco, cui applicatur, à medicamento vlceraute ob-
lædantur, sed conueniens tantum modo vesicetur,
defensiuo aliquo sunt muniendæ. Hoc autem fiet
lintheo adhibito cum emplastro diapalmate, rotun-
do ad palmæ manus magnitudinem; cum foramine
figura oualis in medio figuræ oualis potius, quàm rotundæ, quan-
do quidem, ut docet Hip. vlcera rotunda difficilius
deindè ad sanitatem perducuntur. Sit quæ; magni-
tudinis tantæ, ut per illud ouum columbinū egredi
possit; applicetur quæ; ipsi parti, ut firmiter hæreat.
Et per foramen illud pars vesicanda tota conspiciat-
tur. Huic deinde pasta ipsa vesicatorij prius emol-
lita, & aceto acerrimo humectata imponatur;
sit quæ; illa satis crassa, ut potentius agat: quæ ut eo
loco detineatur, linteum aliud tenaci aliquo cera-
to, ut diapalmate, vel de betonica, aut huiusmo-
di obductum superponatur, eiusdem cum priori
magnitudinis, ut eius circumferentia pastam vesi-
cantis

antis exuperans, priori firmiter adhærendo, medicamento, nè ad alias partes diffuens eas offendat, contineat. Tam demum super imposito plumaceolo ex multiplicato linteo, quò melius comprimat, fascia locus deindè est moderatè arctè ligandus. *Deligatura.* Et ita per 4. vel 6. vel 8. horarum spacium, prout validius, aut mitius fuerit medicamentum, & agrotantis caro durior, aut mollior, relinquatur.

Tempore hoc transacto cum iam concitã esse vesicam existimamus, nondum tamen certi simus; paulatim ab vna parte inferius linteum à carne est separandum, & attollendum, donec locus ille à pasta contactus conspiciatur; in quo si facta iam sufficiens vesica videatur, totum medicamentum auferatur, sin minus, relinquatur adhuc vt prius, vsquequò sufficiens iam facta vesica apparuerit; tum demum auferatur. Medicamento ablato vesica incidenda, vel perforanda erit, sinendusque humor ille ichorosus, ac virulentus effluere, paulatimque cuticula à carne separata detrahenda. *Vesica incidenda.*

Tum demum ad dolorem leniendam, & prohibendam ulceris consolationem, butyrum recens super folio caulis obductum adhibetur, quod bis in die, mane. s. & vesperi renouari debet. *Ad dolorem leniendum.*

Si verò citius, quàm vellemus, vlcus consolidari *Vesicæ consolidatio.*

contingat, ac cicatrice obduci, ea auferenda est, vlcusq; renouandum. Ad quod cæratum sacrum cum cantharidum puluere, vel vnguentum ægyptiacum, cum æquali portione rosati, vel de cerussa, aut alterius consimilis admotum erit conueniens.

*Vt magis
trahat.*

Vt verò maior fiat ad locum vlceratam materie- rum attractio, cæratū sacrum, vel Cærines applicet.

*Doloris mi-
tigatio.*

Quod si ex nimia loci inflammatione dolorem ita vehementem excitari contingat, vt patientem nimium excruciet, is vnguento rosaceo, vel linimēto simplici, seu de cerussa, aut de solatro leniendus, erit.

*Quæto, &
quomodo cõ-
solidanda.*

Postq̄ verò reuulsionis necessitas & consequen- ter vesicatorij vsus cessauerit, vt cum symptomata & febris ipsa fuerint remissa, aut prorsus desierint, tum demum vlcus illud cicatrice obducendū erit; quod optimè diapalma, vel vnguentum de cerussa, aut etiam de minio, aut aliquod aliud simile com- modè præstare poterit. Imò sæpè absq; vltro me- dicamento spontè præstat natura ipsa.

*De ardore
vrinæ, & vl-
cere ex ca-
thartidus.*

Quoniam verò cantharides peculiari quædam antipathia ipsi vesicæ ita aduersari videntur, vt aliis quoq; à nobis dictum fuit, vt extrinsecus etiam adhibita eam aliquando exulcerent, vel saltem ar- dorem vrinæ excitent, non erit a proposito nostro instituto alienum, modum, quo huic symptomati

fi

si quando ex illarum usu occurrat, succurri possit, subiungere. Id autem fiet decoctis refrigerantibus diureticis intrinsecus per os exhibitis, cuiusmodi esset decoctum lactucae, hordei, portulacae, seminum alchachengi; sic potus feri caprini ad lib. 4. vel 5. cum lacte amigdalorum dulcium, vel cum emulsione sem. melonum, cucumeris, decocto sebesten, & passularum liquoriciae &c.

Quid etiam magnarum antidothorum cum praedictis decoctis, & conferua violarum, nempharis, ex floribus maluae, & similibus exhiberi potest. Vfus prisanæ, alicæ, nucleorum pini cibaria vinctuosa & cum multa malua decocta comendantur. Clysteres etiam ex decocto seminum lini, farri, hordei, maluarum lacte chalibeato, & similibus parati. Extrinsecus vero praeter emplastra, quae ex iisdem parari possunt, & regioni vesicae adhiberi, butyrum etiam appositum, & infusions ex lacte, vel decocto maluarum matrum violarum, feni graeci, & huiusmodi probantur.

Scribunt nonnulli nocumenta huiusmodi ab ipsis cantharidibus euitari, quotiescunq; illis semina aneos, quae veluti earum antidotus est, commiscant. Verum tutius quoque forsitan erit iuuvis, in quibus hoc inconueniens timetur, cuiusmodi sunt qui aliquo renum, vel vesicae vlcere laborant. cantharides ipsas omittere, atque venientibus alijs securioribus uti.

Atque haec de Vesicatorijs sufficiant.

Clysteres.

Correctio cantharidis.

In quibus vitanda cantharides.

AD BENIGNVM LECTOREM

Auctoris excusatio.

HÆC sunt, benigne lector, quæ de propo-
 sitis rebus in mentem venerunt dicenda.
 In quibus equidē me multò, quam à prin-
 cipio proposueram, fuisse longiorem, diffiteri nō
 possum; attamen ignosce, ut spero, perlibenter,
 si, quemadmodum vt amicis potius, quam mihi
 ipsi satisfacerem, tractatum hunc admodum rudē,
 ac impositum, in lucem exire permisi; ita hos qua-
 lescunq; labores pro communi patriæ salute à me
 libenter quoq; susceptos fuisse æquo amicoq; ani-
 mo cogitaueris. Ex quibus si quid boni hauri posse
 existimaueris, id totum Dei Opt. Max. à quo omne
 bonum promanat, benignitati; si quid verò imper-
 fectionis, ut non paucos forsā typi errores, qui me
 multoties absente incurrerant, repereris, id totum
 partim typographo, partim etiam ingenij mei im-
 becillitati, nec non etiam plerisq; alijs occupatio-
 nibus, & ipsis etiam temporis, quò hæc conscripta
 & ipsi typographo comissa sunt angustijs ascribere
 digneris, etiam, atq; etiam rogo; illud tibi certo
 persuadens, nullius contentionis, aut ostentatio-
 nis gratia, sed solius indagandæ pro communi, vt
 dixi patriæ potissimum vtilitate, veritatis studio;

nec

nec non amicorum importunitate, hæc à me ædi-
 ta fuisse; vt propterea etiam hoc polliceri possim
 forè, vt si quas validiores, ac potiores contra ea,
 quæ à nobis determinata sunt, rationes ab aliquo
 sublimiori ingenio allatas intellèxero, non modo
 palinodiam canere, atq; sententiam in melius mu-
 tare non erubescam, sed maximas quoq; illi, atq;
 immortales gratias habeam. Quod si nimis hu-
 mili, atq; demisso dicendi genere omnia enarrata
 tibi videbuntur, illud ad res clarè, luculenterq; ex-
 plicandas fucato sermone esse multo accommo-
 datius considerabis. Vnde dubitare non possum,
 quin, si, vt spero, & opto, omnia humanitatis,
 ac æquitatis lance ponderaueris, grato,
 benignoq; animo hos meos quales-
 cunq; conatus sis accepturus.

Vale igitur lector huma-
 nissimè, meq; tui
 amantissimū
 redama,
 ac iterum Vale.

F I N I S.

I N D E X
 PRIORIS TRACTATVS
 DE PETICVLARIB. FEBRIBVS
 præcipuorum Capitem.

F EBRIS, ac symptomatum vagantium, nec non scribendi occasionis enarratione continens. Cap. 1. fol. 1	
De nomine, ac definitione huius febris. Cap. 2.	5
De tradita huius febris definitionis vniuersali explicatione. Cap. 3.	7
Quod huius febris definitio sit bene assignata, & de eius subiecto, vt febris est. Cap. 4.	18
Singularum tradita definitio partis declaratio. Cap. 5.	36
De putredinis foco in his febribus. Cap. 6.	47
De quibusdam, ac immediatis efficiētibus huius febris causis, & de putredine. Cap. 7.	49
De putredinis in his febr. subiecto, alijsq; earundem mediatis causis. Cap. 8.	101
De contagio. Cap. 9.	123
De causis variorum symptomatum in his febribus. Cap. 10.	161
De peticulis. Cap. 11.	172
De prognostico in his febribus. Cap. 12.	185
De præseruandi ab his febribus ratione. Cap. 13.	192
De harum februm curatione, & primum de indicationibus, ac dieta. Cap. 14.	208
De chirurgicis auxilijs. Cap. 15.	217
De auxilijs ex pharmacia desumptis. Cap. 16.	287
De symptomatum harum febr. præcipuorum cura. Cap. 17.	332
De peticularum curatione. Cap. 18.	148

INDEX CAPITVM
POSTERIORIS TRACTATVS
De Vesicatorijs.

A N Vesicatoria in his febribus malignis conueniant nec ne. Cap. 1.	fol. 367
Quibus praeterea morbis conueniant vesicatoria. Cap. 2.	400
De Vesicatoriorum materiis, & ea componendi artificio. Cap. 3.	411
De modo, ac ratione vesicatoria adhibendi. Cap. 4.	415
Ad candidum Lectorem, Auctoris excusatio.	422

Finis Index Capitulorum.

INDEX
RERVM, QUÆ HOC LIBELLO

continentur, præcipuarum
Alphabeticus.

<p>A <i>Aeremj cur aliquando visosi fiunt.</i> fol. 65</p> <p><i>Aeris communis in cibando re- prehensio,</i> 212</p> <p><i>Accidens metaphysicam tantum compositionem habet.</i> 11</p> <p><i>Accidens metaphysicæ tantum de- scribitur.</i> 11</p> <p><i>Accidens in virtute formæ substan- tialis operatur.</i> 91</p> <p><i>Actum cur in vesicatorijs pon- atur.</i> 413</p> <p><i>Accidentia animæ.</i> 216</p> <p><i>Acta an adstringant.</i> 214</p> <p><i>Aria in his feb. conueniant.</i> 214</p> <p><i>Additione quæ fiunt calidiora, quæ frigidiora.</i> 77</p> <p><i>Adstringentia extrinsec. in his febr. quæda conueniant.</i> 196. 206</p> <p><i>Aura febris signa.</i> 38</p> <p><i>Aura qualitates, quæ passivis do- minantur in mixtionibus.</i> 59</p> <p><i>Affiones mixtorum duplices scilicet à quædam prædominante, et à toto temperamento.</i> 61</p> <p><i>Affiones à toto temperamento, vel proportate.</i> 62</p> <p><i>Aër dupliciter læditur.</i> 108</p> <p><i>Aër multis modis corripitur.</i> 44</p>	<p><i>Aeris inæqualitas morborum cau- sa.</i> 109</p> <p><i>Aer quæratione ad has feb. concur- rent.</i> 112</p> <p><i>Aer Tidenti nulla pestil. qual. fuit infectus nunc.</i> 117</p> <p><i>Aer dupliciter corripitur.</i> 117</p> <p><i>Aeris pestil. qualitates, signa.</i> 118</p> <p><i>Aeris cura, et alteratio pro præ- seruatione.</i> 127</p> <p><i>Aer bonis ne in malis eod. iudic. et terendus in his feb.</i> 159</p> <p><i>Aer frigidus extrinsec. vitandus.</i> 216</p> <p><i>Aetas quid.</i> 65</p> <p><i>Agens potentia non semper sequi- tur gradus intensitatis.</i> 19</p> <p><i>Agens à tota formæ causis di- ri.</i> 69</p> <p><i>Agens non quodlibet egit in quod- libet.</i> 105</p> <p><i>Alexipharmaca quæ inueniuntur.</i> 70</p> <p><i>Alimenti var. et successus, muta- tiones.</i> 83</p> <p><i>Alimenta vitiosa, prauos humores generant.</i> 112</p> <p><i>Alimenta nostra vnde fuerint vi- tiosa.</i> 113</p> <p><i>Alpinus Medicus.</i> 152</p> <p><i>Aluum lubricantia.</i> 203</p> <p><i>Alteratio sola non sufficit in his feb.</i></p>
---	--

INDEX.

- febr. 252. 226
- A**lterantia in his feb. qualia. 313
- A**lterantia in magna quantitate exhibeantur. 314
- A**nimatorum generatio. 53
- A**nimam à temperamento non se-
iuncti Gal. 62
- A**ntipathia, & sympathia rerum
unde oriatur. 63
- A**ntidota praesernatina ab his fe-
bribus. 206
- A**ntidota qua propriè dicantur. 70
- A**ntidota in cura harum feb. 321
Quando illis utendū. 322.
326. & 327.
- D**e antidotis varia vulgi opinio-
nes. 322.
- A**ntidota qualia esse debeant. 323
- A**ntidota qua hora exhibenda.
328
- A**ntidotis varijs utendum. 328
- A**niceps auxilium in desperatis ca-
sibus est tentandum. 318
- A**uxilium nullum ferè citra aliquā
lesionem inuat. 384
- A**peritiue utendū non est nisi post
lenitam aluum. 241
- A**rgumenta contra vena sectionem
allata soluntur. 268.
- A**uctoris casus de peste Constanti-
nopol. 155
- A**uratio à medicamentis, quatuor
sunt modis. 382
- A**rtes, & scientiæ per. additamenta
perficiuntur. 408
- B
- B**ezaartecorum vis. 42
- B**ezaartica medicamenta quā
69, 321
- B**ezaartica in nimia quantitate us-
cent. 69
- B**ezaar lopic quomodo exhibeatur.
329
- B**iliosa febris signa. 39
- B**olus armena quomodo exhibea-
tur. 329
- C
- C**alor febrilis unde in toto ac-
cendatur. 22
- C**alor influens in corde generatur.
22
- C**alor febrilis quomodo in corde ac-
cendi primum dicatur. 25
- C**alor contagii vim auget. 134
- C**ayri quando pestis, extinguatur.
151
- C**alor actiones a toto temperamēto
provenientes promouet. 68
- C**adavera peticulorum an sit tūc
contrectare. 201
- C**achochymia purgatione tollitur.
219
- C**achochymia non qualibet, sed ma-
gna tantum purgatione indiget.
238
- C**um Cachochymia magna virtute
multum coassare non potest. 261
- C**achochymia quid. 292
- C**ayrinorem Medicorum mos. 328
- C**opulorum defluxus in his feb. causa
eiusdem curatio. 342
- Calor

INDEX.

Calor innatus ab influente conser-	31	Cor in omni febre secundum aliquā	22
natur.	31	sui partem afficitur.	22
Calore proprio eīa cōsermantur.	73	Cor in diuersis sibi generibus secu-	23
Calor mixti quō in corruptione mi-	73	dum diuersas partes afficitur.	23
nuatur.	73	Cor febre morbo in bellica tantum	23
Cantharides cur tantum vesicam	68. 123	laborat.	23
placent.	68. 123	Cor in febr. ephemera, & putrida	24
Cantharides non sunt simpliciter	400	morbo non laborat.	24
venenum.	400	Cordis solidi quam totius difficilius	24
Cantharides quō preparande.	414	afficiuntur.	24
Rouandem. correctio.	421	Cor. & non icem cur subiectū feb.	26
Causa à toto temperamento, & à	89	statuatur.	26
forma operantes dari.	89	Corrupta omnino sunt euae.	28
Causas mixtionē dissoluen dari.	89	Cor. est arteriarum principium.	28
Causa una putredinis maligna d. ut-	105	Cardis necessitas.	33
sio.	105	Contagij vis.	42
Causa disponentes ad putredin.	106	Contag. solum non arguit pestē.	46
Causa calefacientes per accid.	110	Corruptionis varia species.	52
Causae, quae ad putredinē in his febr.	111	Corruptio in communi quā.	52
efficiendam concurrerint.	111	Corruptio qualibet non desinit in	54
Causa externa perfectam de finitio-	14	materiā primam.	54
nem ingrediuntur.	14	Corruptio animalis.	58
Colorem praeter naturam excitau-	109	Corruptio quae humoribus conuen.	55
tercausa.	109	Corruptio mixto quō accidat.	73
Colestis influentia morbor. cau.	121	Corruptiones varia in nostris cor-	83
Colum ad has febras. efficiendas.	120	poribus.	83
concurrere.	120	Corruptiones praeter naturam in	83
Cerebrum vitā sensitiva prins.	34	nostris corporibus.	83
Ciborum ellectio in his febr.	201	Collegio à naturali iustū calore str. c. c.	126
Ciborum conditiones praeter natura.	213	Contagij significatio.	126
Contagiositas anni 1590.	1	Contagiosi morbi qui.	128
Corpora, quae his febribus magis	3	Contagio absolute prolata pestera	129
sunt obnoxia.	3	significat.	129
Corruptio quomodo habeas. ratio-	16	Contagij definitio quae metodo in-	129
nem boni.	16	vestiganda.	129
Corruptissimi motus quō fiunt.	28		

Con-

INDEX.

Contagiosus morbus, ut tales sunt quod committit.	129	Contagiositas esse has febres.	123
Contagio tria significat.	130	Contagii similitudo cum semine.	159
Contagio per potentiam mellus dicitur.	130	Contagione p. a seruandi indicatio nes.	194
Contagiosis dicitur.	131	Contagium multiplex.	146
Contagiosa efficiens illa que concurrit.	132. 140	Colorum causa.	134
Contagiosi morbi in quo genere ponantur.	133	Contumeliositas causa.	164
Contagiosa facit unde fit.	134. 148	Curatio.	
Contagiosus non morborum causa est.	135	Conuersatio cum azyotis ex his febribus vitari.	198
Contagiosus non morbus, vel symptoma, sed morbi causa communicatur.	136. 147	Concolitio ad expurgationem expectanda.	245
Contagio an ratione similitudinis facilius committitur.	139	Concolitio non est expectanda ad sane missio.	247
Contagio cur non omnes aequè inciamur.	143	Concolitioni quies est necess.	249
Contagio dupliciter potissimum asserimus.	144	Concolitionis ad purgationem necessitas.	297
Contagii seminum quid, & eius conditiones.	147	Concolitio in quibus casibus ad purgationem non expectetur.	297
Contagione quilibet non est p. cred.	150	ante Colationem aliquando utiliter euacuat natura.	299
Contagii medium, & eius conditiones.	151	Concoquencia, seu differentia.	309
Contagiosorum morborum differentia.	156	Concolitionis finis duplex.	310
Contagii definitio quorundam recitatur.	157	Concolitio, ut est natura.	311
Contagiosus morbus non omnino est malignus.	158	ad Concolitionem que e. necur.	311
Contagiosa febris, vel est pestilens, vel maligna.	158	Concolitio non impeditur a vesicis.	301
		Colitio quomodo a symp. frigidius fieri dicitur.	312
		Concoquencia medicorum in his febribus qualia.	313
		Concolitio humor cito est euacuat. dies.	315
		Cruentia quando euacuari licet.	308
		3. 2. 300	
		Corrupta omnino materia efficitur noua.	

INDEX.

non admittit.	304	Cucurbitula a principio circa dor-	
Conditio extrinseca.	330	sum non sunt admittenda.	267
Conditio sua miscenda lenientibus		pro Cucurbitulis allatis arguenda	
291		ita respondetur	277
Contrarij unitis in mixtione quan-		Cucurbitula magis, quam vena se-	
tion remittitur, tantum alterius		cto humori agitant.	277
augetur.	73	Curatio horum feb. an à sang. miss.	
Conclusions admittent. sang. in his		vel purgat. inchoanda.	280
feb.	252	Cucurbitula quando in his feb. suf-	
Curatio scarificatio apud Egyptios		ficiant.	288
267		Cucurbitulis siccis, vel scarificatis	
Curatio cur venam non secuit Hip.		quando utendum.	318
269.		Concoctioni adversantur purgatio-	
Critici exemplum.	219	nes.	372
Critici simpliciter motus conditio-		Conuulsio à canterijis mali.	377
nes.	344	Curatio duplex regularis. s. & coa-	
Curatio horum febrium.	208	cta.	388
Curatio ostendit morbi naturam	73	Curatio per accidens à simili etiam	
Cucurbitularum utilitates.	223	potest fieri.	398
Cucurbitula pro preservatione ab		Contraria contrarijs curari, quò sit	
his feb.	204	vera.	397
Cucurbitula, qua in ambitu sūt qua-		Crupula multorum morborum con-	
erant.	222	sa.	405
Cucurbitulas tantum qui in his fe-			
bris admittunt quibus argu-			
mentis vitantur.	221		
Cucurbitula quando in his feb. ma-			
xime conveniant.	203		
Cucurbitula quibus nocna sūt.			
275. 263.			
Cucurbitularum frequens nimis			
usus in his feb. vitan.	263		
Cucurbitula cui loco in his feb. ad-			
hibenda.	266		
Cucurbitula quae verè vicaria sūt			
pell. venae.	266		

D

Definitio feb. is peccata forma	6
gantis.	
Definitio illius explicatio.	7
Definitio in diversis modis res diver-	
sa.	8
Definitio quid sit & bona de finit.	
condiciones.	8
Definitio, vel flantia, et accidentis quo	
asserans.	8. 11
Definitio in optima minus	9
Definitio quas compositiones ex-	
pliscit.	13

Defi-

INDEX.

Definitio duplici via inuestigari potest.	13	Doloris capitis, et delirij causæ	163
Definitio accidentis à causa efficienti	50	Curatio.	
Definitio generationis ab Arist.		Dubitatio quid Medico agendum	
data est causalis.	71	quando tardè accersitur ut opus	
Debilitas virtutum ex repletione quò ab ea ex inanitione disting.	241	su leniente, & cucurbitulis	284
Debilitas virtutum ex aggregatione sanguinis miscebitur.	258. 273	E	
Debilitas virtutum duplex.	241	E Bullitio ebolicorum, vel eruditur quò à misso sanguine introducatur.	275. 283
Deglutitionis lapsu causa	165	Egyptij cui a scarificanti.	267
Curatio.	356	Egestas insignis anni	1591. 113
Deleteria quæ.	70	Elementa quæ mixtorum materia.	56
Delitij signum ex lotio.	163	Elementa plura.	57
Curatio eiusdem.	333	Elementa quò ad mixtionem concurrant.	71
Destillatum pro viribus restaurandis.	215	Elementa in mixtis formaliter reperiuntur.	74
Desperati etiam casus non sunt relinquendi.	303	Elementa post putredinem in proprias migrant regiones.	74
Diminution in morbis.	122	Elementa post putredinem per simplicem emanationem ad proprias naturas redeunt.	74
Divisio physica, & metaphysica.	10	Empiricum quid.	113
Dieta pro curatione	210	Epicrosis quid	318. 298
Diascoridem Fracastorij.	325	Epithemata adstringentia an in his feb. conveniant.	331
Diebus criticis Atetibus non debet evacuare.	376	Etas quid.	65
Decollata viri periculariam exitu inuoluta.	356	Etas viri respectu in mitter. sang. confideatur.	243
Decretoria signa quando bona	401	Evacuatio in morbi principio est symptomatica.	184
Dierum numerus cur in mittendo sang. consideratur.	259	Evacuatio in his feb. necessitas.	229. 252. 289.
Die qualibet quando adest indicans & permittens potest mitti sanguis.	250	Evacuatio minoratim præcedit alterationem.	239. 252
Diuites cur sæpe male curantur	279	Evacuatio vitilis qualis esse debeat.	236
Dimittenda.	317		Euo-

INDEX.

<i>Evacuatio facta in morbi principio quando bona esse pot.</i>	248. 352	<i>Feb. calor in toto corde dependet</i>	20
<i>Evacuatio necessaria est in his feb. nec sola sufficit alteratio.</i>	252	<i>Feb. subiectum cur in obliquo potatur in definit.</i>	20
<i>Evacuaciones contraria eadem tempore facte mala.</i>	361	<i>Feb. subiectum.</i>	21
<i>Evacuati bene a principio in his feb. facilius euaserunt</i>	290	<i>Feb. quomodo operationes totius ledat.</i>	21
<i>Evacuatio minoratina in eruditatē copia.</i>	302	<i>Feb. varia cur in nobis oriatur.</i>	24
<i>Evacuatio minoratina colitionem adiuvat</i>	303	<i>Feb. subiectum cur cor & non ledat.</i>	26
<i>Evacuatio per quas vias molienda.</i>	315	<i>Feb. quas facultates ledat.</i>	27
<i>Evacuatio non debet fieri diebus citricis.</i>	316	<i>Feb. non fit nisi affecto corde.</i>	31
<i>Exemplum proprium quod ha. feb. sint contagiosa.</i>	125	<i>Feb. subiectum duplex.</i>	32
<i>Expultricem s. cultatem irricantes canosa.</i>	178	<i>Febrem quo appellet Aetius.</i>	34
<i>Experientia neglecta solam sectare rationem imbecillitas est intellectus.</i>	226	<i>Feb. 3. genus</i>	35. 37
<i>Experientia in Med. multum irribuendum.</i>	228	<i>Feb. in genere signa.</i>	36
<i>Excrementum duplex alterandum.</i>	310	<i>Feb. putrida signa.</i>	37
<i>Excrementa primariū viarum quo educenda.</i>	281	<i>Feb. rubra dici potest sanguinea.</i>	38
		<i>Feb. una species saepe in aliam mutatur.</i>	39
		<i>Feb. nostra de proximò tantū sunt contagiosa.</i>	46
		<i>Feb. peticulariss media sunt inter pestil. & simpliciter putrida.</i>	47. 97.
		<i>Feb. quarantana alijs morbis longis saepe succedit.</i>	80.
		<i>Feb. maligna exiguo calore multū ledunt etiam.</i>	90.
		<i>Feb. maligna cur vires multum prosternant.</i>	91.
		<i>Feb. simpliciter putrida qua nocumenta afferant.</i>	95.
		<i>Feb. pestil sine insigni sympt. saepe interimitur.</i>	95.
		<i>Feb. putrida quo generantur.</i>	376.

INDEX.

Feb. h. a. peticularis in quo humore putrescente fundentur	102	Forma substantialis mixti unde ge- neratur.	160
Febres h. a. peticularis ex fuisse conta- giosas.	124	Forma substant. in diuisibiles sunt.	164
Feb. contagiosa vel est pestilens vel maligna.	149	Forma substant. non semper tanta- to temperamento mutatur.	86
Feb. simpliciter putride cur non contagiosa.	159	Fotus putredinis in his feb.	48
Feb. simpliciter pestil. cur sint con- tagiosa ad alios.	160	Frigoris post calorem occursum subi- tus noxius.	110
Feb. h. a. cur sensim inuadent.	161	Figus extra, intus calor in his feb. aliquando vnde.	171
Feb. intermittens quomodo in continua desinat.	163	Frigida potio in his febribus vnde. 339. 317	
Feb. h. a. quando Tridenti desinere capit.	190	Fluxio humorum fit semper ad im- becilliores partes.	369
Feb. maligna 2. contrahuntur scilicet per contagium, & per in- ternam putredinem.	193	C alenus temperamentum ab animas quibusque.	62
Factor quomodo sit insignis putre- dis sig.	97	Gallico morbo infecti in his feb. ma- gis periclitabantur.	98
Fatalis causam au. hebeant res pre- ter naturam	14	Generatio a corruptione quomodo differt.	15
Fermentum cur in vesicabona po- natur.	43	Generatio mixta vnde naturalis.	52
Finalis causa cur rebus preter na- turam a Med. donegocur.	47	Generatio substantia mixta vnde Generatio a desinitio ab Aristot.	71
Fluxus colligatissimi cause.	309	Generatoris mixtorum integra de sentio.	72
Fluxus collig. pesti. familiaris.	34	Generatio, & corruptio a parte rei eadem est mutatio.	93
Fluxus alii curatio.	351	Generatio mixtorum formaliter quid.	73
Fluxus sang. narium curatio.	337	Genus infimum superiora compre- hendit.	19
Forma tota agens s. causam dari. 88. 89.		H abitus corporis in mittenda sang. considerandos.	244
Fomes contagii quid.	552	Heredi-	
Fonticuli pro preservatione.	204		
Forma in desinit. accidentis estio- co generis.	12		

INDEX

- Hereditarij morbi à contagiosis differunt.* 128
Hereditarij morbi vnde oriantur. 127
Hereditarij morbi qui sint. 128
Humor horridiles vnde oriantur. 264
Harmonia cum sanitate similitudo. 61
Humores pro praeservatione ab his feb. 204
Humores quando conueniant. 364. 364
Humores post aures in delirio. 334
Humores in morbo mittendo sang. 245
Horroris & horripilationis cause. 162
Humorum solus raris peccat. 40
Humoribus quæ corruptio conueniat. 55
Humores sunt elementa corporum animalium. 57
Humores corrupti quò sicut multorum morborum cause. 87
Humores maligni in corpore etiam generantur. 90
Humorum duplex mutatio præter naturam. 227
Humor etiam aptus putrescere euacuandus. 228
Humores quò recedat à natura sanguinis. 231
Humor putrescens quando magis, quando minus nobis reddatur inimicus. 78
Humor dimentiæ putrescens, euæ deteriorem naturam acquirit. 78
Humorum putrescentium 3. status. 294
Humor putrescens duplex. 295
Humor corruptus quomodo euacuandus. 296
Humor concoctus citò est euacuandus. 315
I
Gnes in aere nisi Tridenti. 119
Phobores sanguinis in his feb. p. imò putrescunt. 104
Inæqualitatis aeris Tridenti causa. 115
Inquietudinis corporis cause. 170
In ingressu ad agros quid agendum. 198
Indicationes curatiuæ in his feb. 209
Indicationes quando inter se pugnant quid agen. 385. 397.
Indicatio generica, et specifica. 293
Inuentione ultimam, primam est in executione. 288
Iusticia distributiva. 59
Inuentione vici de nitro Aetij quò uariè conficienda. 359
Julij Alexandrini Tridentini commendatio. 394
L
Apis bezzaar. 357. 329
Lenientia sanguinis missionem præcedunt. 280. 285
Lenientia præcedunt alteratia. 281
Lenientia non impediunt periculum. 78

INDEX

erruptionem.	286	Malignitatis in his feb. variis	
Lenientia à quibus indicentur	288	gradus.	98
Lenientia in his feb. qualia esse de-		Malignitas non conuenit omni-	
beat.	289	bus morbis contagiosis	157
Lenientibus debilibus & fortibus		Malignitas harum feb. cito disso-	
quando utendum	306	luta.	160
Lesio à tota forma cur ita dicatur.		Malignitas magis uiget quam tu-	
	88	gentia	307
Lesio potius aliqua. quàm mors eli-		Macula antiquorum quomodo à pe-	
genda.	322	culis differant.	176
Lingua ariditatis cause.	366	Materia maligna ante curationem	
Curatio eiusdem.	338	evacuanda	304
Lingua scissuratum curatio.	339	Medici que fuerunt Fridenium	
Loquellis amissionis cause.	166	accessit.	4
M		Metaphysica diuisio qua.	10
Magnitudo auxilij magnitu-		Metasyncretica med qua.	360
dini morbi corepondeat.	238	meatus corporis in uiuentibus po-	
Malignus morbus qui.	40	tent.	29
Malignitatem diuersam unde		Medicamenta aliqua cur determi-	
acquirat putrescens humor.	78	natas partes inuent.	67.
Malignitas maior sit ex humore		Medium quo fit contagiū	146. 151
alimentali quàm excremento.	78	Mercurialis	153
Malignas humores in corpore ge-		Medicamenta ex quibus auctori-	
nerari.	90	bus potiss. petenda.	208
Maligna feb. exiguo etiam calo-		Medicus natura imitator esse de-	
re multum ledunt.	90	bet.	351. 383. 254
Malignitas an sit res à putredine		Medicamentorū indicationes.	287
distincta.	93	Melancholicam expurgantia infus-	
Malignitas ex varijs causis oriri		feb. conueniunt.	319. 256
potest	93	Mixtura.	
Malignitas quò curanda.	94	Mixtorum generatio & corruptio.	
Malignitatis particularis diuer-			53.
sa natura.	96	Mixta unico elemento non consistat.	56
Malignitas spiritibus naturalibus		Mixto quid.	57
inimica omnium pessima.	96		

Mixta

INDEX.

- Mixta duplices habent operationes, à prædominante scilicet qualitate, & à toto temperando.* 61
- Mixtum quò corruptur.* 73
- Mixtio & temperamentum contrariis modis possunt immutari.* 91
- Morbi publicè vagantes anno 1591 Tridenti.* 1
- Morbus aliquis per accides potest habere rationem boni.* 16
- Morborum tria genera.* 18
- Morbus est permanentis dispositio.* 23
- Mors quid, & ariditas.* 53
- Motus à termino ad quem specificatur.* 72
- Morbi in prava mixtione elementorum, & humorum.* 89
- Morbi per consensum non dicuntur contagiosi.* 126
- Morbi contagiosi in quo genere ponantur.* 133
- Morborum contagiosorum differentia.* 156
- à Morbo gallico præservatio.* 195
- Motus humorum in nostris corporibus triplices.* 344 182
- Mulieres cur contagio difficulter inficiantur.* 145
- Motus medus inter criticum symptomatum simpliciter.* 347
- Motus natura quò tractandi.* 348
- Motus symptomatici qui impediendi, & qui permittendi.* 348
- Morbus aliquando et inuat.* 352
- Mensium fluxus quando peticuli iungitur cunctio.* 361-364
- Morbus quilibet curari non potest.* 407
- N**
- Natura nunquam semper morbos curat collatione.* 305
- Nobiles potissimum in his febribus periclitantur.* 114 279-3
- Nominum non est magna habenda cura.* 6
- Nurices sepe infantes inficiunt, & contra.* 137
- Noxy humoris fluxus non est impediendus.* 363
- O**
- Odores & saporibus quomodo generentur.* 69
- Odorata sunt calida.* 100
- Odoratum obtusum habet homo.* 100
- Odores & saporibus cur rebus inditi.* 100
- Odoribus bonis ne an malis aer alterandus.* 199
- Odorata manibus gestanda.* 200
- Ordo definitivus cur hic servetur.* 6
- Ore detinenda in aditu ad agros.* 199
- Ordo servandus in usu auxiliorum reuelantium derivantium, & evacuantium.* 239
- Opiatorum usus cautus esse debet.* 339
- Oxyrhodina conficiendi variis modis.* 333
- Oleum de nitro Aetij variè paratur.* 359
- Oribasii sententia pro Vesicatorijs.* 339

INDEX.

	P	cesser.	151
Parotidum causa.	166	Peste prius laborasse quid conferat.	191
Peticulari uagatium descriptio.	2	Pestilens morbus vni speciei nõ est	143
Pemphingodes febris.	5	eti. in olys.	143
Pestilentes veras non esse has feb.	43	Pe. mittentia præter indicantia ad	240
Pestis vera characteres, & sig.	44	usum auxiliorum equi utur.	240
Pestem non fuisse hanc nostram	44	Pestis quando Cayri extinguitur.	151
feb.	44	Peticularum eruptio non impeditur	288
Pestis vera plebẽ magis afficit.	45	a leniente.	288
Peticulis qui senel laborant an ys	190	Peticularum motus an adiuvanda.	353-343
possit amplius corrip. 190		Plenitudo multipliciter minuitur.	237
Peticul nomina & desin. ac forma.	177	Plenitudo quid	291
Peticule quõ a pulicũ morsibus di-	174	Plenitudo duplex, ad vasa s. & ad	203. 106. 292
stinguuntur.	174	vires.	203. 106. 292
Peticula in quibus partibus max.	714	Prædicatorum collectio non diffiri	13
erumpant.	714	tia habet.	13
Peticula an antiquis fuerint cogni	176	Proportio geometrica, & arithme	58
ta.	176	tica.	61
Peticul. causa effurientes.	178	Proprietates quid.	61
Peticul cur omnibus his feb. con-	179	Prognosticandi duo funda. menta.	185
tinuis superuenerint.	179	Prognostica à peticulis desumpta.	186
Peticularum differentia.	180	Præseruatio præcedit curationem.	192
Peticularum motus ad cutim quõ	354. 356. 3-8	Præseruandi ab his febribus indica	193
adiuvandus.	354. 356. 3-8	tiones.	193
Peticularum quõ ys alui fluor iu-	360	Præseruatio ab his feb. quando ex	194
gitur curatio.	360	solo contagio oritur.	194
Peticulis quando mensium fluxus	365	Præseruatio a morbo gallico.	195
coniungitur curatio.	365	Præseruatio ab his feb. quando per	196
Peste quis sæpius corrip. potest.	191	in æternam putred. oriuntur.	196
Pezzen orator cesar. Constantino-	154		
poli.	154		
Pestis vix unquam est sine febre.	391.		
Pestis cur in summo frig. & calore			

INDEX

<p>Principium hanc feb. quoadu dy ferat. 270</p> <p>Prosper. Alpinus Medicus. 252</p> <p>Pullus quomodo in his feb. fiat fe quentior. 22</p> <p>Putrida febris signa 37</p> <p>Putrida non feb. species. 38</p> <p>Putrida feb. causa immediata. 50</p> <p>Putrida in feb. humorum ebullitio nem sequitur. 50</p> <p>de Putred. tractatus incipit. 51</p> <p>Putredo. et. oppositae generationi mixtionem. 74</p> <p>Putredinis perfectae definitio. 74</p> <p>Putrescentia naturaliter sunt fr gidiora. 75</p> <p>Putredo naturalis a violenta quo differat. 75 82</p> <p>Putredo feb. violenta in qua finit tur. 75</p> <p>Putredo feb. media est inter natu ralem, & combust. 76</p> <p>Putrefactus humor corrumpitur et secundum formam. 76</p> <p>Putref. et. humores in feb. sunt ca lidiore. 76</p> <p>Putredo feb. quaedam est semicom bustio. 77</p> <p>Putrescens humor diversam aquam malignitatem. 78</p> <p>Putredo febrilis cur violenta dica tur. 79</p> <p>Putredo feb. quot modis a natura li differat. 79</p> <p>Putredo febrilis si per media ebul litionem. 80</p>	<p>Putredine naturali qua corrupit tur cur fiat frigidiora, qua vio lenta, calidiora. 81</p> <p>Putredinem compefcunt frigida & sicca. 82</p> <p>Putredinis nomen ad naturalem, & febrilem e. i. aquiuocum. 82</p> <p>Putredinis febris definitio. 84</p> <p>Putrescens humor deteriorem for mam acquirit. 84</p> <p>Putrefactus humor quando magis, quando minus nobis reddatur inimicus. 78</p> <p>Putrefactus humor duplex. 295</p> <p>Pueri cur difficulter ferant sang. missionem. 244</p> <p>Purgantia finis sunt vitanda. 205</p> <p>Purgatio ut bene fiat expectanda concoctio. 245</p> <p>Purgare ante coctionem quando li ceat. 246</p> <p>Purgare an aliquando liceat valis dus in hanc febrium principio 291. 306</p> <p>Purgatio quibus morbis conueniat 291</p> <p>Purgatio contraria est concoctio 374</p> <p>Purgantibus licet calidus in mor biatamen cal. utimur. 308</p> <p>Purgatio a quo ind. cerur. 297. 293</p> <p>Purgantia substantia similitudine hunc attrahunt. 293</p> <p>Purgantia in qua unum partium in fl. mat. vitand. 302</p> <p>Purgare quando in principi. con ueniat.</p>
--	---

INDEX

<p>nenias. 300.308 Purgantia in his febribus. 316 Putredinis febrilis varij gradus. 85 in Putredine febrili tres potissimum sunt mutationes 85 in putrescente humore tria de nouo oriuntur. 87 Putredo quò apud Med. capiatur. 105.92 Putredo manifesta quò curanda. 94 Putredo feb. putrid. & pestil. 95 Putredinis maligna causa. 105 ad Putredinem disponentes causa. 106 Putredo non est in omni conta- gioso morbo. 150 Pataninorum Med. comendatio. 395</p> <p style="text-align: center;">Q</p> <p>Quæstio de quolibet tria. 124 Qualitas sola etiam conta- giosa. 148</p> <p style="text-align: center;">R</p> <p>Rebelles cur dicantur hæ fe- bres. 162 Rerum præter naturam tria gene- ra. 18 Res præter naturam quomodo ab alijs distinguntur. 15 Respirationis difficultatis causa. 165 Reuulsiois utilitas. 220 Reuulsio euacuatio à quo indicetur 239 Reuulsio debet precedere derinatio- nem & euac. 239</p>	<p>Reuulsiois gratia antè coctionem purgare licet. 301 Reuulsio auxilia varia. 333 Rhabarbari exemplum. 66 Rhab. cur ratione similitudinis at- trahat duos humores contrarios, bilem. s. & pituitam. 69 Rhab. in hydrope cante utendum. 349 Renellendi indicatio in his feb. ne- cessaria. 377 Ratio auctoritati est anteponenda. 382 Remedia multa à recetioribus sunt inuenta. 408</p> <p style="text-align: center;">S</p> <p>Sanguis venarum quàm arteria- rum facilius putrescit. 30 Sanguis putrescens cur ita seua ac- cidentia inferat. 43 Sanguis putrescens in alios humores degenerat. 80.165 Sanguis præcipuus est virium castus 97 Sanguis putrescens 2r. ledit. 97 Sanguis etiam sub propria forma pu- tescit putrescere 103 Sanguis an primo putrescat in his feb. 103 Sanguis perile decoctum ad periculum expulsionem. 356 Sanguis dicitur à sua natura recedit. 106 Sanguis cur in principio morbi miti possit, non tamen purgari cum euacuatio sanguis in principio à na- tura</p>
---	---

I N D E X.

- INTRA facta sit symptomatica.* Sang. quando temere mitti dicatur. 274
- Sanguine multiplicantes causas.* 107
- Sanguine coniuicti facilius contagio afficiuntur.* 138
- Sang. fluor.* 172
- Sang. purg. vitanda.* 205
- Sang. missio an in his feb. contuminat.* 217
- Sang. necessitas in nostro corpore.* 218
- Sang. oēs partes nutriuntur.* 222
- Sang. in venis putrescens aquirit deteriorem putred.* 79
- Sang. multis de caus. euacuari solet.* 231
- Sang. missio per accidens refrigerat.* 133
- Sang. etiam mittitur quando hum. peccates sunt illi permixti.* 231
- Sang. multis de caus. mittitur.* 235
- Sang. euacuationem indicans.* 236
- Sang. pro vrayo sui peccato varium quoq; auxilium indicat, modo euacuans, modo venellens.* 239
- Sang. missionem permittentia.* 240
- Sang. ut mittatur non est expectanda concoctio.* 247
- Sang. dupliciter sit natura inutilis.* 255, 274
- Sang. quantitas in his feb. euacuanda.* 262
- Sang. putrescens in his feb. non multum a propria natura recedit in principio.* 269
- Sang. euacuatio quando ducat vel ad cruditatem, vel ad colericorum ebullitionem.* 283, 275
- Sang. quando mitti possit ante lenitionem.* 282
- Sang. missio, & purgatio quando necessaria sunt a quoniam sit curatio inchoanda.* 280, 282
- Sang. euacuatio in his feb. necessaria est.* 253
- Sang. missio & purgatio quando eadem die adhibenda.* 282.
- Sap. res quomodo generentur.* 99
- Sive quid.* 8
- Senatus accersendis de auctis Med. exteris.* 4
- Segunzanum Castrium.* 120
- Seminarium contagij quid.* 147
- Seminarium quod libet agit in proprium tantum obiectum.* 149
- Seminarium contagij an agat semper putrefaciendo.* 149
- Seminar. diu interdum in corpore delitescit sine noxa.* 154
- Senibus eandē sang. mittendus.* 243
- Similitudo, & dissimilitudo rerum mutata etiam specie interdum remanet.* 66
- Similitudo rerum non est semper secundum eundem gradum.* 66
- Simile idem esse potest diuersis et inter se contrarijs.* 67
- Siccitas aeris insignis illius anni 1591.* 113
- K K K   Silens

INDEX

<p>Silent exemplum. 353</p> <p>Similitudo inter. agens & passiens in quo consistat. 142. 183</p> <p>Similis malinis nē ratione facilius comunicetur contag. 139</p> <p>S. militudo in temperamenti proprietate. 242</p> <p>Sitis curatio. 339</p> <p>Soporis curatio. 325</p> <p>Spiritibus vit alibus malignitas imitica omnium pessima. 96</p> <p>Stupor dicitur. mentis. 171</p> <p>Substituta sibi simpliciter deservitur. 5</p> <p>Subiectū febris quomodo sit totum & cor. 21</p> <p>Subiectum feb. cur. Cor. & non solum. 26</p> <p>Subiectum feb. duplex. 47</p> <p>Surditas unde in his feb. 174</p> <p>Suppelletilis in his feb. an deputanda. 202</p> <p>Synocha febris. 38</p> <p>Sympathia, & antipathia verum unde oriatur. 63</p> <p>Symptomata in his feb. magis periculosa. 185</p> <p>Symptomata euacuatio interdum inuatur. 300</p> <p>Symptomaticus motus sit nē aduandus. 344-350</p> <p>Syrupis. an decoctis in his feb. ut magis expediat. 131</p> <p>Syup. de Scordio Mercurialis. 324</p> <p>Symptomaticus motus an sit aliquando utilis. 344</p>	<p>Symptomatici simpliciter motus condiciones. 346</p> <p style="text-align: center;">T</p> <p>Temperamentum quoad iusticiam. 58</p> <p>Temperamentum est forma mixti instrumentum. 60-62</p> <p>Temperamentum videtur forma mixti. 62</p> <p>Temporante forma mixti substit. potest alterari. 64</p> <p>Temper & mixtio contrariis modis possunt alterari. 91</p> <p>Terrae motus. auidius. Segonzani. 119</p> <p>Tempus anni considerandū in medicina. sang. 245</p> <p>Tempora morborum penes collectionem considerantur. 249</p> <p>Tempora morborū diuersorum in quibus. 251</p> <p>Tempora harum feb. quot diebus distinguantur. 251</p> <p>Terra sigillata seu lemnia. 330</p> <p>Therian. ditridato uti presertim erumpant. picicula. 357</p> <p>Theriaca magis quam piper calefacit. 59</p> <p>Ther. an in his feb. conueniat. 325</p> <p>Ther. ut in his feb. exhibetur non est decoctio expectanda. 326. 358</p> <p>Totum essentiale multiplex. 9</p> <p>Tridentina vbi sita, et inaequalis aeris causa. 115</p> <p>Triphera cum purgantibus miscenda. 316. 523</p> <p style="text-align: right;">T u r</p>
--	---

INDEX

<p>Virgens materia <i>qua.</i> 300</p> <p>Venarum principia hep. 27</p> <p>Venarum in corpore vius 29</p> <p>Venena aliqua cur determinatas partes ledant. 68</p> <p>Ven. aliqua corpori venenata sunt antidota. 70</p> <p>Venennum in nobis aliquando generatur. 84</p> <p>Venena proprie cordi aduersantur. 149</p> <p>Venulę solo affectu infantes aliquando insciunt. 336</p> <p>Vermium causa. 167</p> <p>Venus in his mo. bis noxia. 202</p> <p>Vena scellio pro p̄uentione. 203</p> <p>Venam secari semper debere in his feb. quomodo probetur. 219</p> <p>Vena scellionem indicans quod. 237</p> <p>Vena secari potest peticularis etiam oppavimus. 354</p> <p>Vena scellio quando peticulariam motum impedire possit. 355</p> <p>Vena scellio in his feb. ex contagio videtur suspecta. 224</p> <p>Vena scellio in principiorum feb. necessario quando. 256</p> <p>Vena scellio recellit, & perspirabile reddit corpus. 259</p> <p>Vena scellio humores a centro ad circumferentiam trahit. 260 273 276. 355.</p> <p>Ven. scellio in hanc feb. progressu videnda. 261</p>	<p>Vene hemorroidales unde oriuntur. 264</p> <p>Vena que aperienda in his feb. 265</p> <p>Vena scellio in his feb. experientia comprobatur. 278</p> <p>Vesicatoria in his feb. laudantur. 334</p> <p>Vena frontis scellio in delirio. 334</p> <p>Vermium curatio. 340</p> <p>Vita in animalibus quā in plantis maiorem gradum caloris requirit. 33</p> <p>Vitium quot modis peccetur. 108</p> <p>Vitium laquor unde in his feb. 170</p> <p>Vitium regimini in mo. bis necessitas. 197 210</p> <p>Vitium tenni an pleno in his feb. interdum. 210</p> <p>Vino quando utendum. 215</p> <p>Vini acescentis exemplum. 235</p> <p>Virtus constans requiritur ad sang. miss. 240</p> <p>Vitalis virtus maxime custodienda. 250</p> <p>Vitium debilitas duplex. 241</p> <p>Vitium vitalis an sit naturalis vel ex morbo. 242</p> <p>Virtute vit ali aliq dependet 242</p> <p>Virtutis respectu que considerentur 242</p> <p>Virtus primis diebus constat in his feb. 257. 173</p> <p>Virtus multum constare non potest cum magna cachochymia. 261</p> <p>Virtus validior nē sit necessaria ad</p>
--	--

I N D E X.

<i>purgationem, vel ad sang. missio-</i>	<i>videntur.</i>	371
<i>nem.</i>	<i>de Vesicato. ijs sententia nostra.</i>	376
<i>Virtus debilis cum cachochymia</i>	<i>Eadem probatur.</i>	381
<i>continua.</i>	<i>Urgenti magis occurrendum.</i>	406
<i>Vigilie nimis curatio.</i>		385
<i>Vicerationes gula causa.</i>	<i>Vesic. in doloribus dentium.</i>	389
<i>Vrina suppressæ causa.</i>		387
<i>Curatio.</i>	<i>Vesic. à Gal. fuisse commendata.</i>	388
<i>Vrina subingalis.</i>		388
<i>Vrina sator, sanis similis, pingue-</i>	<i>Vesic. cur partibus illis extremis</i>	
<i>do.</i>	<i>adhibeantur.</i>	403-399
<i>Vrinis turbidis apparentibus an sit</i>	<i>Venenis venenis interdum curantur</i>	
<i>purgandum, vel sang. mittendus.</i>		400
	<i>Vesic. non impediunt collectionem.</i>	
317		401
<i>Vrina ardor ex usu cantharidum</i>	<i>Vesic. somnum potius, quam vigi-</i>	
<i>in vesicat. quò curetur.</i>	<i>lias inducunt.</i>	402
<i>Vrina turbata quando clarescunt</i>	<i>Vesic. convolutionem excitare non</i>	
<i>an purgandum.</i>	<i>possunt.</i>	406
<i>Vrgens materia que dicatur.</i>	<i>Vesicatorijs vt vtamur non est con-</i>	
<i>Vesicatoriorum tractatus incipit.</i>	<i>collio expectan.</i>	409
368	<i>Vesic. quibus partibus adhiberi so-</i>	
<i>Vesicatorium quid.</i>	<i>leant.</i>	411-416
<i>Vesic. ad antiquorum Metasincritica</i>	<i>Vesic. componendi ars.</i>	412
<i>& Rubificantia reducuntur</i>	<i>Vesicatoriorum materis simplices.</i>	
369		412
<i>Vesicat. quibus rationibus in-</i>	<i>Composita varia.</i>	414
<i>probentur.</i>		
<i>Vesic. dupliciter collectione impedit</i>		

F I N I S.

Errata que sensum immutant sic corrigito. Prior numerus pagellam; posterior lineam significat.

371
nostra 376
381
idem 404
tum. 389
mendato
s extresit
403-399
in curantur
tionem.
quam pigi
402
citare un
406
non est con
409
adhiberi
411-416
412
simplices.
414

Pag. 2. lin. 19 pro obtinebant, lege obtinebant. 3. 10 pro agris, agris. 3. 13 pro experiebatur, experiebatur. 5 5. pessicuitate. pessicuitate. 5. 12. p. tanq. tanq. 6. 7 magna, magna. 7. 15. ni. in. 10 2. hae: eogena heterogenea 10 in marg. pro ola, sola. 11. 22. definitiuorū, definitiōnes, 15. 17. nunq; unq. 20. 22. fit. fit. 21. 19. particulas. particulis. 22. marg. alleg. alteretur. 22. marg. sine. secundum. 23. 21. minusmodi, huiusmodi. 27. marg. propriam, proprie 31 24. nostro, nostro. 31. 25. per. et. pr. et. 37. 15. exacerbationes, exacerbationes. 37. 17. gna, graua. 38. 16. sine, sine. 41. 7. recidua, recidua 44. 6. contractū, contractam. 43. 19. ni, ni 45. 10. mereatur, mereatur. 45. 26. affirm. affirmamus. 47. 6. post illud quim. adde. sint. 48. 22. post propagatam adde. ac confirmatam. 55. 12. eleuentorum, eleuentorū. 56. marg. constenre, constare. 57. 10. corporis, corporis. 57. 18. deberem, debere. 58. 15. bil. lb. 59. marg. agendis, agendi. ibidem piter. piper. 64. marg. illud forma, tolle. 68. 23. multo, multo. 69. vlt. aliquin, alioquin. 71. 2. quā dum quandam. 77. 13. falsa, falsa. 81. 5. post ac adde sic. 84. 15. mixtior, mixtio. 84. marg. nostrā, naturam. 87. marg. n. in. pro putrescente, putrescentia 88. 25. ea, eam. 89. 11. ipsi, ipsos. 92. 15. resolutiuem, resolutionē. 95. 2. post naturam alim. adde magna ex parte. 96. 2. contentat, contentant. 101. 14. nudi, unde 102. 1. harum, harum. 103. 1. in dicio, iudicio. 104. 6. mortifica, morbifica. 107. 19. per. per. 107. 20. mod, modis. 108. 13. externum, externum. 108. 25. alia, alia. 108. 10. potuis, potius. 120. 10. omni, omnino. 121. 10. possint, possint. 133. 14. post comuni, adde. pertineat. 137. 11. nutritibus, nutritibus. 138. 12. autem, antea. 148. 7. post fit, adde in. 159. 4. Summa, summa. 163. 20. pataphenit, paraphrenit. ibidem 24. occupent, occupent. ibidem 7. sopores, sopores. 165. 7. aliquando, aliquando. 165. in marg. deglutitio, deglutitio. 166. in marg. tingē, linguae. 169. 1. tandem, tandem. 169. 15. post etiam adde, ut 169. in marg. anis, fanis. 170. 4. potuis, potius. ibidem 12. conatricem, concoctricem. ibidem. 22. totius, totius. 175. 19. subsequatur, subsequantur. 177. 5. nempē, nempē. 184. 22. medandū, medendum. 185. 13. magnitudo, magnitudinem, ibidem. 14. teius, tolle. 189. 2. ubi, quo. 190. 1. diuidicanda, diuidicāde. 191. 13. valignis, valignis. 199. 3. ingredi, nigredi. 202. 21. superflua, super-

flu: *ibidem*. pilularum, pilularum. 203. 10. eorum, eorum. 204. 14.
 forte, fonte. 207. 13. intinseca, intinseca. 207. 22. gr. 208. 17. ad-
 iuvenire, adiuvenire. 210. in marg. praeservatione, curatione. 211. tur-
 piter, turpiter. 219. 15. accedant, accedere. 222. 18. virtutis, virtutis.
 231. ult. seditionem, seditionem. 234. 5. atuem, autem. *ibid.* 16. salubre-
 vimus saluberimum. 239. 8. ille, illa. 240. 5. post vel, adde in. *ibid.* 10.
 coniunctam, coniuncta. *ibid.* indicans, indicante. 243. ultima sargois,
 sargois. 245. 24. attrahans, attrahens. 247. 22. natura, natura.
 254. 22. cum, vni. 261. 11. ficus, focus. *ibid.* 12. sentis, sententia. 263.
 12. cubit, cubitus. 255. 9. ductis, ductis. 268. 20. p. si praecipua
 adde fomes. 271. 14. p. si contrahantur, adde, non esse temp. verum.
 272. ult. promotior, promptius. 278. 15. nubi, nubi. *ibid.* 24. praecipua,
 praecipuum. 282. 16. alca, altero. & 20. cachochimia, cachochyma.
 284. 18. Et, Ex & 23. nullis, nullus. 285. 1. habemus, trabe-
 mus. 285. 3. de, licet. & 8. quq; quaquam. & 10. ac, ad.
 287. 13. haum, pharmaceutico. & 14. multipliciter, multiplicia. & 24.
 sint, sunt. 288. 13. post euacuationem adde suppressam. 289. 15. cura,
 vna. & 19. nocerent, nocere. & 23. aduigent, adaugeant. 290. 7. p. si
 ficere, sufficiunt. & in marg. tenientia, lenientia. 292. 17. quam, verò.
 293. 6. di. docet. & 7. lenitur, leniter. 294. 7. misit, amisit. 295. 20.
 p. si potissimum. 296. 21. melancosicos, melancolicos. *ibid.* adiungunt,
 adiungunt. 297. 1. fatis, falsis. *ibid.* 19. citro, cito. 299. 7. interturbare,
 interturbare. 301. 17. preparatum, preparatam. & 25. docet, do-
 cet. 302. 5. exhibitio, exhibitio. & 22. licet, & imitia, imitia. & ultima.
 mata, materia. 303. 8. scilicet quidem, siquidem. & 18. infirmat, insi-
 nuat. & 21. comouere, concoquere. & 22. si. si. & in marg. aduciat, ad-
 iuuat. 304. 5. haec verba (ita est *Altim. de feb. pestil.*) parces si includatur.
 & 22. ut, vel. & *ibid.* 3. post maligna adde, est. 305. 1. dicitur est, dicitur.
 & 11. obundatur, obundatur. & 13. euacuare, euacuatione. & 15.
 coedit, cœdi. & natura, natura. & *ibid.* 16. mat. maligna, materia maligna.
 & 25. ymoribus, tumoribus. 307. aliquid, aliquod & praecipua prim-
 sipale. 308. 8. post adiunxerit adde, oportere. 309. 10. colligunt, col-
 liquant. 310. 4. excrementum, excrementa. & sit, sint. & atrem,
 adhuc. 311. 10. immutat, immutant. 15. vero, verò. & 25. concorsat,
 concorsat. & hinc hinc. 312. 3. Neq; Namq; & 20. vacine, vaco-
 re. 313. 3. concursat, concursat. & 5. mulcentur, remittunt. & 6. ro-
 mit.

mittuntur, reducuntur. 314.7. acida, arida. 316.7. post purgat, eddo,
validioribus fultem. & 13. eunt, exunt. 318. alteratione, alleviatione.
319.5. iuuatiuinnati. 320.8. fiant, fiunt. & 13. flectant auferatur. &
18. phenit, pbrenit. & vlt. humorem humorum. 321. (Cum Gal v. q;
adfit) parentesi includuntur. 324.6. videam, viderim, 325.1. & tolla
tur, & 9. ut mandum, exuturandum. & 24. fabrili, fabrili, & vlt. a
(Dari, vsq; ad probauimus,) parentesi includuntur, 326.14. tandem,
tantum & 3. corrob. cor corroboretur 327.9. patet, petat & 25. ie
iunus, ieiunus. 328.18. curati, curati & 21. & vlt. 344.6. aut, aut 12. post
us, adde, ex. 345.2. deiciam, deiciantur. 347.2. cuiusmodo, cuiusmo
di. 358.15. incidans, incidamus, 363.10. quidam, quidem, 365.7. sup
plicantes, supplices exoramus, 410.3. non, & contentons, conten
sions. 413.11. quamnis, quodus. 422.13. hauri, hauriri.

REGISTRVM.

† † † A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.

Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo
Pp Qq Rr Ss Tt Vv Xx Yy Zz.

¶ aa Bbb Ccc Ddd Eee Fff Ggg Hhh Iii Kkk.

Omnes sunt Duerniones.

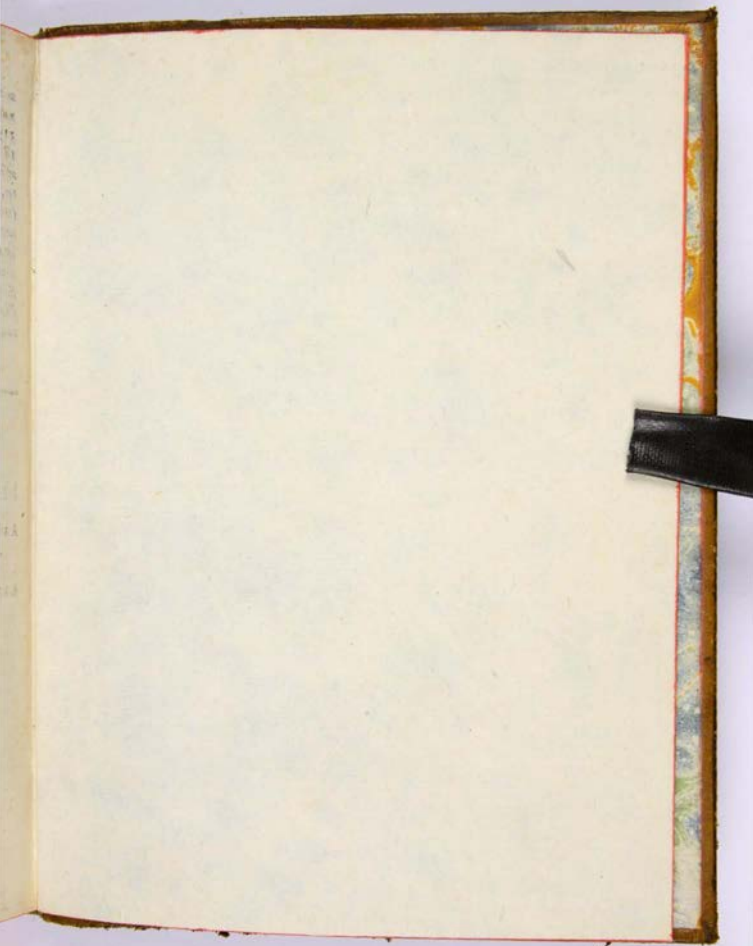

P 13200

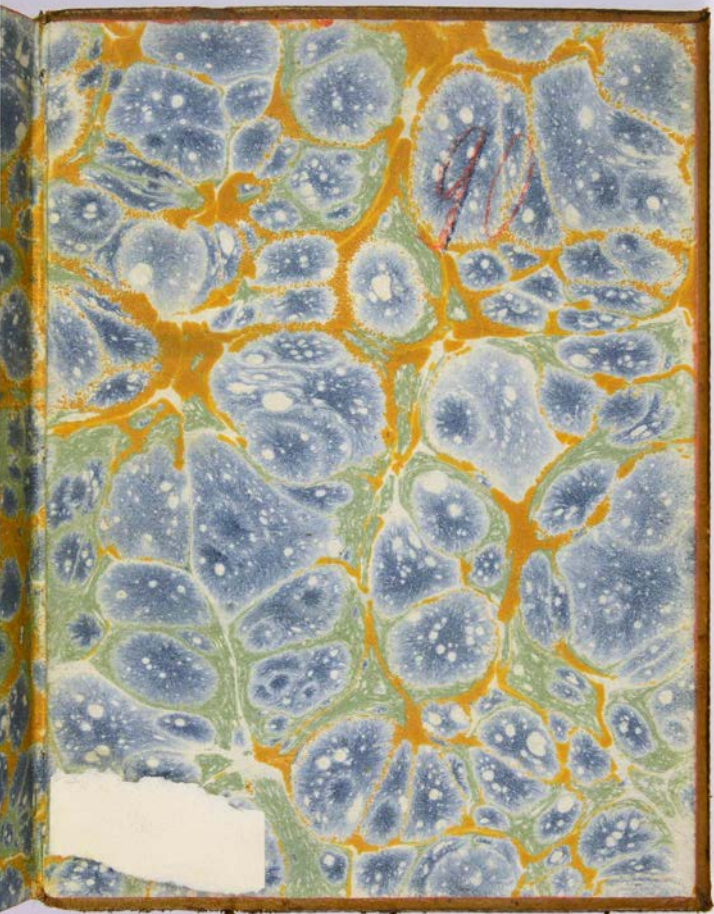
Faint, illegible text at the top of the page, possibly bleed-through from the reverse side.

Faint, illegible text located below the library stamp, possibly bleed-through or very light printing.

BIBLIOTECA
COMUNALE
TREVISO

T
0
G
21

ROBORET
DE PETIC
FEBRE

570

DE PETICVLARI
FEBRE, TRIDENTI

Anno 1591. Publicè Vagante.

DEO VESICATORIORVM

SV,

LES

e Sanguinis

ibus multa

tractantur.

ina Delle,

no,

ETVO

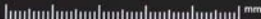
V
I
V
A
T.

xrite

colorchecker

MSCPPCC0613

TRIDENTI,

Apud Ioan. Baptistam Gelminum, Sabiensem. Anno 1592.

Cum Licentia, & Privilegio Superioritatis.